

VOJENSKÉ ROZHLEDY

Czech Military Review

2024

2

VOJENSKOTEORETICKÝ ČASOPIS

VOJENSKÉ ROZHLEDY

2

ROČNÍK 33 (65)

Peer-reviewed

Turkey's Trust in the USA: Causes of the Criticised Alliance Member's Approach

Důvěra Turecka vůči USA: Příčiny postoje kritizovaného člena aliance

Denisa Schvachová, Jozef Vojtek

Abstract: The article deals with Turkey's trust in the USA as its most important ally in NATO. Semi-structured interviews with Turkish academics and international relations experts during field research identified three main areas of Turkish mistrust in the USA – the Cyprus question, USA support for the PYD/YPG in Syria, and USA intervention in Turkish politics. The research results presented in the causal network show that the main cause of Turkish mistrust towards the USA is the factors leading to the phenomenon of fear of abandonment. That causes Turkey's increased need for independence from strategic partners and the subsequent increase in the application of a balance policy. The study concludes that one of the main reasons for Turkey's current attitude towards NATO is the need to ensure its security, and this need stems from Turkey's mistrust of the USA.

Abstrakt: Článek se zabývá otázkou důvěry Turecka v USA jako jeho nejdůležitějšího spojence v NATO. Terénním výzkumem s využitím polostrukturovaných rozhovorů s tureckými akademiky a experty na mezinárodní vztahy byly identifikovány tři hlavní oblasti nedůvěry Turecka v USA – kyperská otázka, americká podpora PYD/YPG v Sýrii a americká intervence do turecké politiky. Výsledky výzkumu prezentované kauzální sítí ukazují, že hlavní příčinou turecké nedůvěry vůči USA jsou faktory vedoucí k fenoménu strachu z opuštění. Ten způsobuje zvýšenou potřebu Turecka po nezávislosti na strategických partnerech, a následné zvýšení uplatnění balanční politiky. Studie dochází k závěru, že jedním z hlavních důvodů současného tureckého postoje k NATO je potřeba zajištění si vlastní bezpečnosti, přičemž tato potřeba pramení z nedůvěry Turecka k USA.

Keywords: NATO; Security Dilemma; Transatlantic Relations; Trust; Turkey.

Klíčová slova: NATO; bezpečnostní dilema; transatlantické vztahy; důvěra; Turecko.

INTRODUCTION

Security uncertainty is not only a matter of enemy states, it can also be present in alliances. Although the purpose of the Transatlantic Alliance (NATO) is to “*ensure the freedom and security of its members by political and military means*”¹, it is natural that even within this organisation, there are disagreements caused by different perceptions of threats and partial interests. Attention is mainly drawn to Turkey,² whose positions within NATO are often criticised. Noncompliance with anti-Russian sanctions and Turkish cooperation with Russia in the economic sphere, including purchasing Russian antimissile systems S-400, is perceived as the most fundamental. Furthermore, delaying and complicating the process of the accession of Sweden and Finland to NATO, Turkey demanded concessions and, among other things, the resumption of the process of Turkish accession to the EU.

From this point of view, Turkey behaves as a rebellious member of the alliance and thus arouses a certain degree of mistrust among the other members. The Institute for the Study of War (ISW) estimated that “*Turkey's growing cooperation with Russia undermines NATO cohesion...*”³ Terms such as *risky partner*⁴ that *acts against American interests*⁵ are used in connection with Turkey, and directly in connection with Turkish President Erdoğan words as *uncooperative* and *pugilistic* are used.⁶

However, there is also a significant level of mistrust on the part of Turkey. In September 2023, Turkish President Erdoğan said in the interview with the American public broadcaster PBS News Hour that he trusted Russia as much as the West.⁷ This statement indicates obvious problems in Turkey's trust towards its allies.

The article tests the hypothesis that *the Turkish need to ensure its own security is one of the main reasons behind the current Turkish attitude toward NATO*. This need stems from Turkey's mistrust of the USA. The article does not state that the mistrust in the USA is the only reason for Turkey's approaches but that it plays a key role as one of them.

1 Co je NATO? In: *nato.int* [online]. [cit. 2024-1-22]. Available at: https://www.nato.int/nato-welcome/index_cz.html

2 Official name Türkiye was adopted in 2021 at the United Nations (UN), the name Turkey is used in this article as it is commonly known term.

3 Turkey Brief: January 23 - March 18, 2019. In: *iswresearch.org* [online]. March 19, 2019 [cit. 2024-1-22]. Available at: <https://www.iswresearch.org/2019/03/turkey-brief-january-23-march-18-2019.html>

4 COHEN, Jordan, Jonathan Ellis ALLEN and Nardine MOSAAD. Turkey is a US ally, but should not be a trusted one. In: *thehill.com* [online]. December 31, 2023 [cit. 2024-01-02] Available at: <https://thehill.com/opinion/4383282-turkey-is-a-us-ally-but-should-not-be-a-trusted-one/>

5 Ibid.

6 CİDDİ, Sinan. It's Time to Reconsider Turkey's NATO Membership. In: *foreignpolicy.com* [online]. December 6, 2023 [cit. 2024-01-02] Available at: <https://foreignpolicy.com/2023/12/06/turkey-nato-membership-alliance-russia-erdogan-sweden-syria/>

7 Turkey's Erdogan says he trusts Russia 'just as much as I trust the West'. In: *pbs.org* [online]. September 18, 2023 [cit. 2024-01-12] Available at: <https://www.pbs.org/newshour/show/turkeys-erdogan-says-he-trusts-russia-just-as-much-as-i-trust-the-west>

The first part of the article focuses on the concept of trust in international relations, its role in alliances, and the literature dealing with trust between Turkey and the USA. Research methodology is also described. In the following section, the authors analyse the causes of Turkey's mistrust of the USA in three areas – the Cyprus question, American support for the Democratic Union Party (PYD) and the People's Defense Units (YPG) in Syria, and American interference in Turkish politics. The article focuses solely on the Turkish point of view on the mistrust of the USA. In the final part, space is devoted to discussing the research results and illustrating the causal relationship between mistrust and the Turkish attitude.

1 TRUST IN INTERNATIONAL RELATIONS

A security dilemma exists between states or non-state actors, which in international relations refers to a concept describing steps a state takes to become more secure. The security dilemma is then linked to the issue of trust.⁸ It began to be examined within the framework of international relations only at the beginning of the 21st century. Hoffman presents it as one of the main factors of cooperation in international relations.⁹ From the definition of Kydd, *"trust is a belief that the other side prefers mutual cooperation to exploiting one's own cooperation, while mistrust is a belief that the other side prefers exploiting one's cooperation to returning it."*¹⁰

There are different approaches to research concept of trust, which are the rational, psychological, and constructivist. As trust is a multidimensional phenomenon, it should be viewed in combination of the mentioned approaches.¹¹ In the rational approach, trust is seen as taking a risk, as it can be abused by others. Hardin defines trust and distrust as cognitive evaluations of the other party's trustworthiness.¹² The psychological approach emphasises the actors' emotions, which can play an important role in decision-making. In this context, Booth and Wheeler emphasise the need for empathy with the fears of other states and, simultaneously, consider trust as a means to overcome the security dilemma.¹³ Finally, the constructivist approach, also used in this study, is a socially and narratively constructed concept in which the state's identity is essential. Identity is created by the interaction of states; also the domestic sources, such as culture, are included

⁸ The term security dilemma is first mentioned by John H. Herz in the article *Idealist Internationalism and the Security Dilemma* (1950).

⁹ HOFFMAN, Aaron M. A Conceptualisation of Trust in International Relations. *European Journal of International Relations* Vol. 8, Issue 3. September 2002.

¹⁰ KYDD, Andrew H. *Trust and Mistrust in International Relations*. Princeton University Press, 2005. p. 6.

¹¹ HAUKKALA, Hiski, VAN DE WETERING, Carina and Johanna VUORELMA. eds. *Trust in International Relations: Rationalist, Constructivist, and Psychological Approaches*. Routledge Global Cooperation Series. Routledge, 2018.

¹² HARDIN, Russell, ed. *Distrust*. Russell Sage Foundation, 2004. p.8.

¹³ BOOTH, Ken and Nicholas WHEELER, *Security Dilemma: Fear, Cooperation, and Trust in World Politics*. Basingstoke, UK: Palgrave Macmillan, 2007.

to be a source of the state's identity.¹⁴ The interests of states and their preferences are then a consequence of states identities.

Since misplaced trust can have disastrous consequences, states may be more inclined to exercise caution. Such an attitude can lead to instability, as the other state may realise that it is viewed as untrustworthy and take defensive measures. However, as Larson points out, institutionalised mistrust was created in the case of nuclear deterrence, which, on the contrary, stabilised relations between the USA and the Soviet Union.¹⁵

2 TRUST BETWEEN TURKEY AND THE USA IN LITERATURE

Forming an alliance requires the mutual trust of the states on a certain level. Kydd talks about cooperative equilibrium, the existence of lower bounds on the level of trust for each player and achieving cooperation by exceeding the minimum trust threshold.¹⁶

But the security dilemma is also a problem within alliances. Snyder presents a two-phase alliance security dilemma, where the primary alliance dilemma occurs during the formation of the alliance itself, and the secondary alliance dilemma occurs already in the formed alliance. The primary alliance dilemma arises with regard to the choice of allies. The negotiated alliance then turns into a secondary alliance dilemma, which includes fear of abandonment or fear of entrapment.¹⁷ The fear of abandonment causes the state to worry that the other states of the alliance will withdraw their membership or will not honour their commitments. That means they will not help if that country gets into a conflict. On the contrary, being pulled unwillingly into a conflict due to commitments to the alliance is a fear of entrapment.

Keating and Růžicka identify three factors that increase trust in an alliance – first, concrete obligations such as a commitment to come to the rescue; second, the expectation that commitments will be fulfilled; and third, the creation of additional opportunities to exercise commitments.¹⁸ After World War II, according to Pesu and Sinkkonen, relations between the USA and Europe's other allies were characterised by asymmetric trust since the USA represented the ultimate guarantor of their security, while the other allies were a group on which the USA „can periodically rely on, for example as a platform for projecting out-of-area power.“¹⁹

¹⁴ KYDD, Andrew H. *Trust and Mistrust in International Relations*. Princeton University Press, 2005. p. 21.

¹⁵ HARDIN, Russell, ed. *Distrust*. Russell Sage Foundation, 2004. p. 9.

¹⁶ KYDD, Andrew H. *Trust and Mistrust in International Relations*. Princeton University Press, 2005. p. 38.

¹⁷ SNYDER, Glenn H. *The Security Dilemma in Alliance Politics*. In: *World Politics* Vol. 36, No. 4. July 1984, pp. 461-495. The Johns Hopkins University Press. p. 466.

¹⁸ KEATING, Vincent and Jan RUZICKA. *Trust, Obligation, and Reciprocity in NATO*. In: *Défense et Sécurité Internationale*, (57). 2017.

¹⁹ PESU, Matti and Ville SINKKONEN. *Managing Transatlantic (mis)trust. The Trump Era in Perspective*. In: Finnish Institute of International Affairs [online]. March, 2019 [cit. 2024-1-17]. Available at: https://aspeninstitute.ro/wp-content/uploads/2019/02/wp107_trust_in_transatlantic_relations_3.pdf p. 4.

Turkey has already maintained a degree of mistrust towards NATO member states while joining the alliance in 1952. Its attitude was influenced by the Sèvres syndrome, the belief that the surrounding states could betray Turkey at any time and Turkey could lose its sovereignty. This syndrome resulted from the events following the signing of the Treaty of Sèvres in 1920 when the Ottoman Empire lost most of its territory by redistributing it between Armenia, Britain, France, Italy and Greece. The fact that the Ottoman elite in Istanbul felt betrayed by the cooperation of external and internal enemies also played an important role here.²⁰ Göçek emphasizes that the Kemalist elites in Turkey identified the USA and the Soviet Union as the main external enemies during the Cold War in connection with the Sèvres syndrome.²¹ In addition, Guida emphasizes that the Sèvres syndrome, which he describes as an irrational fear, is applicable to Kemalists as well as to Islamists,²² which explains why it is present even today after governments changed in Turkey. As Şirin writes, the West as the main threat to Turkey *"has always been a fancied concept in Turkish politics, and it has been used when someone is needed to blame for any political, social, or economic incident in Turkey... the United States is the principal actor of this western camp..."*²³

However, Turkey evaluated the Soviet Union as a greater threat than the West and decided to establish a strategic partnership within NATO. Together with Greece, they were the first countries to expand the alliance beyond the founding states. After the end of the Cold War, international relations and cooperation within the alliance changed due to replacing the bipolar system with a multipolar world order.

For Turkey's trust in NATO, the relations between Turkey and the USA, which are permeated by mutual distrust, appear to be the most fundamental. The topic of trust is mentioned only marginally in the literature devoted to Turkish-American relations.

Kumcuoğlu describes Turkish-American relations as pragmatic despite mutual mistrust. According to Kumcuoğlu, the contradictions in the interests of Turkey and the USA in the Middle East are the triggers for Turkey's pro-autonomy and anti-American instincts, and he considers the first turning point in their relations to be the "Hood event" military incident that occurred during the 2003 Iraq War when a group of Turkish soldiers were captured by American troops and taken for interrogation.²⁴

²⁰ The Sèvres Syndrome. American Diplomacy. Insight and Analysis from Foreign Affairs Practitioners and Scholars. In: *americandiplomacy.web.unc.edu* [online]. August, 2003. [cit. 2024-1-18]. Available at: <https://americandiplomacy.web.unc.edu/2003/08/the-sevres-syndrome/>

²¹ GÖÇEK, Fatma Müge. The Transformation of Turkey. Redefining State and Society from the Ottoman Empire to the Modern Era. London/New York: I.B. Tauris & Co Ltd, 2011.

²² GUIDA, Michelangel. The Sèvres syndrome and "Komplo" theories in the Islamist and Secular Press. *Turkish Studies*, 9(1), 37–52, 2008.

²³ ŞİRİN, Başar. A Kemalist Perception of Threat. Sèvres Syndrome in Contemporary Turkish Politics. In: *Kemalism as a fixed Variable in the Republic of Turkey. Orientalistik*, 31, 75–96, 2020, p. 85.

²⁴ KUMCUOĞLU, Umit. Time for a Complete Makeover in Turkish-U.S. Relations. German Marshall Fund of the United States, 2020. Available at: https://www.jstor.org/stable/pdf/resrep21233.pdf?refreqid=fastly-default%3A18c5a9166a56c9c30d26d454f6b7bf12&ab_segments=0%2Fbasic_search_gsv2%2Fcontrol&origin=&initiator=&acceptTC=1

In their article, Kardaş and Ünlühisarcıklı emphasise the need for a new strategic partnership framework and a transactional approach, identifying the issue of trust as one of the main issues in current (2021) Turkish-American relations.²⁵ This trust deficit was to be created by the difference in policies. On Turkey's side, Kardaş and Ünlühisarcıklı identify three suspicions towards the USA – the USA PYD-YPG partnership in Syria, the USA interference in Turkish politics, and finally, suspicions about the reliability of the USA as a security partner.²⁶

3 RESEARCH METHODOLOGY

The study is based on qualitative research, which allows the researcher to collect data and, at the same time, analyse it, which makes it possible to supplement the research during its course.²⁷

The article was created as part of field research for a dissertation during a foreign internship at Istanbul University in Turkey. Semi-structured interviews with five respondents from Turkish universities as Istanbul University, Kadir Has University, Giresun University became the research method. They were chosen by snowball sampling, which is used to identify interviewees through the personal network²⁸ and which provided opportunities to interview Turkish academicians focusing on Turkey's foreign policy and security studies. The names of the respondents of these interviews are listed in a footnote of their citations. A semi-structured interview is a partially controlled interview, where the interviewer asks pre-prepared questions but simultaneously allows sufficient freedom, thanks to which the interviewee can develop his ideas. The conducted interviews were converted into a verbatim transcription, which is an important step in the subsequent comparison of individual parts of the text, and due to the importance of the content-thematic level, they were stylistically modified.²⁹ The written forms of the interviews then went through a process of coding, which serves to classify and sort the data systematically. Headings are assigned to the data material, creating categorical systems.³⁰

²⁵ KARDAŞ, Şaban and Özgür ÜNLÜHISARCIKLİ. Managing the US-Turkey security relationship: structured transactionalism within a dual framework. In: <http://turkishpolicy.com> [online]. March 22, 2021 [cit. 2024-1-5]. Available at: <http://turkishpolicy.com/article/1043/managing-the-us-turkey-security-relationship-structured-transactionalism-within-a-dual-framework>

²⁶ Ibid.

²⁷ HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9. p. 50.

²⁸ BABBIE, Earl. The Basics of Social Research. Fourth Edition. Belmont: Thomson Wadsworth, 2008. ISBN 0-495-10233-4. p. 205.

²⁹ HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9. p. 208.

³⁰ Ibid., p. 211.

The concept of security and sharing common security beliefs and values between Turkey and NATO played an important role in the talks. It is precisely these questions that have resulted in many uncertainties having an impact on the relationship between Turkey and the USA, which deserve more attention and are addressed in this article. Three main areas of Turkey's mistrust in the USA emerged from the coding:

- The Cyprus question;
- American support for the Democratic Union Party (PYD) and the People's Defense Units (YPG) in Syria;
- American interference in Turkish politics.

These areas were subsequently analysed as case studies in the article, which are suitable for searching for configurations, associations, causes and effects within cases.³¹ In them, causality was analysed, i.e., the causality of Turkey's lack of trust in the USA and Turkey's attitude towards the USA. Subsequently, the data obtained for all these cases were compared. Although Kardaş and Ünlühisarcıklı identify three areas of Turkish suspicion towards NATO, they only mention them and do not pay more attention to them. Kardaş's and Ünlühisarcıklı's areas are not identical to the ones in this article. This study determined the area of the Cyprus question, which is essential for understanding the causes of Turkish mistrust of the USA, while the suspicion of the reliability of the USA as a security partner is rather a consequence of mistrust in the given areas.

Another research method became the analysis of documents, official statements of government representatives, media articles, and secondary literature. A causal network represents the results, which Hendl defines as a diagram "containing the most important dependent and independent variables in a case study and the relationships between them."³²

4 AREAS OF TURKEY'S MISTRUST TO THE USA

According to Professor Serhat Güvenç from Kadir Has University with who one of the semi-structured interviews was made: „*The public opinion suggests that it is able to grasp the significance of NATO, the political and military significance of NATO. But when it comes to the reliability of NATO, that is another question. The majority of Turks think that NATO is important for Turkey's security, but also, there is little faith in NATO, in case Turkey needs to defend itself.*”³³

In another semi-structured interview historian Serhan Güngör also discusses distrust in NATO similarly: “*I think if you ask an average Turk if Turkey trusts NATO or the United States as a main ally, you will probably get an answer no.*”³⁴

³¹ Ibid., p. 226.

³² HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9. p. 216.

³³ From the interview with Professor Serhat Güvenç, Kadir Has University.

³⁴ From the interview with historian Serhan Güngör.

Public surveys confirm the mistrust of Turkish citizens towards the USA or NATO. According to a 2019 survey by Areda, 41.4% of Turkish citizens said the USA cannot be trusted because it does not keep its promises.³⁵ In Areda's other 2020 survey on support from NATO in Syria, 47.1% of Turkish citizens said that NATO does not want to help Turkey, 33.8% said that NATO does not provide full military assistance but only partial military support in the form of arms supplies and air defence. 13.1% believed that NATO would protect Turkey if it met the EU's foreign policy requirements, and only 6% believed that NATO would protect Turkey in any case as it is part of the alliance.³⁶

According to another 2021 poll by Areda, which looked at public opinion directly on the topic of trust in NATO, 84.6% of Turkish citizens thought that NATO did not protect Turkish interests. For 70.4% of respondents, NATO bases in Turkey were considered a national safety problem.³⁷ When asked whether respondents believed that NATO would stand up for Turkey in a possible war between Turkey and a non-NATO country, 78.3% answered negatively, while when asked about ensuring Turkey's security, 69.5% of people answered that Turkey is able to ensure its own security in the event of leaving NATO.³⁸ The USA was identified by 82.4% of Turkish citizens as a country whose interests are being defended by NATO.³⁹

According to the results of the public opinion of the Metropoll agency from March 2022, i.e. already after the Russian invasion of Ukraine, the USA was perceived as the biggest threat to Turkey by 52% of the Turkish population, while only 19% considered Russia a threat.⁴⁰

The results of these public opinion polls may indicate a permanent decrease in Turkish citizens' trust in the USA and NATO. Moreover it shows a close connection between the USA and NATO, as the questioned Turkish citizens answered the USA is the main state representing its interests in NATO. Based on interviews conducted with Turkish academics, the main areas creating a negative image of the USA, in Turkish society emerge, which are analysed in the following chapters.

³⁵ Areda. Türklerin yüzde 41'i Amerika'nın sözüne güvenmiyor. In: areda.com [online]. November 18, 2019 [cit. 2024-1-18]. Available at: <https://www.areda.com/turklerin-yuzde-41i-amerikanin-sozune-guvenmiyor/>

³⁶ Areda. Rusya'ya güven yok. In: areda.com [online]. March 9, 2020 [cit. 2024-1-18]. Available at: <https://www.areda.com/rusyaya-guven-yok/>

³⁷ CELİK, Kadir Ertac. NATO – Turkey Relations: Allies on Insecurity. In: Ankasam.org [online]. June 13, 2021 [cit. 2024-1-4]. Available at: <https://www.ankasam.org/nato-turkey-relations-allies-on-insecurity/?lang=en>

³⁸ Areda. Türkler NATO'ya güvenmiyor. In: areda.com [online]. June 10, 2021 [cit. 2024-1-18]. Available at: <https://www.areda.com/turkler-natoya-guvenmiyor/>

³⁹ Ibid.

⁴⁰ European Union & NATO. Turkey's Pulse. In: metropoll.com.tr [online]. March, 2022. [cit. 2024-1-4]. Available at: <https://metropoll.com.tr/upload/content/files/1908-eu-and-nato-section-tp-mar22.pdf>

4.1 The Cyprus Question

In 1974, Turkey invaded the northern part of Cyprus in response to a failed coup that aimed to annex the entire island to Greece. Turkey announced the intervention was to protect the Turks living in Cyprus, and to guarantee the state independence of Cyprus. Due to the fact the Cyprus question became a conflict between two allies, namely Turkey and Greece, it represented a major security problem within NATO and became a turning point in Turkish-American relations.

All semi-structured interview respondents cited the Cyprus question as one of the main reasons for Turkey's mistrust of the USA as a major NATO ally. A key role here was played by the letter of the USA President Johnson addressed to the Prime Minister of the Republic of Turkey İsmet İnönü, from 1964, i.e. before the Turkish intervention in Cyprus. Interviewed PhD student Burak Hacıoğlu from Istanbul University said in the interview: *"States may find themselves abandoned in NATO. Turkey experienced this in the context of Cyprus. President Johnson sent a letter to İsmet Pasha saying that if the Turks did anything against the Greeks, they would not be protected from the Soviet Union."*⁴¹

Until this time, Turkey felt relatively safe within the alliance, and the letter shook the Turkish state administration.⁴² The letter read: *"I hope you will understand that your NATO allies have not had a chance to consider whether they have an obligation to protect Turkey against the Soviet Union if Turkey takes a step which results in Soviet intervention without the full consent and understanding of its NATO Allies."*⁴³

After the events in Cyprus, Turkey realised that it could not rely solely on the alliance for its security and began working to build friendly relations outside of it. A document by the American Central Intelligence Agency shows the Turkish response to President Johnson's letter, stating that the letter shocked Turkey and caused great disappointment toward the USA. At the same time, the report says that *"this letter gives Turkey almost an obligation to become more independent from the USA in the framework of international relations."*⁴⁴ Simultaneously, Turkey has reassessed its position regarding the arms industry. After the USA embargoed Turkey for using American weapons for the operation in Cyprus, Turkey began to realise the limitations of its dependence on the USA arms imports.⁴⁵

⁴¹ From the interview with PhD student Burak Hacıoğlu, Istanbul University.

⁴² AYDEMİR, Sefa Salih. The first diplomatic crisis that caused harm to the image of the USA in the eyes of the Turkish public: the Johnson letter. *International Journal of Eurasia Social Sciences*, Vol: 12, Issue: 45, 2021. p. 639.

⁴³ Johnson's letter. June 5, 1964. (President Johnson and Prime Minister İnönü: Correspondence between President Johnson and Prime Minister İnönü, June 1964, as Released by the White House, January 15, 1966. In: *Middle East Journal*, Summer, 1966, Vol. 20, No. 3 (Summer, 1966), pp. 386-393.

⁴⁴ Central Intelligence Agency. Intelligence Information Cable. 1964. Turkish reaction to president Johnson's letter to prime minister İnönü. In: *cia.gov* [online]. June 6, 1964 [cit. 2024-1-11]. Available at: https://www.cia.gov/readingroom/docs/DOC_0000615268.pdf

⁴⁵ ÇORA, Hakan. Turkish-american relations: A focused study of international affairs. Soncag Yayınları: January, 2021., ISBN 6257604354. p. 38.

Based on the above, the Cyprus question represents a major turning point in Turkish-American relations and Turkish confidence in a major ally. Turkey's trust was irretrievably damaged by Johnson's letter. The direct American statement of non-support Turkey in the event of a Russian threat has become the main cause of Turkey's fear of being abandoned by its allies.

4.2 American Support for the Democratic Union Party and the People's Defense Units in Syria

When the Arab Spring demonstrations in 2011 turned into a civil war in Syria, the consequences were also felt by Turkey, which shares about 909 km long border with it. The conflict soon turned into a proxy war involving superpowers such as the USA, Russia and other external actors, including Turkey, which undertook intervention in August 2016 by Operation Euphrates Shield.⁴⁶ The aim of Turkey at this point was to overthrow the government of Bashar al-Assad and defeat terrorist groups such as Islamic State (IS) and YPG.

Turkey considers the PYD and the YPG to be offshoots of the terrorist organisation Kurdistan Workers' Party (PKK). Their affiliation with PKK is considered to be clear by Turkish government as PYD and YPG were set up under the control of PKK in 2003 and they *"share the same leadership cadres, organizational structure, strategies and tactics, military structure, propaganda tools, financial resources and training camps."*⁴⁷ While Turkey is trying to prevent PYD and YPG from achieving the establishment of an autonomous Kurdish state in the region, the USA is actually pragmatically cooperating with these groups to fight IS in Syria.

American financial and military support of activities of PYD and YPG has become a major issue in Turkish-American relations and represents the second main area of Turkey's mistrust in the USA that emerged from the coding of the interviews. The interviewed academics said: *"Turkey does not trust NATO member countries thinking that they support terrorist organisations such as the PKK."*⁴⁸

*"Despite NATO's definition of terrorism, the fact that a structure such as PYD/YPG, which Turkey sees as a terrorist organisation, is not addressed in this context by NATO members, especially the USA, undermines Ankara's trust in NATO. In fact, at this point, the voices of those who question NATO membership are becoming louder."*⁴⁹

"The end of the Cold War also saw the rise of PKK terrorism in Southeast Turkey and in Iraq and then Syria. And from the very beginning of it, especially after the first Gulf War in 1991, which somehow coincided with the fall of the Soviet Union, our NATO allies

⁴⁶ Another Turkish military operations in northern Syria are Operation Olive Branch and Operation Spring Shield.

⁴⁷ Republic of Türkiye, Ministry of Foreign Affairs. PKK. In: *mfa.gov.tr* [cit. 2024-4-25]. Available at: <https://www.mfa.gov.tr/pkk.en.mfa>

⁴⁸ From the interview with Dr. Sabir Askeroglu.

⁴⁹ From the interview with Professor Göktürk Tüysüzoglu, Giresun University.

secretly and then openly supported PKK, which is responsible for the death of 40,000 people in Turkey in the last 40 years. And PKK and now YPG in Syria, which is a branch of Kurdish separatist terrorist organisation, is the number one enemy of Turkey and our NATO allies, the United States and others, and includes Sweden too, which wants to be a NATO ally, openly supporting these people politically, financially and also through providing them arms and weapons systems.”⁵⁰

PKK is included in the American list of terrorist organizations since 1997, however PYD and YPG are not part of it. The USA is presenting support to Turkey in the fight against PKK, but the key problem is the different approach toward PYD and YPG. At the Department Press Briefing in Washington on October 2, 2023, the day after the terrorist attack in Ankara attributed to PKK members, the USA expressed its support for Turkey in the fight against the group. Asked how the USA can address Turkish society's concerns about the USA support for the YPG and the USA-YPG relationship itself, spokesman Matthew Miller said the USA condemns any act of terrorism against Turkey and that the USA stands firmly with Turkey in its fight against the PKK.⁵¹

While Turkey wanted to initiate collective action within the alliance in the fight against the PKK, the USA and NATO showed only verbal support and used a strategy of inaction.⁵² The analysis shows that Turkey perceived this again as a disappointment, as the allies did not stand up for Turkey. This inaction deepened the gap in Turkey's trust in NATO. The USA activities were neither parallel nor consistent with Turkey's security interests. Their relations in the Syrian civil war suffered due to the different attitudes toward terror, representing a key factor in the context of non-state actors operating in the conflict.

4.3 American Interference in Turkish Politics

On the night of July 15-16, 2016, a failed military coup took place in Turkey. The cleric Fethullah Gülen, who has lived in Pennsylvania since 1999, and his followers from the Fethullah Terrorist Organization (FETÖ), were subsequently identified as the initiator by the Turkish government. Gülen Movement, called as FETÖ by Turkish officials, was founded by Fethullah Gülen in 1966 in Turkish Izmir. Its tactic became based on infiltration into the key state institutions, including high military positions, with the aim of transforming society by taking control of the government.

According to the interviewed historian Serhan Güngör, *“During the coup and during the first hours of the coup, there was no reaction from the NATO allies to legitimately*

⁵⁰ From the interview with historian Serhan Güngör.

⁵¹ Department Press Briefing – October 2, 2023. Matthew Miller, Department Spokesman, Washington, D. C. In: state.gov [online]. October 2, 2023 [cit. 2024-1-17]. Available at: <https://www.state.gov/briefings/department-press-briefing-october-2-2023/>

⁵² YÜKSELEN, Hasan. Turkey and Russia in Syria. Testing the extremes. Istanbul: SETA, 2020. ISBN 978-625-7040-86-0

support the legitimate government in Turkey, which really increased the mistrust between Turkey and the United States.”⁵³

During his speech, Erdoğan expressed concern about the lack of interest and sympathy, saying, among other things, that he expected many countries to “*side with human rights, legitimate political will and the elected government.*”⁵⁴ Presumably, he was referring to his allies in NATO. On the contrary, Russian President Putin was the first politician to contact Turkish President Erdoğan. This helped Turkey and Russia stabilise relations damaged by the downing of a Russian plane near the Syrian-Turkish border in November 2015. The bilateral relations between Turkey and Russia have been developing since the 1990s after the collapse of the Soviet Union and acquired a new dimension after the 2016 coup. Energy and economic cooperation became more intensive, especially thanks to the construction of the natural gas pipeline TurkStream and Akkuyu Nuclear Power Plant in Mersin in 2017.⁵⁵

Gülenists are mostly seen as the fifth column of Central Intelligence Agency (CIA).⁵⁶ Interior Minister of the Republic of Turkey Süleyman Soylu expressed his belief that the USA was actually behind the coup planned by the Gülenists.⁵⁷ The USA rejected this claim, saying that it is false information, which also contradicts Turkey's status as a member of NATO and as a strategic partner of the USA.⁵⁸

However, the belief of American interference in Turkish political affairs was already emerging before this coup. Historian Serhan Güngör pointed out that “*in Turkey's military coups, there was a kind of open support from the United States and its allies. It was known and generally accepted by the Turkish people that the United States definitely interfered with Turkey's local politics and supported the right-wing military coups. So, there was a mistrust already developed in the 1970s... In the Turkish military coups of 1972 and 1980, America and the CIA played a role. They represented hard-right and violent military coups, the consequences of which were very dramatic in Turkey.*”⁵⁹

Resulting from the analysed data, the USA interference in Turkish politics is a fear of connecting external and internal enemies. The already mentioned Sèvres syndrome,

⁵³ From the interview with historian Serhan Güngör.

⁵⁴ Presidency of the Republic of Türkiye. We Will Lift the State Of Emergency Once We Achieve the Goal in the Fight against Terror. In: [tccb.gov.tr](https://www.tccb.gov.tr/en/news/542/79927/terorle-mucadelede-hedefe-ulastigimiz-zaman-ohali-kaldiracagiz) [online]. July 14, 2017 [cit. 2024-1-12]. Available at: <https://www.tccb.gov.tr/en/news/542/79927/terorle-mucadelede-hedefe-ulastigimiz-zaman-ohali-kaldiracagiz>

⁵⁵ Relations between Türkiye and the Russian Federation. Republic of Türkiye, Ministry of Foreign Affairs. In: [mfa.gov.tr](https://www.mfa.gov.tr/relations-between-turkey-and-the-russian-federation.en.mfa) [cit. 2024-4-30]. Available at: <https://www.mfa.gov.tr/relations-between-turkey-and-the-russian-federation.en.mfa>

⁵⁶ AKTÜRK, Şener. Relations between Russia and Turkey Before, During, and After the Failed Coup in 2016. Insight Turkey Vol. 21 /No. 4/ 2019, p. 103. In: [insightturkey.com](https://www.insightturkey.com/articles/relations-between-russia-and-turkey-before-during-and-after-the-failed-coup-of-2016) [online]. Fall 2019 [cit. 2024-4-25]. Available at: <https://www.insightturkey.com/articles/relations-between-russia-and-turkey-before-during-and-after-the-failed-coup-of-2016>

⁵⁷ Turkish minister says U.S. behind 2016 failed coup – Hurriyet. In: [reuters.com](https://www.reuters.com/article/idUSKBN2A41NE/) [online]. February 5, 2021 [cit. 2024-1-16]. Available at: <https://www.reuters.com/article/idUSKBN2A41NE/>

⁵⁸ Response to Turkish Statements on the 2016 Attempted Coup in Turkey. PRESS STATEMENT, Ned Price, Department Spokesperson. In: [state.gov](https://www.state.gov/response-to-turkish-statements-on-the-2016-attempted-coup-in-turkey/) [online]. February 4, 2021 [cit. 2024-1-16]. Available at: <https://www.state.gov/response-to-turkish-statements-on-the-2016-attempted-coup-in-turkey/>

⁵⁹ From the interview with historian Serhan Güngör.

which brings a feeling of constant threat, can play a certain role here. Considering that interfering in the affairs of another state is disrespecting its sovereignty, it is a failure to fulfill the obligations of allies. From this perspective, the fear of abandonment is also found in the third researched area.

5 DISCUSSION

Turkey doubted its trust in the USA before joining NATO in 1952. As we see from the constructivist view, Turkey partly changed its identity through international interaction and joined the ally as shared security values were accepted. The trust at this point exceeded the minimum trust threshold and emerged into cooperation. In our study, we focused on the causes of Turkey's mistrust to the USA since being allied within NATO.

A causal network was created based on the research findings. It shows the causal relationship between Turkey's mistrust of the USA and Turkey's approach to NATO.

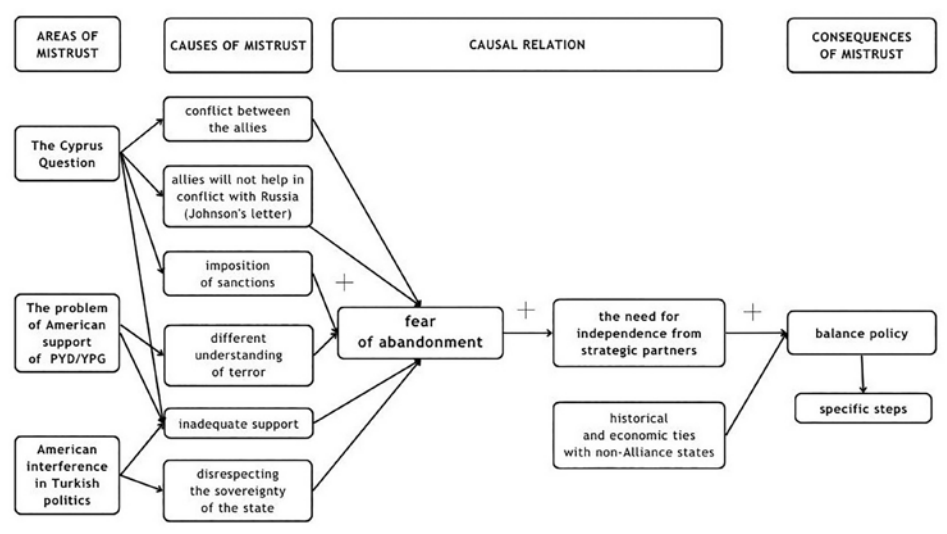

Figure 1: Causal relationship between Turkish attitudes and Turkish distrust of the USA

The causal network presented in Figure 1 first depicts the three main areas of Turkey's mistrust in the USA as the most important ally in the alliance. These areas were determined based on the interviews conducted. Subsequently, the causes of mistrust arising from these areas are depicted in the causal network.

The first area to be analysed was the Cyprus question, which, due to the conflict between Turkey and Greece, i.e. two NATO members, represents a problem. In its context, a key aspect in Turkey's loss of trust in the USA is Johnson's letter, in which the USA

president expressed to Turkey the possible inaction of the allies if Turkey was attacked by Russia (the Soviet Union at the time).

In the second area, represented by the problem of American support for the Kurdish terrorist groups PYD and YPG in Syria, a key source of Turkey's mistrust is the different attitudes toward terror and inadequate support from allies in Turkey's fight against these PKK offshoots.

The third area affecting Turkey's trust in the USA is American interference in Turkish politics. The lack of support for Turkey during the military coups was identified as the cause of mistrust. In this area, there are concerns about the union of internal and external enemies and, therefore, a threat to the state's sovereignty, while the Sèvres syndrome is probably an influence here.

Mistrust was not present only during the mentioned periods, although cooperation between Turkey and the USA existed. Specifically, cooperation in Syria can be presented by some cross-border operations against terrorism, as not all of them were opposed,⁶⁰ or the Annan Plan⁶¹ for solving the Cyprus question. This shows that mistrust is present even during cooperation with an ally, if not exceeding the already mentioned minimum trust threshold. The case studies show the causes of Turkey's mistrust of the USA in the areas the respondents considered essential.

The hypothesis that *the Turkish need to ensure its own security is one of the main reasons behind the current Turkish attitudes towards NATO* is confirmed, while this need stems from Turkey's mistrust of the USA. All the mentioned causes of mistrust increase fear of abandonment. In all areas, conflict exists between Turkey and another state or non-state actor, with Turkey receiving inadequate or no support from the alliance. Turkey, therefore, fears that its allies will not help it in case of danger, whether it is an attack by the state or non-state actors, such as terrorist groups. Turkey is convinced that it cannot rely on others but must ensure its security.

Turkey considers NATO the *"cornerstone of the Turkish defence and security policy"*; it is aware of the strategic importance of NATO for its security and, at the same time, its significance for the alliance. NATO remains Turkey's strategic partner, but Turkey's mistrust of the USA leads to an increased need for independence in security, which it seeks to achieve through a balancing policy. Turkish attitudes towards NATO result from this balancing policy, manifested in concrete steps, which the West often criticises. This article does not argue that mistrust of the USA is the cause of balance policy alone but that it is a key factor influencing Turkey's stance, alongside other important factors, such as historical and economic ties with non-Alliance states.

⁶⁰ Turkey and the USA cooperate against Islamic State of Iraq and Syria (ISIS) and an al-Qaeda affiliates.

⁶¹ Annan plan represented efforts of OSN for a comprehensive settlement of the Cyprus problem by founding the United Cyprus Republic. The Annan plan was for the first time submitted in 2002 by UN Secretary General Kofi Annan, later underwent modifications. In 2004 the Turkish Cypriots voted in referendum for acceptance of the plan with 65%, however it was not accepted as Greek Cypriots rejected it with 76% votes, which disappointed the USA. (Cyprus. Republic of Türkiye. Ministry of Foreign Affairs. In: *mfa.gov.tr* [cit. 2024-4-30]. Available at: <https://www.mfa.gov.tr/the-cyprus-issue-overview.en.mfa>.; What the World said After the Referenda. Republic of Türkiye. Ministry of Foreign Affairs. In: *mfa.gov.tr* [cit. 2024-4-30]. Available at: <https://www.mfa.gov.tr/what-the-world-said-after-the-referenda.en.mfa>)

CONCLUSION

The article aimed to verify the hypothesis that Turkish attitudes towards NATO are strongly influenced by Turkey's distrust of the USA, the strongest ally in NATO. The causes of this mistrust were analysed, and a causal relationship was found, thereby confirming the hypothesis.

The article was created as part of research for a dissertation during field research in Turkey and had a qualitative character. Data collection took place through semi-structured interviews with academics from Turkish universities. Three main areas of Turkey's mistrust in the USA emerged from these talks - the first is the Cyprus question, the second is the American support of Kurdish terrorist groups in Syria, and finally, the third area was American interference in Turkish politics.

Further research could, therefore, deal with concrete options for strengthening trust between Turkey and the USA and possibly between other NATO members.

Authors: ***Denisa Schvachová**, born 1996. She graduated from the field of religious studies at the University of Pardubice (2021). Currently, she has been an academic staff member of the Institute of Intelligence Studies (ÚZS) at the University of Defence, where she is also studying doctoral program in National Defence Theory at the Faculty of Military Leadership. Her primary research interests are Turkish-Russian relations and their potential impact on the security of the Czech Republic, and the current security situation in the Middle East.*

***Jozef Vojtek, PhD**, born 1961. He is a graduate of the High Military School of the Ground Forces in Vyškov. After completing postgraduate studies at the Military Academy in Brno, he worked in the intelligence staffs of the rapid deployment brigade and mechanized division headquarters, and the Ministry of Defence. He has been working in an academic environment since 2016 and is currently an academic staff member of the Institute of Intelligence Studies at the University of Defence. He defended his dissertation in the field of Military Management in 2021. In his work, he deals with the issue of intelligence and information analysis.*

How to cite: SCHVACHOVÁ, Denisa and JOZEF VOJTEK. Turkey's Trust in the USA: Causes of the Criticised Alliance Member's Approach. *Vojenské rozhledy*. 2024, 33 (2), 003-017. ISSN 1210-3292 (print), 2336-2995 (online). Available at: www.vojenskerozhledy.cz

Recenzovaný článek

OSN a NATO jako hlavní pilíře mezinárodní bezpečnostní architektury se zaměřením na Blízký a Střední východ

The UN and NATO as the Main Pillars of the International Security Architecture with a Focus on the Middle East Region

Yvona Novotná-Šabacká

Abstrakt: Tato studie podává souhrnný přehled o tvorbě mezinárodní bezpečnostní architektury a její činnosti v podobě jejich dvou hlavních pilířů, tj. Organizace spojených národů a Severoatlantické aliance v regionu Blízkého a Středního východu. V rámci mezinárodních bezpečnostních vztahů se jedná o region velmi nestabilní a konfliktní, kdy tato nestabilita trvá prakticky od založení státu Izrael v roce 1948. Globální OSN, její celková činnost a význam, zejména humanitární a mírotvorná činnost nejen pro oblast Blízkého a Středního východu, je velice přínosná, a to po celé období studené války až do současnosti. NATO jako bezpečnostní organizace patří mezi významné světové aktéry ovlivňující současné mezinárodní bezpečnostní vztahy. Obě tyto organizace svoji činností představují zásadní prostředek k zajištění světového míru a bezpečnosti.

Abstract: This study provides a summary overview of the creation and the activities of the international security architecture in the form of their two main pillars, i.e. the United Nations and the North Atlantic Treaty Organization in the Near and Middle East region. Within the framework of international security relations, this is a very unstable and conflictual region, where this instability has lasted practically since the establishment of the State of Israel in 1948. The global UN, its overall activity and importance, especially humanitarian and peace-building activities not only for the Near and Middle East region, is very beneficial, through out the Cold War period up to the present day. As a security organization, NATO is among the most important global actors influencing current international security relations. Through their activities, both of these organizations represent a essential means of ensuring world peace and security.

Klíčová slova: Organizace spojených národů; rezoluce; mezinárodní bezpečnostní architektura; Severoatlantická aliance; Blízký a Střední východ.

Keywords: United Nations; Resolution; International Security Architecture; North Atlantic Treaty Organization; Middle East.

ÚVOD

Státy už v dávné minulosti uzavíraly ad hoc pakty a aliance s cílem zajistit jejich vlastní bezpečnost, ale zpravidla se nejednalo o institucionalizované ani trvalejší spojení. Trend institucionalizace bezpečnostních a obranných závazků v podobě mezinárodních organizací a institucí nastupuje až v 20. století v reakci na dvě světové války a následný vývoj v podmínkách bipolarity. Bezpečnostní architektura je vnímána státy, které se na ní podílejí, jako způsob zajištění vlastního bezpečí. Současná mezinárodní bezpečnostní architektura je tvořena převážně organizacemi kooperativní bezpečnosti (Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě – OBSE), kolektivní bezpečnosti (Organizace spojených národů - OSN) a kolektivní obrany (Severoatlantická aliance - NATO, EU na základě Lisabonské smlouvy z roku 2007).

Na všechny tyto aktéry dynamicky působí proces globalizace, během kterého mj. dochází k významnému propojování mezi jednotlivými státy a světadíly, zmenšuje se vzdálenost mezi nimi a vytvářejí se zcela nové vazby v oblasti ekonomických, politických, ale zejména mezinárodních bezpečnostních vztahů. Bezpečnostní architekturu lze definovat jako institucionální systém uspořádání vztahů mezi státy, resp. institucemi, zaručující jejich bezpečnost. Vychází z předpokladu, že otázky a problémy spojené s bezpečností států nelze řešit individuálně.

Kooperativní bezpečnost zahrnuje dialogy, spolupráci, konzultace či kontrolované snižování vojenských schopností. Příkladem organizace kooperativní bezpečnosti je OBSE se sídlem ve Vídni. Sdružuje 57 účastnických států a vznikla z původní Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě. Stálá rada OBSE rozhoduje o vysílání tzv. polních misí OBSE.

Mezi základní principy kolektivní bezpečnosti patří povinnost řešit všechny spory mírovými (pokojnými) prostředky a zákaz použití síly a hrozby silou ve vzájemných vztazích. Příkladem univerzální organizace kolektivní bezpečnosti je OSN se sídlem v New Yorku. Sdružuje 193 členských států. Jejím základním cílem je zachovat mezinárodní mír a bezpečnost. Mezi základní nástroje OSN k zajištění míru a bezpečnosti patří článek 2, 39, 41, 42 Charty OSN. Jediným orgánem rozhodujícím o použití síly je Rada bezpečnosti OSN.

Kolektivní obrana představuje systém společné obrany před vnějšími hrozbami, tj. před napadením státu, který nejsou členem seskupení. Jedná se o systém zajišťující ochranu členských států před útokem zvenčí. Příkladem organizace kolektivní obrany je NATO se sídlem v Bruselu. Sdružuje 32 členských států, poslední rozšíření se uskutečnilo v roce 2024 přijetím Švédska. Základním posláním této organizace je vytvořit stabilní euroatlantické prostředí a zajistit bezpečnost svých členů politickými a vojenskými prostředky (Washingtonská smlouva, čl. 5). Organizací kolektivní obrany byla a je celá řada, mezi nejznámější vojenské pakty v minulosti patřily například Varšavská smlouva, CENTO (Bagdádský pakt), Západní unie apod., mezi ty současné patří například AUKUS (Austrálie, Velká Británie a Spojené státy americké), ANZUS (Austrálie, Nový Zéland a Spojené státy americké), Organizace smlouvy o kolektivní bezpečnosti a mnohé další.

Cílem této přehledové studie je zhodnotit význam a působení soudobé mezinárodní bezpečnostní architektury v regionu Blízkého a Středního východu. Vzhledem k rozsahu dané problematiky se tento článek zaměřuje na dva pilíře mezinárodní bezpečnostní

architektury, a to Organizaci spojených národů a Severoatlantickou alianci a podává souhrnný přehled nejdůležitějších aktivit těchto dvou zmíněných mezinárodních bezpečnostních aktérů působících v daném regionu. Dále si tato studie klade za cíl odpovědět na výzkumné otázky: 1. Jaká je efektivita těchto dvou organizací jakožto součást mezinárodní bezpečnostní architektury a do jaké míry přispívají svojí činností ke tvorbě mezinárodní bezpečnostní architektury a stabilitě na Blízkém a Středním východě. 2. Bylo použití vojenské síly NATO po roce 1990 vždy v souladu s normami OSN?

Pro dosažení uvedeného cíle byla použita metoda literární rešerše pro shromáždění teoretických informací o vývoji a tvorbě mezinárodní bezpečnostní architektury a detailnějších informací o dvou zmíněných organizacích, poté provedena syntéza získaných výsledků s cílem poskytnout komplexní pohled na dané téma.

1 MEZINÁRODNÍ BEZPEČNOSTNÍ ARCHITEKTURA

První diskuse o mezinárodní bezpečnostní architektuře začaly po druhé světové válce. Objevovaly se téměř po celou druhou polovinu dvacátého století, i když jejich původní záměr byl ovlivněn nově vzniklým světovým řádem, tj. vznikem bipolárního uspořádání světa.

Za zmínku stojí konec 60. let dvacátého století, který znamenal v rámci tvorby mezinárodní bezpečnostní architektury značný úspěch. Jednalo se o oblast kontroly zbrojení, kdy v roce 1970 začala platit mezinárodní Smlouva o nešíření jaderných zbraní, o rok dříve začala jednání o omezení strategických zbraní SALT I.¹ Od konce 60. let NATO více podporovalo dialog mezi oběma bloky studené války, došlo k uvolnění napětí (*détente*).² Byly vytvořeny podmínky pro svolání Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě (KBSE), která vyústila v roce 1975 k přijetí Závěrečného aktu KBSE.³

Velký obrat v otázkách globální bezpečnosti přinesl konec studené války, kdy koncept mezinárodní bezpečnostní architektury, resp. evropské bezpečnostní architektury byl znovu oživen a stal se jedním z hlavních témat mezinárodních diskusí a rozhovorů. Konec

¹ Eichler, Jan. *Mezinárodní bezpečnost na počátku 21. století*. Praha: AVIS. 2006. s. 65. ISBN 80-7278-326-2.

² Etapa *détente* byla ukončena sovětskou invazí do Afghánistánu v roce 1979. O období let 1979 až 1985 se mluví jako o druhé studené válce, jejíž dynamika ale začala po nástupu Michaila Gorbačova kmoci právě v roce 1985 upadat. Ve společném komuniké R. Reagana a M. Gorbačova v Ženevě z roku 1985 oba státníci prohlašují, že „...jaderná válka nesmí být nikdy rozpoutána...“ (https://www.nato.int/cps/en/natohq/declassified_137930.htm). V roce 1987 USA a SSSR podepsaly dohodu o úplném zákazu a likvidaci raket středního doletu.

³ Helsinský závěrečný akt představuje jeden z nejvýznamnějších dokumentů evropské historie, neboť jeho podpisem byly přijaty nejen výsledky druhé světové války v Evropě, uznán průběh hranic, ale zejména byla nastolena komunikace mezi dvěma bloky a začala spolupráce v otázkách bezpečnosti, kultury, hospodářství, vědy, životního prostředí a lidských práv. Lidsko-právní problematika se stala impulsem pro vznik disidentských hnutí a postupných demokratických změn v komunistických zemích. KBSE je od roku 1994 nazývána Organizací pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE), což je příklad organizace tzv. kooperativní bezpečnosti.

bipolárního rozdělení světa znamenal zásadní změny v otázkách bezpečnosti a mezinárodních bezpečnostních vztahů. Došlo ke změně počtu a povahy nových aktérů mezinárodních bezpečnostních vztahů, koncept bezpečnosti byl redefinován stejně jako byly vytyčeny nové bezpečnostní hrozby a rizika. Hlavním cílem mezinárodního společenství bylo vybudovat vyváženou globální a regionální (například evropskou) bezpečnostní architekturu.

V odborné diskusi se objevují názory, že v kontextu mezinárodních bezpečnostních vztahů již tradiční dělení bezpečnosti na vnitřní a vnější v takové míře nelze uplatňovat, a to z toho důvodu, že soudobé bezpečnostní hrozby a rizika objevující se od rozpadu bipolárního světa mají toliko přeshraniční dosah.⁴ Státy jako aktéři mezinárodních vztahů se nemohou spoléhat jen samy na sebe, ale naopak je nutné zaměřit se ve vnímání bezpečnosti na její multilaterální charakter. Bezpečnost jako odborný pojem je těžko definovatelný a změřitelný.⁵ Mnoho odborníků používá různé výklady a definice bezpečnosti, avšak ve výsledku se všichni shodují na společném závěru, že bezpečnost je především nejvyšší hodnota a cíl každého člověka, společnosti a samozřejmě i státu, tj. jeho vnitřní a zahraniční politiky. Bezpečnost můžeme vymezit ze dvou pohledů, pozitivního a negativního.⁶ Pozitivní bezpečností rozumíme takový stav, kdy neexistuje válka ani ozbrojené násilí. Bezpečný je takový aktér, který se nachází mimo dosah přímých hrozeb a může být před nimi chráněn. Takový stav je výsledkem účinných opatření v oblasti diplomacie, politiky, hospodářství a ve vojenské oblasti. Pozitivní bezpečnost je vždy spojena s určitým prvkem, tj. státem, společenstvím, jednotlivcem nebo také s věcí. Negativní bezpečnost znamená, že v daném uskupení států či v mezinárodním systému neexistuje hrozba, která by ohrožovala nejvyšší hodnoty dané entity. Dle tohoto vymezení chápeme bezpečnost jako opak k ohrožení. Toto ohrožení vzniká v důsledku vzájemného působení různých aktérů, kteří mají odlišné zájmy a preference, k jejichž získání neváhají použít sílu (vojenskou, politickou, hospodářskou). Od konce studené války až po vypuknutí konfliktu na Ukrajině v roce 2022 většina států euroatlantického prostoru nebyla vystavena žádnému bezprostřednímu ohrožení. Pozitivní pojetí bezpečnosti lze přiřadit právě tomuto období.

Bezpečnostní architekturu, jak už bylo zmíněno v úvodu, můžeme pojmut jako institucionální systém vztahů mezi státy, institucemi, zaručující jejich bezpečnost. Tento systém v sobě zahrnuje několik prvků, jako jsou smlouvy, různé mezinárodní dokumenty, které členské státy a členové daných institucí vzájemně ratifikovali, patří sem i dokumenty upravující vzájemnou spolupráci, plnění a zajištění smluvně přijatých závazků aj. Mezinárodní bezpečnostní architektura včetně evropské se po ukončení studené války vyvíjela velmi nesouměrně, existovaly různé koncepty a studie ohledně její podoby

⁴ Podrobněji viz Waisová, Šárka. *Bezpečnost - vývoj a proměny konceptu*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005. s. 53-54. ISBN 80-86898-21-0, Eichler, Jan. *Mezinárodní bezpečnost v době globalizace*. Praha: Portál, 2009. s. 392-398. ISBN 978-80-7367-540-0.

⁵ McSweeney, Bill. *Security, Identity and Interests*. Cambridge: Cambridge University Press, 1999. s. 13. ISBN 978-0-5114-9155-9.

⁶ Eichler, Jan. *Mezinárodní bezpečnost na počátku 21. století*. Praha: AVIS. 2006. s 7-8. ISBN 80-7278-326-2.

a jejího nového uspořádání.⁷ Vývoj mezinárodní bezpečnostní architektury byl ovlivněn několika skutečnostmi, nejvíce však geopolitickými změnami, které započaly zánikem bipolárního rozdělení světa. Mám tím konkrétně na mysli rozpad Sovětského svazu, zánik Varšavské smlouvy, sjednocení Německa, občanskou válku v bývalé Jugoslávii, krizi na Blízkém a Středním východě (válku v Perském zálivu, arabsko-izraelský konflikt) aj. Dle odborných názorů byly považovány za vůbec nejvýznamnější důvody pro vybudování nové bezpečnostní architektury následující bezpečnostní hrozby, zprvė nestabilita ve východní Evropě a na Balkáně s tím, že by lokální konflikty mohly vyvolat závažnější konfrontace na evropském kontinentě, dále pak konflikty v rozvojovém světě (například již zmíněná první válka v Perském zálivu v roce 1991), dále pak bezpečnostní hrozby nevojenského typu jako jsou nárůst populace, migrace, otázky životního prostředí, kyberprostoru a v neposlední řadě i terorismus.⁸ Ve stejné době se začal pro nové bezpečnostní uspořádání vztahů stále více užívat pojem „bezpečnostní architektura“.⁹ Došlo k rozšíření Severoatlantické aliance a do konceptu mezinárodní bezpečnostní architektury se nově začlenila i Evropská unie. Naopak byla rozpuštěna Západoevropská unie, která do té doby měla roli zprostředkovatele mezi NATO a EU a měla zajišťovat vojenské operace EU. Avšak se vznikem bezpečnostní a obranné politiky EU funkce Západoevropské unie přestala být opodstatněná. Rozšíření a další rozvoj evropské integrace byl považován za důležitý pilíř nové evropské a též mezinárodní bezpečnostní architektury. Nicméně po mnoha návrzích a potenciálních konceptech¹⁰ se v důsledku vývoje mezinárodního společenství zformovala současná podoba mezinárodní bezpečnostní architektury, kterou dle citovaných autorů tvoří primárně OSN, NATO, EU a OBSE.¹¹

Dále se autoři shodují v názoru, že rozpadem bipolárního uspořádání světa došlo současně i k zániku prověřené stability a téměř zaručeného stabilního prostředí nejen v Evropě, ale i ve světě, mezinárodní systém ztratil prověřený světový řád a určitou stabilitu přetrvávající po období studené války, což právě toto období studené války dávalo.

⁷ Podrobněji viz Lubkemeier, Eckhard. *Security and Peace in Post-ColdWarEurope*. In *Beyond East-WestConfrontation: Searching for a New Security Structure in Europe*. Baden-Baden: Nomos Verl.-Ges., 1991. s. 187-191. ISBN 3-7890-2211-X., dále Zielonka, Jan. *Europe's Security: A Great Confusion*. International Affairs, Vol.67, No. 1 (Jan., 1991), s. 127-137. <http://www.jstor.org/stable/2621223>

⁸ Zielonka, Jan. *Europe's Security: A Great Confusion*. International Affairs, Vol.67, No. 1 (Jan., 1991), s. 130-131. <http://www.jstor.org/stable/2621223>

⁹ Becher, Klaus. *Security Co-operatin in Europe: DomesticChallengesandLimitations*. In *Beyond East-WestConfrontation: Searching for a New Security Structurein Europe*. Baden-Baden: Nomos Verl.-Ges., 1990. s. 63-65. ISBN 3-7890-2211-X.

¹⁰ Některé navrhované koncepce nového bezpečnostního uspořádání počítaly například i se stálou existencí Varšavského paktu.

¹¹ Podrobněji viz Lubkemeier, Eckhard. *Security and Peace in Post-ColdWarEurope*. In *Beyond East-WestConfrontation: Searching for a New Security Structure in Europe*. Baden-Baden: Nomos Verl.-Ges., 1990. s. 182-202. ISBN 3-7890-2211-X., Hobsbawm, Eric. *Globalizace, demokracie a terorismus*. Praha: Academia, 2009. 134 s. ISBN 978-80-200-1725-3, Ort, Alexandr. *Evropa 20. století*. Praha: Arista, 2000. 383 s. ISBN 80-86410-06-4, Binnendijk, Hans. *European Security Alternatives*. In *Beyond East-WestConfrontation: Searching for a New Security Structure in Europe*. Baden-Baden: NomosVerl.-Ges., 1990. s. 175-182. ISBN 3-7890-2211-X, Webber, Mark et al. *The governance of Europeansecurity*. Review of International Studies, 2004, https://wrap.warwick.ac.uk/1004/1/WRAP_Croft_Governance_security.pdf

Tuto tezi výstižně rozvedl bývalý nizozemský politik W. van Eekelen, když hovořil o období studené války jako o období velkého vojenského nebezpečí, ale značné politické stability, a naopak období po jejím skončení charakterizoval nemalými hrozbami, ale též vysokou nestabilitou.¹² Mezinárodní společenství tedy muselo začít hledat nové světové uspořádání a jeho status quo. Základem mezinárodního bezpečnostního společenství je dle Adlera mezinárodní spolupráce, kdy státy chtějí žít v míru i v budoucnu a jejichž spolupráce by měla vést až k vytvoření fungujících integračních a bezpečnostních struktur.¹³

Avšak objevují se i skeptické názory v tom smyslu, že mezinárodní bezpečnostní architektura v okamžiku, kdy vypukne krize či konflikt, příliš nefunguje. Podle O. Krejčího¹⁴ je bezpečnostní architektura nejen v Evropě, ale i ve světě komplikovaná. Za hlavní pilíře evropské bezpečnostní architektury považuje Organizaci pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE), Severoatlantickou alianci či Partnerství pro mír (v rámci programu NATO), i když význam například OBSE v posledních letech spíše klesá. Proto je důležité najít konsenzus mezi globálními aktéry mezinárodních bezpečnostních vztahů jako jsou USA, Rusko a Čína. Avšak dle některých autorů ani globální organizace kolektivní bezpečnosti (OSN) nebyla a není výrazně efektivní.¹⁵ Nutno připomenout, že koncept kolektivní bezpečnosti se začal vyvíjet se zrodem Společnosti národů v roce 1919 a byl plně rozvinut právě po druhé světové válce se vznikem OSN. Poukazuje se na fakt, že tento koncept a tím celá OSN je založena na takových principech, které jsou v praxi velmi těžko realizovatelné, a to z toho důvodu, že ne všechny členské státy mají tytéž bezpečnostní zájmy a že ve většině případech jednají na mezinárodní úrovni převážně ve svém národním zájmu.¹⁶ Přesto převažují názory, že kolektivní bezpečnost by měla být hlavním fungujícím principem mezinárodní bezpečnostní architektury.

2 ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ (OSN)

Jedinou univerzální mezinárodní organizací, která má ve světě své nezastupitelné místo, je právě Organizace spojených národů (OSN). Lze říci, že tato organizace tvoří páteř

¹² Podrobněji viz van Eekelen, Willem, F. *European Security in a Changing Environment*. In *Beyond East-West Confrontation: Searching for a New Security Structure in Europe*. Baden-Baden: Nomos Verl.-Ges., 1990. s. 154-160. ISBN 3-7890-2211-X.

¹³ Adler, Emanuel, Barnett, Michael. *Security Communities*. Cambridge: Cambridge Studies in International Relations, 1998. s. 58-62. ISBN 0521639530.

¹⁴ <https://cesky.radio.cz/expert-bezpecnostni-architektura-evropy-je-slozita-a-nefunguje-8357797>

¹⁵ Podrobněji viz Williams, Phil. *A Conflict Management Centre for Europe*. In *Beyond East-West Confrontation: Searching for a New Security Structure in Europe*. Baden-Baden: Nomos Verl.-Ges., 1990. s. 274-287. ISBN 3-7890-2211-X, dále Homan, Kees. *For a Correct Division of Tasks Between NATO and CSCE*. In *Beyond East-West Confrontation: Searching for a New Security Structure in Europe*. Baden-Baden: Nomos Verl.-Ges., 1990. s. 564-566. ISBN 3-7890-2211-X.

¹⁶ Thakur, Ramesh. *The United Nations, Peace and Security*. Cambridge: Cambridge University Press. 2010. ISBN 978-0-5117-5599-6.

mezinárodní bezpečnostní architektury a současně patří mezi důležité aktéry mezinárodních bezpečnostních vztahů na globální úrovni. Jejím hlavním posláním je udržování mezinárodního míru a bezpečnosti, včetně rozvoje spolupráce mezi národy a zlepšování životních podmínek. Z hlediska bezpečnosti má nepostradatelný význam při posuzování mezinárodních hrozeb a následném rozhodování o použití síly. Neméně významné jsou i její mírové mise.

OSN byla založena dne 24. října 1945 podpisem Charty OSN. Fungování OSN stojí na zásadách, kterými jsou například svrchovaná rovnost všech členských států, svědomité plnění všech závazků vyplývajících z Charty OSN, řešení mezinárodních sporů mírovými prostředky, nepoužití hrozby síly proti územní celistvosti a svrchovanosti členských států aj. Během studené války členové Rady bezpečnosti OSN a současně i nejvyšší představitelé tehdy dvou existujících bloků, tj. SSSR a USA, uplatňovali právo veta, a tím způsobovali nefunkčnost samotné OSN. Lze konstatovat, že členské státy OSN do konce studené války často využívaly právo na sebeobranu podle článku 51 Charty OSN bez ohledu na rozhodnutí Rady OSN, čímž docházelo k narušování vzájemných vztahů a prosazování síly v nich. Po rozpadu bipolárního světa význam OSN jako globálního aktéra nebývale vzrostl a očekávalo se, že bude mít OSN v oblasti globální bezpečnosti hlavní úlohu.

Od počátku 90. let dvacátého století Rada bezpečnosti OSN schvaluje přibližně jednu rezoluci za týden, zatímco v období studené války se jednalo o jednu rezoluci za měsíc. V posledních letech se však objevuje kritika Rady bezpečnosti OSN v kontextu práva veta stálých členů Rady bezpečnosti OSN. Dle kritických názorů je nutné provést reformu Rady bezpečnosti OSN,¹⁷ neboť pět stálých členů Rady bezpečnosti OSN bylo zvoleno na základě výsledků druhé světové války, přičemž poměry sil se během druhé poloviny dvacátého století značně změnily. Poražené mocnosti, jako Německo a Japonsko, se staly důležitými, silnými ekonomikami se značným politickým vlivem, jejichž zájem stát se stálým členem Rady bezpečnosti OSN je veliký. O totéž usilují další významní regionální hráči, jako jsou Brazílie či Jihoafrická republika. Česká republika patří mezi zakládající státy OSN, dlouhodobě podporuje reformu Rady bezpečnosti OSN, významně se podílí na aktivitách Rady pro lidská práva,¹⁸ která patří mezi nejvýznamnější orgány OSN a je současně pomocným orgánem Valného shromáždění OSN. Česká republika bude mj. i usilovat o kandidaturu na nestálého člena v Radě bezpečnosti OSN pro období 2032 až 2033.¹⁹

OSN je nejvyšším mezinárodním jednacím fórem v otázkách mezinárodního míru a bezpečnosti. OSN může členské státy pouze vyzývat, aby se chovaly v souladu s Chartou OSN. Je nutné zde poukázat na význam jednacího fóra OSN, na kterém by všechny členské státy měly hledat prostřednictvím multilateralismu a diplomacie řešení krizových

¹⁷ Dostupné zde <https://www.un.org/securitycouncil/content/faq>

¹⁸ Dne 10. května 2022 byla do Rady zvolena Česká republika, která tak nahradila Rusko. Dne 8. dubna 2022 bylo rozhodnutím Valného shromáždění OSN Rusko z Rady dočasně vyloučeno z důvodu porušování lidských práv v průběhu ruské invaze na Ukrajinu. Podrobněji viz https://www.ohchr.org/en/ohchr_homepage

¹⁹ Podrobněji viz článek <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/fiala-rozhorceni-cernochove-nad-rezoluci-osn-chape-cr-ma-podle-nej-v-osn-zustat/2433412>

situací a zejména usilovat o to, aby již nedocházelo k válkám a konfliktům, usilovat o odvrácení válek a zajištění celosvětového míru a bezpečnosti.²⁰

2.1 OSN v kontextu Blízkého a Středního východu

I pro oblast Blízkého a Středního východu²¹ můžeme použít premisu, která říká, že jedna z hlavních příčin současných konfliktů je situace uvnitř dané země, která je velmi často ovlivňována přeshraničními zásahy sousedních států a jiných aktérů.²² Tyto vnitrostátní konflikty bezesporu ovlivňují i samotný vývoj mezinárodního společenství, které se pak následně potýká s problémy, jako jsou například příliv migrantů, pašování zbraní, paškování a destrukce životního prostředí a mezinárodní terorismus. Konflikty v regionu Blízkého východu mají také několik specifických příčin. K těm nejdůležitějším patří spory o území, otázka náboženského vyznání a právo uprchlíků na návrat.²³ Mezi nejzávažnější a dlouhotrvající patří arabsko-izraelský konflikt, izraelsko-palestinský konflikt spojený s otázkou vzniku Palestinského státu, dále pak okupace syrských Golanských výšin, které obsadil Izrael po třetí arabsko-izraelské válce v roce 1967 a následně anektoval.²⁴

²⁰ Rolí OSN a jejím pozitivním a negativním vymezením se ve světové politice mj. zabýval švédský diplomat a druhý generální tajemník OSN v letech 1953–1961 Dag Hammarskjöld. Známy je jeho citát: „.....OSN nebyla vytvořena proto, aby vedla lidstvo do ráje, ale především proto, aby jej ochránila od cesty do pekla.....“ Podrobněji viz Linnér, Sture a Åström, Sverker. *UN Secretary-General Hammarskjöld: Reflections and Personal Experience*. Upsala: Upsala University. 2008. s. 28. Dostupné na https://www.daghammarskjold.se/wp-content/uploads/2007/10/Dh_lecture_2007.pdf.

²¹ Zahraniční literatura používá pro geograficko-politické vymezení Středního východu (Middle East) oblast zahrnující státy Turecko, Sýrii, Libanon, Izrael, Palestinu, Jordánsko, Egypt, Irák, Kuvajt, státy Arabského poloostrova, Írán a Afghánistán. V české odborné literatuře rozlišujeme mezi Blízkým východem (Sýrie, Libanon, Turecko, Izrael, Palestina, Jordánsko, Egypt) a Středním východem (státy Arabského poloostrova, Irák, Írán, Kuvajt, Afghánistán).

²² Samuel Huntington ve své knize *Střet civilizací* používá dělení aktérů na primární, sekundární a terciární. Primárními aktéry jsou myšleni přímí účastníci konfliktu, tj. jednotlivé státy, lokální skupiny etnické, náboženské skupiny. Za sekundární aktéry považuje například sousední státy, které vstupují do konfliktu a účastní se tak z důvodu náboženské, etnické příbuznosti, ekonomických, mocenských zájmů. Terciární aktéři jsou ty státy, které se konfliktu přímo neúčastní ani s konfliktem nesousedí, ale účastní se nepřímo. Většinou se jedná o velmoci, které po dlouhou dobu konflikt udržují přísunem zbraní, technologií, financí, vojenských poradců či kontraktorů. Podrobněji viz Huntington, Samuel. *P. Střet civilizací*. Praha: Rybka Publishers. 2001. s. 331. ISBN 80-86182-49-5.

²³ Šabacká, Yvona. *Konflikt a politika velmocí na Blízkém východě. Libanon - bitevní pole velmocí*. Plzeň: Aleš Čeněk. 2011. s. 22–23. ISBN 978-80-7380-298-1.

²⁴ Izraelský Kneset v roce 1981 schválil zákon o Golanských výšinách, kterým byla rozšířena správa a platnost izraelského práva nad touto oblastí, čímž je Izrael de facto anektoval. Rada bezpečnosti OSN vydala rezoluci č. 497, kterou tento čin Izraele odsoudila a zákon prohlásila za neplatný bez mezinárodního účinku. Dne 25. března 2019 podepsal tehdejší americký prezident Donald Trump dekret, kterým USA uznaly izraelskou anexi Golanských výšin. Stalo se tak během krátké návštěvy izraelského premiéra Benjamina Netanjahua ve Washingtonu. Izraelská anexie Golanských výšin nebyla do dnešní doby uznána žádným jiným státem, dle OSN je oblast Golanských výšin stále syrským územím.

V současné době v oblasti Blízkého východu působí tři mírové mise OSN, tj. Prozatímní jednotky OSN v Libanonu (UNIFIL),²⁵ Jednotky OSN pro dohled nad oddělením znepřátelených stran (UNDOF)²⁶ a Organizace OSN pro dohled nad příměřím (UNTSO). OSN se začala Blízkým východem zabývat prakticky hned po svém založení, neboť otázka statutu Palestiny je dle mnoha odborníků tím hlavním problémem konfliktů v daném regionu. Po první arabsko-izraelské válce v roce 1948 zřídila OSN Organizaci pro dohled nad příměřím (UNTSO),²⁷ což byla první pozorovatelská mise OSN vůbec. Po této první arabsko-izraelské válce odešlo z území Palestiny a nově vzniklého Izraele více než 720 tisíc Palestinců.²⁸ V reakci na tak velký počet palestinských uprchlíků založilo Valné shromáždění OSN v roce 1949 Agenturu OSN pro pomoc a práci pro palestinské uprchlíky na Blízkém východě (UNRWA).²⁹ Tato Agentura OSN funguje pro danou oblast i v dnešní době a má významnou roli při zajišťování a poskytování různých forem pomoci, nejvíce však humanitární a zdravotní.³⁰

I v dalších arabsko-izraelských válkách (v letech 1956, 1967, 1973), v první i druhé libanonské válce (v letech 1982 a 2006), v syrském konfliktu (započatém v roce 2011) OSN aktivně vystupovala jako prostředník mezi válčícími stranami s cílem mírového urovnání. Po ukončení výše zmíněných konfliktů byly v oblasti rozmístěny mírové síly OSN, které měly za úkol dohlížet na stažení ozbrojených válečných jednotek, zajistit distribuci potravin a zdravotnického materiálu včetně humanitární pomoci, napomáhaly s místními volbami a celkově přispěly k obnovení míru a stability v regionu.

Základem pro mírová jednání a právní dokumenty *pro oblast Blízkého východu zůstávají dvě rezoluce Rady bezpečnosti OSN, a to č. 242 z roku 1967 a č. 338 z roku 1973.*³¹ Tyto dvě rezoluce jsou nejdůležitějšími a těmi základními dokumenty pro hledání celkového řešení blízkovýchodní otázky, tj. izraelsko-palestinského konfliktu a arabsko-izraelského konfliktu. V kontextu současného vývoje na palestinských územích a probíhajícímu konfliktu nutno podrobněji zmínit rezoluci Rady bezpečnosti OSN č. 242, která obsahuje hlavní principy řešení izraelsko-palestinského konfliktu. Zprv rezoluce vybízí Izrael stáhnout se z okupovaných území, která obsadil v šestidenní válce v roce 1967. Zadruhé rezoluce zdůrazňuje nutnost respektovat suverenitu, územní celistvost a politickou nezávislost každého státu v oblasti, uznání hranic a právo na život v míru a bezpečí. Na tyto dvě rezoluce se odkazuje i rezoluce Valného shromáždění OSN schválená dne 27. října 2023, o ochraně civilního obyvatelstva a dodržování právních a humanitárních závazků, vydaná v souvislosti s probíhajícím konfliktem mezi izraelskou armádou a palestinským

²⁵ Podrobněji viz <https://unifil.unmissions.org/>

²⁶ Podrobněji viz <https://undof.unmissions.org/>

²⁷ Podrobněji viz <https://untso.unmissions.org/>

²⁸ Sachar, Howard. *Dějiny státu Izrael*. Praha: Regia. 1999. s. 291-293. ISBN 80-902484-4-6.

²⁹ Podrobněji viz <https://www.unrwa.org>

³⁰ Šabacká, Yvona. *Konflikt a politika velmocí na Blízkém východě. Libanon - bitevní pole velmocí*. Plzeň: Aleš Čeněk. 2011. s. 321. ISBN 978-80-7380-298-1.

³¹ Dostupné zde <https://peacemaker.un.org/middle-east-resolution242> a <https://peacemaker.un.org/middleeast-resolution338>

hnutím Hamás, který započal dne 7. října 2023 ozbrojeným útokem Hamásu na vojenské a civilní cíle na izraelském území.³²

2.2 OSN v Sýrii

Jednou z blízkovýchodních zemí, ve které se angažuje OSN již několik desítek let, je Sýrie. Mírové jednotky OSN pro dohled nad oddělením znepřátelených stran (UNDOF) byly ustanoveny v roce 1974 s cílem dohlížet na dodržování příměří uzavřeného v rámci mezistátní dohody³³ mezi Izraelem a Sýrií po čtvrté arabsko-izraelské válce v roce 1973. Jednotky UNDOF působí v oblasti Golanských výšin dodnes.³⁴ Jejich hlavním úkolem je udržení zastavení palby a příměří mezi Izraelem a Sýrií a monitorování jejich vojenských jednotek v bezpečnostním pásmu 80 km. Avšak tento úkol vzhledem k syrskému konfliktu, který začal v roce 2011, a zejména vzhledem k současnému konfliktu, který probíhá mezi Izraelem a palestinským hnutím Hamás, prozatím na palestinském území Gazy, bude i pro jednotky UNDOF obtížný. Existuje totiž vysoké riziko rozšíření tohoto konfliktu i do dalších oblastí blízkovýchodního regionu, zejména do Sýrie a Libanonu. Dne 14. října 2023 Izrael bombardoval syrské letiště v Aleppu, které je v současné době pod kontrolou syrské vlády, a které je údajně využíváno jako překladiště dodávek zbraní z Íránu pro palestinský Hamás. Syrská letiště čelila izraelským náletům již mnohokrát.³⁵

Další významnou aktivitou OSN v rámci budování mezinárodní bezpečnostní architektury po konci studené války je její vytrvalá angažovanost v již zmíněném soudobém syrském konfliktu. Tento konflikt začal dne 15. března 2011 protivládními demonstracemi v rámci tzv. arabského jara a vyústil v syrskou občanskou válku, kde na jedné straně bojovaly provládní síly prezidenta Bašára Asada a na straně druhé vzbouřenecké jednotky.³⁶ OSN vystupovala a nadále vystupuje v této válce jako zprostředkovatel mírového úsilí. Rada bezpečnosti OSN dne 4. srpna téhož roku vydala prohlášení, ve kterém vyzývala válčící strany k zastavení násilí a útoků na civilisty, které byly spáchány ze strany syrské vlády i opozičních sil. Toto prohlášení mělo vyjít formou rezoluce, avšak na jejím znění se stálí členové Rady bezpečnosti nedokázali v té době shodnout. Na jaře roku 2012 přišel bývalý generální tajemník OSN Kofi Annan s mírovým plánem pro Sýrii.³⁷ Tento plán byl

³² Podrobněji o rezoluci viz <https://news.un.org/en/story/2023/10/1142932>

³³ Šabacká, Yvona. *Konflikt a politika velmocí na Blízkém východě. Libanon - bitevní pole velmocí*. Plzeň: Aleš Čeněk. 2011. s. 320-322. ISBN 978-80-7380-298-1.

³⁴ Po čtvrté arabsko-izraelské válce byla ustanovena mírová operace OSN UNEFII pro Sinajský poloostrov, ze kterého Izrael stáhl svoji armádu po uzavření egyptsko-izraelské mírové dohody v americkém Camp Davidu v roce 1979 za amerického zprostředkování. Izrael má uzavřenou ještě jednu mírovou dohodu, a to s Jordánskem z roku 1994.

³⁵ Více podrobněji na <https://www.timesofisrael.com/syria-accuses-israel-of-bombing-aleppo-airport-for-second-time-in-3-days/>.

³⁶ Beránek, Ondřej. *Arabské revoluce: demokratické výzvy, politický islám a geopolitické dopady*. Praha: Academia. 2013. s. 190-192. ISBN 978-80-200-2298-1.

³⁷ Dostupné zde <https://dppa.un.org/en/mission/special-envoy-syria>

sice syrskou vládou přijat, avšak syrská vláda odmítala stažení svých vojenských sil z obydlých míst k datu 10. dubna 2012, jakožto jednu z podmínek mírového plánu. Přesto začala v Sýrii pracovat skupina pozorovatelů OSN, která měla za úkol dohlížet na dodržování klidu zbraní apod. Demonstrace, nepokoje a boje pokračovaly v Sýrii nadále, v polovině května 2012 generální tajemník OSN Pan Ki-mun připustil, že za mnohé nepokoje a atentáty v Sýrii je zodpovědná mezinárodní islámská teroristická organizace Al-Káida.³⁸

Dne 28. září 2013 Rada bezpečnosti OSN jednomyslně schválila rezoluci odsuzující použití chemických zbraní v Sýrii.³⁹ Tato rezoluce přes značnou nespokojenost USA nevymezovala sankce, pokud by režim syrského prezidenta Bašára Asada stanovené podmínky plynoucí z rezoluce nedodržel. Rezoluce pouze odsuzovala použití chemických zbraní, avšak k otázce, která z válčících stran syrského konfliktu chemické zbraně při útoku dne 21. srpna 2013 použila, se text rezoluce nevyjadřuje. Srpnový útok, ve kterém na předměstí Damašku přišly o život stovky civilistů, vyšetřovali inspektoři OSN a potvrdili použití jedovatých látek. Avšak nespecifikovali, kým byly použity. USA, Francie a Velká Británie požadovaly, aby rezoluce obsahovala za nesplnění podmínek syrským režimem tvrdé sankce a zároveň, aby západním zemím umožnila případnou vojenskou intervenci v Sýrii. Proti tomuto znění rezoluce vystupovaly Rusko a Čína, které takový návrh rezoluce striktně a vytrvale odmítaly s odkazem na vojenskou intervenci v Iráku v roce 2003. Konečné znění schválené rezoluce tedy znělo, že Sýrie nesmí chemické zbraně používat, vyvíjet či skladovat a musí plně spolupracovat s OSN na zneškodnění svých zásob chemických zbraní. Podle zdrojů Organizace pro zákaz chemických zbraní (OPCW) Sýrie v otázkách likvidace chemických zbraní spolupracovala a závazky dodržela.⁴⁰

V souvislosti s chemickým útokem ze dne 21. srpna 2013 byla diskutována ještě jedna rezoluce Rady bezpečnosti OSN, a to č. 1674 schválená dne 28. dubna 2006 o ochraně civilistů během ozbrojených konfliktů.⁴¹ Objevovaly se názory, že touto rezolucí, pokud dochází ke zločinům spáchaným na civilistech, se mezinárodní humanitární právo nadřazuje nad suverenitu států, a tím by se mohl uskutečnit i vojenský zásah proti syrskému režimu Bašára Asada jako trest za použití chemických zbraní. Tato rezoluce však vymezuje projevy násilí páchaného na civilním obyvatelstvu během ozbrojených konfliktů následovně: jedná se o násilné přemísťování obyvatelstva, obchodování s lidmi, mučení, násilí na ženách a dětech, neposkytnutí humanitární pomoci aj. Nutno dovysvětlit, že tato rezoluce mezinárodní humanitární právo nenadřazuje, žádného aktéra mezinárodních vztahů nezmocňuje k jakémukoliv vojenskému zásahu či vojenské intervenci v jakémkoliv zemi, avšak v daných případech se může na tento dokument odvolat jakýkoliv stát nebo

³⁸ Více podrobněji na <https://www.hrw.org/world-report/2012/country-chapters/syria>.

³⁹ Více podrobněji na https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/rada-bezpecnosti-osn-schvalila-rezoluci-odsuzujici-pouziti-chemickych-zbrani-v-syrii.A130928_011125_zahranicni_jj.

⁴⁰ K datu 31. října 2013 zařízení na výrobu chemických zbraní byla dle zdrojů OPCW zničena stejně jako syrské zásoby nervových plynů (sarinu, yperitu). Výroba chloru v Sýrii zůstala, používá se například pro výrobu hnojiv. Její výroba není náročná, tudíž vyrobí jej mohou i povstalecké a opoziční síly v Sýrii. Podrobněji viz <http://zahranicni.eurozpravy.cz/blizky-vychod/80489-asadova-zarizeni-k-vyrobe-chemickych-zbrani-byla-zlikvidovana/>.

⁴¹ Podrobněji na <https://www.un.org/ruleoflaw/>.

organizace.⁴² O vojenském zásahu však vždy musí rozhodnout Rada bezpečnosti OSN. Musí mít k tomu jasné a nevyvratitelné důkazy. Poté Rada bezpečnosti OSN vydává první rezoluci, kterou danou zemi, organizaci nebo událost označí za hrozbu pro mezinárodní mír a bezpečnost. Následně je Radou bezpečnosti OSN schválena druhá rezoluce, kterou Rada dává zmocnění užít všech nezbytných prostředků, tedy včetně použití síly proti danému státu, organizaci, události, jež byly označeny za hrozbu pro mezinárodní mír a bezpečnost. O všem pojednávají kapitoly V, VI a VII Charty OSN, články 41 a 42.⁴³

OSN může mít i v budoucnu důležitou roli mírotvorce, pokud ovšem o tuto její roli budou usilovat především stálí členové Rady bezpečnosti OSN a pokud najdou společné přístupy k řešení konfliktů a bezpečnostních hrozeb.

2.3 Libanon jako příklad obtížné tvorby bezpečnostní architektury OSN

Libanon je další blízkovýchodní zemí, ve které dlouhodobě působí mírové jednotky OSN, tzv. Prozatímní jednotky OSN v Libanonu (UNIFIL) a ve které se OSN snaží o svoji mírotvornou politiku, přestože se síly OSN staly terčem vojenského útoku. Jednotky UNIFIL působí v Libanonu od roku 1978, kdy do Libanonu podnikl vojenskou invazi Izrael, za účelem zneškodnit ozbrojené útoky palestinských povstalců.⁴⁴ Tyto jednotky měly za úkol dohlížet na úplné stažení izraelské armády z libanonského území, obnovit pořádek na izraelsko-libanonské hranici a pomoci libanonskému vedení získat kontrolu nad svým územím. To se podařilo až v květnu 2000 po stažení izraelské armády z jižního Libanonu a poté v roce 2005 po stažení syrské armády z většiny libanonského území. Jednotky UNIFIL působí v Libanonu dodnes, konkrétně střeží oblast jižního Libanonu a izraelsko-libanonskou hranici nesoucí název „modrá linie“ (Blue Line), což je historická hranice mezi těmito dvěma státy. Jednotky UNIFIL rovněž přispívaly ke zmírnění různých konfliktů a nepokojů, které probíhaly na libanonském území. Jedná se zejména o dva významné konflikty mezi izraelskou armádou a hnutím Hizballáh, a to první libanonská válka z roku 1996 a druhá libanonská válka v roce 2006. Jednotky UNIFIL tak napomáhaly při zajišťování ochrany civilního obyvatelstva, distribuci humanitární pomoci. Operace Hrozný hněvu Iz roku 1996 je dle mnoha odborníků⁴⁵ považována za jeden z největších masakrů

⁴² Eichler, Jan. *Bezpečnostní a strategická kultura mezinárodních organizací a ČR*. Praha: Oeconomica. 2013. s. 56-57. ISBN 978-80-245-1992-0.

⁴³ Více o Chartě OSN na <https://osn.cz/osn/charta-osn/>

⁴⁴ Po tzv. jordánském černém září v roce 1970 přišlo do Libanonu mnoho palestinských uprchlíků, kteří se usadili v uprchlických táborech. Tyto uprchlické tábory se postupně začaly přeměňovat na vojenské a ozbrojení Palestinci v čele s Jásirem Arafatem z hnutí Fatah podnikali vojenské útoky na Izrael z libanonského území. Palestinské ozbrojené skupiny začaly zasahovat i do vnitřní politiky samotného Libanonu, na jehož území si vytvořily své téměř autonomní území tzv. Fatahland. Podrobněji viz Šabacká, Yvona. *Konflikt a politika velmocí na Blízkém východě. Libanon - bitevné pole velmocí*. Plzeň: Aleš Čeněk. 2011. s. 337. ISBN 978-80-7380-298-1.

⁴⁵ Palmer, J. H. 2004. *Hezbollah. The Changing Face of Terrorism*. London: I. B. Tauris. 2004. ISBN 1-86064-893-2.

dvacátého století, při kterém se terčem útoku stalo nejen civilní obyvatelstvo Libanonu, ale i středisko jednotek UNIFIL v libanonském městě Kana. Toto město bylo izraelskou armádou téměř zničeno, včetně základny OSN. Valnému shromáždění OSN byl opakovaně předkládán text, který požadoval na Izraeli náhradu škody způsobenou vojenskou operací v Kaně. Bohužel text nebyl nikdy schválen ani v podobě později navrhované rezoluce Rady bezpečnosti OSN⁴⁶.

OSN působila v Libanonu na základě operačního plánu generální tajemníka OSN při znovuzavedení autority státu po ukončení izraelské okupace jižního Libanonu, ke které došlo v květnu 2000. OSN vystupovala jako pozorovatel komunálních voleb, které se v květnu 2004 uskutečnily v jižním Libanonu poprvé od začátku občanské války v roce 1975.⁴⁷ Další pozorovatele měla OSN u parlamentních voleb v Libanonu v květnu 2005. OSN též iniciovala vznik vyšetřovací komise atentátu, který byl spáchán na libanonského premiéra Rafika Haríriho v únoru 2005.⁴⁸ Pachatel atentátu nebyl dosud zjištěn. OSN také mnohokrát apelovala na Sýrii, aby ukončila okupaci Libanonu. Syrská armáda včetně syrských zpravodajských služeb se stáhla z Libanonu během května 2005. Po celou dobu syrské a izraelské okupace Libanonu hájila OSN principy Charty OSN, tj. územní celistvost a svrchovanost libanonského státu, jeho právo na samostatnost. OSN mnohokrát vyzývala okupační vojska ke stažení svých armád, a to na základě rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 425 z roku 1978. V Libanonu při návštěvě osobního zmocněnce generálního tajemníka OSN Terje Roed-Larsena v květnu 2004 dokonce vznikl budoucí projekt tzv. Kvarteta (OSN, USA, Rusko a EU) pod názvem Cestovní mapa (Road Map) pro řešení izraelsko-palestinské otázky.⁴⁹ Tento projekt se podařilo naplnit jen částečně.

3 SEVEROATLANTICKÁ ALIANCE (NATO)

Dalším významným pilířem mezinárodní bezpečnostní architektury je Severoatlantická aliance (NATO). Dne 4. dubna 1949 podepsalo 12 zakládajících členů Washingtonskou smlouvu, a tímto aktem vznikla jedna z nejvýznamnějších organizací kolektivní obrany, jejímž hlavním cílem bylo zajistit bezpečnost svých členských států. Obecně převládá mínění, že prvotním impulsem k jejímu založení byla tehdejší vojenská hrozba pro Západ, za kterou byl považován primárně Sovětský svaz. Avšak toto tvrzení není úplné. Mezi další důvody pro založení NATO, a to i podle oficiální koncepce samotné Aliance, patřilo zamezení znovuoživení nacionalismu a rozmachu militarismu v Evropě, a to prostřednictvím americké vojenské přítomnosti na evropském kontinentě, a současně podpora evropské

⁴⁶ Šabacká, Y. 2011. *Konflikt a politika velmocí na Blízkém východě. Libanon - bitevní pole velmocí*. Plzeň: Aleš Čeněk. 2011. s. 323. ISBN 978-80-7380-298-1.

⁴⁷ Podrobněji viz L'OrientleJour, 27. 5. 2004, s. 3.

⁴⁸ Blanford, N. 2006. *Killing Mr Lebanon. The Assassination of Rafik Hariri and Its Impact on the Middle East*. London: I. B. Tauris. 2006. s. 129-135. ISBN 978-1-84511-202-8.

⁴⁹ Čejka, Marek. *Izrael a Palestina*. Brno: Centrum strategických studií. 2005. s. 234. ISBN 80-903333-9-7.

politické integraci jako protiváhy šíření komunismu v západních státech Evropy.⁵⁰ Vznik NATO tedy pro evropské státy znamenal minimalizaci bezpečnostních i nevojenských hrozeb a pro USA zásadní odklon od předválečné americké politiky izolacionalismu. Severoatlantická aliance svým vznikem bezesporu výrazně ovlivnila evropský poválečný vývoj, a zejména mezinárodní politicko-bepečnostní vztahy v době studené války, které ani po zrodu světové mírové organizace OSN v roce 1945, jakožto jediného představitele globální kolektivní bezpečnosti, nebyly nikterak jednoduché.

3.1 NATO a nová etapa mezinárodních bezpečnostních vztahů

Konec studené války přinesl novou etapu v mezinárodních bezpečnostních vztazích, nové uspořádání světa a pro NATO klíčovou existenční otázku. Počátkem 90. let dvacátého století se NATO stalo hlavním pilířem mezinárodní, ale zejména evropské bezpečnostní architektury. Došlo k začlenění sjednoceného Německa a tím změně poměru sil v Alianci, definovaly se nové bezpečnostní hrozby a rizika a v neposlední řadě i nové bezpečnostní koncepce a strategie NATO, kde základním posláním NATO bylo přispět k míru a stabilitě v Evropě. Ve stejném období byly i podepsány dohody START I a START II o snížení stavu strategických jaderných sil USA a bývalého SSSR, čímž došlo k významnému snížení rizika vojenského napětí a jaderné války. V rámci mezinárodních bezpečnostních vztahů se objevil nový prvek, a to důraz na lidskou a individuální bezpečnost.⁵¹

Na druhé straně válka v Jugoslávii ukázala, že rozpad bipolárního rozdělení světa a následně vzniklé mocenské vakuum byly zdrojem nestability, hrozeb a napětí. V důsledku toho se hledaly možnosti, jak posílit spolupráci i s nečlenskými státy NATO a tím napomoci k vývoji demokratických institucí. Výsledkem toho byl program Partnerství pro mír z roku 1994, ve kterém NATO definovalo základní rámec bezpečnosti v euro-atlantickém prostoru, včetně intenzivního dialogu a spolupráce NATO a Ruska. V roce 1997 vznikla Stálá rada v rámci „Zakládajícího aktu o vzájemných vztazích, spolupráci a bezpečnosti“ mezi NATO a partnerskými státy, podepsaném v Paříži, který předpokládal nekonfliktní charakter vzájemných vztahů a zaměření na pravidelné konzultace a jednání.

Avšak budování spolupráce s Ruskem nebylo bezproblémové, přestože byla v roce 2002 ustanovena Rada NATO-Rusko a existovala praktická spolupráce v oblastech, jako například kontrola zbrojení, nešíření zbraní hromadného ničení, věda a výzkum, boj proti terorismu, proti obchodu s narkotiky aj. Složitost vzájemných vztahů se projevila i v tom, že Rusko považuje rozšiřování NATO směrem na východ za ohrožení své bezpečnosti a svých zájmů. Ruský postoj navíc utvrdil americký projekt protiraketové obrany

⁵⁰ Dostupné zde https://www.nato.int/nato-welcome/index_cz.html

⁵¹ Eichler, Jan. *Mezinárodní bezpečnost na počátku 21. století*. Praha: AVIS. 2006. s. 81-84. ISBN 80-7278-326-2.

v Evropě.⁵² Co se týká spolupráce s Evropskou unií (EU), koncem téhož roku byla mezi Aliancí a EU uzavřena dohoda o spolupráci pod názvem Berlín plus.⁵³ Dohoda dává EU možnost využívat prostředky a kapacity NATO, dále spolupracovat na mezinárodních misích, kterých se mohou účastnit i občané států EU nepatřící mezi členy NATO. Týkalo se to například mírových misí v Makedonii nebo v Bosně a Hercegovině (SFOR).

Rok 1999 znamenal další významný mezník v budování mezinárodní bezpečnostní architektury, na washingtonském summitu byly za nové členy NATO přijaty státy bývalého socialistického bloku, a to Česká republika, Maďarsko a Polsko. V následujících letech se NATO rozrostlo o další členské státy, kdy jako poslední přistoupilo v roce 2024 Švédsko. Je možné zmínit i Francii, která se dne 4. dubna 2009 po 43 letech vrátila do vojenských struktur NATO. Článek 10 Washingtonské smlouvy říká, že Aliance zastává politiku otevřených dveří a může přijímat nové členy.⁵⁴ Avšak platí tu omezení pouze na evropské země, proto se v posledních letech objevily názory, že toto omezení by se mělo změnit na všechny demokratické státy s cílem společně čelit mezinárodním hrozbám.

3.2 NATO v kontextu Blízkého a Středního východu

Od počátku 21. století je NATO vystaveno stále rostoucímu počtu hrozeb a konfliktům, ať už to byla operace v Afghánistánu pod názvem Trvalá svoboda, operace Irácká svoboda, či krize v Libyi, konflikt v Sýrii, boj proti Islámskému státu. Po teroristických útocích na USA dne 9. září 2001 poprvé ve své historii aktivovalo NATO článek 5 Washingtonské smlouvy o kolektivní obraně. Dne 2. října NATO oznámilo, že teroristické útoky pod tento článek spadají. Koalice zemí včetně spojenců NATO vojensky zasáhla v Afghánistánu s cílem zadržet co nejvíce příslušníků Al-Káidy. Organizace Al-Káida byla označena za agresivního aktéra této války, a hlavně představovala síť globálního terorismu v Afghánistánu, který se stal její základnou a útočištěm. V prosinci 2001, po svržení režimu Tálibánu, Rada bezpečnosti OSN schválila rezoluci č. 1386 o rozmístění Mezinárodních bezpečnostních podpůrných sil (ISAF) v Kábulu a okolí. V srpnu 2003 převzalo NATO velení a koordinaci jednotek ISAF, jejichž působnost byla Radou bezpečnosti OSN v říjnu téhož roku rozšířena na celý Afghánistán.⁵⁵ Mise ISAF byla ukončena dne 31. prosince 2014 a od 1. ledna 2015 nahrazena navazující výcvikovou misí nazvanou Operace Rozhodná podpora. Česká armáda ukončila účast na této misi v březnu 2020, kromě českých lékařů a výcvikových jednotek.

⁵² Eichler, Jan. *Bezpečnostní a strategická kultura mezinárodních organizací a ČLR*. Praha: Oeconomica. 2013. s. 143. ISBN 978-80-245-1992-0.

⁵³ Dostupné zde https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_193914.htm?selectedLocale=en

⁵⁴ Washingtonská smlouva dostupná zde https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/history_pdf/20161122_E1-founding-treaty-original-treaty_NN-en.pdf

⁵⁵ Eichler, Jan. *Mezinárodní bezpečnost na počátku 21. století*. Praha: AVIS. 2006. s. 119-122. ISBN 80-7278-326-2.

Operace Irácká svoboda byla zahájena útokem spojeneckých sil pod vedením USA dne 20. března 2003. Při této vojenské operaci, kterou primárně vedly USA a na které se podílela i řada významných členských zemí Aliance, se poprvé v historii NATO projevil zásadní neshody mezi jednotlivými členy Aliance. Zatímco názor USA, že Irák představoval hrozbu pro mezinárodní společenství, podporovaly členské státy jako Velká Británie, Nizozemí, Itálie a Portugalsko spolu s novými členy NATO, proti se postavily například Francie, Belgie či Německo. Tento rozkol poukázal i na nejednotnost v rámci Rady NATO a tím i obtížnost v rozhodování o mandátu k vojenské operaci.⁵⁶ V roce 2004 na žádost nové irácké vlády začalo NATO s výcvikovou misí v Iráku, jejímž úkolem byl výcvik nové irácké armády. V září 2005 otevřelo NATO v Bagdádu svoji vojenskou akademii, výcvik se tak rozšířil i na federální policii a příslušníky námořnictva a letectva. Mise byla ukončena k 31. prosinci 2011 a účastnilo se jí celkem 23 členských států NATO. Dle mnoha odborníků měla tato vojenská operace v Iráku velice destabilizující dopady na celou zemi. Z hlediska mezinárodního práva byla tato druhá irácká válka z roku 2003 válkou nelegální i nelegitimní. Byla schválena pouze jedna rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1441 z roku 2002, kterou OSN označila Irák za hrozbu pro mezinárodní mír a bezpečnost. Druhá rezoluce, kterou by Rada bezpečnosti OSN zmocňovala užít všech nezbytných prostředků, nebyla, stejně jako v případě vojenské operace NATO v Kosovu v roce 1999 pod názvem Spojenecká síla, schválena.

Na začátku roku 2011 vypuklo v arabských státech severní Afriky a Blízkého a Středního východu tzv. arabské jaro, které v Libyi vyústilo v občanskou válku a následnou vojenskou operaci některých států NATO bez schválení OSN. Aliance udržovala kooperativní vztahy se státy zmíněných regionů v rámci tzv. iniciativy Středomořský dialog z roku 1994 a Istanbulske iniciativy spolupráce z roku 2004, avšak vzájemná spolupráce v otázkách bezpečnosti a obrany se z důvodu složitého politického vývoje na Blízkém a Středním východě a přetrvávajícího arabsko-izraelského konfliktu příliš nerozvíjela.⁵⁷ Dne 17. března 2011 Rada bezpečnosti OSN schválila rezoluce požadující okamžité příměří, což mezinárodnímu společenství umožnilo použít všechny prostředky ke zřízení bezletové zóny a k obraně civilního obyvatelstva. Dne 27. března 2011 NATO převzalo velení nad bezletovou zónou od původní koalice. Avšak nejednalo se o kolektivní akci NATO, z 28 členů se vojenské operace v Libyi pod názvem Sjedenocený ochránce (Unified Protector) účastnilo pouze 14 členů, Velká Británie, Francie, Itálie, Belgie, Norsko, Dánsko se účastnilo pozemních útoků, ostatní členové v rámci bezletové zóny. Intervence NATO v Libyi, která znamenala značné překročení mandátu Rady bezpečnosti OSN, byla ukončena k 31. říjnu 2011.

⁵⁶ Laurens, Henry. *Arabský Orient za časů Ameriky. Od války v Zálivu k válce v Iráku*. Praha: Academia. 2013. s. 182. ISBN 978-80-200-2246-2. Dále podrobněji viz Belica, Miroslav. *Co nezavály písky Mezopotámie*. Praha: Nakladatelství Epocha. 2023. s. 446. ISBN 978-80-278-0108-4.

⁵⁷ Dostupné zde https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52956.htm?selectedLocale=en

ZÁVĚR

I přes některé nedostatky (například stále diskutovaná reforma Rady bezpečnosti OSN) zůstává OSN nenahraditelným aktérem mezinárodních bezpečnostních vztahů na globální úrovni. OSN má obrovskou zásluhou činnost při řešení celosvětových problémů, jakými jsou například nedostatek pitné vody zejména v rozvojovém světě, chudoba, pandemie, zhoršování životního prostředí aj. Dále je nutné klást důraz na zvyšování celosvětové spolupráce, bojovat proti extremismu a nesnášenlivosti ve všech formách. Především je třeba hledat konsenzus v jednání a rozhodování stálých členů Rady bezpečnosti OSN.

Od svého vzniku byla OSN již nespočetněkrát žádána, aby pomohla v oblasti řešení a předcházení konfliktů. OSN se vždy snažila konfliktní/válčící strany přesvědčit, aby své spory řešily mírovou cestou a diplomacií, mnohokrát vystupovala jako prostředník válčících stran, čímž přispěla k ukončení těchto konfliktů. Po rozpadu bipolárního světa se objevuje nový trend, na což se snaží reagovat OSN i celé mezinárodní společenství. Dle statistik OSN většina konfliktů se již neodehrává mezi státy, ale z 90 % se jedná o konflikty probíhající uvnitř jednotlivých států. V důsledku tohoto nového trendu se OSN více zaměřuje na prevenci konfliktů, zvýšení spolupráce s regionálními a místními organizacemi, své mírové operace přizpůsobuje novým situacím a potřebám. Po ukončení konfliktu napomáhá OSN při stabilizaci poškozeného státu, dále se například angažuje v přípravě a průběhu tamějších voleb. Největší úlohu při posilování světového míru a bezpečnosti má Rada bezpečnosti OSN. Je to jediný orgán OSN, který disponuje schvalovací pravomocí. Rada bezpečnosti OSN již odsouhlasila několik desítek mírových operací k řešení vnitrostátních a přeshraničních konfliktů. Dalšími kompetentními orgány OSN v otázkách míru a bezpečnosti jsou Valné shromáždění OSN a generální tajemník OSN. Mezi hlavní úkoly OSN patří budování, obnova, vynucování a udržování celosvětového míru a prevence konfliktů.

V roce 1988 mezinárodní společenství ocenilo význam mírových misí OSN a udělilo mírovým silám OSN Nobelovu cenu za mír. Den 29. květen byl Valným shromážděním OSN prohlášen za Mezinárodní den mírových sil OSN. Tím chce OSN ocenit všechny, kteří v mírových misích sloužili a slouží, ocenit jejich odvahu, oddanost a profesionalitu. Cenu za budování míru obdržel in memoriam i bývalý vysoký komisař OSN pro lidská práva Sergio V. de Mella, který zahynul v srpnu 2003 v Iráku, kde působil jako zvláštní zmocněnec generálního tajemníka OSN pro Irák.

Lze říci, že humanitární a mírotvorná činnost OSN a celkově tedy efektivita OSN nejen pro oblast Blízkého a Středního východu je velice přínosná. Mám tím na mysli její mírové operace, politické mise a celkovou činnost OSN. Tato globální organizace tak napomáhá implementovat mírové dohody, zavádět pozitivní politické změny, budovat demokratické instituce, rozvíjet ekonomickou a další spolupráci včetně obnovy a rekonstrukce daných oblastí, zajišťuje ochranu uprchlíků, humanitární pomoc, dodržování lidských práv, napomáhá při vyčišťování zaminovaných území, při odzbrojování aj. K dosažení všech těchto cílů je zapotřebí spolupráce a součinnosti ostatních mezinárodních organizací a institucí pro zajištění mezinárodní bezpečnosti a eliminaci mezinárodních hrozeb. Mezi ty významné organizace, se kterými OSN úzce spolupracuje, bezesporu patří

Severoatlantická aliance (NATO), Evropská unie (EU) a Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE).

NATO jako bezpečnostní organizace patří mezi významné světové aktéry ovlivňující současné mezinárodní bezpečnostní vztahy. Buduje adekvátní vojenské kapacity a zároveň klade důraz na konzultace, preventivní diplomacii či strategická partnerství s ostatními státy a aktéry mezinárodních vztahů na základě koncepce multilateralismu a jeho tří zásad, tj. zásad nerozlišování, nedělitelnosti a vzájemnosti s cílem dosažení mezinárodního míru a bezpečnosti jako nejvyšších hodnot. Kolektivní obrana a odstrašení jsou trvalé primární úkoly této obranné Aliance. Jako hlavní výzva nadcházející dekády se tak pro Alianci do budoucna jeví další adaptace na novou vlnu velmocenského soupeření.

V rámci mezinárodního společenství, a tedy mezinárodní bezpečnostní architektury se hovoří o trojúhelníkové spolupráci, tj. OSN, NATO a EU. Ideálem pro globální bezpečnost by byla světová organizace s legitimitou OSN, vojenskou silou NATO a hospodářským potenciálem EU. Hlavní iniciativa však musí přijít vždy od členských států daných organizací. Mírové operace, politické mise, rozmanitá činnost OSN i činnost NATO, přestože použití vojenské síly Aliance po konci studené války nebylo vždy v souladu s normami OSN, představují zásadní prostředek k zajištění mezinárodní bezpečnosti a světového míru a jejich činnost nejen v oblasti Blízkého a Středního východu, ale i celosvětově je hodnocena jako přínosná.

Autor: *Ing. Yvona Novotná-Šabacká, Ph.D., narozena 1977. Vystudovala obor mezinárodní politika a diplomacie na Fakultě mezinárodních vztahů Vysoké školy ekonomické v Praze, kde v roce 2008 obhájila doktorát. Získala zkušenosti na francouzské univerzitě EDHEC v Lille a zejména během svých studijních pobytů na francouzské Univerzitě sv. Josefa v Bejrútu. V současné době působí jako akademický pracovník na Oddělení bezpečnostních a obranných studií Centra bezpečnostních a vojenskostrategických studií Univerzity obrany. Její vědecký zájem se soustředil na oblast Blízkého a Středního východu, mezinárodní bezpečnostní vztahy v dané oblasti a arabskou/islámskou kulturu.*

Jak citovat: NOVOTNÁ-ŠABACKÁ, Yvona. OSN a NATO jako hlavní pilíře mezinárodní bezpečnostní architektury se zaměřením na Blízký a Střední východ. *Vojenské rozhledy*. 2024, 33 (2), 018-035. ISSN 1210-3292 (print), 2336-2995 (on-line). Available at: www.vojenskerozhledy.cz.

Recenzovaný článek

Palestina v bludném kruhu nenávisti, válek a terorismu (1948–2023)

Palestine in a Vicious Circle of Violence, Wars and Terror (1948–2023)

Jan Eichler

Abstrakt: Tato stať se zabývá jednou z nejvýbušnějších oblastí dnešního světa, kterou je Blízký a Střední východ (BSV) a zejména pak území historické Palestiny, kde už dlouhou dobu probíhá izraelsko – palestinský konflikt (IPK). Stať pojednává především o historických a vojenských souvislostech a je napsána jako tzv. historical explanatory text. Zaměřuje se na nejvýznamnější historické události a vysvětluje způsoby fungování a důsledky procesů, které se tam dlouhodobě odehrávají.

Abstract: This article deals with one of the most explosive areas of the world today, which is the Near and Middle East (NMEA) and especially the territory of historical Palestine, where the Israeli-Palestinian conflict (IPC) has been going on for a long time. The text deals primarily with historical and military factors and is written as a historical explanatory analysis. It focuses on the most significant historical events and explains the ways of functioning and the consequences of the processes that have been taking place there for a long time.

Klíčová slova: Diplomacie; milieu shaping; Palestina; terorismus; války.

Keywords: Diplomacy; Milieu Shaping; Palestina; Terror; Wars.

ÚVOD

Teoretická východiska

Teoretickou inspirací je hlavně dílo Arnolda Wolferse,¹ který se důkladně zabýval otázkou, jak státy prosazují své zahraničněpolitické cíle. On tomu říkal „milieu goals.“ Nejprve své cíle jasně formulují, pak je prosazují, a tím více či méně úspěšně formují vnější prostředí, takže dělají cílevědomé milieu shaping. Tento mechanismus se dnes velice intenzivně projevuje právě v historické Palestině. Při jeho zkoumání tento text pracuje se třemi vlastními koncepty, kterými jsou jimi milieu shaping by diplomacy (MSD), milieu shaping by terror (MST) a milieu shaping by wars (MSW). Následující stránky vyhodnocují vzájemnou dynamiku těchto tří konceptů za dobu 75 let, která nás dělí od vyhlášení Státu Izrael (SI) v roce 1948. – Představují hlavní mezníky na poli diplomacie, vojenství i teroristických útoků a jejich vzájemné prolínání.

Výzkumné otázky

Velkou inspirací tohoto textu je přední britský historik Edward Carr,² a to ve dvou hlavních směrech. Především zdůrazňoval, že historik si nesmí hrát na soudce, a tak ani tato stať nebude nikoho soudit za to, co se stalo. A za druhé, Carr vždy nabádal, že je důležité soustředit se na hlavní příčiny (HP – rational causes), které mohou být zobecňovány. Tím se odlišují od náhodných příčin (historical accidents), které nemohou být zobecňovány.

Na hledání hlavních příčin jsou zaměřeny následující výzkumné otázky:

- 1) Proč jsou vztahy mezi Státem Izrael (SI) a Palestinci od roku 1948 do současnosti tak silně prostoupeny vzájemnou nenávistí a opakujícími se válkami a teroristickými útoky?
- 2) Které události jsou hlavními milníky tohoto vývoje?
- 3) Proč je válka, která propukla dne 7. 10. 2023, tak krutá?

Všechny výzkumné otázky jsou formulovány jako tzv. pozitivní otázky.³ Vedou nás k pochopení, proč se vztahy mezi Státem Izrael (SI) a Palestinci neustále pohybují v bludném kruhu násilí. Tento text připomíná nejdůležitější války, které v této oblasti proběhly od roku 1948 až do současnosti. Stejně tak hodnotí i nejvýznamnější teroristické útoky. Je tedy postaven na některých pilířích kvantitativního výzkumu. Ale všechny tyto události hodnotí z pohledu jejich dopadů na charakter MBV v této výbušné část světa, a tím naplňuje charakter kvalitativního výzkumu.

Text je psán v oboru společenských věd (humanities), které na rozdíl od věd přírodních (štěpení atomu, teorie relativity) nebo lékařských (např. nové metody léčby rakoviny) mají skromnější cíle a přínosy.⁴ Text je napsán jako podrobné vyprávění příběhu

¹ Wolfers, Arnold: *Discord and Collaboration: Essays on International Politics*. Baltimore: The Johns Hopkins Press, 1966.

² E. H. Carr: *What is History?*, 1961, revised edition edited by R.W. Davies, Harmondsworth: Penguin, 1986. Česky jako *Co je historie?*, Praha, Svoboda 1967.

³ Malici, Akan; Elizabeth Smith: *Political science research in practice*, New York: Routledge, 2013.

⁴ Eco, Umberto: Cambridge, Massachusetts; London, England: The MIT Press, [2015], s. 2.

v chronologické formě, jehož hlavním cílem je osvětlit, jak se zkoumaná událost odehrála.⁵ Tento způsob psaní je také nazýván analytické vyprávění (analytic narrative – AN) o vývoji a příčinných souvislostech zvoleného případu⁶. Narativní výklad „nepostupuje od klasifikace k obecnému zákonu, nýbrž od klasifikace k výkladu odlišnosti“⁷ a dokazuje, že to, co se stalo, se vzhledem k daným důvodům a okolnostem stát muselo.⁸ Text je psán jako „historical explanatory.“⁹ Jeho cílem je vysvětlit hlavní příčiny historického vývoje, způsoby fungování a důsledky historických událostí a procesů, ke kterým došlo ve vztazích mezi hlavními aktéry mezi lety 1948–2023.

1 STAROZÁKONNÍ NARATIV A JEHO HISTORICKÝ VÝZNAM

Drtivá většina Izraelců se odvolává na Starý zákon (SZ), v jehož mnoha knihách je sofistikovaně artikulován mýtus národa Izraele jakožto národa vyvoleného. Samozřejmě, že v rozsahu několika stránek není možné ani zdaleka vysvětlit celý Starý zákon, ale na druhé straně nelze nepředstavit jeho hlavní myšlenky a úlohu, jakou hrají v rámci IPK. Tento rozsáhlý a sofistikovaný narativ se mezi Izraelci přenáší již přes dva tisíce let z generaci na generaci. Pilířovou osobností je Mojžíš, který (přibližně v 5. století př. n.l.) vystoupil na horu Sinaj, aby se odtud vrátil s deskami, na nichž vytesáno tzv. Desatero božích příkázání. Osm z nich je zákazových, dvě jsou příkazová (Exodus, 2. kniha Mojžíšova).

Hlavní poselství Starého zákona zní, že Hospodin je nejmocnější ze všech bohů, což má dva hlavní rozměry. Především, muslimové to označují za základ židovského povýšenectví a nadřazenosti židů a jejich prezírávého přístupu k jiným náboženstvím a rasám. A za druhé, Hospodin od židů jakožto svého vyvoleného národa vyžaduje naprostou oddanost a krutě trestá kompromisy s jinými náboženstvími. Proto také vždy na Izraelce sesílal nemilosrdné tresty, když se modlili k bohům svých konkubín jiného vyznání.

2 GEOPOLITIKA – DIASPORY A ANTISEMITISMUS

Zlomová událost nastala v roce 638 n.l., kdy se Palestina, malé území o rozloze 15 000 km² mezi řekou Jordán a Středozemním mořem na staletí dostává do područí Arabů. Židé, kteří tam zůstali, se dostali do podřadného, nedůstojného postavení. Ale velká většina jich odešla do světa, nastal jejich exodus a rozptýlení do diaspor, kde po celé generace žili v ghettech, tedy v uzavřených oblastech s velmi špatnými životními podmínkami.

⁵ Kořan, Michal: Člověk, poznání a mezinárodní politika: pragmatismus a vědecký realismus jako filozofie vědy v mezinárodních vztazích. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2008

⁶ Gerring, J.: Case study research: principles and practices. Cambridge: Cambridge University, 2007

⁷ Ricoeur, Čas a vyprávění. Praha OIKOYMENH, 2000, s. 181

⁸ Ochrana, František: Metodologie vědy. Praha: Karolinum, 2009, s. 113

⁹ Van Evera, S. (1997): *Guide to Methods for Students of Political Science*. Ithaca: Cornell University.

Největší diaspory se postupně vytvořily v následující zemích: Španělsko, Francie, Polsko, Rusko, Ukrajina, Německo, Rakousko, později pak i USA.

Židé v diasporách byli nuceni se o sebe postarat sami, a tak se zdokonalovali v jazycích, v ekonomii a v byznysu, ale stejně tak i v lékařství. Život je učil vyznat se v politice zemí, do kterých přicházeli a rovněž v lobbingu. Přední americký neorealista Mearsheimer, sám židovského původu, spolu se Stephenem Waltem dokázali, že nejvlivnější lobbystickou organizací dnešního světa je Americko-izraelský výbor pro veřejné záležitosti (American Israel Public Affairs Committee, AIPAC), který v Bílém domě a v Kongresu Spojených států amerických lobbjuje za silnou americkou podporu Státu Izrael.¹⁰

Tváří v tvář trvalým vnějším hrozbám a výpadům sousedních zemí se židé trvale zdokonalovali ve vedení asymetrických válek proti velké přesile. Nezákladnější definice zní, že je to válka slabšího proti silnějšímu, ve které ten silnější není schopný slabšího přinutit k čelnímu souboji, jehož výsledek by byl dopředu daný.¹¹ Tato činnost vyžadovala pružné myšlení, schopnost překvapit silnějšího protivníka, vyhnout se přímým střetům a rychle manévrovat. Právě vojenství je velice často zmiňováno již ve SZ, což je vlastně soubor textů o nekončícím sledu krutých válek mezi Izraelci a jejich dědičnými nepřáteli, především pak Filištiny. Podrobně připomíná celou řadu židovských mistrů asymetrických válek, jimiž byli zejména Jozua, Gedeon, Saul, David.

Jeruzalém a jeho mezinárodní význam

Zásadní a nanejvýš symbolický význam má ve starozákonním vojenském narativu město Jeruzalém, které za místo svého vzniku označují hned tři silná monoteistická náboženství: judaismus, křesťanství a islám. Starozákonní narativ „svatého města“ má tři rozdílné interpretace. První z nich je 2. Samuelova kniha, jež uvádí, že toto město vybudoval král David jako hlavní město národa s mezinárodním vlivem. Je to politické i náboženské hlavní město starověkého Izraele, kde byl i Chrám, dům Hospodinův, postavený proti „bráně nebeské.“¹² Ale na město Jeruzalém si činí nárok také muslimové. Ti tvrdí, že jejich proroka Muhammada jednou v noci probudil anděl Gabriel a přenesl ho k okřídlenému zvířeti podobnému koni. Na to pak Muhammad nasedl a odletěl na Chrámovou horu v Jeruzalémě. To byla tzv. Noční cesta a po ní následovalo Nanebevstoupení.

A za třetí jsou zde názory tzv. Kodaňské školy, která sdružuje tzv. biblické minimalisty.¹³ Ti tvrdí, že Bibli nelze považovat za spolehlivý důkaz toho, co se stalo ve starověké Palestině a že „Izrael“ sám o sobě je problematickým předmětem historického studia.¹⁴ Studium SZ považují za důležité především pro pochopení tzv. perské doby (550 př. n.l. až

¹⁰ Mearsheimer, John J.; Walt, Stephen (2007). *The Israel Lobby and U.S. Foreign Policy*. New York: Farrar, Straus and Giroux.

¹¹ Russell, James A. (2004). „Asymmetrical Warfare: Today's Challenge to U.S. Military Power“. *Naval War College Review*. 57 (19).

¹² Gold, Dore: *Boj o Jeruzalém: radikální islám, Západ a budoucnost Svatého města*. Praha: Garamond, 2014, s. 44.

¹³ Brettler, Marc: *The Copenhagen School: The Historiographical Issues* (Cambridge University Press: 2005).

¹⁴ Moore, Megan Bishop; Kelle, Brad E. (2011). *Biblical History and Israel's Past*. Eerdmans. ISBN 9780802862600.

651 n.l.). A ti nejkritičtější dokonce tvrdí, že SZ je na výsost ideologický konstrukt vytvořený starověkými učenici židovské tradice, aby legitimizovali vlastní náboženskou komunitu a její nábožensko-politické nároky na půdu a na náboženskou výlučnost.¹⁵

Antisemitismus jako dlouhodobý jev

Židé se po celé své dějiny musejí vyrovnávat se silnou nenávistí, které se říká antisemitismus a která se pravidelně v různých vlnách vrací.¹⁶ Kolébkou antisemitismu se stal helénistický Egypt ve třetím století př. n.l. Ten židy označoval za úskočný národ, který je třeba zcela vyhladit. Silný antisemitismus hlásali také všichni autoři tzv. Nového zákona (NZ). Židy označovali za plemeno zmijí, vyčítali jim především to, že nechali zavraždit Božího syna, a tak jim dali urážlivý přídomek Kristovi vrazi.¹⁷ Mnozí z nich dokonce útočili i na Ježíšovu matku.

V období křesťanského středověku se na židy nahlíželo ambivalentně. Na jedné straně byl obdiv k židovské moudrosti, která byla křesťanům nedostupná, ale na druhé straně panoval strach z Židů¹⁸ a šířila se nenávist vůči nim.¹⁹ Hojně se šířil mýtus o rituálních židovských vraždách, židé byli obviňováni, že šířili morové epidemie a velmi často byli upalováni, což mělo i finanční dimenze: co jim byl kdo dlužen, to se jejich upálením rušilo. Velice krutý byl i novověk. Martin Luther je ve svém pamfletu nazvaném O Židech a jejich lžích (1543) označil za stvoření, která jsou posedlá ďáblem, zahořklá a jedovatá a označil je za nepřátele křesťanů. Nejvíce je pranýřoval za jejich lichvářství a povýšenectví.²⁰ Mnohé jeho výtky byly tak nenávistné, že je o 400 let později převzali němečtí nacisté.²¹

Pogromy

Výraz pogrom je ruského původu (znamená bouře) a používá se od poloviny 17. století, kdy se na Ukrajině spojil kozácký hejtman Bohdan Chmelnickij s krymskými Tatary v mohutném kozácko-nevolnickém povstání, které probíhalo v letech 1648–1654. Bylo namířeno proti polsko-litevskému státu, jehož šlechta trvale omezovala kozáckou autonomii. A právě v posledním roce tohoto povstání došlo k velkému masakru desítek tisíc tamních židů, podle některých údajů to mělo být až 100 000 obětí.²² Součástí

¹⁵ Lemche, Niels Peter (1998). *The Israelites in History and Tradition*. Westminster John Knox Press. ISBN 9780664227272.

¹⁶ Schäfer, Peter: *Krátké dějiny antisemitismu*. Paseka 2022.

¹⁷ Greenspoon, Leonard; Hamm, Dennis; Le Beau, Bryan F. (1 November 2000). *The Historical Jesus Through Catholic and Jewish Eyes*. A&C Black. p. 78 Christine Shephardson

¹⁸ Christine Shepardson, *Anti-Judaism and Christian Orthodoxy: Ephrem's Hymns in Fourth-century Syria*, CUA Press 2008 p. 27.

¹⁹ Rainer Kampling, 'Deicide,' in Richard S. Levy (ed.), *Antisemitism: A Historical Encyclopedia of Prejudice and Persecution*, Vol. 1 ABC-CLIO, 2005 ISBN 978-1-851-09439-4, pp.168-169.

²⁰ Luther, Martin. *On the Jews and Their Lies*, 154, 167, 229, cited in Michael, Robert. *Holy Hatred: Christianity, Antisemitism, and the Holocaust*. New York: Palgrave Macmillan, 2006, s. 111.

²¹ Wiener, Peter F. *Martin Luther: Hitler's Spiritual Ancestor*, Hutchinson & Co. (Publishers) Ltd., 1945.

²² Mikaberidze, Alexander (ed.). *Atrocities, Massacres, and War Crimes: An Encyclopedia*. Vol. 1. Santa Barbara, California: ABC-CLIO, s. 100–101.

zabíjäckého šílenství bylo i upalování židovských dětí i dospělých zaživa. Po tomto vyvražďování následoval velký exodus židů z této oblasti směrem na západ.²³

Dreyfusova aféra ve Francii

Velice silný projev antisemitismu zažila Francie, a to v letech 1894 až 1906. Hlavním tragédem byl kapitán Alfred Dreyfus, původem žid z Lotrinska. Byl obviněn, že Němcům předal přísně tajné dokumenty, což znamenalo vlastizrady. Na základě toho byl odsouzen na doživotí. Tato aféra rozdělila Francii do dvou znesvářených táborů,²⁴ která prohloubila a urychlila krizi III. Francouzské republiky. Zároveň s tím podnikla vzestup antisemitismu zejména v zemích střední a východní Evropy, ale na druhé straně urychlila sionistické hnutí za vytvoření domoviny pro národ Izrael, v jehož čele stanul Theodor Herzl, vzdělaný žid rakouského – uherského původu.²⁵

Ve 20. století bylo židům znovu vytýkáno lichvářství a přisuzovala se jim snaha o světovládu. Vše špatné pak vyvrcholilo v programu a politice NSDAP, přičemž nejhoršími mezníky byly Norimberské zákony z roku 1935 a tajná schůzka ve Wannsee 1942 s programem tzv. konečného řešení židovské otázky. R. Heydrich používal výraz „byty v zemi“ což znamenalo úplné zničení všech židů v tzv. Třetí říši.

Židé v době nejnovější

Dnes víme, že židovského původu byla dlouhá řada nositelů Nobelovy ceny. Konkrétně v oboru chemie jich je 36 (každý pátý), relativně nejvíce jich je v oboru ekonomie: 37 (40 % z celkového počtu), v literatuře 16 (13 %), ve fyzice a stejně tak i v lékařství jich je téměř 60 (čtvrtina ze všech laureátů).²⁶ Celkově na židy připadají jen 2 promile celosvětového obyvatelstva, ale plných 20 % nositelů Nobelovy ceny napříč všemi obory.²⁷ Židovské kořeny měl i císař mezi vědci, teoretický fyzik Albert Einstein.²⁸

Mezi úspěšnými podnikateli měli anebo mají židovský původ třeba Rotschildové, Milton Friedmann (NP za ekonomii), Joseph Stiglitz (NP za ekonomii), G. Soros, ale také ruští miliardáři Berezovskij, Abramovič, Chodorkovskij. Na poli show byznysu to byli Dustin Hoffman, Marylin Monroe, Roman Polanski, Barbara Streisland, Steven Spielberg a mnoho dalších. Mezi politiky to byli Karl Marx, Madeleine Albright, Léon Blum, Benjamin Disraeli, Henry Kissinger a další.

²³ Snyder, Timothy (2004-07-11). *The Reconstruction of Nations: Poland, Ukraine, Lithuania, Belarus, 1569-1999*. Yale University Press. p. 117. ISBN 978-0-300-10586-5.

²⁴ Duclert, Vincent: *Alfred Dreyfus, l'honneur d'un patriote*, Paris, Fayard, 2006, ISBN 978-2-213-62795-3.

²⁵ Herzl, Theodor (2012). *The Jewish State*. Courier Corporation. ISBN 978-0-486-11961-8.

²⁶ „The Mystery of Jewish Nobel Prize Laureates“. *Jewish Nobel Prize Winners*. ANU - Museum of the Jewish People.

²⁷ „A remarkable week for Jewish Nobel Prize winners“. *The Jewish Chronicle*. October 10, 2013)

²⁸ „Albert Einstein: His Influence on Physics, Philosophy and Politics JL Heilbron – 1982, Published by: American Association for the Advancement of Science via JSTOR“. JSTOR 1687520.

3 PRVNÍ DVĚ ETAPY MSD

Už přes dva tisíce let se diskutuje, zda SZ je mýtus nebo skutečnost? Ale z pohledu MBV na BSV je to vlastně jedno. SZ je totiž sociální konstrukcí, jež obsahuje spoustu tvrzení, která se dědí z jednoho pokolení na další, a to už po více než sto generací. Je to tedy sociální narativ, který má zásadní konstitutivní význam nejen pro Izrael, ale pro celou tuto oblast a tím pádem pro MBV na globální úrovni. Pod pojmem MSD tento text rozumí dlouhodobé úsilí o vytvoření Státu Izrael cestou mezinárodních jednání a z nich vzešlých dohod. A na to později navazovalo uzavírání mírových smluv mezi SI a arabskými státy.

Hledání domoviny pro národ Izrael jako první etapa MSD

Nejprve se zvažovalo, že „domovina pro národ Izrael“ by mohla být vytvořena i mimo oblast BSV, např. na území Argentiny nebo dokonce Ugandy.²⁹ Ještě před koncem WW I si Velká Británie a Francie během tajných dohod, známých jako Sykes-Picotova ujednání³⁰ rozdělily území Blízkého východu: Francie si vyhradila syrsko – libanonskou část Středomořího moře, Británie se zmocnila východní Sýrie, Jordánska a také celé Palestiny.³¹ Tyto dvě sféry vlivu byly stvrzeny na konferenci v San Remo 1920, kde se pod gescí Společnosti Národů vytvořily tzv. mandáty dvou velmocí, které oficiálně měly svěřená území vést k nezávislosti, ale ve skutečnosti šlo o vnucení koloniálního dohledu nového typu.³²

Druhá etapa MSD a nástup antisionismu

Nároky na „svatou zemi“ vždy měly silný demografický rozměr.³³ Na konci WW I v ní žilo 635 000 Arabů vs. 65 000 židů. Ale po Hitlerově nástupu se do ní uchýlilo 160 000 židů z Německa. Velmi neblahou úlohu sehrál Velký muftí al – Husajní, který pod záminkou, že Británie stále více ustupovala židům, vyprovokoval Velké palestinské povstání v letech 1936–1939. Ve snaze aby „svatou zemi“ udržel pro Palestince, stále více podporoval Německo a Adolfa Hitlera, a to s cílem co nejvíce snížit počet židů, kteří po skončení WW II přijdou do Palestiny.³⁴ Jeho intriky ukázaly, jak výbušná může být směs rasové nenávisti a boje o území.

Změna doslova světodějného významu nastala po skončení WW II: Valné shromáždění OSN rozhodlo, že území historické Palestiny bude rozděleno na dvě části. První z nich, o rozloze 51 % se stane onou vysněnou domovinou pro Izraelce, zbylých 49 %

²⁹ Le 40e anniversaire de l'Etat d'Israël. Une histoire écrite par l'épée. Le Monde, 21 avril 1988.

³⁰ Fitzgerald, Edward Peter (1994). „France's Middle Eastern ambitions, the Sykes-Picot negotiations, and the oil fields of Mosul, 1915–1918“. *Journal of Modern History*. 66 (4): 697–725.

³¹ Friedman, Isaiah (1992). *The Question of Palestine: British-Jewish-Arab Relations, 1914–1918*. Transaction Publishers. pp. 97–118.

³² Filiu, Jean – Pierre: Il y a cent ans, la France et la Grande-Bretagne se partageaient le Moyen-Orient. Le Monde, 26. 4. 2020.

³³ Prashad, Vijay: Review: Gaza, the Ruin. In: *Economic and Political Weekly*. Vol. 50, No. 50 (December 12, 2015), pp. 34–36.

³⁴ Nicosia, Francis R., 2007. *The Third Reich and the Palestine Question*. [s.l.]: Transaction Publishers. ISBN 978-0-765-80624-6.

bude vyčleněno pro palestinské Araby.³⁵ Nový stát okamžitě uznali oba hlavní vítězové USA a SSSR a navázali s ním diplomatické styky. Z národa Izrael, který se datuje od starozákonního Jakuba, se konečně stal i Stát Izrael a ten si od svého počátku činí nárok na Palestinu jakožto zemi svých předků, což odvozuje od Abraháma, starozákonního otce množství. Izraelci toto území označují za „svatou zemi“ a jsou odhodláni za ni neúprosně bojovat s nesemitskými národy.³⁶ Proto je tak častým jevem exodus – kdo je poražen, ten musí s těžkým srdcem odejít jinam, ale je ukřivděn, sbírá síly na odvetu a spřádá plány na návrat do země svých předků.

S vytvořením SI nastala další zásadní změna: vznikl nový ideologický proud nazvaný antisionismus. Dosavadní antisemitismus vyjadřoval výhrady či dokonce nenávist k židům jako takovým. Antisionismus je pojmenováním pro výhrady vůči politice, kterou vede Stát Izrael. Antisionismus tedy není totéž, co antisemitismus, je špatné směřovat protižidovské předsudky s legitimním nesouhlasem s činy izraelského státu.³⁷ Rozdíly v pojetí této otázky jsou velice výrazné.³⁸ V nedávné době z antisemitismu obviněn Pascal Boniface, dlouholetý ředitel Francouzského ústavu mezinárodních strategických vztahů. Za své výhrady vůči postupu SI na okupovaných územích byl dokonce fyzicky napaden na letišti v Tel Avivu a potom rozsáhle ostrakizován ve své vlastní zemi.³⁹

4 DLOUHÉ ČTVRTSTOLETÍ MSW (1948-1973)

Pod pojmem MSW tento text rozumí využívání válek k řešení vztahů mezi Izraelci a jejich spojenci na jedné straně a arabskými státy na straně druhé. Proto bude náležitá pozornost věnována válkám, které v této části světa proběhly od roku 1948 až do současnosti. V této souvislosti je nezbytné připomenout hlavní rysy těchto válek, i když ve velice stručném rozsahu. Smyslem tohoto historického exkurzu je ukázat, čím konkrétně se vyznačovalo MSW v prvním čtvrtstoletí existence Státu Izrael.

4.1 Válka 1948/49

Ozbrojené násilí v této části světa začalo v roce 1948, kdy Izraelci začali vyhánět Palestince z území, které připadlo Státu Izrael. Palestinci to označili výrazem Nakba (zkáza), je

³⁵ A/RES/181(II) of 29 November 1947. United Nations General Assembly.

³⁶ „Palestine | History, People, & Religion | Britannica“. www.britannica.com. Retrieved 23 October 2022

³⁷ What's the difference between anti-Semitism and anti-Zionism? BBC News, 29. 4. 2016.

³⁸ Beinart, Peter (7 March 2019). „Debunking the myth that anti-Zionism is anti-Semitic“. The Guardian.

³⁹ Boniface, Pascal: *L'Antisémitisme*, Paris: Max Milo, 2017.

to symbol jejich ponižení a utrpení.⁴⁰ A je to také referenční objekt všech arabských zemí, je to jejich „srdeční záležitost“. Nakba se stala i hlavní pohnutkou pro vojenskou agresi vojsk tzv. Arabské ligy: Egypt, Sýrie, Libanon, Irák a Zajordánská arabská legie, která byla nasazena „na obranu práv palestinských Arabů“ proti SI.⁴¹ Dramaticky se ukázalo, že vytvoření SI mělo nejen lokální, ale také regionální důsledky pro celou rozsáhlou oblast BSV.

Arabská vojska do této války vstupovala s třemi hlavními cíli:⁴² obnovit právo a pořádek a zabránit dalšímu krveprolití, ukončit mandát nad Palestinou a vytvořit unitární palestinský stát. Byla to tedy klasická válka o území a o nové překreslení mapy BSV, byl to ozbrojený střet vyhocených nacionalismů. Státy Arabské ligy byly agresorem, SI byl napadeným, který se bránil. Arabské státy napadly nově vzniklý stát ze všech možných stran, tedy od východu, severu i jihu.

Arabská liga měla jednoznačnou převahu, jak co do počtu vojáků, tak i jejich výzbroje. Ale od samého počátku se ukázalo, že arabské státy hrubě podcenily to, že v ozbrojených silách Izraele (IDF) bylo mnoho velitelů a vojáků s bohatými zkušenostmi z WW II, kteří navíc bojovali za svoji vlastní zemi. Vojska Arabské ligy postrádala jednotné velení, účinnou spolupráci a hlavně koordinaci. Naproti tomu IDF byly pružnější a pohyblivější, lépe manévrovaly, dokázaly lépe využít moment překvapení, improvizovat a používat inovativní přístupy. Počínali si stejně úspěšně jako jejich starozákonní předchůdci Geodeon, Jozua a David. Mimořádně důležitou úlohu při poskytování pomoci napadenému SI sehrála tehdejší ČSR. Vysoce ji ocenil i Yitzhak Rabin, jeden z tehdejších velitelů a později mnohonásobný ministr, premiér SI v letech 1992–1995, když řekl, že je velmi pochybné, zda by Izraelci byli schopni vést válku bez zbraní z Československa.⁴³

Druhá fáze války začala tím, že těsně před vypršením příměří Egyptané znovu zaútočili z jihu a vzápětí Izraelci přešli do protiútoků., během něhož SI použil i biologické zbraně.⁴⁴ Tato fáze trvala až do června 1948 a skončila vojenskými úspěchy SI. Ten ve válce ztratil téměř 7 tisíc lidí, tedy 1 % své populace, z toho 4,000 vojáků, zbytek byli civilisté.⁴⁵ A z území nově vzniklého státu musely opustit další statisíce Palestinců.⁴⁶

⁴⁰ Pojem Nakba používá až dodnes, a to v rozšířeném pojetí, tedy jako symbol neutěšené situace Palestinců v uprchlických táborech.

⁴¹ Cablegram dated 15 May 1948 addressed to the Secretary-General by the Secretary-General of the League of Arab States. UN.org. 16 May 1948.

⁴² Cablegram from the Secretary-General of the League of Arab States to the Secretary-General of the United Nations: S/745: 15 May 1948.

⁴³ Ahron Bregman; Jihan El-Tahri (1999). *The Fifty Years War: Israel and the Arabs*. BBC Books. ISBN 978-1-57500-057-2.

⁴⁴ Morris, Benny; Kedar, Benjamin Z. (2022-01-01). „‘Cast thy bread’: Israeli biological warfare during the 1948 War“. *Middle Eastern Studies*. 59 (5), s. 752–776.

⁴⁵ „Military Casualties in Arab-Israeli Wars | Jewish Virtual Library“. www.jewishvirtuallibrary.org

⁴⁶ United Nations General Assembly Session 5 General Progress Report and Supplementary Report of the United Nations Conciliation Commission for Palestine, Covering the Period from 11 December 1949 to 23 October 1950 A/1367/REV.1(SUPP) page 24. 23 October 1950.

4.2 Válka v roce 1956

Velmi kontroverzní osobností se po roce 1952 stal egyptský prezident Gammál A. Násir, který hrál velice ambiciózní a složitou diplomatickou hru, ale potom začal prosazovat zcela samostatnou linii: industrializaci, pozemkovou reformu, nakonec i rozšiřoval spolupráci s SSSR a ČLR.⁴⁷ Velkou nevoli Západu vyvolala jeho spolupráce s ČSSR a SSSR při výstavbě Asuánské přehrady. Když mu tehdejší administrativa USA ukončila finanční pomoc, rozhodl se, že takto odepřené peníze si opatří znárodněním a zpoplatněním Suezského průplavu (do té doby jeho zemi připadalo pouze 15 % výnosů), který však na konci 19. století prokopaly Velká Británie a Francie. Proto se tyto dvě mocnosti nakonec rozhodly svrhnout Násira cestou vojenského úderu, který byl zahájen na poč. listopadu 1956 a v jehož rámci pak důležitou úlohu sehrála i vzdušně výsadková brigáda pod velením generála A. Šarona⁴⁸, pozdějšího premiéra SI.

Velmi významnou úlohu při řešení této závažné mezinárodní krize sehrálo Valné shromáždění OSN, jehož rezoluce č. 1120 a 1121 z listopadu 1956⁴⁹ vyzvaly Francii v UK, aby neprodleně stáhly své ozbrojené síly z území Egypta. Do jejich sepisování se zásadně zapojily USA, jejichž administrativa před tím o akci vůbec nebyla informována. Výsledkem byla velká mezinárodní diskreditace obou evropských mocností, proto někteří autoři používají výraz „Suezské dobrodružství“⁵⁰ nebo také debakl.⁵¹

Po ukončení této války vyhlásil tehdejší prezident USA ve svém projevu ke kongresmanům dne 5. ledna 1957 tzv. Eisenhowerovu doktrínu.⁵² Ta slíbila ekonomickou a vojenskou pomoc zemím Blízkého východu proti dvěma hnutím považovaným za naléhavé bezpečnostní hrozby: šíření komunismu a silící panarabské hnutí. V té době byly tyto hrozby spojovány především s osobou egyptského prezidenta Gamála Násira, jemuž se přisuzovaly bezmezné ambice, včetně zničení SI.⁵³ Proto doktrína vyjádřila odhodlání USA zasáhnout vždy, když je o to některá ze zemí tohoto regionu požádá.

⁴⁷ Wanner, 2011, s. 50–71.

⁴⁸ Suez Crisis | Definition, Summary, Location, History, Dates ...<https://www.britannica.com/event>.

⁴⁹ Question considered by the 6.rst emergency special session of the General Assembly from 1 to 10 November 1956 (item 66)

⁵⁰ Lingering lessons from the Suez adventure | Politics past, <https://www.theguardian.com> › jul., 13. 7. 2006.

⁵¹ James, Alan: The Anglo-French Debacle at Suez and its Aftermath (1956–1967). In: *Peacekeeping in International Politics*, Springer 2006, pp. 210–223.

⁵² Hahn, Peter L. „Securing the Middle East: The Eisenhower Doctrine of 1957.“ *Presidential Studies Quarterly* 36:1 (2006), s. 38–47.

⁵³ Wanner, Jan: *Ve stínu studené války: Střední východ v letech Eisenhowerovy doktríny 1956-1960*. Praha: Lidové noviny, 2011, s. 189.

⁵⁵ Oren, Michael B. (2002). *Six Days of War: June 1967 and the Making of the Modern Middle East*. Oxford University Press.

4.3 Šestidenní válka v roce 1967

Také v této válce Izrael čelil velké přesile: jeho 50 000 aktivních vojáků a 200 000 záložáků proti sobě mělo čtvrt milionů egyptských vojáků a 300 vojáků ze Sýrie, Jordánska a Saúdské Arábie. Izrael nasadil 300 bojových letadel a 800 tanků proti 1 000 letadel a 2 500 tanků.⁵⁴ Vypuknutí této války mělo něco společného s WWI: stejně jako v červenci 1914 se stalo, že válka se rozhořela, aniž by to některá strana vysloveně chtěla, propukla jako důsledek série víceméně náhodných událostí. Ale výsledek války byl mnohem jednoznačnější nežli v případě WWI: jasným vítězem se stal SI. Hlavní příčinou arabské prohry byla opět vzájemná nejednota. Pro Sýrii válka byla ústředním bodem její ideologie, očekávala vítězství do 4 dnů. Cílem Egyptanů bylo získat panarabské vedení, přičemž jejich prezident trestuhodně podcenil sílu a možnosti izraelského letectva.⁵⁵

Při této válce si USA a SSSR zkoušely svoji bojovou techniku, což jim napovídalo, jak by to mohlo dopadnout, kdyby si to rozdaly napřímo. Arabské státy, s výjimkou Jordánska, měly především sovětskou výzbroj: taky T-34/85, T-54, T-55, PT-76, a letouny SU-100/152. Naproti tomu SI měl ve své výzbroji moderní západní systémy M50 and M51 Shermans, M48A3 Patton, Centurion, AMX-13, M32 Tank Recovery Vehicle. Pokud jde o leteckou techniku, bojovaly proti sobě sovětské MiG-21, MiG-19, MiG-17, Su-7B, Tu-16, Il-28, Il-18, Il-14, An-12 resp. francouzské Dassault Mirage III, Dassault Super Mystère, Sud Aviation Vautour, Mystere IV, Dassault Ouragan, Fouga Magister.⁵⁶ Oblast BSV se tak stala polygonem dvou tehdejších supervelmocí.

Pět spektakulárních vítězství Státu Izrael

Ještě před samotným vypuknutím války Egypt pronikl do demilitarizované zóny na Sinaji (jeho vojáci vykřikovali, že zaženou židy do moře) a Sýrie začala z Golanských výšin ostřelovat obce na území SI. Válka jako taková začala velice překvapivým úderem Izraelských vzdušných sil (IAF) na egyptská vojenská letiště, při kterých bylo zničeno všech 30 bombardérů Tu-16 a zároveň s tím i většina stíhacích letounů Mig 17, Mig 19 a Mig 21. Síly IDF vytlačily syrské vojáky z Golanských výšin, odkud mohli jednak ostřelovat SI, jednak kontrolovat tok řeky Jordán. Za druhé, IDF ovládly pásma Gazy, které považovaly za zdroj dlouhodobé bezpečnostní hrozby pro přežití svého státu. Za třetí se na úkor Egypta zmocnily kontroly celého Sinajského poloostrova. Za čtvrté, ze západního břehu Jordánu vyhnaly ozbrojené síly Jordánska. A za páté, dostaly se do města Jeruzalém. To bylo pět spektakulárních vítězství historického a strategického významu.⁵⁷

Válka měla závažné důsledky na poli mezinárodního práva: hned po jejím skončení RB OSN schválila dne z 22. 11 rezoluci č. 242/ 1967⁵⁸, která jasně vymezila dva hlavní

54

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ Smolar, Piotr: La guerre des Six-Jours, un tournant dans l'histoire israélienne. Le Monde, 05. 06. 2017.

⁵⁷ Bowen, Jeremy: Six Days: How the 1967 War Shaped the Middle East. Thomas Dunne Books/St. Martin's Press, Inc., 2003.

⁵⁸ UNSC Resolution 242 (1967) of 22 November 1967

principy řešení IPK. Ten první vyzval SI, aby „stáhl všechny své ozbrojené síly z území, která při této válce obsadil“ (occupied territories). A stejně důležitý je druhý princip, který zdůraznil nutnost respektovat suverenitu, územní nedotknutelnost a politickou nezávislost všech států této oblasti a jejich právo na život v míru a v rámci bezpečných a uznávaných hranic. Prvního principu se chytají Palestinci a kritizují Stát Izrael za jeho neplnění. Naproti tomu Izraelci kritizují Palestince a spolu s nimi řadu arabských států, že vůbec neberou v úvahu druhý princip. Jejich vzájemná interakce v této kardinální otázce je ukázkou dialogu hluchých.

4.4 Jom Kippurská válka 1973

Základní rámec pro tuto válku vytvořila oboustranná snaha tehdejších supervelmocí o stabilizaci politiky détente, tedy uvolnění vzájemného napětí. Ani jedna z nich neměla zájem o velký konflikt kvůli oblasti BSV. Byla to další válka, ve které SI čelil obrovské přesile: bojovaly proti němu Egypt a Sýrie, ale také Saúdská Arábie, Jordánsko, Irák, Libye, Kuvajt, Tunisko, Maroko a Kuba. Izraelci nasadili 400 000 vojáků proti jednomu milionu nepřátelských vojsk, v počtu tanků byla přesila dvojnásobná (1,700 vs. 3,600), přibližná rovnováha byla jen v počtu obrněných vozidel (3,000 vs. 4,000 a v počtu letounů (440 vs. 452).⁵⁹

Tuto válku zahájili Egypťané tím, že dne 6. 10., v den nejvýznamnějšího židovského svátku smíření, překročili Suezský kanál, a Sýřané znovu pronikli na Golanské výšiny. Válka znovu začala úderem na dvou frontách – Sinaj a Golanské výšiny. Arabská vojska byla velice blízko vítězství, ale nakonec znovu vše prohrála, i v této válce zvítězil SI. Během této války bylo zabito přes 2 500 Izraelců, téměř 8 000 Egypťanů a přes 3 500 Sýřanů.⁶⁰

Rokem 1973 přišla jedna změna historického významu: hlavní aktéři si vyměnili role. Izraelci získali drtivou vojenskou převahu (především kvalitativní, jež spočívá na výzbroji a doktríně) a začali jednat z pozice síly. Arabské státy se musely smířit s tím, že na SI po vojenské stránce nemají dostatek vojenských sil a schopností.

Přesah MSW do Libanonu

Dva roky po skončení Jom Kippurské války vypukla občanská válka mezi křesťany a muslimy v sousedním Libanonu, kteří si tuto zemi fakticky rozdělili. Plně se projevilo to, co později Samuel Huntington (při analýze války v Bosně a Hercegovině) vysvětloval jako symbol spřízněné země (Kin – Country Syndrom).⁶¹ Při této válce, která trvala až do roku 1990, Izrael nasazoval své ozbrojené síly IDF k rozsáhlým operacím.⁶² Celkově bylo

⁵⁹ Filiu, Jean – Pierre: Le cinquantenaire de la guerre du Kippour, 01 octobre 2023.

⁶⁰ Tamtéž.

⁶¹ Huntington, Samuel P. 1993. “The Clash of Civilizations?” *Foreign Affairs* 72(3): 22–49.

⁶² Ryan, Sheila: Israel’s Invasion of Lebanon: Background to the Crisis. *Journal of Palestine Studies*. Vol. 11/12, Vol. 11, no. 4 - Vol. 12, no. 1, Special Issue: The War in Lebanon (Summer - Autumn, 1982), pp. 23-37.

zabito celkem 150. 000 lidí a stejný byl i počet lidí vážně zraněných.⁶³ A MSW v této části světa pokračovalo i v roce 2006, kdy probíhala tzv. Libanonská válka. Ta má také názvy Válka mezi Izraelem a Hizbaláhem⁶⁴ anebo také Červencová válka.⁶⁵ tato válka trvala 34 dní a probíhala v severní části SI a Golanských výšin. Bojovali proti sobě polovojskové jednotky Hizballáhu IDF.

Ta začala vojenskou invazí vojsk SI proti Hizballáhu, což ale vyvolalo jeho odvetné vojenské operace.⁶⁶ Celkový počet obětí této války už byl nižší, a to zhruba 4. 000 zabitých.⁶⁷

5 DOČASNÝ NÁVRAT K MSD

Velice důležitým mezníkem na dlouhé cestě MSD se stal tzv. proces Oslo, zakládáný na RRB OSN 242/ 1967 a na formulaci, že palestinský národ má právo na sebeurčení. Vše začalo tajnými jednáními v norském hlavním městě, během nichž Organizace pro osvobození Palestiny (OOP), v jejíž čele stál Jásir Arafat, uznala SI a ten zase uznal OOP jako zástupce palestinského národa a jako partnera pro dvoustranná jednání. První dohodu podepsali 13. 8. 1993 v Bílém domě výše vzpomínaný Jásir Arafat a tehdejší izraelský premiér Yitzhak Rabin za přítomnosti prezidenta USA Billa Clintona.⁶⁸ Druhá dohoda byla podepsána v egyptském městě Taba v roce 1995.⁶⁹ Hlavní pozornost se zaměřila na nejnaléhavější otázky: status města Jeruzalém, západní břeh Jordánu, pásmo Gazy, návrat Palestinců na území ztracená v r. 1967 a vytvoření příštího palestinského státu.⁷⁰

Dalším úspěchem na složité cestě MSD se stala Mírová smlouva mezi SI a Jordánským královstvím, kterou dne 26. 10. 1994 v Bílém domě podepsali král Hussein a opět premiér Rabin, znovu za aktivní úlohy 42. prezidenta USA Billa Clintona. Ten vycházel z přesvědčení, že čím dříve se vyřeší IPK, tím více se oslabí hrozba teroristických útoků na USA.⁷¹ Jenomže dne 4. listopadu 1995 byl premiér Rabin v Tel Avivu zavražděn, zabil ho pravicový extremist, který ho považoval za zrádce zájmů Státu Izrael.

⁶³ UN Human Rights Council. 23 November 2006. „Implementation of General Assembly Resolution 60/251 OF 15 March 2006 Entitled Human Rights Council.“ p.18.

⁶⁴ Arkin, William M. (July 2007). „Divining Victory: Airpower in the 2006 Israel–Hezbollah War“. Maxwell Air Force Base, Alabama: Air University Press.

⁶⁵ Timeline of the July War 2006“ Timeline of the July War 2006“. The Daily Star. AFP. 28 September 2006.

⁶⁶ 2006 Lebanon War | Description & Facts, <https://www.britannica.com › event>

⁶⁷ „The final Winograd Commission report, pp. 597–610 (Hebrew)“ (PDF). Archived from the original (PDF) on 3 October 2018.

⁶⁸ „Israel-Palestine peace accord signed | September 13, 1993“. HISTORY.

⁶⁹ „Israeli-Palestinian Interim Agreement on the West Bank and the Gaza Strip“.

⁷⁰ Sean F. McMahon (Ed.): The Discourse of Palestinian-Israeli Relations Persistent Analytics and Practices. Routledge, 2010.

⁷¹ Clyde Haberman (27 October 1994). „Israel and Jordan Sign a Peace Accord“. The New York Times.

Velmi důležitou úlohu ve stupňování nenávisti vůči Rabinovi sehrál Benjamin Netanjahu, tehdejší šéf opoziční strany Likud. Právě s tímto asertivním politikem je spojován pojem „likudizace“, jehož podstatou je podpora výstavby nových osad na okupovaných územích, přičemž tyto osady pak dostávají i vojenskou ochranu od IDF.⁷² Netanjahu v letech 1993–1995 Rabina velmi ostře odsuzoval kvůli jeho souhlasu s výše vzpomínanou rezolucí RB OSN č. 242/ 1967. Obviňoval ho z kacířství a ze zrazování židovských hodnot, zájmů a tradic.⁷³ Netanjahu nese velký díl politické zodpovědnosti za Rabinovo zabití a také za „zabití“ procesu Oslo, což je ještě vážnější. Právě za tyto skutečnosti ho příkře kritizuje přední francouzský makroekonom a politik profesor Jacques Attali (sám židovského původu) první prezident European Bank for Reconstruction and Development (1991–1993), dlouholetý strategický poradce francouzského prezidenta Mitterranda (1981–1990). Ten říká, že „Bibi je nejhorším nepřítelem Státu Izrael a nejlepším spojencem antisemitismu.“⁷⁴

Velkým znalcem této problematiky je Aaron David Miller,⁷⁵ výzkumný pracovník washingtonské instituce Carnegie Endowment for International Peace.⁷⁶ Miller dokonce mnohokrát jednal s hlavními aktéry obou znesvářených stran. Na základě svých bohatých zkušeností píše, že dohody z Oslo vyvolávaly velké naděje na mírové řešení. Pokud jde o Stát Izrael, jeho tehdejší premiér Rabin učinil rozhodnutí historického významu. Vycházel z realistické premisy, že vztahy mezi jeho zemí a Palestinci nemají vojenské řešení a že je nutné prosazovat diplomatické přístupy. Ale ani zdaleka neměl podporu všech politiků své země. A po jeho zabití převážil vliv těch, kteří s Palestinci nadále jednali z pozice síly, přičemž tento přístup byl příznačný i pro izraelské osadníky na územích okupovaných od roku 1967. Zároveň s tím se Palestinci znovu vrátili ke zbrani chudých, tedy k teroristickým útokům, a tak se situace vrátila d bludného kruhu oboustranného násilí. A v důsledku toho jsou USA, jako hlavní mediátor, nuceny nadále účinkovat „v perverzním tanci mezi okupanty s okupovanými.“

⁷² Klein, Naomi: „The Likud Doctrine.“ *The Guardian*. Available at: <https://www.theguardian.com/world/2004/sep/10/russia.comment1>, 10 September 2004.

Rogers, P. (2008): *Terrorism. In: Security Studies: An Introduction*. London: Routledge.

⁷³ Newton, Michael (2014). „Rabin, Yitzhak“. *Famous Assassinations in World History: An Encyclopedia*, Volume 2. Santa Barbara, Calif.: ABC-CLIO, s. 450.

⁷⁴ Jacques Attali, <https://twitter.com/jattali> › status 2. 4. 2018.

⁷⁵ Aaron David Miller: *Why the Oslo Peace Process Failed. And what it means for future negotiators*. Foreign Policy, September 13, 2023.

⁷⁶ Tato instituce se věnuje prohlubování spolupráce mezi zeměmi, snižování globálních konfliktů a podpoře aktivního mezinárodního zapojení mezi Spojenými státy a zeměmi po celém světě.

6 TŘI ETAPY MST

Pod pojmem MST tento text rozumí používání teroristických útoků k dosahování politických cílů. Tato strategie se začala používat již po schválení plánu na rozdělení historické Palestiny a uplatňuje se až dodnes.

Terorismus na izraelský způsob

Ještě v době vrcholícího MSD přišla první etapa MST. Samotnému vytvoření SI totiž předcházela série teroristických útoků. První z nich byl spáchán 22. 7. 1946 a nařídil jej Menahem Begin, tehdejší velitel teroristické organizace Irgun.⁷⁷ V hotelu Krále Davida v západním Jeruzalémě tehdy sídlily orgány britské mandátní správy v Palestině. Beginovi lidé tam rozmístili konvice s výbušnou směsí a pak je odpálili. Bylo zabito 91 lidí, z toho 28 Britů. Nedlouho po této události se Britové rozhodli složit svou správu nad mandátem Palestina a předat ji do rukou OSN.

Pak přišla další vlna teroristických útoků – byly to etnické čistky spáchané ještě před samotným oficiálním vyhlášením Státu Izrael dne 14.5. 1948. Pouhých pět dnů před tímto datem došlo k masakru arabské vesnice Deir Jasin, velitelem komanda byl opět Menachem Begin, jehož osobnost se tak stala jedním ze symbolů tragického násilí v celé této oblasti.⁷⁸ Bilance těchto etnických čistek byla velice krutá: 750 000 arabských uprchlíků ještě před vytvořením SI.⁷⁹ Tato událost žije v myslích Arabů jako symbol sionistické rozpínivosti a bezohlednosti a zároveň je základním pramenem touhy po pomstě.⁸⁰

Palestinský terorismus

Dne 5. 9. 1972⁸¹ osm ozbrojených teroristů z palestinské organizace Černé září uneslo 11 izraelských sportovců a jejich trenérů během letních olympijských her.⁸² Byli to vzpěrači a zápasníci, a tak můžeme jen litovat, že nedošlo k souboji „na férovku.“ Byl to první přímý útok na sportovce během novodobých OH, jeho cílem bylo přilákat pozornost k palestinské otázce, donutit nejvlivnější státy světa, aby přehodnotily svůj dosavadní proizraelský přístup. Byl to první velký akt mezinárodního terorismu. Většinu únosů pak

⁷⁷ Gervassi, Frank. *The Life and Times of Menahem Begin: Rebel to Statesman*. New York: Putnam, 1979. 382 s. Dostupné online. ISBN 0399122990.

⁷⁸ Narodil se v carském Rusku, vyrůstal v Polsku a již od mládí byl horlivým sionistou. Během WW II byl pro své sionistické aktivity zatčen a poslán na osm let do gulagu. Po předčasném propuštění se dostal do britské mandátní Palestiny, kde se stal velitelem militantní skupiny Irgun, která v únoru 1944 zahájila vzpouru proti britské mandátní správě.

⁷⁹ Conflit israélo-palestinien : 6 cartes qui montrent comment le territoire palestinien a changé au cours des dernières décennies. BBC News Mundo 16 mai 2021.

⁸⁰ Masalha, Nur (9 August 2012). *The Palestine Nakba: Decolonising History, Narrating the Subaltern, Reclaiming Memory*. Zed Books Ltd. ISBN 978-1-84813-973-2.

⁸¹ Munich massacre | Facts, Victims, Terrorism, Olympics, & ...<https://www.britannica.com › event>

⁸² Groussard, Serge (New York, 1975), *The Blood of Israel: the massacre of the Israeli athletes, the Olympics, 1972* ISBN 978-0-688-02910-4.

zneškodnily izraelské tajné služby.⁸³ Po tomto útoku pak následovala spousta dalších, z nichž většina směřovala na civilní obyvatelstvo.

Mnohé prvky terorismu obsahuje i další metoda palestinského boje, která nese název intifáda. Je charakterizována jako lidové povstání Palestinců na západním břehu Jordánu a v Pásmu Gazy, jehož cílem je ukončení izraelské okupace těchto území a vytvoření nezávislého palestinského státu. Na území Palestiny proběhla celkem dvě takováto povstání. První z nich vypukla v prosinci 1987 a trvala až do září 1993, kdy byly podepsány Dohody z Oslo, které vytvořily rámec pro mírová jednání mezi Izraelem a Palestinci. Během této intifády se projevil jeden dlouhodobý fenomén celého IPK: RB OSN připravila rezoluci, která odsuzovala SI za to, že nedodržoval předcházející rezoluce a že se neřídil čtvrtou ženevskou konvencí. Jenomže USA návrh této rezoluce vetovaly.⁸⁴

Druhá intifáda probíhala v letech 2000–2005. Celkový počet těchto dvou povstání dosáhl 5 tisíc Palestinců a 1. 400 Izraelců.⁸⁵ Prvky terorismu se projevovaly především v tom, že Palestinci ve většině případů útočili na civilní cíle. Ale mnoho civilistů, včetně dětí, bylo zabito i při odvetných úrocích IDF.⁸⁶ Intifády jakožto boj o území byly dalším projevem násilného střetu nacionalismů, ale byly i střetem dvou nesmiřitelných civilizací.⁸⁷

Globální terorismus

Dnem 11. 09. 2001 nastala etapa globálního terorismu, přičemž situace v Palestině je jedním z jejích pilířových referenčních objektů. Tehdy byly USA za cíl zvoleny jako tzv. Far Enemy – především proto, že příliš podporovaly SI jakožto tzv. Near Enemy.⁸⁸ A tak i po dvaceti letech platí, že Západ má co do činění s bezpečnostní hrozbou, která je možná ještě naléhavější a výbušnější, než tomu bylo na počátku tohoto století. NSS 2002 jakožto doktrinární odpověď otevřela cestu pro vojenské invaze USA do Afghánistánu (2001) a v Iráku (2003). Po nich následovala pomsta v Madridu (2004) a vzápětí pak zveřejnění nenávistné džihádistické doktríny The Global Islamic Resistance Call (GIRC).⁸⁹ Také ta se odvolává na Palestinu a vyhlásila násilný džihád mečem s důrazem na předstihující (preemptivní) teroristické útoky proti Západu kdekoli na světě, a to jak na civilní, tak i na vojenské cíle.

⁸³ Klein, Aaron (2007). *Striking back: The 1972 Munich Olympics Massacre and Israel's deadly response*. New York: Random House Trade Paperbacks. ISBN 978-0-8129-7463-8.

⁸⁴ *Yearbook of the United Nations 1989* Archived

⁸⁵ Intifada | History, Meaning, Cause, & Significance, <https://www.britannica.com> › topic

⁸⁶ Rami Nasrallah, 'The First and Second Palestinian Intifadas,' in Joel Peters, David Newman (eds.) *The Routledge Handbook on the Israeli-Palestinian Conflict*, Routledge 2013 pp. 56–68 p. 61.

⁸⁷ Filiu, Jean-Pierre: *Gaza: A History*. Oxford University Press, 2014.

⁸⁸ Rogers, P. (2008): *Terrorism*. In: *Security Studies: An Introduction*. London: Routledge.

⁸⁹ Abu Musab al-Suri (2010): "The Global Islamic Resistance Call." *Archive.org*, 23. 7. 2010. Available from: <https://archive.org/details/TheGlobalIslamicResistanceCall>

7 NÁVRAT MSW

Od 70. let 20. století je SI strategickým partnerem USA, od kterých dlouhodobě dostává rozsáhlou finanční i vojenskou podporu. Jejím hlavním rámcem je Foreign Military Financing. Z těchto fondů se platí nákup nejvýznamnějších zbraní a zbraňových systémů – jde zejména o letouny F–15 a F–16, vrtulníky Cobra a Apache, řízené střely Patriot, Stinger a AMRAAM, inteligentní munici JDAM, program řízených střel Arrow, program Iron Dome a další. Pro rok 2023 Kongres USA schválil celkovou sumu ve výši 520 milionů USD, díky čemuž se SI stane prvním zahraničním provozovatelem nejmodernějších letounů F–35.⁹⁰ Tuto skutečnost Palestinci a s nimi i další Arabové nesou jako velkou křivdu. Izraeli a USA jako jeho hlavnímu podporovateli vytýkají tři základní chyby: nespravedlnost, ponižování (Arabů) a záminky (k útokům na arabské státy a zejména pak na Palestinu). Mnozí z nich na vytvoření izraelského státu a na jeho politiku trvale nahlížejí jako na historickou křivdu a koloniální anachronismus⁹¹.

Další významnou událostí v rámci MSW se stala Operace Lité olovo, která se uskutečnila ve dnech 27. prosince 2008–18. ledna 2009. Izrael ji zahájil jako odpověď na nekončící sérii raketových útoků Hamásu na civilní domy na území SI, což Izraelci vždy považují za terorismus. Na izraelské straně padlo 13 vojáků, na palestinské straně bylo zabito 1300 lidí, většinou civilistů, proto se používá výraz Gaza War. Byla to válka výrazně asymetrická – proti pozemním cílům na území Gazy, které neměly žádnou náležitou protivzdušnou obranu, IDF nasazovaly moderní letouny F-16I Sufa a útočné vrtulníky AH-64 Saraph and AH-1 F Tzefa. Zároveň s tím tanky Merkava (celkem asi 150) pronikaly směrem k místům, odkud Hamás v letech 2005–2007 odpaloval rakety BM-21 Grad Kásím, celkem to bylo asi 3 tisíce kusů.

Navíc bylo prokázáno shazování bomb s bílým fosforem, což nakonec odsoudila i rezoluce VS OSN.⁹² Několikrát bylo vyhlášeno humanitární příměří, aby se do Gazy mohly navážet potraviny, voda, léky, oblečení a pohonné hmoty. Ale i tak Gaza během tří týdnů války ztratila téměř 2 miliardy dolarů na majetku, 4 000 zničených domů, ⁹³ 600–700 továren, malých průmyslových podniků, dílen a obchodních podniků, 24 mešit, 31 bezpečnostních objektů a 10 vodovodních nebo kanalizačních linek. Vážně poškozeno bylo 8 nemocnic a 26 klinik primární zdravotní péče.⁹⁴ To vše dále mezi Palestinci umocnilo pocity beznaděje a nenávisti.

Čtyři roky po skončení této války zazněla stanoviska doktrinálního charakteru. Benjamin Netanjahu jakožto úřadující premiér SI ve svém projevu před Kongresem USA kategoricky vyhlásil, že je nutné pochopit, že Izraelci nejsou v Judeji a v Samaří v roli cizích

⁹⁰ U.S. Foreign Aid to Israel, Federation Of American Scientists, <https://sgp.fas.org/crs/mideast>, PDF, 1. 3. 2023.

⁹¹ Moissi, D.: Europe and the “universality” of the Israeli – Palestinian conflict. In.: The European Union and the crisis in the Middle East. Chaillot Papers N. 62, Paris, July 2003, s. 63.

⁹² UN backs Gaza war crimes report BBC, 5 November 2009.

⁹³ Gaza ,looks like earthquake zone‘. BBC News, 19 January 2009.

⁹⁴ „Protection of Civilians Weekly Report“ (PDF). 16–20 January 2009.

okupantů, že tam nejsou v roli Britů v Indii nebo Belgičanů v Kongu, ale jsou tam v zemi svých předků.⁹⁵ Tento projev, pronesený z pozice síly, znamenal návrat k narativu Starého zákona. Bylo to vyvrcholení Netanjahuova odmítavého přístupu ke klíčové rezoluci RB OSN č. 242/ 1967. Na straně Palestinců to dále rozjitřilo pocity křivdy a nenávisti vůči SI. Znovu se potvrdilo, že IPK je nejen střetem civilizací, ale také střetem nacionalismů, který se odvíjí od boje o „území mezi řekou a mořem.“

Válka v Gaze 2023

Zatím poslední dějství MSW propuklo na podzim 2023. Od tohoto dne se používá název „Válka v Gaze“ (Gaza war). Napadeným aktérem byl SI, v jehož čele stál Benjamin Netanjahu, kterého Palestinci dlouhodobě nenáviděli hlavně kvůli jeho aktivní podpoře další výstavby na okupovaných územích. Ale mnoho kritiků měl i v samotném SI. Ti mu vytýkali jeho dlouhodobou snahu rozdělovat Hamás, vládnoucí v Gaze a Fatah vládnoucí na západním břehu Jordánu, aby mohl tvrdit, že vytvoření dvou států není možné, protože na straně Palestinců není s kým jednat.⁹⁶ A vzápětí po vypuknutí této války se mu vyčítá, že právě kvůli jeho zatvrdlosti SI tvrdě platí za to, že on s Palestinskou samosprávou zacházel jako s břemenem a s Hamásem naopak jako s aktivem.⁹⁷

Agresorem v této válce byl Hamás, jehož nejvyšší činitelé měli hodně zkušeností z teroristických útoků na SI. Strategicky důležitou úlohu hrálo tzv. metro, tedy síť tunelů, kterou Hamás začal budovat již v r. 2001, aby poskytovala tři velké výhody: kabelové telefonické spojení, které SI nemohl odposlouchávat,⁹⁸ přesunování zbraní, hlavně raket, a také přesun velitelů a bojovníků z jednoho místa na druhé. Po této dlouholeté přípravě Hamás zahájil válku vzdušným útokem ráno 7. října: z pásma Gazy odpálil více než 5 000 raket proti Izraeli.⁹⁹ Zároveň s tím 3 000 palestinských militantů prolomilo bariéru mezi Gazou a SI, masakrovalo civilisty, zapalovalo jejich domovy a útočilo na vojenské základny IDF poblíž pásma Gazy.¹⁰⁰ Byl to teroristický útok, přičemž Hamás jej prezentoval jako odvetu za „znesvěcení mešity Al-Aksá“, blokádu Pásma Gazy, izraelské osady a násilí osadníků.¹⁰¹ Ale žádným z těchto argumentů nelze ani v nejmenším ospravedlnit barbarské zabíjení civilistů, zejména pak malých dětí, znesvěcování mrtvol, znásilňování, ani braní rukojmí.

⁹⁵ Israeli Prime Minister Binyamin Netanyahu's address to Congress, May 24, 2011. <https://www.washingtonpost.com › ...> 24. 5. 2011.

⁹⁶ „How Netanyahu's Hamas policy came back to haunt him — and Israel“. CBS. 28 October 2023

⁹⁷ For years, Netanyahu propped up Hamas. Now it's blown up in our faces.“ The Times of Israel. 8 October 2023.

⁹⁸ „Hamas operatives used phone lines installed in tunnels under Gaza to plan Israel attack over 2 years, sources familiar with intelligence say“. CNN. Archived from the original on 26 October 2023.

⁹⁹ „Israel-Palestine escalation live news: Hamas starts Operation Al-Aqsa Flood“. Al Jazeera. 7 October 2023.

¹⁰⁰ „Hamas Leaves Trail of Terror in Israel“. The New York Times. 10 October 2023.

¹⁰¹ McKernan, Bethan; Michaelson, Ruth; Graham-Harrison, Emma; Kierszenbaum, Quique; Balousha, Hazem; Taha, Sufian; Sherwood, Harriet; Beaumont, Peter (14 October 2023). „Seven days of terror that shook the world and changed the Middle East“. *The Observer*.

ZÁVĚR

V úvodu byly vymezeny tři výzkumné otázky. Ve světle výše hodnocených klíčových událostí text dochází k následujícím odpovědím.

1. Proč jsou vztahy mezi Státem Izrael (SI) a Palestinci od roku 1948 do současnosti tak silně prostoupeny vzájemnou nenávistí a opakujícími se válkami a teroristickými útoky?

Hlavní příčinou bludného kruhu násilí, nenávisti a válek na území historické Palestiny je střet nesmiřitelných náboženských narativů. Izraelci trvají na Starém zákonu, podle kterého toto území náleží výlučně jim. Ale Palestinci stejně jako všichni Arabové tento narativ od základu odmítají. Jejich soudobým anti – narativem je odmítání práva Státu Izrael na existenci a na něj navazující doktrína GIRC z roku 2004. Další významnou příčinou je nekončící boj o toto území s dlouhou řadou historických památek celosvětového významu. Je to tedy také střet vyhrančených nacionalismů.

2. Které události jsou hlavními milníky tohoto vývoje?

Prvním milníkem se stalo vytvoření SI v roce 1948, což byl výsledek MSD. Ale vymezené hranice odmítly obě strany, oběma z nich to bylo málo. Tím byl nastartován nekončící proces MSW, které zahajovaly arabské státy, ale byly vždy poraženy. Právě v těchto prohrách spočívá příčina jejich dlouhodobé orientace na teroristické útoky (tedy MST), která se datuje od roku 1972 (Mnichov). Teroristické útoky proti USA (2001) a dalším strategickým spojencům (2004, 2005) jsou vždy z větší či menší části zdůvodňovány „utrpením palestinských bratří a sester.“ Svojí brutalitou jen dále umocňují vzájemnou nenávist a odhodlání k pomstě. Výsledkem je nekončící bludný kruh násilí.

3. Proč je válka, která propukla dne 7. 10. 2023, tak krutá?

Stát Izrael již přes půl století spoléhá na svoji zdrcující vojenskou převahu získanou díky obrovské pomoci USA. Již Operace Lité olovo 2008–2009 měla za cíl naprostou likvidaci Hamásu a zlomení jeho vůle k odporu. A v rámci tzv. mirror effect se cílem Hamásu stalo zničení Státu Izrael. Masivní palestinský teroristický útok ze dne 7. 10. 2023 nelze ničím ospravedlnit, je vyvrcholením džihádické orientace v rámci MST. Vzájemná nenávist mezi Státem Izrael a Hamásem je tak vyhrančená, že nedokážou nalézt společné řešení. Mírové řešení na základě MSD není možné bez vstupu sekundárních aktérů.¹⁰²

Dnes již víme, že SI odpověděl operací nazvanou Swords of Iron, kterou vyhlásil premiér Netanjahu.¹⁰³ Po bombardování pásma Gazy následovala rozsáhlá pozemní ofenzíva. Po prvních čtyřech měsících bojů počet obětí přesáhl hodnotu 20 000. Palestinské zdroje uvádějí, že bylo zabito přes 9 000 dětí, téměř 7 000 žen a téměř 700 starých lidí.¹⁰⁴ Pod

¹⁰² Huntington, Samuel P. (1993). „The Clash of Civilizations?“. *Foreign Affairs*, 72 (3): 22–49.

¹⁰³ Netanyahu: We will turn places where Hamas is hiding into ‚cities of ruins‘. *Ynetnews*, 7 October 2023.

¹⁰⁴ The Palestinian Information Center. 31 December 2023.

vlivem těchto obrovských ztrát zesílil tlak na příměří s cílem rychlého ukončení války, tedy tlak na MSD.¹⁰⁵ Jenže to ještě bude běh na hodně dlouhou trať.

Území historické Palestiny se tedy nadále pohybuje v bludném kruhu ozbrojeného násilí, ve kterém se odráží vyhrčený střet civilizací i střet nacionalismů. Obě znesvářené strany nadále argumentují právem na toto území a odvolávají se na narativy, které se dědí z generace na generaci. Prozatím nejsou ochotny a ani schopny myslet a jednat jinak nežli nenávistně. Vzájemné násilí je čím dál vyhrčenější a ničivější. Operace Swords of Iron je ze strany Státu Izrael jednoznačným upřednostněním MSW před MST, je to totální válka, někdy se dokonce používá pojem apokalypsa.¹⁰⁶ Je to už několikátý pokus o vojenské zničení Hamásu. Teprve budoucnost ukáže, do jaké míry je tento cíl dosažitelný.

Autor: ***Prof. PhDr. Jan Eichler, CSc.,** narozen 1952. Je absolventem Vojenské politické akademie v Bratislavě (1974). V minulosti byl zástupcem vedoucího odboru na Institutu pro strategická studia Ministerstva obrany (1991–1993), působil v Generálním štábu Československé armády (1990–1991) a na Ministerstvu obrany ČSSR (1982–1990). V roce 1985 obhájil disertační práci (CSc.), v roce 2004 obhájil habilitační práci (Doc.), v roce 2014 úspěšně ukončil jmenovací řízení, aby až v roce 2021 byl oficiálně jmenován profesorem v oboru mezinárodní politické vztahy (Prof.). Byl řešitelem několika grantů MZV ČR, MO ČR, IGA VŠE, GAČR a TAČR. Působí jako seniorní výzkumný pracovník Centra evropské politiky Ústavu mezinárodních vztahů v Praze. Kromě toho vyučuje na Fakultě mezinárodních vztahů Vysoké školy ekonomické v Praze. Předmětem jeho odborného zájmu jsou transatlantické vztahy, strategická kultura, války v dnešním světě, terorismus a bezpečnostní politika Francie. Je členem oborové rady doktorského studia FSV UK, MUP Praha a FBMI ČVUT na Kladně. Je autorem tří monografií v anglickém jazyce, šesti monografií v českém jazyce a řady odborných článků v domácích i zahraničních časopisech (Francie, USA, Velká Británie, SRN).*

Jak citovat: EICHLER, Jan. Palestina v bludném kruhu nenávisti, válek a terorismu (1948–2023). *Vojenské rozhledy*. 2024, 33 (2), 036-055. ISSN 1210-3292 (print), 2336-2995 (on-line). Available at: www.vojenskerozhledy.cz.

¹⁰⁵ UN leaders say Gaza war must 'stop now' as reported ... <https://www.reuters.com> › world, 6. 11. 2023.

¹⁰⁶ Gaza fighting continues amid 'apocalyptic' conditions. UN News <https://news.un.org> › 2023/12, 7. 12. 2023

Peer-reviewed

Development of a Methodology for Improving Urban Operations Capabilities

Rozvoj metodologie pro zlepšení schopností pro operace v urbanizovaném prostoru

Peter Hofer

Abstract: Most experts believe that urban operations will gain importance in the future, but even though we have sufficient examples and experience at hand, we still struggle with the development of the necessary skills and capabilities. The resulting gaps are a combination of different tasking and shrinking resources in the past decades, the difficulty of training for and a mere misunderstanding of the urban environment and harmful innovations – we seem to find ourselves always in the beginning. Fighting in isolated “prisms of responsibility” requires flexible task forces with all necessary enablers at hand and well-trained commanders exercising mission command and understanding their role, task, and the purpose of action. Mastering the urban environment on all three levels of movement is a very challenging task and requires focused attention on various aspects, inter-actor interaction and interdisciplinary research and development.

Abstrakt: Většina odborníků se domnívá, že městské operace budou v budoucnu nabývat na významu, ale přestože máme k dispozici dostatek příkladů a zkušeností, stále se potýkáme s rozvojem potřebných dovedností a schopností. Vzniklé mezery jsou kombinací rozdílného zadání a snižujících se zdrojů v posledních desetiletích, obtížné přípravy a prostého nepochopení městského prostředí a škodlivých inovací – zdá se, že se vždy ocitáme na začátku. Boj v izolovaných „prizmotech odpovědnosti“ vyžaduje flexibilní úkolové uskupení se všemi potřebnými prostředky po ruce a dobře připravené velitele uplatňující úkolové velení a chápající svou roli, úkol a účel akce. Zvládnutí urbanizovaného prostředí na všech třech úrovních pohybu je velmi náročný úkol a vyžaduje soustředěnou pozornost na různé aspekty, součinnost mezi aktéry a interdisciplinární výzkum a vývoj.

Keywords: Mission Command; Interdisciplinarity; Subterranean Operations; Research and Development.

Klíčová slova: Úkolové velení; interdisciplinarita; podzemní operace; výzkum a vývoj.

INTRODUCTION

Currently more than 80% of the world's population is living in urban centres and clusters¹ and the increasing tendency seems unbroken. Urban areas represent important hubs for government, trade, business, industry, transport, science, education, and will remain of significant importance: “[...] *the massive concentration of population together with industry, manufacturing, road networks, bridges, and electricity-generating facilities that make urban centers essential terrain for adversaries attempting to assert geographical, political, and economic control during periods of conflict.*”² Marawi, Kiev, Bakhmut, or Gaza City – to name just a few recent examples – obviously fighting often converges in cities. Affecting military doctrine around the globe, also the Austrian Armed Forces have assigned priority to the development of urban operations capabilities³. Past and present military operations in which urban areas were heavily contested underline this importance. King states that “[...] *the smaller the armies, the more important cities become [...]*” understanding frequency and importance of urban warfare as a function of force size⁴. Additionally, technological superiority enforces an opponent into areas, where he can decrease visibility and increase mobility as the earth's surface can be observed by satellite or aerial vehicles of all kinds. Richmond-Barak describes an equalizing effect “*As states improve their ability to find and attack their enemies through advanced intelligence, surveillance, and reconnaissance assets, going underground is a natural response for less technologically sophisticated opponents.*”⁵ King mentions that “[...] *because cities have grown so large and, therefore, offer the best protection for insurgents against advanced weaponry, it is inevitable that war has migrated and will move to urban areas.*”⁶ On the other hand, we face a „[...] *phenomenon of nearly a century of cognitive disconnect between the foreseeable demands of urban battle and military preferences and policies.*”⁷ leading to neglecting combined-arms war fighting in urban environments

- 1 PESARESI, M., M. MELCHIORRI, S. ALICE, and T. KEMPER, eds., 2016. *Atlas of the human planet 2016. Mapping human presence on earth with the global human settlement layer*. Luxembourg: Publications Office. EUR, Scientific and technical research series. 28116. p. 41.
- 2 ANDERSON, M.G., 2023. Decided among the Cities [online]. The Past, Present and Future of War in Urban Environments. *Military Review*, **101**(May - June 2023), 25. p. 25. Available from: <https://www.armyupress.army.mil/Portals/7/military-review/Archives/English/MJ-23/Decided-among-the-Cities/Anderson-Decide-among-the-Cities-UA.pdf>
- 3 BUNDESMINISTERIUM FÜR LANDESVERTEIDIGUNG, 2021. *Einsatz im urbanen Umfeld. Querschnittskonzept*. Wien.
- 4 KING, A., 2021. *Urban warfare in the twenty-first century*. Cambridge, UK: Polity. p.27.
- 5 COLLINS, L. and J. SPENCER, 2022. *Understanding urban warfare*. Hampshire: Howgate Publishing Limited. p. 108.
- 6 KING, A., 2021. *Urban warfare in the twenty-first century*. Cambridge, UK: Polity. p. 39.
- 7 KNIGHT, C., 11 Jul. 2020. *Unpacking the Urban Fight* [online]. *Introducing the Twelve Challenges*. 11 July 2020, 12:00 [viewed 11 October 2022]. Available from: <https://groundedcuriosity.com/unpacking-the-urban-fight-introducing-the-twelve-challenges-part-i-of-a-series/YOWWh9fP1D9>

for the past decades⁸. *“The art of war clearly has not kept pace with the progressively more complex global urban environment. As a consequence, the military profession is ill equipped to meet the unique demands of modern urban warfare.”*⁹ That does not seem to be a matter of unwillingness but different tasking, shrinking resources, the difficulty of training for such environments, and the effects of harmful innovations¹⁰ underlined by the two following main shortfalls.

Misperception and avoidance

Time and again, we experienced a misperception of “the urban” during training and exercises. Although the participants have significant expertise and knowledge on company level, they generally lack the oversight and comprehension of the environment and the tasks of the different echelons required to achieve maximum success in an urban combined arms battle. Although top level representatives state the importance of urban training, the fixation on house clearance biases *“training towards a bottom-up process whereby section-level drills are combined up to company level activity with limited combined arms contribution and almost no representation of higher echelon support or joint enablers.”*¹¹ Training centres around the world offer only limited size and are often clean and tidy. Features of urban combat represented by rubble and ash are missing thereby creating wrong impressions and even big training centres do not offer all features of big cities including the civilian population present. *“Still, even the most legally scrupulous military operation in an area like Gaza carries very serious potential for significant unintended civilian casualties.”*¹²

Therefore, the conduct of training in lively urban environments with the presence of the own population provides a more accurate picture of urbanity and the operational necessities also activating civil-military interaction. Since the activities of the individual actors are still stove piped with isolated initiatives of cooperation, inter-actor interaction and comprehensive continuation training are a requirement and must be enforced¹³.

⁸ HOFER, P. and C. KNIGHT, 2024. Conceptualizing an Urban Operations Vehicle within a Comprehensive Research and Development Program [online]. *SAE International Journal of Connected and Automated Vehicles*, 7(1), 53-67 [viewed 29 March 2024]. p. 54. Available from: 10.4271/12-07-01-0005

⁹ SPILLER, R.J., 2003. Urban Warfare. Its History and Its Future. In: W.G. ROBERTSON and L.A. YATES, eds. *Block by Block. The Challenges of Urban Operations*. unkn.: Books Express Publishing, pp. 439-450. p. 442.

¹⁰ KUO, K., 2022. Dangerous Changes: When Military Innovation Harms Combat Effectiveness [online]. *International Security*, 47(2), 48-87. Available from: 10.1162/isec_a_00446

¹¹ SMITH, M. and D. ROBSON, 2023. A Concept for the Modelling and Simulation of Complex Urban Environments. In: NATO MODELLING AND SIMULATION GROUP, ed. *Going Beyond the Limitations of the Real World. Meeting Proceedings RDP: NATO Science and Technology Organization*, 21-1 – 21-17. p. 21-4.

¹² DUNLAP, C.J., 2023. *Why Israeli Operations in Gaza are Legally Complex* [online]. 31 October 2023, 12:00 [viewed 19 November 2023]. Available from: <https://sites.duke.edu/lawfire/2023/10/28/why-israeli-operations-in-gaza-are-legally-complex/?s=09>

¹³ HOFER, P., 2022. Interdisziplinäre Weiterbildung für Einsätze im urbanen Umfeld [online]. *BHM Berg- und Hüttenmännische Monatshefte*, 582-586 [viewed 30 December 2022]. Available from: 10.1007/s00501-022-01305-4

“Operations in urban areas have always been difficult and hazardous for those involved and hitherto military commanders avoided such operations where this was possible.”¹⁴ This avoidance of the urban is directly connected to avoidance of the subterranean level of movement for which we are not really prepared for, although being no new threat¹⁵. This demanding and extremely life-threatening environment requires specialized training and equipment¹⁶ and with a significant number of civilians affected and the necessity of regaining access to critical infrastructure, avoidance is not an option.

The second main shortfall are inadequate tools for planning and exercising command and control. Staff officers planning urban operations cannot develop comprehensive understanding without adequate tools. Maps are inefficient for planning urban operations and tools enriching our perception and applicable in the entire reality-virtuality continuum¹⁷ are needed. In addition, access to expert knowledge is required for a comprehensive understanding of the urban environment. Williams and Selle conclude their study on military contingencies in megacities and sub-megacities with the acronyms URBAN and SMART encapsulating suggestions for successful urban operations with a special focus on the comprehension of the urban operational environment¹⁸. “The dynamic interaction between cities and the military forces operating in them redefines and reshapes those forces over time.”¹⁹ Knowing about these developments in the interaction environment and understanding the centre of historical development is a prerequisite for urban operations, which are determined by size, Triple-S²⁰ and complexity²¹.

1 METHODOLOGY

The methodology to deal with those comprehensive challenges must assist deep dives into the unknown to understand sometimes confusing interdependencies.

¹⁴ RTO STUDIES, ANALYSIS AND SIMULATION PANEL STUDY GROUP SAS-030, 2003. *Urban Operations in the Year 2020. Opérations en Zone Urbaine en l'An 2020*. [Elektronische Ressource]. Neuilly-sur-Seine. AC/323(SAS-030)TP. p. 7.

¹⁵ RICHEMOND-BARAK, D., 2018. *Underground warfare*. New York: Oxford University Press. pp. 1-36.

¹⁶ HOFER, P., 2018. Security unter Tage eine Fähigkeitslücke im Wirkungsverband der Anspruchsgruppen [online]. *BHM Berg- und Hüttenmännische Monatshefte*, **163**(12/2018), 540-544. Available from: 10.1007/s00501-018-0795-8

¹⁷ MILGRAM, P., H. TAKEMURA, A. UTSUMI, and F. KISHINO, 1995. Augmented reality: a class of displays on the reality-virtuality continuum. In: H. DAS, ed. *Telemanipulator and Telepresence Technologies*: SPIE, pp. 282-292.

¹⁸ WILLIAMS, P. and W. SELLE, 2016. *Military contingencies in megacities and sub-megacities*. Carlisle, PA: Strategic Studies Institute and U.S. Army War College Press. pp. 127-128.

¹⁹ SPILLER, R.J., 2003. Urban Warfare. Its History and Its Future. In: W.G. ROBERTSON and L.A. YATES, eds. *Block by Block. The Challenges of Urban Operations*. unkn.: Books Express Publishing, pp. 439-450. p. 446.

²⁰ Supersurface - Surface - Subsurface

²¹ HOFER, P., 2022. Improving Urban Operations by Integration. The NIKE Research and Development Program. In: N. GEGENHUBER and P. HOFER, eds. *#UOET22 Proceedings. Introducing the Urban Operations Support Cell*. Wiener Neustadt: Bundesministerium für Landesverteidigung.

A comprehensive research framework must be firmly tied to military science and its connections to relevant disciplines. Military science can be understood as the entirety of all scientific knowledge on the use and deployment of armed forces²². Jordan also mentions their overarching and interdisciplinary character: *“Military science is defined as a systemized body of knowledge regarding and relating to the theory, application, and employment of military units and weapons in land warfare (i.e. the conduct of war on land) and armed conflict encompassing issues related to the following areas: military leadership; military organization; military training and education; military history; military ethics; military doctrine; military tactics; operations, and strategy; military geography; and military technology and equipment.”*²³ Scharnhorst denoted the benefit of this knowledge for an officer, among other things, to be more capable of using the manuals appropriate to the situation and not only stick to the regulations contained therein²⁴. As the character how to wage war – inherent in every commander, every age, every theatre of operations – is not fixed and unconditional, conclusions of the probable must be drawn with caution from the quantity of the single aspects²⁵. Archduke Karl of Austria also mentioned the requirement of adaption and the necessity for commanders to reflect about historical examples and to train regularly²⁶.

As military performance depends upon quick adaptation to identified challenges, the reflection of current knowledge against the background of recent developments and experience is required. A methodology must be embedded into a comprehensive approach comprising various elements of interaction as offered by the Embrasive Leadership Model²⁷. Connected with risk management and interacting with Comprehensive Consequence Management and Dynamic Resilience Design it can provide valuable support in experimental capability development²⁸ considering the following requirements. By a combination of inductive, abductive, and deductive reasoning the hidden aspects of tacit knowledge should be continuously integrated into the research process. Sequenced elements should deal with a specific problem and observe it in a broader context from different perspectives to ascertain relevant interdependencies. The integration of elements of experimental research provides reliable near field-trials and ensures a wide applicability of the research results. Inter-actor interaction with relevant stakeholders

²² STUPKA, A., 2011. *Militärwissenschaften. Ihre Grundlagen und ihr System*. Wien: BMLVS. Schriftenreihe der Landesverteidigungsakademie. p. 414.

²³ JORDAN, K.C., 2013. Military Science. In: G.K. PIEHLER, ed. *Encyclopedia of military science*. Los Angeles: SAGE reference, pp. 880-884. p. 881.

²⁴ SCHARNHORST, G., 1986. *Ausgewählte militärische Schriften*. 1. Auflage. Berlin: Militärverlag der Deutschen Demokratischen Republik. Schriften des militärgeschichtlichen Instituts der DDR. p. 45-63.

²⁵ Ibid. p. 332.

²⁶ KARL VON ÖSTERREICH, E., 1808. *Grundsätze der höhern Kriegskunst und Beyspiele ihrer zweckmässigen Anwendung. für die Generale der Österreichischen Armee*. Wien: Kaiserl. Königl. Hof- und Staatsdruckerey. pp. 42-43.

²⁷ HOFER, P., 2021. Embrasive Leadership. Ein Kompass für erfolgreiche Führung in einem paradoxen Umfeld. *Zeitschrift für Führung und Organisation*, **90**(5/2021), 337-339.

²⁸ HOFER, P., 2018. Dynamischer Schutz. Embrasive Leadership im Rahmen der experimentellen Fähigkeitsentwicklung der Landstreitkräfte. *Österreichische Militärische Zeitschrift*, **56**(4), 451-461.

enables a comprehensive perspective and acceptance. As no military confrontation can be fully compared with another, adaptability to constant changes is a primary requirement. And last, but not least, building bridges from history via the present to visions of a future battlefield contributes to the future relevance of the research. The resulting methodology (fig. 1) combines a sequenced approach with parallel reflections on new operational evidence.

Let us first have a look at the sequenced elements. It all starts with a specific problem (#1) which can be dealt with depending on the available information. Zooming out to the broader context (#2) enables a better understanding of the specific problem on the one hand and better comprehension of its ties and interdependencies on the other hand. The creation of a scenario (#3) is crucial for explaining reasoning and purpose²⁹ of the research as well as aligning the efforts of the single contributions. Exercises offer an environment already close to operations (#4) and are therefore an essential step during applied research. As exercises are associated with a great deal of organizational effort, wargaming (#5) can be used to address arising topics more quickly. Reaching out to an interdisciplinary expert community (#6) enriches the scientific debate and speeds up the developments. Although suggesting an order, the elements are interchangeable, sometimes parallel and must adapt to the chaos, complexity, or disorder of wicked problems not only leaders³⁰ but also researchers are confronted with.

The abduction circle – integrated into the sequenced elements – assists in-depth comprehension and mitigates the effects of harmful innovations especially in the context of the cannibalization of traditional capabilities before innovations have proven themselves³¹. Active scanning of real-world examples provides new operational evidence (Receive Lessons Identified) which must undergo a thorough comparison of new OPFOR (OPposing FORces) approaches (Reconnoiter), the content of own up-to-date manuals (Revise) and forgotten – all too often – tacit knowledge (Relearn). The sound assessment of these three elements enables adoption followed by Lessons Learned to be Relay(ed). Especially the recent fighting in Ukraine and Israel showed the reemergence of tactics, techniques, and procedures (TTP's) well known from the past. Knowledge, we lost sight of due to different requirements in the past years, and which must be adapted to current operational environments also determined by technological developments (e.g., the extensive use of UAVs).

²⁹ Ibid. p. 454

³⁰ SNOWDEN, D.J. and M.E. BOONE, 2007. *A Leader's Framework for Decision Making* [online]. 7 December 2015, 12:00 [viewed 4 July 2022]. Available from: <https://hbr.org/2007/11/a-leaders-framework-for-decision-making>

³¹ KUO, K., 2022. Dangerous Changes: When Military Innovation Harms Combat Effectiveness [online]. *International Security*, 47(2), 48-87. Available from: 10.1162/isec_a_00446

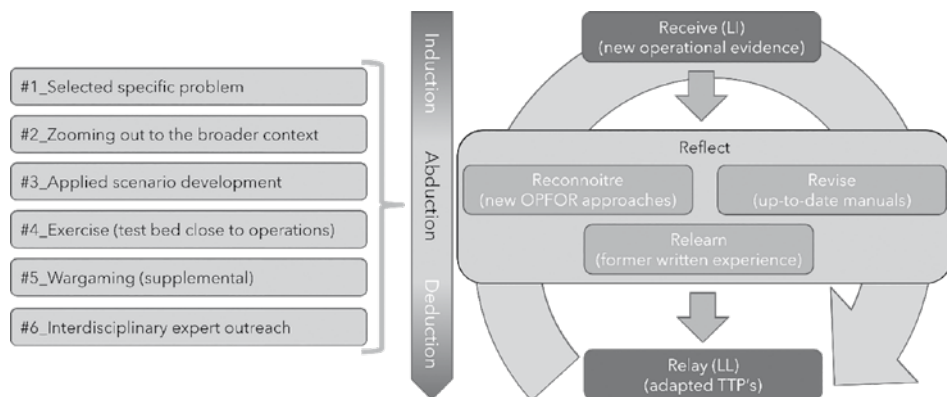

Figure 1: Methodology of Operational Capability Research in the context of the research project

Clausewitz defined four elements determining the nature of war: danger, physical exertion, uncertainty, and chance³². All of them can be found in urban operations, whereby uncertainty and chance need a special form of reasoning: “*Abduction is the process of forming an explanatory hypothesis. [...] Deduction proves that something **must be**; Induction shows that something **actually is** operative; Abduction merely suggests that something **may be**.*”³³ To that end, our methodology must offer the possibility to thoroughly reflect and contextualize the interplay between known facts, uncertain possibilities, and unknown futures. Or as described by Snowden and Boone – and applicable for researchers alike: “*Leaders who try to impose order in a complex context will fail, but those who set the stage, step back a bit, allow patterns to emerge, and determine which ones are desirable will succeed.*”³⁴ The Operational Capability Research methodology presented herein must not be mingled up with Operations Research. Whereas the latter is “*the application of scientific and especially mathematical methods to the study and analysis of problems involving complex systems*”³⁵ and therefore focuses on decision-making IN

³² CLAUSEWITZ, C. von, 1999. *Vom Kriege. Hinterlassenes Werk ; ungekürzter Text*. Neuausg. von UB 34799, 2. Aufl. Berlin: Ullstein. Ullstein-Buch. Nr. 26538. p. 67.

³³ PEIRCE, C.S., 1978. *Pragmatism and pragmaticism*. 4. print. Cambridge, Mass.: Belknap Press of Harvard Univ. Press. Collected papers of Charles Sanders Peirce / ed. by Charles Hartshorne. Vol. 5. p. 106.

³⁴ SNOWDEN, D.J. and M.E. BOONE, 2007. *A Leader's Framework for Decision Making* [online]. 7 December 2015, 12:00 [viewed 4 July 2022]. Available from: <https://hbr.org/2007/11/a-leaders-framework-for-decision-making>

³⁵ MERRIAM-WEBSTER, 3 Sep. 2023. *Online Dictionary* [online]. 3 September 2023, 12:00 [viewed 3 September 2023]. Available from: <https://www.merriam-webster.com/dictionary>. “operations research”.

an operation, the former deals with the qualitative capabilities (be)FOR(e) operations, although sub-disciplines of Operations Research can be useful in certain steps.

2 RESULTS / RESEARCH OUTPUT

With this methodology in mind, we can now formulate a research intent. According to a military intent – the concise description of the commander’s will how to accomplish a mission – ends, ways, and means are brought into line with the detailed research topics (fig. 2).

Element of Intent	Formulation
Own Designation	@rnd.ironnike
Type of Action	conducts research and development on urban operations
Essential Elements of Action	by application of the Operational Capability Research methodology
Designated Elements	with... - developing decision support (systems, processes) for the whole reality-virtuality continuum - adapting tactics, techniques & procedures for urban operations (main effort: subterranean) - integration of all three levels of ground movement (Supersurface, Surface, Subsurface)
Purpose	in order to improve the Austrian Armed Forces' capabilities for urban operations
Explanatory Statement	because... - TASK: the future of warfare will be urban to a great extent - OPPONENT: will use the urban environment to his advantage - OWN: the AAF are currently not sufficiently prepared for urban operations - TERRAIN: the AAF are currently not prepared for the subterranean environment

Figure 2: The research intent has proven itself a perfect guideline for military scientific research

After setting the stage for the methodology, we will now have a look on the results, which will be presented along the sequenced elements already comprising the outcome of countless abduction circles.

2.1 The selected specific problem: lacking subterranean capabilities

Until 2018 the subterranean environment has been a blank space in the capabilities of the Austrian Armed Forces only marginally mentioned in field manuals. While preparing exercise SCHUTZ 2018 “A risk analysis conducted during the planning phase revealed several shortfalls in connection with the ability to operate effectively and efficiently in

Milestone #1 / Ex SCHUTZ 2018. "A risk analysis conducted during the planning phase revealed several shortfalls in connection with the ability to operate effectively and efficiently in subsurface environments."

*subsurface environments."*³⁶. At that time the US Army had intensified its engagement with the topic³⁷, and published the Army Techniques Publication 3-21.51, focusing on clearly hostile underground facilities^{38,39}. Also, the British Army dealt with the challenge⁴⁰ and Israel had an en-

during and still continuing experience with subterranean operations. Confronted with subterranean infiltration and smuggling at its borders for decades⁴¹ the Israeli Defence Forces have now specialists for engineering tasks in the underground at hand⁴². Conducting a wide range of related research including the foundation of the International Working Group on Subterranean Warfare⁴³ and going into detail as e.g. the experiences of soldiers in subterranean operations⁴⁴ the IDF demonstrates, that preparation is indispensable, as the future role of underground warfare will be „[...] relatively ubiquitous, dangerous for armed forces and civilians, and integrated into long-term strategies [...]“⁴⁵ and still requires a more operational and strategic approach to subterranean threats⁴⁶.

³⁶ HOFER, P., 2019. Coping with Complexity. The Development of Comprehensive SubSurface Training Standards from a Military Perspective [online]. *BHM Berg- und Hüttenmännische Monatshefte*, **164**(12), 497-504. Available from: 10.1007/s00501-019-00915-9. p. 498.

³⁷ MILLS, W., 2019. *The Elephant in the Tunnel: Preparing to Fight and Win Underground - Modern War Institute* [online]. 18 March 2019, 12:00 [viewed 13 November 2023]. Available from: <https://mwi.westpoint.edu/elephant-tunnel-preparing-fight-win-underground/>

³⁸ COX, M., 24 Jun. 2018. *Army Is Spending Half a Billion to Train Soldiers to Fight Underground* [online]. 24 June 2018, 12:00. Available from: <https://www.military.com/daily-news/2018/06/24/army-spending-half-billion-train-troops-fight-underground.html>

³⁹ Headquarters Department of the Army. 3-21.51:2019, *Subterranean Operations*. Washington D.C. [viewed 30 October 2023]. Available from: https://armypubs.army.mil/epubs/DR_pubs/DR_a/pdf/web/ARN19656_ATP%203-21x51%20%20FINAL%20WEB.pdf

⁴⁰ LAND WARFARE CENTRE, 2020. *Subterranean Operations in the Urban Environment. Doctrine Note 20/05*. Wiltshire.

⁴¹ DOSTRI, O., 2019. *The Buildup of Forces for IDF Underground Warfare* [online]. 15 January 2019, 12:00 [viewed 10 November 2023]. Available from: <https://jiss.org.il/en/dostri-idf-underground-warfare/>

⁴² ISRAEL DEFENSE FORCE, 29 Oct. 2023. *Yahalom Unit* [online]. 29 October 2023, 12:00 [viewed 29 October 2023]. Available from: <https://www.idf.il/en/mini-sites/our-units/yahalom-unit/yahalom-unit/>

⁴³ THE INTERNATIONAL WORKING GROUP ON SUBTERRANEAN WARFARE, 19 Nov. 2023. *Homepage* [online]. 19 November 2023, 12:00 [viewed 19 November 2023]. Available from: <https://www.runi.ac.il/en/research-institutes/government/subtwg/>

⁴⁴ STERN, N., U. BEN-SHALOM, N. GOLD, C. BERGER, A. ANTONOVSKY, and D. PELEG, 2022. Tunnel Operations in the Israel Defense Forces: Adapting the Warrior Ethos to Post-Heroic Conflict [online]. *Armed Forces & Society*, **48**(2), 343-363. Available from: 10.1177/0095327X20924040

⁴⁵ RICHEMOND-BARAK, D., 2018. *Underground warfare*. New York: Oxford University Press. p. 53.

⁴⁶ RICHEMOND-BARAK, D. and S. VOICULESCU-HOLVAD, 2023. The Rise of Tunnel Warfare as a Tactical, Operational, and Strategic Issue [online]. *Studies in Conflict & Terrorism*, 1-20. Available from: 10.1080/1057610X.2023.2244191

Milestone #2 / Ex SCHUTZ 2019. A map exercise within a core research team of the Land Forces Command dealt with offensive maneuver in a bigger city.

The doctrinal situation in Austria was unsatisfying at that time. Only a few pages spread over several regulations, were insufficient for deploying soldiers into this extremely demanding environment. Whereas the

US then focused on military subterranean facilities and Israel was faced with smaller diameters, tunnels and drifts intended for smuggling and infiltration, our focus from the beginning have been subsurface service structures⁴⁷ which can be found in every urban environment and also in some rural – yes even remote alpine areas: “Existing underground service facilities include road and rail tunnels, urban subways, underground parking, canalisation as well as energy recovery, transport and storage sites. But also structures out of sight as abandoned traffic systems, former air-raid shelters or nuclear waste deposits are part of the subterranean environment.”⁴⁸ The Zentrum am Berg⁴⁹ was – and continues to be – the perfect partner and facility for applied research and development offering about five kilometers of subsurface structures of different size and quality representing the majority of structures (fig. 3) and covering all needs to develop the required military capabilities⁵⁰.

⁴⁷ HOFER, P., 2020. The SubSurface Operations Cell: High-value Asset for Decision-Making in Complex SubTerranean/SubSurface Operations [online]. *BHM Berg- und Hüttenmännische Monatshefte*, **165**, 666-672. Available from: 10.1007/s00501-020-01060-4

⁴⁸ HOFER, P., 2019. Coping with Complexity. The Development of Comprehensive SubSurface Training Standards from a Military Perspective [online]. *BHM Berg- und Hüttenmännische Monatshefte*, **164**(12), 497-504. Available from: 10.1007/s00501-019-00915-9. p. 497.

⁴⁹ MONTANUNIVERSITÄT LEOBEN, LEHRSTUHL FÜR SUB SURFACE ENGINEERING. ZAB [online]. *Zentrum am Berg* [viewed 29 October 2023]. Available from: <https://www.zab.at/>

⁵⁰ HOFER, P., 2020. Safety and Security Strategies for Subsurface Structures. Preparing Security Forces for Subsurface Operations. In: P. STURM, ed. *Tunnel Safety and Ventilation 2020. Virtual Conference: December 01 - 03, 2020*.

Figure 3: The Zentrum am Berg with different cross-sections and qualities of construction offers a perfect environment for research and development for subterranean operations from fully equipped road and railway tunnels via such similar to the London underground to narrow “Gaza Metro” style drifts. Pictures: Claudia Bendl (left) and author (middle, right).

The design of a battalion-sized task force with specialized elements (fig. 4) for deployment in wide-stretching, multi-level subterranean facilities of great penetration depths was the prerequisite to master complex subsurface operations. Those are characterised by a “[...] *simultaneous breakdown of essential functions (lighting, ventilation, sensing) due to a cyber-attack and ubiquitous threats from armed opponents thereby causing multiple cascading effects, extreme increases in mission duration and logistic demands. Mission accomplishment can be optimized using military techniques, tactics, and procedures.*”⁵¹ With improved understanding of the area of responsibility as an interconnected prism, it turned out as a rule of thumb, that one third of the forces in an urban environment should be capable of subterranean operations.

⁵¹ HOFER, P., 2020. The SubSurface Operations Cell: High-value Asset for Decision-Making in Complex SubTterranean/SubSurface Operations [online]. *BHM Berg- und Hüttenmännische Monatshefte*, **165**, 666-672. Available from: 10.1007/s00501-020-01060-4. p. 667.

Symbol	Specialised Element	Symbol	Specialised Element
	Command & Control Element		Water Element
	Information & Communications Element		Engineer Element
	Reconnaissance Element		Ventilation Element
	Supply & Transport Element		CBRN Element incl. Urban Search and Rescue
	Medical Element		Infantry Element

Figure 4: The elements of TF IRON NIKE, specialized for subterranean operations. The symbols contain the depiction of a tunnel cross-section

Complementary, special solutions could be developed as e.g. mobile brattices for ventilation⁵², blue-force tracking in GNSS-denied environments⁵³, human tracking and pose estimation⁵⁴, comprehensive training standards⁵⁵ and visualization aids like the Fast Tunnel Modelling Tool – FTMT⁵⁶ or the Subsurface Operations Mission Tool – SOMT⁵⁷.

⁵² HOFER, P., M. NÖGER, and M. EDER, 2022. Mobile Stoppings in Complex Subsurface Operations. In: N. GEGENHUBER and P. HOFER, eds. *#UOET22 Proceedings. Introducing the Urban Operations Support Cell*. Wiener Neustadt: Bundesministerium für Landesverteidigung.

⁵³ MASCHER, K., M. WATZKO, A. KOPPERT, J. EDER, P. HOFER, and M. WIESER, 2022. NIKE BLUETRACK: Blue Force Tracking in GNSS-Denied Environments Based on the Fusion of UWB, IMUs and 3D Models [online]. *Sensors (Basel, Switzerland)*, **22**(8). Available from: 10.3390/s22082982

⁵⁴ PERKO, R., H. FASSOLD, A. ALMER, R. WENIGHOFER, and P. HOFER, 2022. Human Tracking and Pose Estimation for Subsurface Operations. In: M. SEIDL, M. ZEPPELZAUER, and P.M. ROTH, eds. *Computer vision and pattern analysis across domains. Proceedings of the OAGM Workshop 2021 : November 24-25, 2021, University of Applied Sciences St. Pölten*. Graz: Verlag der Technischen Universität Graz.

⁵⁵ GALLER, R. and P. HOFER, 2021. ETU-ZaB. Entwicklung von Ausbildungs- und Trainingsstandards für Einsätze in kritischen Untertageinfrastrukturen - ZaB-Zentrum am Berg. In: BUNDESMINISTERIUM LANDWIRTSCHAFT, REGIONEN UND TOURISMUS, ed. *Wissenschaft(f) Sicherheit. Studienband 5*. Wien: Gerin Druck GmbH, pp. 101-111.

⁵⁶ EDER, J. and L. HAGER, 2021. FTMT [software] [accessed 15 September 2023]. Available from: <https://www.laabmayr.at/tunnel-plus/rd/ftmt-fast-tunnel-modeling-tool/>

⁵⁷ EDER, J. and L. HAGER, 2022. SOMT [software] [accessed 30 October 2023]. Available from: <https://www.laabmayr.at/tunnel-plus/rd/somt-subsurface-operation-mission-tool/>

2.2 Zooming out to the broader context: Mastering the urban operations environment

Dealing with the subterranean environment increased our understanding of the urban environment and enabled a critical reflection of what “urban” really means. Up to now, platoons or companies went to training sites consisting of a handful of single, maybe two-storey buildings using training ammunition and pretending to prepare for urban operations. The message could not have been more misleading and – bluntly said – simply wrong. Soldiers and junior commanders, motivated and keen on the rare possibilities, tried to make maximum use of the built-up terrain and forgot about the broader context - including ethical, moral, legal, health and safety issues – due to the lack of realism and life.

In this regard it seems necessary to refine the definition of “urban”. King states that *“Urban warfare occurs, therefore, in large, dense and diverse human settlements.”* and puts his statement into perspective by pointing out that the urban threshold is reached with 3000 inhabitants⁵⁸. Austrian military terminology refers to urban in the context of complex interconnected systems of significant size and different composition⁵⁹. If the subterranean system is not usable for movement, tanks are not really restricted in manoeuvring and engaging their weapons, communication and mutual support is not restricted by building density, and a paper map offers sufficient level of detail, we should not talk about urban areas but classify it as built-up terrain (fig. 5): *“Complex urban scenarios are determined by the size of the urban system and the number of subsystems, the scale of forces and the fighting style of an opponent, the negative effects on the functionality of the urban system as well as the extent of the operational area (in all three dimensions!) and, due to multi-layered interdependencies, no longer allow a prediction regarding the development of events - the cooperation of all relevant actors is essential.”*^{60, 61}

⁵⁸ KING, A., 2021. *Urban warfare in the twenty-first century*. Cambridge, UK: Polity. pp. 19-20.

⁵⁹ BUNDESMINISTERIUM FÜR LANDESVERTEIDIGUNG, currently updated. *Terminologiedatenbank* [online]. *Begriffliste* [viewed 29 August 2023]. „urbanes Umfeld“.

⁶⁰ HOFER, P., 2023. *The Quadruplicity of Future Military Command* [online]. *Urbanization, Digitalization, Artificial Intelligence and Mission Command*. 17 January 2024, 12:00 [viewed 25 January 2024]. Available from: https://www.milak.at/fileadmin/milak/InstOWB/UEOET/_UEOET23_Proceedings/2023_HOFER_Quadruplicity_of_Future_Military_Command.pdf. p.2.

⁶¹ HOFER, P., 2022. *Interdisziplinäre Weiterbildung für Einsätze im urbanen Umfeld* [online]. *BHM Berg- und Hüttenmännische Monatshefte*, 582-586 [viewed 30 December 2022]. Available from: 10.1007/s00501-022-01305-4

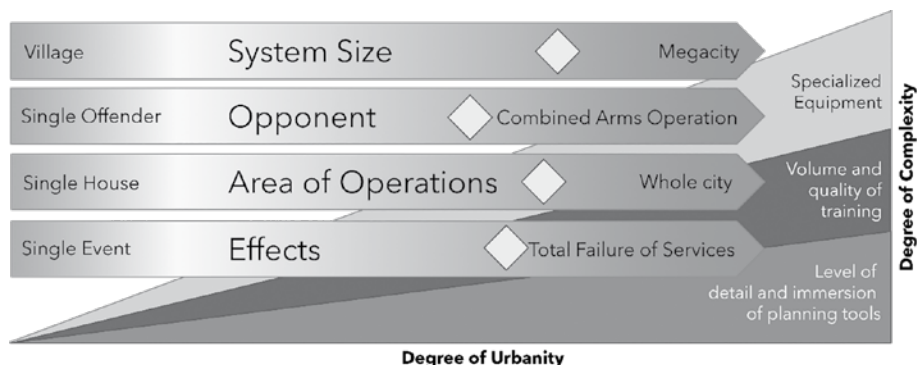

Figure 5: Classification aid for complex urban operations. The more we move the slider controllers to the right, the more complexity the urban environment holds (illustration: author based on⁶²).

2.3 Applied Scenario Development: Maneuver in the urban environment

The complex "DREIKÖNIG" scenario⁶³, developed as benchmark and reference for the IRON NIKE research and development program⁶⁴, needed a real-world complementary. Set in a provincial capital with over 200.000 inhabitants, comprising associated challenges and all the wicked problems of an urban conglomeration this scenario enabled

Milestone #3 / Developing a scenario in a provincial capital with over 200.000 inhabitants, comprising associated challenges and all the wicked problems of an urban conglomeration enabled us to contextualize the term "urban" correctly within the training of staff officers.

the correct contextualization of the term "urban" in the training of staff officers and the newly designed "Urban Operations Course" for battalion and brigade level. This also included the revision of manuals containing planning assumptions (e.g., timings) which are obviously not fully applicable as recent examples show.

⁶² HOFER, P., 2022. Interdisziplinäre Weiterbildung für Einsätze im urbanen Umfeld [online]. *BHM Berg- und Hüttenmännische Monatshefte*, 582-586 [viewed 30 December 2022]. Available from: 10.1007/s00501-022-01305-4. p. 583.

⁶³ HOFER, P., 2021. Komplexe Einsätze unter Tage [online]. *Truppendienst*, (381), 221-228 [viewed 27 January 2022]. Available from: <https://www.truppendienst.com/themen/beitraege/artikel/komplexe-einsaetze-unter-tage>

⁶⁴ HOFER, P., 2022. Improving Urban Operations by Integration. The NIKE Research and Development Program. In: N. GEGENHUBER and P. HOFER, eds. *#UOET22 Proceedings. Introducing the Urban Operations Support Cell*. Wiener Neustadt: Bundesministerium für Landesverteidigung.

Milestone #4 / Apprehending the urban environment requires expert knowledge and visualization tools within a Digital Headquarters.

Understanding cities requires a deep dive into its various dimensions⁶⁵ including the hidden aspects of the collective identity comprising of infrastructure, experience, and socio-cultural aspects⁶⁶ understanding that it is “[...] *a living organism that flows and breathes[...]*”⁶⁷. Such insights connect-

ed previous research⁶⁸ and improved the understanding of the urban environment in combination with visualization tools for subterranean⁶⁹ and urban environments⁷⁰ along with the specialist support of an Urban Operations Support Cell (UOSC)⁷¹ in a Digital Headquarters.

2.4 Exercise (test bed close to operations): Exercises EISENERZ22 & STEINFELD23

Milestone #5 / Ex EISENERZ 22: The combination of training and simultaneous research was a pivotal step to improve experimental capability development as a core task of applied military sciences.

EISENERZ22 (EE22) was set within a real-world environment combining the city of Eisenerz and the Zentrum am Berg research facility⁷². The combination of training and simultaneous research was a pivotal step to improve experimental capability development as a core task of applied military sciences. Within the IRON NIKE research activity all

⁶⁵ PYTLAR, A. and B. TERRAZAS, 2022. GENETICS. An Urban Stability Framework. In: N. GEGENHUBER and P. HOFER, eds. *#UOET22 Proceedings. Introducing the Urban Operations Support Cell*. Wiener Neustadt: Bundesministerium für Landesverteidigung.

⁶⁶ HOFER, P., 2024. Mission: COMANND. Conceptualizing an AI Assistant for Decision-Making. In: J. MAZAL and ET.AL., eds. *Modelling and Simulation for Autonomous Systems 2023*, accepted for publication.

⁶⁷ KILCULLEN, D., 2015. *Out of the mountains. The coming age of the urban guerrilla*. London: Hurst & Company. p. 19.

⁶⁸ HOFER, P., 2014. *Die Bedeutung der geschichtlichen Entwicklung für ein umfassendes Konfliktverständnis am Beispiel des Libanon unter besonderer Berücksichtigung der Kohlenwasserstoffe*. Dissertation. Graz.

⁶⁹ HOFER, P., C. STRAUSS, R. WENIGHOFER, J. EDER, and L. HAGER, 2020. Die Rolle von Virtual Reality in der Bewältigung militärischer Einsätze unter Tage. In: J. STROBL, B. ZAGEL, G. GRIESEBNER, and T. BLASCHKE, eds. *AGIT Journal für Angewandte Geoinformatik*. Berlin: Wichmann, pp. 126-131.

⁷⁰ HOFER, P., R. JANKO, F. IBRAHIM, and J. EDER, 2023. Decision Support within Complex Urban Operations. In: NATO MODELLING AND SIMULATION GROUP, ed. *Going Beyond the Limitations of the Real World. Meeting Proceedings RDP: NATO Science and Technology Organization*, 15-1 - 15-11.

⁷¹ HOFER, P., 2022. Interdisziplinäre Weiterbildung für Einsätze im urbanen Umfeld [online]. *BHM Berg- und Hüttenmännische Monatshefte*, 582-586 [viewed 30 December 2022]. Available from: 10.1007/s00501-022-01305-4

⁷² THERESIAN MILITARY ACADEMY, 2022. *Ausbildungsübung EISENERZ* [online]. 22 July 2022, 12:00 [viewed 13 November 2023]. Available from: <https://www.milak.at/eisenerz2022>

Milestone #6 / Ex STEINFELD23:

The showdown with a brigade-sized attack into an industrial urban environment of a lively city has very much challenged all exercise participants and offered valuable insights into the current understanding of urbanity among commanders and soldiers.

partners joined, tested, and demonstrated their developments achieved so far contributing to an improved common understanding of the operational requirements⁷³. EE22 was also a valuable experience for the evaluation of the field-manual for subterranean operations before being published⁷⁴ by embedding it into the urban operations framework and initiated the SubSurface Operations Cell's⁷⁵ evolution to the UOSC.

Exercise STEINFELD23 (SF23) was the recent climax in improving the urban operations capability. Set in and around the city of Wiener Neustadt, the exercise enabled the cooperation with civilian authorities and emergency services countering a demanding scenario. Designed as a hybrid training environment, and seamlessly linking virtual and real elements from brigade down to platoon level *"Many of the gaps identified in the current training estate can be addressed by employing simulation to augment live training, or to provide a fully synthetic alternative where this is not available or feasible."*⁷⁶ The demonstrator of the S³OMT^{77,78} was a major asset in this synthetic exercise and used to visualize all participating research activities.

The showdown with a brigade-sized attack into an industrial urban environment of a lively city⁷⁹ has very much challenged all exercise participants and offered valuable insights which assets it takes to fulfil a task within an urban "prism of responsibility".

Urban operations are characterized by positional fight, frequent displacements, and permanently unexpected firefights with an opponent in the rear and the flanks⁸⁰ and tend to disintegrate into a series of small-scale fighting with limited mutual support⁸¹. To

⁷³ IRON NIKE RESEARCH AND DEVELOPMENT GROUP, 2022. *IRON NIKE Research and Development Activity 2022. Nachhaltige Interdisziplinarität bei Komplexen Einsätzen*. youtube channel @Theresianische Militärakademie. NIKE.

⁷⁴ Bundesministerium für Landesverteidigung. DVBH 1001.30:2022, *Einsatz unter Tage*. Wien.

⁷⁵ HOFER, P., 2020. The SubSurface Operations Cell: High-value Asset for Decision-Making in Complex SubTterranean/SubSurface Operations [online]. *BHM Berg- und Hüttenmännische Monatshefte*, **165**, 666-672. Available from: 10.1007/s00501-020-01060-4

⁷⁶ SMITH, M. and D. ROBSON, 2023. A Concept for the Modelling and Simulation of Complex Urban Environments. In: NATO MODELLING AND SIMULATION GROUP, ed. *Going Beyond the Limitations of the Real World. Meeting Proceedings RDP: NATO Science and Technology Organization*, 21-1 – 21-17. p. 21-7.

⁷⁷ Triple-S (Supersurface/Surface/Subsurface) Operations Mission Tool

⁷⁸ EDER, J. and L. HAGER, 2023. S3OMT [software].

⁷⁹ THERESIAN MILITARY ACADEMY, 2023. *Ausbildungsübung STEINFELD23* [online]. 17 July 2023, 12:00 [viewed 28 October 2023]. Available from: <https://www.milak.at/steinfeld23>

⁸⁰ Bundesministerium für Landesverteidigung. DVBH 2311.01:2016, *Das Jägerbataillon*. p. 80.

⁸¹ Bundesministerium für Landesverteidigung. DVBH 1001.29:2011, *Besondere Gefechtstechniken für den Einsatz im urbanen Umfeld*. Wien. p. 23.

achieve the necessary flexibility to accomplish quickly changing tasks requires an organization based on the company level with organic assets at hand and capable of reducing the cognitive burden for junior commanders⁸². Such organic assets as heavy weapons, mortars, engineers, CBRN, and UAV must be available at the edge, specialised for the urban fight, broader in capabilities and lighter in equipment and yet still have sufficient protection. This requires more purpose-built equipment and tools as for example a specialized urban operations vehicle - UOV⁸³ or visualization aids⁸⁴ assisting to reduce the cognitive burden as e.g., the S³OMT - Triple-S Operations Mission Tool⁸⁵. Deploying elements into subterranean spaces calls for special attention to equipment and training⁸⁶. The character of an atrocious urban battle produces rubble and ash and creates simple environmental conditions. Although the remnants of infrastructure could be available, the functionality of environmental support systems (heating, running water, sewage system, electricity, etc.) could be severely restricted or missing. Harmful effects of concrete dust, blast fumes, and other hazards affecting soldiers, emergency forces and residents alike, must be considered. Evaluating the electronic signatures from exercises, Broyles and Richter suggest training headquarters for establishing urban command posts in such environments, thereby also reducing the signal footprint⁸⁷.

Successful military campaigns in an urban environment are not only about kicking doors but must comprise the orchestrated engagement of all relevant actors. The saturation of the urban “prism of responsibility” must also include to wage a cognitive war combining defensive measures, counter narratives, and offensive activities in which legal aspects play a significant role⁸⁸. With a significant number of residents affected, it is of vital importance to understand, that successful military action in urban environments is a comprehensive, joint, and consistent effort to achieve cognitive superiority⁸⁹.

⁸² LYLE, S., 18 Aug. 2023. Creating a Unit Optimized for Urban Warfare [viewed 18 October 2023]. 11:50 – 24:10. Available from: <https://mwi.westpoint.edu/creating-a-unit-optimized-for-urban-warfare/>

⁸³ HOFER, P. and C. KNIGHT, 2024. Conceptualizing an Urban Operations Vehicle within a Comprehensive Research and Development Program [online]. *SAE International Journal of Connected and Automated Vehicles*, 7(1), 53-67 [viewed 29 March 2024]. Available from: 10.4271/12-07-01-0005

⁸⁴ HOFER, P., J. EDER, and C. STRAUSS, 2022. Decision Support within Complex Subterranean Operations. In: NATO MODELLING AND SIMULATION GROUP, ed. *Towards Training and Decision Support for Complex Multi-Domain Operations. Meeting Proceedings RDP*: NATO Science and Technology Organization.

⁸⁵ HOFER, P., R. JANKO, F. IBRAHIM, and J. EDER, 2023. Decision Support within Complex Urban Operations. In: NATO MODELLING AND SIMULATION GROUP, ed. *Going Beyond the Limitations of the Real World. Meeting Proceedings RDP*: NATO Science and Technology Organization, 15-1 - 15-11.

⁸⁶ Bundesministerium für Landesverteidigung. DVBH 1001.30:2022, *Einsatz unter Tage*. Wien.

⁸⁷ BROYLES, C.A. and C. RICHTER, 2023. Concrete Command [online]. Why Combat Training Centers Should Prioritize Training on Urban Command Posts. *Military Review*, (July-August 2023), 12-19. Available from: <https://www.armyupress.army.mil/Portals/7/military-review/Archives/English/JA-23/Concrete-Command/Broyles-concrete-command-UA.pdf>

⁸⁸ MILLER, S., 2023. Cognitive warfare: an ethical analysis [online]. *Ethics and Information Technology*, 25(3). Available from: 10.1007/s10676-023-09717-7

⁸⁹ SCHULYOK, B., L. GRANGL, and M. GRUBER, 2023. A Primer On The Functional Trinity Of The Information Environment [online]. Available from: <https://www.thedefencehorizon.org/post/trinity-information-environment-1?lang=de>

2.5 Wargaming (supplemental): Putting it to the test

A wargaming series accompanied and completed research in various stages using table-top wargames, virtual simulation (Steel Beasts Pro PE and Professional), constructive simulation (CAE), and science-fiction proto-typing. The main parameters of the wargaming possibilities and their contribution during our research are depicted in fig. 6.

Type of Wargame	Participants	Typical time requirement	Contribution	Level of detail perception
Table-top wargaming	teams	60' - 120'	planning	low
	<i>Strengths:</i> easily set up (either purpose driven or as board game), synchronisation of movement and mutual support			
Virtual simulation	solitaire - BN	120' - 240'	current operations	high
	<i>Strengths:</i> combination of battalion tactics with procedures on company and platoon level, high level of detail for all participants (map view and 1st person view) with limitation in dismounted close quarter battle.			
Constructive simulation	HQs (BN, BDE)	240' - 480'	current operations	medium
	<i>Strengths:</i> current operations at brigade and battalion level with limited explanatory power on urban environments			
Science-fiction storytyping	solitaire	Hours - days	future developments	very high
	<i>Strengths:</i> developing possible futures, detailed description of solutions and their interaction			

Figure 6: Typical wargaming characteristics (illustration: author)

Whereas wargaming for research purposes is a well-established method⁹⁰ and has already been used for more objective force structure assessments⁹¹, science-fiction proto-typing seems somewhat unfamiliar at first glance. But it proved to be a bridge into the future and enabled, along with demanding scenarios, a more focused research and development process in collaboration with our partners. “Wargaming is an act of communication. Designing a wargame is more akin to writing an historical novel than providing an algebraic theorem.”⁹² Johnson makes a point by referring to the movie *WarGames* as a kind of science-fiction prototype being “[...] a short story, movie or comic based specifically on a science fiction fact for the purpose of exploring the implication, effects and ramifications of that science or technology.”⁹³ To that end and within the IRON NIKE research and development program science-fiction proto-typing has been used for

⁹⁰ BURNS, S., 2015. *War Gamers' Handbook. A Guide for Professional War Gamers*. Newport.

⁹¹ EVENSEN, P.-I., S.E. MARTINUSSEN, M. HALSØR, and D.H. BENTSEN, 2022. Simulation-Supported Wargaming for Assessing Force Structures [online]. *Scandinavian Journal of Military Studies*, 5(1), 323-333. Available from: 10.31374/sjms.128

⁹² PERLA, P., 2022. *The Art of Wargaming. A Guide for Professionals and Hobbyists*. unkn. p. 173.

⁹³ JOHNSON, B.D., 2011. *Science fiction proto-typing. Designing the future with science fiction*. San Rafael, Calif.: Morgan & Claypool. Synthesis lectures on computer science. 3. p. 2-3.

conceptualizing an urban operations vehicle⁹⁴ or an AI agent for decision-making⁹⁵. War-gaming combines different perspectives on a timeline enabling a more future oriented approach to research and development. Although the introduction of new technologies poses a challenge for a game maker in terms of disjointed layering dependencies of rules, it offers the possibility to identify and describe its potentials⁹⁶ supporting abductive reasoning: *“Command in strategy and tactics requires abductive logic – an ability to think and make decisions based on the constant presence of unknowns and unknowable things that may never appear in a historical dataset or past experience.”*⁹⁷

2.6 Interdisciplinary expert outreach: #UOET and UOSC

Reaching out to experts and the scientific community is important for broadening the basis and to challenge the own hypotheses within an academic discussion. This can be achieved within training, conferences, and expert groups. Staff officers on training already have a lot of knowledge in their respective area and provide additional building blocks with their expertise and experience. The connection with industry partners among the research teams is also highly valuable increasing the speed of development. The Urban Operations Expert Talks - #UOET⁹⁸, first initiated in 2022 are the ideal platform for connecting with experts on interdisciplinary issues regarding urban operations being an essential element of the continuation program.

The UOSC (Urban Operations Support Cell) is a group of experts from various fields which consists largely of experts in civil engineering to support headquarters in better understanding the urban operations environment⁹⁹ and assists the outreach within the scope and daily business of its members.

⁹⁴ HOFER, P. and C. KNIGHT, 2024. Conceptualizing an Urban Operations Vehicle within a Comprehensive Research and Development Program [online]. *SAE International Journal of Connected and Automated Vehicles*, 7(1), 53-67 [viewed 29 March 2024]. Available from: 10.4271/12-07-01-0005

⁹⁵ HOFER, P., 2024. Mission: COMANND. Conceptualizing an AI Assistant for Decision-Making. In: J. MAZAL and ET.AL., eds. *Modelling and Simulation for Autonomous Systems 2023*, accepted for publication.

⁹⁶ HOFER, P., 2024. Mission: COMANND. Conceptualizing an AI Assistant for Decision-Making. In: J. MAZAL and ET.AL., eds. *Modelling and Simulation for Autonomous Systems 2023*, accepted for publication. p. 52.

⁹⁷ HUNTER, C. and B.E. BOWEN, 2023. We'll never have a model of an AI major-general: Artificial Intelligence, command decisions, and kitsch visions of war [online]. *Journal of Strategic Studies*, 1-31. p. 19. Available from: 10.1080/01402390.2023.2241648

⁹⁸ IRON NIKE RESEARCH AND DEVELOPMENT GROUP, 2023. *Urban Operations Expert Talks* [online] [viewed 28 October 2023]. Available from: <https://www.milak.at/nike/uoet>

⁹⁹ HOFER, P., 2022. Interdisziplinäre Weiterbildung für Einsätze im urbanen Umfeld [online]. *BHM Berg- und Hüttenmännische Monatshefte*, 582-586 [viewed 30 December 2022]. Available from: 10.1007/s00501-022-01305-4

3 DISCUSSION

As demonstrated by the description of the sequenced elements, the methodology fulfils the requirements, and the following definition can be introduced:

Operational Capability Research is a military science methodology using

- inductive, abductive, and deductive reasoning
- sequenced elements dealing with a specific problem and its broader context, interdependencies, and different perspectives,
- experimental elements as exercises and wargaming,
- interdisciplinary interaction with relevant stakeholders,
- adaptability by real-time integration of new operational evidence,
- and bridges between history, present and visions of a future battlefield,

to enable mission-oriented research and development.

The combination of inductive, abductive, and deductive reasoning offers possibilities to reflect upon the hidden aspects. A perspective going beyond the state-of-the-art by incorporating tacit knowledge neutralizes harmful innovations founded on superficial enquiry or wishful thinking. Of course, one could reply, that those older pieces of knowledge are the starting point of any development anyway and therefore sufficiently considered. But changing requirements and tasks also shift perspectives, alter tactics and procedures, and displace proven practice. The use of sequenced elements dealing with a specific problem and its broader context helps identifying interdependencies from different perspectives. The definition of a complex and challenging scenario resolves the typical shortfalls of stove-piped research and development activities in isolation by changing to the mission-oriented “field laboratory”. Exercises and wargaming are comprehensive environments for applied research and development and foster capability development. In combination with robust scenarios, they provide demanding research and development environments and drive innovation. As field training exercises in the open terrain are often restricted to cut-outs of the urban terrain, visualization and synthetic training settings are of particular interest. Permanent interaction and collaboration across the boundaries of disciplines in the research team and with relevant stakeholders ensure comprehensive and targeted activities. To cope with the manifold challenges of urban operations – including also ethical, moral, legal and health issues – interdisciplinary collaboration is a prerequisite. It does not really make a difference between main and secondary training audiences as every soldier, emergency personnel and operator in this comprehensive environment can assume a decisive role at any time. New operational evidence must be integrated in real-time also regarding the floating research topic and the rapidly growing knowledge base. The triad of relearning, revision, and reconnoitring is extremely powerful to assist the required adaptability. A comprehensive approach is needed to succeed in the most difficult setting of an urban operation, and research activities can therefore be initiated and driven by military science being interdisciplinary by nature.

CONCLUSION

Most experts believe that urban operations will gain importance in the future. Although we have sufficient experience at hand, we still struggle with the development of the necessary skills and capabilities. Fighting in isolated “prisms of responsibility” requires highly specialized forces with enablers and purpose-built equipment at hand and well-trained commanders exercising mission command and understanding their role, task, and the purpose of action. Mastering the urban environment on all three levels of ground movement is a very challenging task and requires focused attention on various aspects, inter-actor interaction and interdisciplinary research and development – indispensable in developing the associated capabilities.

The development of an interdisciplinary methodology suitable for looking into the hidden aspects and contextualizing them with current activities and future developments is a key in developing urban operations capabilities. Operational Capability Research proves to be a well-suited military science methodology, combining sequenced elements with continuous circles of abductive reasoning. This combination contributes to a clearer picture and helps aligning purpose and activities by addressing aspects of past tacit knowledge, recent events, and possible futures.

Author: ***Col (GS) Dr. Peter Hofer**, born 1970. A graduate of Theresian Military Academy (1993), National Defence Academy and University of Vienna (2006) and Karl-Franzens-University in Graz. Infantry man by trade, he has served as platoon and company leader, held various staff appointments, and commanded an infantry battalion. He was deployed on operational tours in Kosovo and Tchad. As Head of the Institute of Advanced Officer Training at Theresian Military Academy and the IRON NIKE research and development group he focuses on the requirements of a digital Headquarters and urban operations. He is the author of a number of expert articles in domestic and foreign journals.*

How to cite: HOFER, Peter. Development of a Methodology for Improving Urban Operations Capabilities. *Vojenské rozhledy*. 2024, 33 (2), 056-076. ISSN 1210-3292 (print), 2336-2995 (online). Available at: www.vojenskerozhledy.cz.

Peer-reviewed

Foreign Fighters and Their Place in Law

Zahraniční bojovníci a jejich místo v právu

Ludvík Barabáš

Abstract: States should avoid arbitrability in decision-making processes concerning foreign fighters by amending their current legislature including criminal prosecution of foreign fighters. Authorization regime similar to the one in Poland may offer higher guarantees, control and monitoring of medium to high-threat individuals whilst offering states direct targeting of prevention and mitigation policies. States should create a transparent and clear framework for evaluation of applications to travel abroad for the purpose of fighting with lawfully set discretion for state organs that will enable them to deny applications for political, social or even economic reasons.

Abstrakt: Státy by se měly vyhnout svévoli v procesu rozhodování o zahraničních bojovnících úpravou jejich stávající legislativy zahrnující trestní stíhání zahraničních bojovníků. Autorizační režim jako je v Polsku může nabídnout vyšší garance, kontrolu i monitoring středně a vysoce nebezpečných jednotlivců zatímco nabídne státům přímé cílení preventivních a mitigačních strategií. Státy by měly vytvořit transparentní a jasný rámec pro posuzování žádostí o vycestování k boji se zákonem danou diskrecí pro státní orgány, což umožní odmítat žádosti pro politické, sociální nebo i ekonomické důvody.

Keywords: Civilian-Military Relations; Foreign Fighters; Legal System; Legislature; Security Policy.

Klíčová slova: Civilněvojenské vztahy; zahraniční bojovníci; právní řád; legislativa; bezpečnostní politika.

INTRODUCTION

The Czech Republic is not known to be a renowned source of foreign fighters. However, tens of citizens have joined the war in Ukraine. There is not any information on how many people actually went abroad though. Legal status of foreign fighters has been theoretically and legally set, although practice is vastly different. The state may find a compromise between an absolute ineffective ban or arbitrarily decided *ad hoc* cases. Such reforms are not able to get traction in states like the Czech Republic because of low public interest (similar case as a much needed reform of military-related disciplinary proceedings).

Current laws do not fulfil their function. Factually, there is a disparity in handling foreign fighters cases in the Czech Republic - reaching as high as the Supreme Court. Are there any alternatives?

Belgium has been known as one of the European sources of foreign fighters mainly in the Middle East. It has a basic framework prohibiting foreign fighters fighting Belgian interests abroad, though they avoid criminalization unless they join terrorist organizations. Polish foreign fighters are numerous in Ukraine due to their close proximity and shared history. Poles have something called an “authorization” regime which is a special procedure of application and decision-making in case a Pole wants to travel abroad and fight. The Czech Republic has a total ban of foreign fighters with anti-terrorist laws enhancement. Although set up as such, courts have a hard time defining foreign fighter acts under this or other provision of penal code. State prosecutors rely heavily on anti-terrorist legislation, which should not be used against foreign fighters.

For the purposes of this article, foreign fighters are persons that engage in an armed conflict outside of their country of origin or residence. Author purposefully refuses any connection to foreign terrorist fighters and current definition including motivation or any other additional qualifier.¹ To note and clarify, the term foreign fighter does not exclude by definition foreign members (foreign or not) of state-recognized militaries of different countries. This article will, however, exclude these special cases, since these are regular soldiers of state-run armies and official members of armed forces of countries. Although posterior legalization of foreign fighters during military conflicts may be another interesting area for further research.

¹ Further argumentation on the important taxonomy in BARABÁŠ, Ludvík. Foreign Fighters and Alternatives to their Criminal Prosecution. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2023. Link: https://is.muni.cz/auth/th/qkvyh/Thesis__Barabas__31032023.pdf

1 BELGIAN CASE

Belgium does not criminalize foreign fighters and instead focuses on data-gathering, control and government policies and programmes to mitigate negative effects of foreign fighters.

Belgian *Code Penal* contains little to no provisions on foreign fighters or their criminal prosecution. General Art. 113 states that whoever takes up arms against Belgium will be punished by imprisonment up to a lifetime. Bearing arms means combat, transport, indirect involvement, surveillance and other activities that might be seen as hostilities towards Belgium or its interests abroad. Apart from foreign terrorist fighter specific laws, there is no limitation for foreign fighters to travel abroad (f. e. to Ukraine).

Criminalization of acts against state interests is common among many modern states and goes further. Art. 126 deals with procurement of arms, levying soldiers or other acts reserved solely for the Belgian state without Government authorization. Individual foreign fighters might not be in the scope of this article. Sort of a Ban would apply to active Belgian military personnel. The issue of non-international armed conflict and foreign fighters engaged is shown in Art. 124: *“the non-state group inciting civil war or rebellion against the Belgian state.”* Art. 135quarter prohibits recruitment of minors as a reaction to many armed groups recruiting children.

Belgium has been praised for their counter-terrorist measures and preventive programmes². Belgian legislature does not prohibit foreign fighters as such. The Belgian government may also issue a warning or demotivate individuals not to get involved in a foreign conflict. Belgium has been reported on by the UN Special Rapporteur on the promotion and protection of human rights and fundamental freedoms while countering terrorism in his visit in 2018.³ Commenting on the Belgian law as “commendable”, highlighting its depth and breadth of attention being given by federal, regional, community and municipal authorities. The issues and challenges of the Belgian legal framework lay in the executive power, preventive and pre-emptive measures and the ability of Belgian authorities to deal primarily with foreign terrorist fighters returnee. Belgium adopted a series of policies that focus on the non-legislative part of the prevention and reintegration. Their experience and data-gathering has proven to be an immense source of information. Importantly, the second largest group of foreign fighters from Belgium comes from the former Soviet bloc, specifically Russia, and is represented by a far more

² MEHRA, T., PAULUSSEN, Ch. The Repatriation of Foreign Fighters and Their Families: Options, Obligations, Morality and Long-Term Thinking [online]. ICCT.com. 6. 3. 2019. [cit. 5. 12. 2023]: <https://www.icct.nl/publication/repatriation-foreign-fighters-and-their-families-options-obligations-morality-and-long>.

³ OHCHR, Human rights and counter-terrorism: UN Special Rapporteur on the promotion and protection of human rights and fundamental freedoms while countering terrorism concludes visit to Belgium. Report of 31. 5. 2018, available here: <https://www.ohchr.org/en/statements/2018/06/human-rights-and-counter-terrorism-un-special-rapporteur-promotion-and>

experienced segment of foreign fighters.⁴ Moreover, more than half of all foreign fighters come back in the first month and do not present any threat or challenge to national security.⁵

Belgium might be one of the examples of a modern lenient approach. State interests are protected and the will and freedom of people is respected. Although the war in Ukraine may change many things, the data till now proves that transparency may over-compensate potential risks of returnees and of their reintegration to civil society.

2 POLISH CASE

History of militarism and internationalism reflects the authorization regime of Poland. Kodeks Karny reflects the Belgian one with several additions with a long line of court rulings and interpretation of judiciary. Poland is a major source of foreign fighters in Ukraine.

Kodeks Karny contains relevant Art. 141 § 1 and § 2 and § 3 where § 1 of Art. 141 demands authorisation of the relevant authority for Polish citizens who wish to take up arms or join a foreign army or military organization. Otherwise foreign fighters shall face up to 5 years of imprisonment. Provision of § 2 of Art. 141 focuses on mercenaries, therefore the Polish penal code prohibits Polish citizens to take up arms as mercenaries in any conflict and shall be subjected to persecution and punishment of up to 8 years. If we compare the two articles, we see two different influences. One is the prohibition of mercenarism, which is often absent in penal codes of many countries (US, Belgium). Special exemption from the rule of § 1 is set out in § 3 when joining a foreign armed forces is allowed even without authorization, if the individual is a national of a foreign state (with Polish dual citizenship), he resides in that state and serves his military service in the same state. However, recruitment of Polish citizens into the military of a foreign state is punishable by art. 142 of Kodeks Karny by up to 5 years of imprisonment. Mercenary recruiters may be punished even harsher by up to 8 years of imprisonment. Founding of the Ukrainian foreign legion might have been the ideal opportunity where foreign fighters could fulfill the conditions set out in the § 1 art. 141, because they can only join, with prior authorization, an official state army or its branch.

The Polish judiciary has extensively covered the issue of foreign fighters from Poland since the second world war. Judgment of the Provincial Administrative court in Warsaw of 7. 3. 2018, Decision No. IV SA / Wa 2533/17, specifies that the consent of the military authorities (under Ministry of National Defence) to travel abroad does not substitute for the obligation to perform military service in Poland. Polish citizens may end up losing

⁴ OSTAEYEN, P., VLIERDEN, G. V. Citizenship and Ancestry of Belgian Foreign Fighters [online]. ICCT Policy Brief, 1. 6. 2018. [4. 3. 2023]. <https://www.icct.nl/publication/citizenship-and-ancestry-belgian-foreign-fighters>.

⁵ Over half of Belgian volunteers have returned from Ukraine [online]. BrusselsTimes.com, 24. 3. 2022. [1. 3. 2023]. <https://www.brusselstimes.com/212437/over-half-of-belgian-volunteers-have-returned-from-ukraine>.

their citizenship, if they do not acquire authorisation from the Ministry, as it was stipulated in the Judgment of the Supreme Administrative Court in Warsaw of 30. 11. 2010, Decision No. II. OSK 1846/09. That is consistent with other decisions like the Judgment of the Supreme Administrative Court in Warsaw of 18. 11. 2010, Decision No. II OSK 216/10, Judgment of 28. 10. 2010, Decision No. II OSK 1700/09 and Judgment of 16. 1. 2015, Decision No. II OSK 1417/13. The concept of the foreign military or its branch, as it was suggested above, has been stable in the Polish court cases. It excludes mercenary bands, non-state actors, rebel groups and other armed groups. The term foreign military service is further explored and defined in NTA Judgment of 22. 4. 1928, Decision No. L.Rej. 3771/25, TSO VII 502, Judgment of Supreme Administrative Court of 16. 6. 2011, Decision No. II OSK 1245/10, Judgment of the Supreme Administrative Court of 26. 8. 2011, Decision No. II OSK 1776/10. The military services also account for the armed forces reserves where usually no extensive administrative procedure is required, according to the Judgment of the Supreme Administrative Court of 3. 2. 2012, Decision No. II OSK 2542/10.

Authorization regime offers the state to retain control over individuals going abroad. The authorisation regime is governed by the Act of 11. 3. 2022 On National Defence (Act No. Dz. U. poz. 655). Applicants may be Polish citizens with valid passports, with fulfilled military service or have available any decision regulating their military service, non-active soldiers and they are not part of a mobilization plan and there are no proceedings concerning military service or service during mobilization. These are the formal requirements of the application. The application will be reviewed by the competent body of the Ministry of National Defence. Material requirements include conditions: military service in question cannot harm, damage or threaten Polish national interests (security, international policy, strategic policy), the military service is in accordance with the IHL and international criminal law (excluding terrorist organizations) and such military service will not have any influence or affect in any way tasks or military operations of the Armed forces of Polish Republic.

The decision-making of the Ministry is therefore given a framework and is reviewable by a judicial body, providing necessary safeguards from the abuse or misuse of executive power. Material conditions of the application present the state with enough discretion. Applicants must also attach a clean criminal record, financial office statement, social security office statement, court certificates and they have to pay an administrative fee according to a special regulation. The application must be sent on a unified administrative form.

3 CZECH CASE

The Czech Republic officially criminalizes any foreign fighters together with foreign terrorist fighters with intertwined counter-terrorist measures and chaotic judicial practice. Practically, charges are brought up only against certain individuals. Such an approach has proven ineffective and presents a high risk of unwanted legal arbitrariness and violations of procedural law.

The Czech Penal code prohibits (§ 321) Czech citizens to serve in a foreign military and such an act is punishable by up to 5 years of imprisonment. According to the § 321a of Czech Penal code, it is prohibited to join a non-state armed group in a foreign state, whether indirectly or directly. Such an act is punishable by imprisonment for up to 5 years. There is no exception to this rule. Law presumes a unitary and equal approach. Charges have been mostly brought up against pro-Russian foreign fighters.

There is an exception to the general prohibition found in § 34 of Act No.585/2004 Coll., on Conscription and its Provisions. Citizens may enter into military force of a foreign country with the consent of President of the Czech Republic. This exception is not applicable in most cases of foreign fighters. Firstly, the exception goes as far as to official military body of a foreign country. This requires a sovereign state controlling a certain territory and population, existence of state-recognized military and clear structure of command. Foreign fighters usually do not serve in state-recognized militaries. Ukraine has been so far an exception with its *posterior* legalisation of Ukrainian Foreign Legion and therefore recognizing a body of foreign fighters as official part of the Ukrainian armed forces. Such case does not occur in rebellious Kurdish forces, Burmese rebels fighting Myanmar junta or Colombian FARC radicals, to name a few. Therefore, this exception does not apply to the scope of this article.

Erik Eštu was charged on the grounds of counter-terrorist measures (§ 311 in conjunction with § 313). Appellate court of Hradec Králové amended the decision of the district court and found Erik Eštu guilty of participation in the activity of an organized criminal group committing a terrorist act. The High Court in Prague annulled the decision of the appellate court and found Erik Eštu guilty of an attempted involvement and service in a foreign military on the grounds of § 321 Penal code.⁶ The decision of the High Court was later confirmed by the Supreme court.⁷

Pavel Kafka was sentenced by the Regional Court in České Budějovice on the grounds of participation in activity of an organized criminal group.⁸ The High Court confirmed the decision, however, further developed the legal reasoning.⁹ The Supreme court confirmed the decision of the appellate court.¹⁰ Similar fate with intertwined counter-terrorist measures awaited Oldřich Grund¹¹ or Alexej Fadějev¹².

The correctness or legal quality of these decisions has already been somehow assessed by authors focusing on the national specifics.¹³ The fact remains that the Czech Republic arbitrarily prosecuted only certain individuals. No matter how morally or

⁶ Judgment of the High Court in Prague of 17. 7. 2019, Decision No. 10 To 71/2019.

⁷ Supreme Court Ruling of 30. 6. 2020, Decision No. 6 Tdo 153/2020.

⁸ Judgment of the Regional Court in České Budějovice of 1. 7. 2020, Decision No. 2 T 15/2020-733.

⁹ Judgment of the High Court in Prague of 22. 10. 2020, Decision No. 2 To 89/2020.

¹⁰ Supreme Court Ruling of 12. 5. 2021, Decision No. 8 Tdo 310/2021.

¹¹ Judgment of the Regional Court in Ústí nad Labem of 1. 10. 2020, Decision No. 49 T 7/2020-659.

¹² Supreme Court ruling of 9. 6. 2022, Decision No. 4 Tdo 192/2022.

¹³ RICHTEROVÁ, A. Zahraniční Bojovníci a možnosti jejich trestněprávního postihu. Praha: Karlova Universita, 2021, p. 154-158. Also BÍLKOVÁ, V. Zahraniční terorističtí bojovníci a česká právní úprava. Trestněprávní revue, no. 2/2019, p. 40.

politically right that might be, arbitrability is undesired in any practice and application of law. Moreover, this grey zone only creates possible issues for future data-gathering, prevention programmes and government policy.

Is There any Need for a Change?

There is no popular demand for a change. There is no political will for a change. Therefore, why should we pay attention to anything like this? The counter-arguments to any amendment are many. Traumatized returnees need medical care - psychological and physical. Who is going to pay for that? Returnees will present a security risk and threat to further radicalization. Foreign fighters will get military-grade training, experience in combat and may succumb to undemocratic ideologies and extremism. There may be political consequences for allowing citizens to go fight for a different country - fighting for Ukraine may be politically correct, but what if foreign fighters want to go fight NATO allies in the Middle East (in the ongoing unlawful invasion of Turkish army in the northern Iraq and Syria)? The arguments against any amendments amount to impenetrable mountains.

The answer is simple as it is complex. There is no salvation in ignoring increasing privatization of war and demand for foreign fighters. Early stages of Russian aggressive war in Ukraine are shining examples of foreign fighter importance. Traumatized returnees (even from one side of the conflict) shall return anyway and in unchecked numbers. Their integration might be even more problematic. They will strain the public healthcare system whether from prison or outside. Questions of security and radicalization arise when the Government ignores returnees and acts like there are none or all are already in prison. Concerns of training, extremism and experience in combat are valid, but may pose a threat in prison just as much as outside world. Political issues might be avoided by the state deciding transparently on who gets the authorization and who does not.

Whether to allow or continue to ban foreign fighters is comparable to legalization of marihuana or prostitution. Same types of arguments with small modifications may be used also for or against foreign fighter reforms, therefore, it is needless to go through them again and again. What is primarily left to be said is that Ukraine relied heavily on foreign expertise and experience, foreign fighters were among the most effective and proved to be valuable assets to the Ukrainian theatre of war. Foreign fighters will play a major role in future small and medium-scale conflicts. The threats, issues but also advantages of more lenient legislature concerning foreign fighters must be taken into account in any legal review.

CONCLUSION

Belgium does not criminalize foreign fighters unless they join a terrorist organization. It has huge experience with data-gathering, monitoring and prevention programmes aimed at returnees and their surroundings. Polish foreign fighters are governed by a strict authorization regime with similar limitations in counter-terrorist measures. The Czech Republic has a formally unified approach to foreign fighters and foreign terrorist fighters,

however shows arbitrary decision-making when it comes to the factual prosecution of individuals depending on the political factors of their case.

The Authorization regime seems to be a compromise between the Czech and Belgian case since it combines near-close criminalization with political exception for little to no political price. Authorization regime with combination of the Belgian re-integration approach may result in effective controlling and monitoring mechanism with no unlawful arbitrability in decision-making.

The continuous and historically repetitive importance of foreign fighters, maybe even mercenaries, in small and medium-scale armed conflicts shall demand further notice from states and their governments. Foreign fighters pose risks and threats to national security, but their deployment provides several advantages as shown in the case of Ukraine. Amendment to the existing legislature may fix legal issues and introduce a new future into research of foreign fighters, their deployment and reintegration, usage, risk prevention and threat control.

Author: *Ludvík Barabáš, born 1996, completed Master's degree of Law and Legal Science at Faculty of Law of Masaryk University in Brno. He is currently employed as a law clerk in Law Office of JUDr. Martin Halahija providing legal services of general practice. His professional and academic interest lies in international humanitarian law with the focus on armed conflicts. In the past, he was working at the Permanent Mission of the Czech Republic to the UN Office in Geneva or as a research assistant at the Faculty of Law.*

How to cite: BARABÁŠ, Ludvík. Foreign Fighters and Their Place in Law. *Vojenské rozhledy*. 2024, 33 (2), 077-084. ISSN 1210-3292 (print), 2336-2995 (online). Available at: www.vojenskerozhledy.cz.

Recenzovaný článek

Hrozby a rizika paradigmatu Šedého nosorožce

Threats and Hazards of Grey Rhino Paradigm

Olga Burianová, Jiří F. Urbánek

Abstrakt: Šedý nosorožec je metaforou pro bezpečnostní hrozbu, jež je iracionálně zanedbávána pro značný rozsah i vysokou pravděpodobnost jejího škodlivého účinku na subjekt vlastníka rizika. V diagramu se posuzuje možnost využití systému managementu kontinuity činností jako controllingového nástroje s cílem zmírnění míry operačního rizika narušení kontinuity dotčeného subjektu. Je zavedena veličina Operačně přidávaná hodnota – O'VA v roli kvalitativní dynamické informace o hodnotě produktivity činností. V krizovém scénáři jsou navržena opatření pro zkvalitnění krizové připravenosti subjektu. Je definován indikátor rizika selhání kontinuity činností. V souvislosti s válečným konfliktem na Ukrajině se posuzuje, zda se jedná o projev Šedého nosorožce.

Abstract: Grey Rhino is a metaphor for security threat, which is unkept irrational for large extent also high probability of harmful effect on a subject of risk owner. Business continuity management system is assessed in a diagram as controlling instrument aimed at operational hazard mitigation of continuity disturbance of affected subject. A 'from Operations' Value Added – O'VA is established as qualitative dynamic information about productivity of activities. The measures are designed in crisis scenario for quality improvement of subject's crisis readiness. An indicator of business risk continuity slip is defined. In a connection with war conflict on Ukraine is assessed if it is Grey Rhino manifestation.

Klíčová slova: Controlling; hrozby paradigmatu Šedého nosorožce; krizový scénář; management kontinuity činností; operačně přidávaná hodnota; zmírňování rizika.

Keywords: Controlling; Grey Rhino Paradigm Threats; Crisis Scenario; Business Continuity Management; 'from Operations' Value Added; Risk Mitigation.

ÚVOD

Pojem paradigma, do nedávné doby vnímaný jako záležitost konkrétní vědecké disciplíny, posunul Kuhn¹ do současného povědomí tak, že jej lze používat napříč vědeckými disciplínami v případě, že existuje jejich určitý spojovací prvek. V tomto případě je tím prvkem posuzování rizik činností v různých oborech lidského počínání. Pojem Šedý nosorožec interdisciplinárně zavedla Wucker² k posuzování rizik očekávatelných závažných ohrožení v mimořádných, krizových i kriminálních³ událostech a její pojetí je využito v tomto článku. Jeho implementační rámec vychází z tématu disertační práce O. Burianové „Posuzování rizik stability výběru daně z přidané hodnoty v České republice“⁴. Zde autorka prokazuje schopnost pracovat s daňovými nástroji a systémy, přičemž využívá mix metod zkoumání vycházející ze sběru kvantitativních údajů kombinací primárního a sekundárního výzkumu metodou Desk Research v oblasti správy daní. Tyto údaje zpracovala a vztahy zkoumaných entit zobrazila kvalitativní metodou Dynamické vektorové logistiky procesů s kreativním použitím diagramu *ISO 22313:2020(en) Bezpečnost a odolnost – systémy řízení kontinuity činností*. Pro manažerské či leadership řešení mimořádných událostí vypracovala krizové scénáře, v nichž navrhuje asistenci controllingu kontinuity činností – speciálně v kontextu tvorby operačně přidávané hodnoty narušených činností, které logicky souvisí i se správou daně z přidané hodnoty.

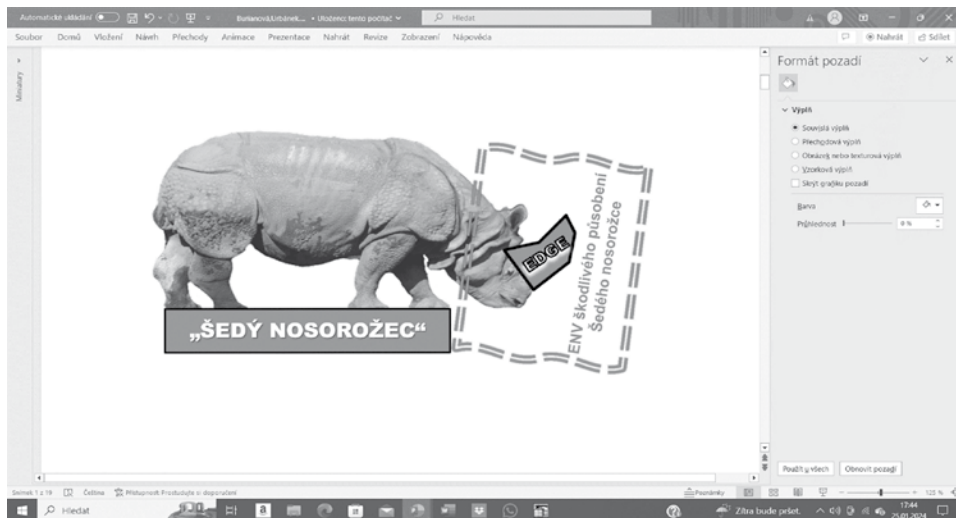
„Šedý nosorožec (the Grey Rhino – dále jen GR) je metaforou ztělesňující zřejmá nebezpečí a ohrožení, i jejich rizika, která však jsou dlouhodobě zanedbávána navzdory a často i kvůli jejich velikosti a vysoké pravděpodobnosti negativního působení. GR je paradigmatickým všeobecně reprezentovaným hrozbami strategického charakteru, které můžeme předpokládat, vidět a uznat, ale s nimiž nic neděláme: dvoutunová věc, kterou by mělo být těžké ignorovat, ale pro kterou se díváme jinam, i když je v našem zájmu dostat se pryč dříve, než se rozzuří. GR může dupat do země, funět a připravovat se k útoku; anebo to může být i cesta po silnici, když máte ještě čas zvládnout věci dříve, než se stanou naléhavými. Ale udeřit může kdykoliv!“

¹ KUHN, Thomas S. *The Structure of Scientific Revolutions*, University of Chicago Press: p. 212, 1996. ISBN 0226458083.

² WUCKER, Michele. *The gray rhino: How to recognize and act on the obvious dangers we ignore*, Manhattan, New York City: St. Martin's Griffin, 13.06.2017. ISBN 10: 1250180287.

³ DOUGLAS, Alan. *Insiders versus outsiders - alternative paths to criminogenic knowledge*. [online] červen 2018. [cit. 2020-06-01]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/figure/The-New-Fraud-Triangle_fig1_325525506.

⁴ BURIANOVÁ, Olga. *Posuzování rizik stability výběru daně z přidané hodnoty v České republice*: Koncept disertační práce, Fakulta ekonomických studií, Katedra Financí; Vysoká škola finanční a správní, Praha, 2024.

Obrázek č. 1: Image paradigmatu Šedého nosorožce

Není otázkou jestli, ale kdy se GR projeví. Je negací metafory Černé labutě⁵, dávající lidem výmluvu: Nikdo to nemohl vidět přicházet... „Černá labuť činí to, co nevíme, důležitější než to, co víme. Její účinek lze mnohdy zesílit anebo prohloubit tím, že ji neočekáváme⁶.“ Očekávatelné hrozby GR vyplývají z civilizačních, geopolitických, vesmírných, přírodních, technologických a jiných globálních ohrožení; z ekonomických, hypotečních, finančních, humanitárních, migračních i pandemických krizí; blízkosti/reality válečných, národnostních a náboženských konfliktů; ze změn klimatu atd. Aktuálním projevem GR byla ignorance globálního působení viru SARS-CoV-2 a následného úderu pandemie COVID-19, jež vyústila do globální ekonomické a možná i morální recese. Celospolečensky GR narušuje zejména obchodní, finanční a informační procesní řetězce a vyostřuje vztahy mezi lidmi. Šestiúhelníkový GR roh (the edge) na Obrázku 1 vyjadřuje mimořádnou událost EDGE (the Expectable Disruptive Gradual Event – Očekávatelně narušující a postupnou mimořádnou událost). Ta je operačním aktérem, probíhá-li v reálném čase a v definovaném prostředí ENV škodlivého působení Šedého nosorožce. Odezva na GR EDGE má pět reakčních vzorců – strategických imperativů, závislých na okolnostech, jež formují obecné chování vlastníků rizika, jejichž cíle mimořádná událost GR EDGE ohrožuje.

„Odmítnutí“ – trvání na tom, že neexistuje žádná hrozba.

Zmatkování – uznání rizika, ale uvádění litaní důvodů, proč s tím nic nedělat.

⁵ TALEB, Nassim. *Černá labuť: následky vysoce nepravděpodobných událostí*. Praha: Paseka, 2011. ISBN 978-80-7432-128-3.

⁶ WUCKER, Michele. *The gray rhino: How to recognize and act on the obvious dangers we ignore*, Manhattan, New York City: St. Martin's Griffin, 13.06.2017. ISBN 10: 1250180287.

Diagnostikování – přechod do fáze aktivistického plánování, od překotné analýzy procesů, potřebných k vyřešení problému, až k mnohdy nekvalifikovanému odhadu proveditelnosti nutných opatření.

Panikaření – zbledlá úzkost tváří v tvář bezprostřední krizi – v čase, kdy je již nutno jednat, což může bez proveditelného, robustního a propracovaného operačního plánu vést ke špatným rozhodnutím.

Realizování – podniknutí kroků k operativnímu odvrácení problémů – kdy však u vlastníka rizik je nutno vyhnout se vedení nekompetentními dogmatickými individualisty, kteří snadno inspirují ostatní k aktivistickému zapojení do opatření, jež bývají chaotická, neúčinná, nepotřebná, škodlivá a nevedou k pozitivním výsledkům⁷.

Paradigma šedého nosorožce může posuzovat systémy, procesy, vztahy entit a případy ve velmi náročném a specializovaném prostředí mezinárodních právních norem a předpisů. Nicméně veřejnosti jsou přístupnější doporučení, pokyny a směrnice mezinárodních standardů ISO (International Standard Organization), EN (European Normalization), či ČSN (České státní normy):

ČSN EN ISO 9001 Řízení kvality, definující mimo jiné pojem organizace, jež je integrována do standardizačního prostředí smluvních dodavatelsko-odběratelských vztahů, globalizovaných hospodářských a politických funkčních vztahů a procesního přístupu. Operaci je zde třeba vnímat jako řetězec entit a procesních systémů, probíhající v realitě prostředí i času za účasti příslušných aktérů.

ISO 22313:2020 Bezpečnost a odolnost, definuje systémy řízení kontinuity činností a uvádí diagramy, koncepčně znázorňující, jak může být účinné řízení kontinuity činností při zmírňování účinku krizové situace na dotčenou organizaci.

ČSN EN ISO 26000:2011 Celospolečenská (societální) odpovědnost, umožňuje hospodářskou a sociální soudržnost, přičemž uvádí i preventivní opatření pro zachování udržitelného rozvoje ve velké šíři oblastí, zejména v jejich připravenosti, odolnosti a odezvě na mimořádné události.

ČSN EN ISO 22301:2019 Bezpečnost a odolnost – Systémy managementu kontinuity činností. Česká verze evropské normy EN ISO 22301:2019 Security and resilience – Business Continuity Management Systems – BCM, již je mimo jiné možno využít i jako controllingový nástroj při tvorbě preventivních a plánových bezpečnostních opatření, čelících rizikům narušení operační kontinuity organizace v konkrétním ohrožení. Controlling (Ctrl) má pak za úkol posuzování a zajištění soudržnosti strategických a operačních plánů. Je tedy spojnicí mezi pojmy adaptace na okolnosti, regulace, management, strategie, operace, plány, cíle a rizika⁸.

Úloha managementu v organizaci vyplývá ze strategického plánování a zajištění realizace operačních plánů i regulace možných odchylek a narušení od nastavených cílů. To je řízeno strategickými rozhodnutími vrcholového managementu (v bezpečnostní oblasti

⁷ WUCKER, Michele. What is a 'Gray Rhino'? It's big, obvious, and headed straight for you. *Stranberg Resource Group* ©. [online]. 06.09.2020 [cit. 2022-01-12]. Dostupné z: <https://www.stranberg.com/post/what-is-a-gray-rhino>.

⁸ HAVLÍČEK, Karel. *Small business management & controlling*. Kyjev: Open International University of Human Development Ukraine, 2014. ISBN 978-966-388-494-3.

rozkazy leadershipu), podporováno strategickým i operačním plánováním a regulováno soudržností strategického i operačního controllingu. Operační provedení produkčních činností je řízeno a vyžadováno operačním managementem (veliteli). Operační cíle musí být konkrétní, měřitelné v reálném čase, dosažitelné, realistické a motivující ke splnění. Jestliže nastane shoda plánů a prováděcích scénářů, pak se potvrzují počáteční hodnoty cílů; ne-li, pak musí dojít k návrhu dalších scénářů. Vztahy strategického a operačního Ctrl musí v těsné soudržnosti vyústit do kvalitního managementu rizik⁹, směřujícího k účinnějším opatřením. Z toho vyplývá, že strategický Ctrl analyzuje předpokládané situace, zdroje, strategie i potenciály a monitoruje účinnost dlouhodobých cílů při soudržném využívání prognóz, vizí a předvídání jejich prokazatelných strategických poruch. Operační Ctrl je zodpovědný za posuzování i řízení rizik narušení operační produktivity organizace s úkolem udržovat dlouhodobou stabilitu vlastníka rizik, přičemž v opatřeních vždy zohledňuje i jeho názor. Posuzování rizik¹⁰ zahrnuje procesy identifikace, analýzy, hodnocení a managementu rizik, s úkolem zmírnění narušení cílů vlastníka rizik postiženého reálným účinkem GR EDGE a ohrožením bezpečnosti a kontinuity operační produktivity organizace. Produktivita však nemusí být měřena jen kvantitou výrobků, ale například také kvalitou a úrovní poskytovaných služeb bezpečnosti v příslušných bezpečnostních organizacích. Operační Ctrl je tvůrcem prováděcích scénářů, zachycujících procesy (děje a činnosti) v souladu se strategickými a operačními cíli i plány. Vztahy účastných entit a aktérů se modelují ve dvourozměrně parametrizovaném prostředí, kde pořadnice představuje vodorovně plynoucí reálný čas t a na svislici se vynášejí hodnoty informací (zde O'VA či RiSCO). K vyobrazení scénáře se využívá metodika DYVELOP (Dynamická vektorová logistika procesů – „esperanto procesního přístupu“) s proměnlivými časovými měřítky různých fází diagramu¹¹. Její grafické erby¹² umožňují modelování soudržným vyobrazením symbolů třech entit:

Prostředí (ENV – dominantní entita rozevlátých symbolů); Procesních systémů (symboly ostrohranných mnohoúhelníků); a Případů (zaoblené symboly popsané *kurzivou*). V krizovém scénáři je DYVELOP použita k modelování účinku GR EDGE s použitím booleovské algebry¹³ a grafiky vennových diagramů, neboť jeden obrázek je výstižnější nežli tisíc slov¹⁴.

⁹ HAVLÍČEK, Karel. *Small business management & controlling*. Kyjev: Open International University of Human Development Ukraine, 2014. ISBN 978-966-388-494-3.

¹⁰ ČSN EN IEC 31010 ed. 2 (01 0352) Management rizik – Techniky posuzování rizik, 1.8.2020. ICS 03.100.01.

¹¹ ČSN EN ISO 22313 (01 2316). *Bezpečnost a odolnost – Systémy managementu kontinuity činností – Pokyny pro používání ISO 22301*. Vydala Česká agentura pro standardizaci na základě ustanovení § 5 odst. 2 zákona č. 22/1997 Sb. Praha: Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví. 68 stran. Třídící znak 01 2316, 2020.

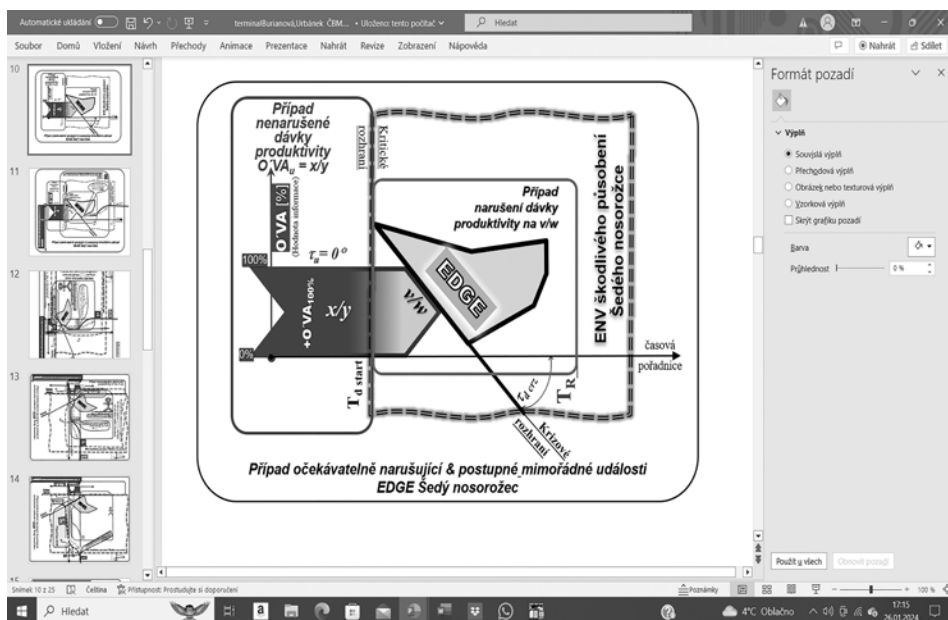
¹² Analogie s heraldickými erby, které také vyjadřují vztahy mezi entitami na nich vyobrazenými.

¹³ George Boole, anglický matematik, logik a filosof považovaný za zakladatele algebraické logiky udávající budoucí směr výpočetní technice objevem logických proměnných 1 / 0.

¹⁴ URBÁNEK, Jiří. F. et al. *Crisis Scenarios*. Brno: University of Defence, Monika Promotion Ltd., 2013. ISBN 978-80-7231-934-3.

1 ZMÍRŇOVÁNÍ RIZIKA ŠKODLIVÉHO PŮSOBNÍ ROHU ŠEDÉHO NOSOROŽCE

Vstupní fáze diagramu prováděcího krizového scénáře *Případu očekávatelně narušující & postupné mimořádné události EDGE Šedý nosorožec* vyšetřuje škodlivý účinek úderu jeho rohu (GR EDGE). Tok nenarušené produkce x/y je modelován jako nekonfliktní událost pomocí modré šestiúhelníkové „šipky“ na Obrázku 2¹⁵. Zachycuje závislost na čase veličiny *Operačně přidávané hodnoty* – the ‘from Operations’ Value Added – $O'VA$, vystupující zde v roli kvalitativní dynamické informace o hodnotě produktivity procesů. Jde o ryze *operační* veličinu, z níž se odvozuje organizační přidaná hodnota, jež je kvantitativní veličinou finanční ekonomie, vyúsťující k použití při správě daně z přidané hodnoty (DPH)¹⁶. V čase $T_{d\ start}$ se indikuje první příznak narušení procesů dotčené organizace GR EDGEem. $O'VA_{100\%}$ nenarušeně plyne rovnoběžně s vektorem času $\tau_u = 0^\circ$. Kritické rozhraní pak negativně vymezuje *Případ narušení dávky produktivity na v/w* . Další rozhraní – *krizové*, je součástí symbolu mimořádné události GR EDGE, kterým se vymezuje vůči „šipce“ a jeho přímka svírá s pořadnicí času úhel $\tau_{d\ crz}$ (0° ; 90°).

Obrázek č. 2: Fáze přechodu nenarušeného logistického dávkování produktivity $O'VA_{100\%}$ do narušeného

¹⁵Barvitě (blazonry) černo-modro-bílé vyobrazení textu a erbů (the blazons) je v zájmu čtenářského komfortu.

¹⁶BURIANOVÁ, Olga a URBÁNEK, Jiří. Alliance Importance and Security Continuity of Funding European Budget. In Michael Beer, Enrico Zio. *Proceedings of the 29th European Safety and Reliability Conference*. 1. vyd. Singapore: Research Publishing Services, 2019. ISBN 978-981-11-2724-3.

Účinek úderu GR EDGE vždy způsobuje narušení plynulosti, kvantity i kvality produkce, což narušuje kontinuitu produktivity, akceschopnost i konkurenceschopnost dotčené organizace a tím negativně ovlivňuje její odolnost, vitalitu, výkonnost i schopnost přežít. Vystává zde nebezpečí úpadku celé organizace a následné neschopnosti výběru DPH, pokud by O'VA poklesla pod nulovou hodnotu. Proto je nutno používat management kontinuity činností – BCM¹⁷ na zmírnění tohoto nebezpečí a jím vyvolaná rizika. To platí i pro organizace bezpečnostní, jejichž produktivita a akceschopnost spočívá v *zabezpečování míry a kvality produkovaného bezpečí*.

Další fáze krizového scénáře jsou na Obrázku 3¹⁸, jehož hlavním cílem je ještě v průběhu mimořádné události GR EDGE zastavit pokles produktivity na hodnotě $O'VA_d \approx 20\%$. Operační Diagram* (modro šedá křivka) je odvozen z ISO diagramu¹⁹, jenž konceptuálně modeluje, jak může být BCM účinný ve zmírňování rizika úpadku v krizové situaci. Odehrává se v *Případu controllingu skluzu produktivity via BCM*. Tento případ je regulován *controllingovým*²⁰ aktérem, („modrým mužičkem“), jenž ještě před časem $T_{d\text{ start}}$ identifikuje reálné ohrožení GR EDGE pomocí senzoru *Případ Varování!!!*: například analýzou údajů o stahování nadbytečné produkce v důsledku ohrožení plynulosti logistických odbytových řetězců; anebo umožňuje odeslat varovné zprávy do mobilních telefonů a tím adresně varovat osoby v perimetru ohrožení atp.

Začátek fáze pohotovosti a regulované odezvy organizace, jež je kvalifikovaně připravena na relevantní konkrétní mimořádnou událost GR EDGE, se na Obrázku 3 v reálném čase odvíjí od průsečíku přímek kritického a krizového rozhraní – od rozhodnutí vrcholového vedení organizace či leadershipu k odstartování preventivní aktivace procesů krizového řízení podle předem vypracovaných strategických a operačních plánů a operačních krizových scénářů. Parametr ISO diagramu²¹ Capacity of Operation se zde nahrazuje hodnotou O'VA, jež je snadno dohledatelná v běžném operativním účetnictví každé organizace, porovnáním nákladů a výnosů dotčeného procesu. Deprese křivky Diagramu* probíhá schodovitým a postupným regulováním produktivity O'VA operačním BCM controllingem a její průběh je řízen krizovým managementem. Rozdíl $O'VA_{100\%} - O'VA_d < 80\%$ představuje nastavení počátečního cíle přijatelného narušení operační kontinuity produktivity organizace. Graf je přizpůsoben konkrétním operačním i taktickým podmínkám a proveditelnosti opatření v dílčích fázích Diagramu*. Ve fázi maximální deprese musí dosáhnout úhlu $\tau_d = 0^\circ$. Ve fázi oživení, řízené funkcí $\tau_{\text{conti}} = f(t)$, je dosaženo zkrácení doby narušení činností. Strategický útvar BCM²² soudržným controllingem s operačním

¹⁷ ČSN EN ISO 22313 (01 2316), 2020. *Bezpečnost a odolnost – Systémy managementu kontinuity činností – Pokyny pro používání ISO 22301*.

¹⁸ Modrá vyobrazení vyjadřují nejpříznivější údaje krizového scénáře.

¹⁹ ČSN EN ISO 22313 (01 2316). *Bezpečnost a odolnost – Systémy managementu kontinuity činností – Pokyny pro používání ISO 22301*.

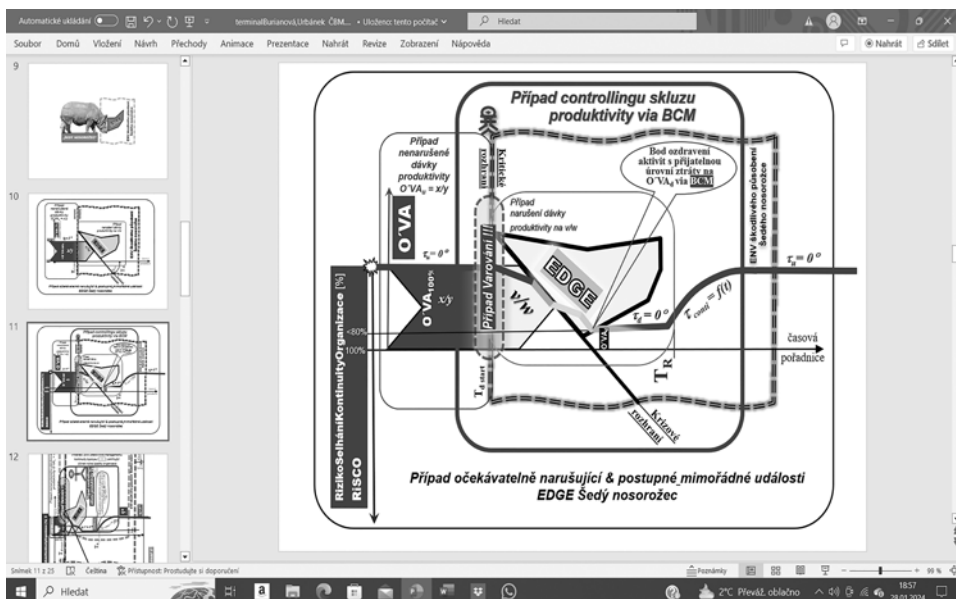
²⁰ HAVLÍČEK, Karel. *Small business management & controlling*. Kyjev: Open International University of Human Development Ukraine, 2014. ISBN 978-966-388-494-3.

²¹ ČSN EN ISO 22313 (01 2316). *Bezpečnost a odolnost – Systémy managementu kontinuity činností – Pokyny pro používání ISO 22301*.

²² ČSN EN ISO 22301:2019. *Bezpečnost a odolnost – Systémy managementu kontinuity byznysu*.

managementem posuzuje nebezpečnost zjištěného rizika GR EDGE a zavádí veličinu RiSCO RizikoSelháníKontinuityOrganizace [%] (the Risk of Slip Continuity of Organization). Její relativní hodnota narůstá z nulového počátku při $O'VA_{100\%}$. Operačním cílem je přijatelné RiSCO < 80 % před časem T_R (the Resumption Time)²³.

Pakliže v reálné operaci podle krizového scénáře dosáhne Diagram* Bodu ozdravení aktivit s přijatelnou úrovní ztráty $O'VA_d$ via BCM ještě před časovým bodem opětovného zahájení činnosti T_R a splňuje-li strategické a operační cíle, pak je možno jeho průběh vyhodnotit jako úspěšně a včas operačně zvládnutý úder GR EDGE. Soulad plánů, cílů a prováděcího krizového scénáře tedy potvrzuje počáteční hodnoty cílů operace a zmírňuje poškození cílů vlastníka rizik zastavením poklesu produktivity na hodnotě $O'VA_d > 20$ % a ve finální fázi obnovení $O'VA_{100\%}$.

Obrázek č. 3: Komplexní erb škodlivého působení rohu Šedého nosorožce implementací efektivní BCM

²³ *Poznámka:* pokračováním produkce bez odbytu anebo zásahem vyšší moci s tolerováním a úhradou ztrát dotčené organizace **může nastat, že** hodnota RiSCO > 100 %. Pak zotavení z takové hluboké recese musí být podpořeno použitím cizího kapitálu, technologií i know-how a je pak důležité, aby způsob získání takové podpory byl ošetřen patřičným opatřením v záložních plánech strategického BCM, aby se předešlo úpadku organizace a tím i neschopnosti plnění její daňové povinnosti.

2 STUDIE PARADIGMATU ŠEDÉHO NOSOROŽCE V MEZINÁRODNÍ BEZPEČNOSTNÍ OBLASTI

K normování činností paradigmatu Šedého nosorožce v mezinárodní bezpečnostní oblasti se nabízí používání celé řady univerzálních mezinárodně platných právních norem, jež jsou uzákoněny v rámci globální legislativy. Výhoda existence zažitých a ověřených norem veřejného práva mezinárodní bezpečnosti je nesporná oproti normování hospodářských, produkčních a správních činností, jež se liší v jednotlivých národních prostředích. Paradigma Šedého nosorožce v oblasti mezinárodní bezpečnosti si však žádá zachycení změn dynamiky bezpečnostního i životního prostředí, jež je uplatňováno v již uvedených ISO standardech. To není žádnou novinkou v organizacích obranného a bezpečnostního průmyslu, v privátních bezpečnostních agenturách a v žoldnéřských armádách. V nich se též běžně používají principy strategického a operačního controllingu, uplatňováním především jeho adaptačních, regulačních, dohledových a inspekčních funkcí. Zde uvedená studie vyšetřuje následující dvě otázky:

Je agresivní invaze ozbrojených sil Ruské federace na Ukrajinu případem GR EDGE?

Z více jak stoletého vleklého národnostního napětí, které bylo po většinu času nižší intenzity, vyplynulo devět let stupňovaného konfliktu mezi (pro)ruským a (pro)ukrajinským obyvatelstvem na Krymu, v Donbase a v Luhansku, což se jeví být typickým případem Šedého nosorožce. Nicméně průběh současné agresivní invaze ozbrojených sil Ruské federace (RF) na Ukrajinu se dnes již potvrzuje jako skutečný případ mimořádné události GR EDGE. Toto zjištění se opírá o ověření reakčních vzorců chování vlastníka rizika (Ukrajiny), jehož cíle GR EDGE ohrožuje²⁴:

Odmítnutí existence hrozby invaze ozbrojených sil RF na území Ukrajiny.

Zmatkování při uznávání *předvídatelného rizika* vpádu, ale uváděním důvodů, proč s tím nic nedělat.

Diagnostikování mimořádné události reálného vpádu s uznáním RF jako agresora s opožděným přechodem do fáze účinného operačního plánování reakce.

Panikaření bez silného akčního plánu obrany při bezprostřední a vytrvalé eskalaci konfliktu.

Realizování, podniknutím někdy i chaotických kroků vlastníka rizika. Lze věřit, že současný ukrajinský prezident se časem neprojeví jako nekompetentní dogmatický individualista.

Jakou roli v konfliktu na Ukrajině hrají NATO a západní státy?

NATO je organizace (the North Atlantic Treaty Organization), jež zabezpečuje Severoatlantickou smlouvu. Nemá účastníkem konfliktu na Ukrajině, protože do konfliktu nejsou přímo zapojeny ozbrojené síly NATO. Stejně tak není účastníkem Česká republika, avšak její mezinárodní odpovědnost, stejně jako dalších západních států nezúčastněných v konfliktu, by nastala v případě spoluviny v mezinárodně *protiprávních* jednáních, jež

²⁴ WUCKER, Michele. What is a 'Gray Rhino'? It's big, obvious, and headed straight for you. *Stranberg Resource Group* ©. [online]. 06.09.2020 [cit. 2022-01-12]. Dostupné z: <https://www.stranberg.com/post/what-is-a-gray-rhino>.

však zatím nebyla prokázána. Západní pomoc Ukrajině většinově neporušuje normy mezinárodního práva. Argument RF, že „východní rozšiřování NATO je existenční hrozbou pro RF“, naráží na většinovou shodu západních států, že v sebeobraně lze zasáhnout jenom proti reálně bezprostředně hrozícímu útoku, a to bez nutnosti vyčkat, až tento útok přímo nastane. Proto má právo na sebeobranu Ukrajina. Koalice západních států má právo jí ve výkonu sebeobraně pomáhat, a to až do okamžiku, kdy by Ukrajina překročila hranice přiměřenosti. Neexistence útoku na RF ze strany Ukrajiny činí z RF zločinného aktéra konfliktu. Pro odpovědnost za ukrajinské porušování ustanovení Ženevských úmluv neexistují v současné době poznatky ani o páchání válečných zločinů s využitím západních zbraní. Podporující státy tím nejsou za toto konání spoluzodpovědné. Taktéž je zřejmé, že neexistuje právní omezení, které zbraně a v jakém množství ještě lze dodávat. Zbraně hromadného ničení dodávat samozřejmě nelze. NATO a západní státy ve vztahu k agresi RF na Ukrajině tedy hrají roli kompetentních nezúčastněných stran a jejich zapojení do podpory Ukrajiny respektuje mezinárodní bezpečnostní právní normy a předpisy.²⁵ Zapojení mezinárodních controllingových aktérů, například jednotek OSN, by se mohlo stát tématem budoucí diplomatické diskuse k této problematice.

ZÁVĚR

Článek pojednává o doposud ne dosti známém paradigmatu Šedého nosorožce (GR) jako metafore závažných strategických hrozeb mimořádných událostí s očekávatelným rizikem. Po úderu EDGE rohu GR se ve scénáři posuzují rizika zavedením veličiny RiSCO, přičemž jsou navržena opatření pro zajištění bezpečné kontinuity operační produktivity dotčené organizace, řízené efektivním managementem kontinuity činností (BCM) a regulovaným účinným dohledem controllingu napříč spektrem oborových odvětví. Prokazuje se prospěšnost uplatňování ISO norem v globalizovaném prostředí reálného působení GR EDGE. V prováděcím scénáři se potvrzují počáteční hodnoty operačních cílů i zmírnění jejich narušení u vlastníka rizik, zastavením poklesu produktivity operačně přidávané hodnoty (O'VA) na přijatelné hodnotě a v přijatelném čase opětovného zahájení činností. Navrhují se podmínky pro zmírňování rizika úpadku organizace i po skluzu produktivity do negativní hodnoty, avšak při zvládnutelném RiSCO. Zvládnutí úderu GR EDGE podle prováděcího krizového scénáře může vytvářet i příležitosti k investicím do kvalitnějších a výkonnějších produktů, technologií i know-how. To však většinou vyžaduje komfortní přístup konkrétní organizace k poskytnutí cizího kapitálu. Budování takového přístupu se musí stát nedílnou součástí kvalitního, komplexního a efektivního BCM plánování. Národohospodářská politika by měla podporovat tento přístup minimálně nenarušováním informačních, finančních, obchodních a logistických toků a tím umožnit organizacím přežít v čase krizí. Bezpečnostní opatření však vždy musí obsahovat i proveditelné,

²⁵ TOMAŠTÍK, Martin. Některé mezinárodně právní aspekty západní vojenské pomoci Ukrajině. *Vojenské rozhledy*. 2023, 32 (3), 003-018. ISSN 1210-3292 (print), 2336-2995 (on-line). Dostupné z: <https://www.vojenskerozhledy.cz>.

účinné a cvičeními i praxí ověřené detailní preventivní postupy krizové připravenosti. Jejich proveditelnost sice může být narušena vyšší mocí, nicméně negativní sociální důsledky GR EDGE mohou vyhovovat jen šedé ekonomice, stojící mimo národohospodářské úsilí České republiky. To vše je detailně rozpracováno v konceptu disertační práce O. Burianové „Posuzování rizik stability výběru daně z přidané hodnoty v České republice“ v kontextu tvorby operačně přidávané hodnoty Šedým nosorožcem narušených činností organizace, ve které je implementována správa daně z přidané hodnoty.

Šetřením dvou otázek v závěrečné kapitole článku se posuzují mezinárodní bezpečnostní hrozby aktuálního paradigmatu Šedého nosorožce v Případu *GR EDGE agrezivní invaze ozbrojených sil Ruské federace na Ukrajinu*, přičemž se vysvětlují role aktérů v tomto konfliktu. Naznačuje se také, že nedostatek vůle využívání ISO standardů v globalizované bezpečnostní a obranné oblasti je sice kvalitně kompenzován právními normami veřejného práva mezinárodní bezpečnosti, nicméně mezinárodní controlling v této problematice by mohl být přínosný zejména z hlediska jeho adaptační, regulační a dohledové schopnosti – to by se mohlo stát tématem diplomatické diskuse, například i o použití jednotek OSN v roli controllingového aktéra konfliktu.

SEZNAM ZKRATEK

Zkratka	Anglický termín	Český termín
BCM	Business Continuity Management	Systémy managementu kontinuity činností
DYVELOP	Dynamic Vector Logistics of Processes	Dynamická vektorová logistika procesů
EDGE	Expectable Disruptive Gradual Event	Očekávatelně narušující a postupná mimořádná událost
GR	Grey Rhino	Šedý nosorožec
O'VA	'from Operations' Value Added	Operačně přidávaná hodnota
RF	Russian Federation	Ruská federace
RISCO	Risk of Slip Continuity of Organization	Riziko selhání kontinuity organizace

Autoři:

Ing. Olga Burianová, narozena 1972. Je absolventkou Akademie Sting v Brně (2016). Více než 30 let se pracovníě věnuje oboru správy daní. Motivace k doplnění znalostí vedla k zahájení doktorského studia (VŠFS Praha). Zde se zabývá mimo oboru správy daní také problematikou posuzování rizik a v současnosti zejména aplikací paradigmatu Šedého nosorožce, které je použito v tomto článku, jako aktuální platforma pro mezinárodně uznávané postupy k řízení rizik spojených nejen s mimořádnými událostmi, a lze je používat napříč vědeckými disciplínami.

Prof. Ing. Jiří F. Urbánek, CSc., narozen 1949. Čtrnáct let působil v průmyslových manažerských pozicích. Absolvent VUT v Brně, kde byl jmenován docentem strojírenské technologie (1990). Pedagogicky působil na Vysoké škole pozemního vojska ve Vyškově, kde se habilitoval (2003) v teorii řízení a použití vojenských jednotek. Na Akademii Sting v Brně přednášel řízení a ekonomiku malých a středních podniků. Dvanáct let na Univerzitě obrany, Fakulta ekonomiky a managementu v Brně vyučoval ochranu vojsk a obyvatelstva. Vědeckou a akademickou činnost završil na Vysoké škole finanční a správní v Praze vedením studentů v oblasti managementu, ekonomiky a správních činností organizací se zaměřením na rizika kontinuity tvorby přidané hodnoty.

Jak citovat: BURIANOVÁ, Olga a Jiří F. URBÁNEK. Hrozby a rizika paradigmatu Šedého nosorožce. *Vojenské rozhledy*. 2024, 33 (2), 085-096. ISSN 1210-3292 (print), 2336-2995 (on-line). Available at: www.vojenskerozhledy.cz.

Recenzovaný článek

Návrh právní formy znaleckého ústavu pro objektivizaci akvizičního procesu

Proposal of Legal Status of the Expert Valuation Institute Objectifying the Acquisition Process

Jan Hak, Pavel Foltin, Dagmar Pospíšilová, Karel Pospíšil

Abstrakt: Akviziční proces vojenské výbroje, techniky, materiálu a souvisejících služeb (VM) je často provázen pochybnostmi o hospodárnosti nákupu. V některých případech je dokonce předmětem šetření orgánů činných v trestním řízení. Z tohoto důvodu dochází na jedné straně k průtahům a zpoždování realizace strategických investic a na druhé straně vzniká riziko trestního stíhání zapojených osob. Přitom je pociťována absence schopnosti objektivního posouzení efektivnosti celé investice. V důsledku existence této mezery vznikl projekt obranného výzkumu Znalec s cílem posoudit možnost vzniku znaleckého ústavu, který by mohl být odborným pracovištěm se schopností dát objektivní pohled na hodnotu pořizovaných VM, vytvořit znalecký standard pro oceňování VM a navrhnout systém vzdělávání příslušných znalců.

Abstract: The process of procuring military equipment, technology, material, and associated services (VM) is frequently shrouded in concerns about cost-effectiveness and, in some instances, even becomes the focus of law enforcement investigations. This often leads to delays in strategic investments and exposes involved individuals to the risk of criminal charges. Additionally, there is a notable lack of capacity to impartially evaluate the overall investment's efficacy. Consequently, the „Znalec“ (Expert Witness) project was initiated as a part of the defense research program. Its objective is to explore the feasibility of establishing an expert institute that could impartially assess the value of the military procurements, set a standard for evaluating these assets, and outline a training program for relevant experts.

Klíčová slova: Bojová technika; cena; oceňování; právní forma; vojenský materiál; znalecký ústav.

Keywords: Combat Vehicles; Price; Valuation; Legal Status; Military Equipment; Expert Valuation Institution.

ÚVOD

Akviziční proces (proces nákupu) vojenské výzbroje, techniky, materiálu a souvisejících služeb (VM) v rámci resortu Ministerstva obrany České republiky (MO ČR) je realizován v souladu s principy hospodárného, efektivního a účelného vynakládání veřejných zdrojů.¹ Často je však také předmětem politického vyjednávání, a tudíž i pozorného zájmu médií i veřejnosti, jakožto součást veřejné kontroly ozbrojených sil. Jakákoliv pochybení, resp. byť jen náznakem, jsou nezřídka předmětem šetření orgánů činných v trestním řízení. Je však zřejmé, že Armáda České republiky (AČR) ke své efektivní činnosti potřebuje zajistit kontinuální obnovu, inovaci a rozvoj VM, což se děje právě zejména formou akvizičního procesu.² Akviziční proces může velmi ovlivnit nejen technickou úroveň pořizovaných položek VM, jejich kvalitu a cenu, ale také může přinést a bohužel také často přináší pro MO ČR i konkrétní zúčastněné osoby řadu rizik, včetně osobních ve formě mnohaletého trestního stíhání či „jen“ ostrakizace.

Z výše uvedeného vyplývá, že akviziční proces či veřejné zakázky, které jsou v rámci něho uskutečňovány, v podmínkách MO ČR je možné považovat za mediálně vysoce citlivé téma.³ Akviziční proces je často doprovázen zpochybňováním a zpochybňovány bývají i jeho výsledky.⁴ Z tohoto důvodu dochází k významným zpožděním v realizaci strategických akvizic, které neumožňují využít předem připravené zdroje státního rozpočtu pro pořízení nových VM nezbytných pro zajištění požadovaných schopností AČR a jejího rozvoje.⁵

Jedním z faktorů, které mohou napomoci minimalizovat tyto negativní aspekty doprovázející významné akvizice v podmínkách resortů obrany členských států EU, jsou přezkoumatelnost a průkaznost vlastního oceňování VM.⁶ Obdobně je tomu v podmínkách MO ČR. Z toho vyplývá identifikovaná potřeba oceňování VM v celém životním cyklu, který zahrnuje minulý, současný i budoucí vývoj ekonomického zabezpečení MO ČR.

Z výše popsaných důvodů MO ČR iniciovalo vznik výzkumného projektu s názvem „Znalec“, jehož náplň po následné precizaci byla nakonec schválena v následujících bodech:

- 1 MO. Odborné pokyny pro hospodaření a nakládání s majetkem majetkových uskupení 1.0, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 2.5, 3.0, 4.1, 4.2, 5.0, 6.2 a 6.4 v resortu obrany (všeobecná část). Praha: Sekce podpory MO, 2015. [č.j. 128-3/2014-3416].
- 2 MO. Hospodaření a nakládání s majetkem v působnosti Ministerstva obrany. Praha: MO, 2013. [RMO č. 48/2013].
- 3 MO. Zpráva o přezkoumání akvizic vojenského materiálu v resortu obrany – Fáze II. Praha: Úřad dohledu nad akvizicemi MO ČR. Dostupné 10-11-2023 z: [<https://shorturl.at/grGK1>].
- 4 WONG, Jonathan P., et al. Improving Defense Acquisition. Santa Monica: RAND Corporation, 2022. Dostupné 3-11-2023 z: [https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RRA1600/RRA1670-1/RAND_RRA1670-1.pdf].
- 5 MO ČR. Strategie vyzbrojování a podpory rozvoje obranného průmyslu České republiky do roku 2030. Praha: MO ČR, 2021. Dostupné 9-11-2023 z: [https://mocr.army.cz/images/id_40001_50000/46088/III_Strategie_fin_002_.pdf].
- 6 EU. Need for more effective implementation of EU defence procurement rules. Bruselss: EU, 2023. Dostupné 28-9-2023 z: [https://defence-industry-space.ec.europa.eu/eu-defence-industry/defence-procurement_en].

1. posouzení možností zřízení znaleckého ústavu, ve smyslu zákona č. 254/2019 Sb. (ZnalZ),⁷ v podmínkách a primárně pro potřeby MO, resp. AČR;
2. zpracování metodického postupu pro oceňování bojové techniky a vojenské výzbroje v podmínkách a primárně pro potřeby MO, resp. AČR;
3. vytvoření návrhu vzdělávací aktivity ve smyslu ZnalZ a jeho prováděcí vyhlášky č. 505/2020 Sb. pro vzdělávání znalců v oboru Ekonomika, odvětví Oceňování bojové techniky a vojenské výzbroje.

Dílič výsledky výzkumu naplňujícího bod 1 zaměřené na potřebu vzniku znaleckého ústavu a návrh základních parametrů jeho organizačního uspořádání, základních aspektů jeho fungování, vč. financování byly popsány v již publikovaném článku⁸ a jsou shrnuty v následující kapitole 1 Současný stav poznání a východiska výzkumu. Tento článek se zabývá shrnutím výzkumu uskutečněného rovněž v rámci bodu 1, avšak ve vztahu k právnímu postavení uvažovaného znaleckého ústavu. Výše citovaným článkem a článkem tímto je tak fakticky naplněn bod 1 projektu Znalec. Výzkum zaměřený na zbylé dva body bude popsán v jiných článcích.

1 SOUČASNÝ STAV A VÝCHODISKA VÝZKUMU

Potřeba zkoumání parametrů zbraňových systémů není nikterak novým přístupem. Význam testování a hodnocení ve vývoji hlavních zbraňových systémů je diskutován již ve zprávě US General Accounting Office z roku 1972,⁹ kde je testování nových zbraní klíčovým prvkem v procesu akvizice zbraňových systémů. Zabývá se především inženýrským testováním, testováním akceptace a testováním operační vhodnosti. Příručka z roku 1987¹⁰ se zaměřuje na efektivní management akvizičního procesu. Obsahuje klíčové politiky akvizice materiálu a zaměřuje se i na zjednodušený proces akvizice. Trendy a výzvy v procesu obranné akvizice jsou popsány v nedávné studii RAND Corporation.¹¹ Zde jsou zahrnuty i geopolitické změny, globalizace, změny národních priorit a výzvy spojené s pokročilými komerčními technologiemi.

⁷ Zákon č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech (ZnalZ).

⁸ POSPÍŠIL, Karel, POSPÍŠILOVÁ, Dagmar, FOLTIN, Pavel. Expert institute as a tool for objectifying the military acquisition process. AD ALTA-Journal of Interdisciplinary Research. 2023, 13(2), pp. 369-378.

⁹ General Accounting Office Washington DC. The Importance of Testing and Evaluation in the Acquisition Process for Major Weapon Systems, Congressional Report, Washington DC: Dept. of Defence. 1972. Dostupné z: [https://apps.dtic.mil/sti/citations/AD1119487].

¹⁰ Army Materiel Command Alexandria VA. Materiel Acquisition Handbook. Revision. Final report. 1987. Dostupné z: [https://apps.dtic.mil/sti/citations/ADA182576].

¹¹ WONG, Jonathan P., et al. Improving Defense Acquisition: Insights from Three Decades of RAND Research. Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2022. Dostupné z: [https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA1670-1.html].

Vznik „vnitřního dluhu“ MO ČR,¹² závěry summitu NATO ve Walesu,¹³ nestabilní bezpečnostní situace a příznivé ekonomické podmínky vyústily v pozvolné narůstání obranných výdajů, včetně rozpočtu MO ČR. Cílová 2% výše HDP na obranné výdaje v roce 2024 je z dnešního pohledu již reálná.¹⁴ Schopnost oceňování VM je nutno vnímat jako potřebnou nejen z ekonomického hlediska (získání tzv. value for money), ale i z hlediska politického, kdy resort obrany musí umět prokázat, že uskutečněné nákupy byly realizovány za adekvátní a přijatelnou cenu.

2 SHRNUTÍ JIŽ PUBLIKOVANÉ ČÁSTI VÝZKUMU

2.1 Úvodní poznámky

V rámci projektu Znalec byl proveden výzkum zaměřený na potřebu ústavu, jeho organizační uspořádání, financování a další aspekty. Výsledky byly publikovány a jejich shrnutí je uvedeno v následujícím textu této kapitoly.¹⁵ V souladu s použitou metodikou výzkumu je návrhová část zpracována modifikovanou metodou McKinsey's 7S,^{16,17} tj. sdílené hodnoty jsou propojovacím centrem modelu. Jednotlivé části návrhu byly konfrontovány s identifikovanými silnými a slabými stránkami, příležitostmi a hrozbami identifikovanými v analytické části výzkumu.

¹² MO ČR. Obrana České republiky v číslech 2023. Praha: MO ČR, 2022. Dostupné 9-11-2023 z: [<https://mocr.army.cz/assets/informacni-servis/zpravodajstvi/obrana-ceske-republiky-v-cislech-2023---2022-11-01-final.pdf>].

¹³ MO ČR. Ročenka Ministerstva obrany České republiky 2022. Praha: MO ČR, 2022. Dostupné 9-11-2023 z: [<https://mocr.army.cz/assets/multimedia-a-knihovna/publikace/rocenky/rocenka-2022-tisk.pdf>].

¹⁴ MO ČR. Rozpočet – Fakta & trendy 2023. Praha: MO ČR, 2023. ISBN 978-80-7278-861-3. Dostupné 1-11-2023 z: [<https://mocr.army.cz/assets/finance-a-zakazky/resortni-rozpocet/z-23-181---fakta-trendy-2023-cj-3-ak.pdf>].

¹⁵ POSPÍŠIL, Karel, POSPÍŠILOVÁ, Dagmar, FOLTIN, Pavel. Expert institute as a tool for objectifying the military acquisition process. AD ALTA-Journal of Interdisciplinary Research. 2023, 13(2), pp. 369-378.

¹⁶ RASIEL, E. M. a FRIGA, P. N. The McKinsey Mind: Understanding and Implementing the Problem-Solving Tools and Management Techniques of the World's Top Strategic Consulting Firm. New York: McGraw-Hill; 2001.

¹⁷ POSPÍŠIL, Karel, FRÍČ, Jindřich. Implementation of Strategic Management Tools to Operation of Highway Agencies. In: SGEM 2016, BK 2: Political sciences, law, finance, economics, tourism conference proceedings, Vol. IV., Sofia: STEF92 Technologies; 2016. pp. 331-338.

2.2 Strategie znaleckého ústavu

Strategie ústavu je klíčovým a poměrně rozsáhlým dokumentem, jehož rozsah značně přesahuje možnosti vědeckého článku. Z tohoto důvodu jsou zde popsány základní zásady strategie zamýšleného znaleckého ústavu.

2.2.1 Zřizovatel znaleckého ústavu

Z pohledu zadání projektu Znalec má být znalecký ústav resortním znaleckým ústavem. Současné ale byly v analytické části výzkumu identifikovány hrozby ve vztahu k ohrožení nezávislosti ústavu a s tím spojené ohrožení důvěryhodnosti výstupů jeho práce. Tyto hrozby plynou právě z možných zásahů resortu do činnosti ústavu, a to buď přímo nebo nepřímo přes finanční, personální, administrativní či jiné obdobné nástroje. Současné ale z důvodu možnosti přímého zadávání posudků a dalších činností je navázání na resort třeba.

Při uvážení popsaných omezení a daností byl diskutován a předběžně kladně hodnocen návrh na zřízení znaleckého ústavu dvěma veřejnými zřizovateli, a to Českou republikou zastoupenou Ministerstvem obrany a Vysokým učením technickým (VUT) v Brně (veřejná vysoká škola). Podrobnosti ohledně právní formy a uspořádání vztahů mezi ústavem a zřizovatelem jsou předmětem tohoto článku.

2.2.2 Produkty a činnosti znaleckého ústavu

V analytické části výzkumu bylo identifikováno, že původně uvažované zaměření znaleckého ústavu jako instituce zaměřené výhradně na oceňování VM je problematické, neboť standardní znalecký ústav musí vykonávat výzkumnou činnost. Z provedené analýzy také vyplývá, že v resortu MO ČR existuje poptávka i po jiných typech znalecké a expertní činnosti. Současné byla identifikována chybějící systematická činnost v oblasti sledování trendů ve vývoji VM. Konkrétně z analýz tedy vyplývá následující portfolio činností (produktů) znaleckého ústavu tak, jak je uvedeno v tabulce 1.

Tabulka č. 1: Navrhované portfolio činností a produktů zamýšleného ústavu

Činnost	Produkt
1. znalecká činnost v oblasti oceňování VM 2. znalecká činnost v jiných oborech a odvětvích, např. oceňování nemovitostí, služeb s nimi souvisejících, běžného majetku a služeb 3. znalecká činnost v oblasti VM	a) znalecké posudky
4. systematická činnost na sledování trendů vývoje VM (tzv. sledovací výzkum) 5. metodická činnost ve vztahu k vypracovávání standardů pro získávání informací od potenciálních dodavatelů v průběhu akvizičního procesu 6. výzkumná činnost v oborech VM a jejich oceňování	b) podpůrné dokumenty pro zahájení akvizičního procesu c) oceňovací standardy v zájmové oblasti d) standardy pro posuzování výkonnosti a efektivnosti VM e) komunikace s Ministerstvem spravedlnosti (MSP) a Ministerstvem zdravotnictví (MZ) o specifikách VM f) běžná publikační činnost spojená s výzkumem
7. vzdělávací činnost	g) příprava znalců a expertů h) zajištění výukových materiálů
8. organizační a administrativní činnost	i) dokumenty administrativní povahy

2.2.3 Financování činností znaleckého ústavu

V návaznosti na navrhované činnosti ústavu, viz tabulku 1, se předpokládá vícezdrojové financování, které se navrhuje v následující struktuře:

1. znalecká činnost (činnosti 1 až 3): placeny zakázkově dle náročnosti podle hodinové sazby;
2. výzkumná činnost (činnosti 4 až 6): institucionální / účelová podpora výzkumu;
3. vzdělávací činnost (činnost 7): činnost placená žadatelem nebo jeho zaměstnavatelem;
4. administrativní náklady (činnost 8): režijní náklady, placené příspěvkem resortu.

2.3 Struktura, způsob řízení, systémová opatření a umístění znaleckého ústavu

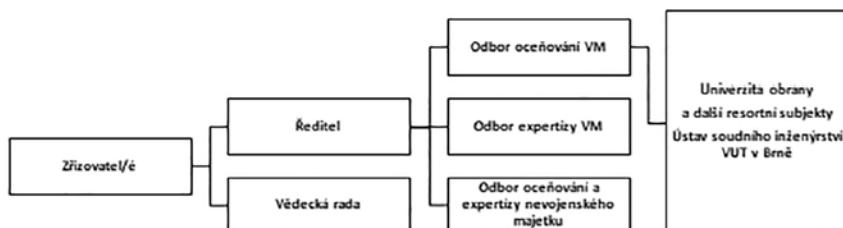
Z provedené systémové analýzy vyplývá značná oborová i objemová heterogenita posudků zpracovávaných v minulosti i předpoklad této heterogenity v budoucnosti. I když nepadlo finální rozhodnutí resortu MO ČR o tom, jaké z činností by měl znalecký ústav zajišťovat, neboť oproti zadání byly v analytické části identifikovány širší potřeby činností, i tak je zřejmé, že je prakticky nemožné a současně neefektivní budovat stabilní tým lidí v „kamenném“ znaleckém ústavu.

2.3.1 Struktura

Jako příhodné řešení popsaného problému se jeví vybudování maticové struktury uvnitř resortu MO ČR, s přesahem mimo něj, zastřešené malým koordinačním týmem. Maticová struktura, známá z mnoha fungujících nadnárodních korporací, je s to zajistit optimální využití všech aktivit ústavu s minimem nově vytvářených pracovních míst, s efektivním zabráněním duplicitním činnostem i nákladům.

Návrh počítá s využitím resortních kapacit zejména Univerzity obrany, případně dalších odborně vhodně profilovaných subjektů, jako jsou např. Vojenský výzkumný ústav, s. p., či Vojenský technický ústav, s. p., a jedné složky stojící mimo resort MO ČR pro zajištění činností, k nimž nejsou v resortu přiměřené kompetence, a to Ústavu soudního inženýrství VUT v Brně (ÚSI VUT).

Z výše uvedeného vyplývá i návrh organizační struktury znaleckého ústavu tak, jak je ukázán na obr. 1.

Obrázek č. 1: Návrh organizační struktury znaleckého ústavu

Co se týče počtu stálého personálu ve znaleckém ústavu (zmíněný malý koordinační tým), mělo by jít o následující pozice:

- 1 ředitel/ka;
- 1 administrativní pracovník/ce;
- 3 garanti činností odborných odborů.

Počty a kompetence jednotlivých „maticově“ zapojených pracovníků budou předmětem dalších analýz, jakmile MO ČR rozhodne o finálním rozsahu činnosti znaleckého ústavu. V případě navýšení počtů personálu by mohlo dojít k navýšení výzkumných schopností za účelem sběru a verifikace dat, včetně přípravy analytických podkladů pro jednotlivé týmy vedené guaranty činností odborných odborů.

2.3.2 Způsob řízení

V zakladatelském dokumentu, ale i v jiných resortních dokumentech, je nezbytné zajistit, aby oba zřizovatelé měli nad znaleckým ústavem kontrolu, která zajistí, že žádný z nich nebude moci ovlivňovat jeho činnost a aby výsledky činnosti ústavu byly kompetentními složkami resortu MO ČR respektovány. V následujících bodech je zachycen tento přístup:

1. jmenování ředitele znaleckého ústavu na základě výběrového řízení před vědeckou radou;
2. definované funkční období ředitele (např. 5 let) s možností výkonu funkce maximálně jen ve dvou po sobě jdoucích funkčních obdobích;
3. možnost odvolání ředitele jen za splnění jasně daných a ověřitelných podmínek;
4. ustavení vědecké a dozorcí rady na základě jmenování zřizovatelem,
5. nastavení udržitelného financování při respektování portfolia činností;
6. jmenování garantů odborů v gesci ředitele po schválení jeho návrhu vědeckou radou;
7. resort MO ČR bude definovat minimálně jednou ročně potřeby sledovacího výzkumu, viz činnost 4 v tabulce 1;
8. nastavení principu vnitřní oponentury výsledků analytické, metodické a výzkumné činnosti hrazené z institucionálních prostředků;

9. požadavek na nastavení komunikace s ostatními ministerstvy, zejména MSp a MZ, vládními agenturami typu CzechInvest a CzechTrade a dalšími relevantními pracovišti, vč. zahraničních.

2.3.3 Systémová opatření

K tomu, aby se znalecký ústav stal integrální součástí resortu a jeho činnost byla efektivní, je třeba, aby byla přijata následující systémová opatření:

1. resort MO ČR upraví odborné vymezení záběru znaleckého ústavu – v analytické části byly identifikovány obory a jejich odvětví, kde byla zjištěna potřeba; konečné vymezení však musí učinit sám resort MO ČR;
2. resort MO ČR zajistí, aby výsledky analytické činnosti (sledovacího výzkumu) a metodické činnosti (činnosti 4 a 5 v tabulce 1) byly v akvizičním procesu respektovány;
3. resort MO ČR zajistí, aby zadávání znaleckých posudků bylo systémové – popíše případy, kdy je nutné je zadávat a uložit to jednotlivým svým složkám;
4. zajištění financování znaleckého ústavu, viz body 2 a 4 kap. 2.2.3.

2.3.4 Umístění znaleckého ústavu

Návrh počítá s pěti kmenovými zaměstnanci, tj. pěti kanceláři. Zázemí, např. zasedací místnost, denní místnost apod., mohou být sdíleny.

2.4 Systémy – Postupy, procesy a rutiny

Systémy budou nastaveny po precizaci činností znaleckého ústavu na základě rozhodnutí zřizovatelů. Významným procesem pro zajištění dobré funkčnosti ústavu bude proces komunikace s maticově připojenými členy týmu, a to jak z MO ČR, tak z ÚSI VUT. Zde se předpokládá systém interních garantů tematicky odvozených od požadavků resortu obrany, doplněných vědeckou radou a průběžně kontrolovaných garantem odboru, do jehož působnosti bude projekt spadat.

2.5 Tým, styl, dovednosti

Z návrhu organizační struktury vyplývá, že se počítá s týmem maticově zapojených expertů, kteří budou koordinováni kmenovým týmem znaleckého ústavu. Zatímco složení koordinačního týmu je zřejmé, složení externích spolupracovníků se bude odvíjet od finálního rozhodnutí resortu MO ČR na požadovaný rozsah činností znaleckého ústavu.

Financování týmu externích spolupracovníků se navrhuje prostřednictvím interních grantů tak, aby byla zajištěna oponentura a efektivnost vynakládaných prostředků. Nedoporučuje se placení nějakým paušálním příspěvkem.

Součástí projektu Znalec je rovněž návrh vzdělávacího systému znalců v oblasti VM. Předpokládá se, že všichni externí spolupracovníci tímto systémem projdou.

2.6 Sdílené hodnoty

Ústředním cílem znaleckého ústavu je poskytnout nezávislou expertízu resortu MO ČR, stát se respektovaným pracovištěm s odborně kvalitními výsledky. Tyto cíle vytvářejí společné hodnoty, které jsou v návrhu ústavu respektovány.

2.7 Shrnutí provedeného výzkumu

Výsledky provedeného výzkumu ve své analytické části ukazují, že byla identifikována potřeba vzniku znaleckého ústavu v rozsahu významně širším, než byl původní záměr zadavatele. Zástupci MO ČR byli v rámci proběhnuvších workshopů se závěry výzkumu průběžně seznamováni a jednotlivá témata s nimi byla diskutována. Výsledky těchto diskusí byly zpracovány do analytické i návrhové části. Je zřejmé, že k zavedení výsledků projektu do praxe je třeba strategického rozhodnutí MO ČR. Teprve po něm může být zpracován implementační plán, který stanoví konkrétní popis a časování jednotlivých implementačních kroků.

Z pohledu zadání projektu Znalec závěry výzkumu prokázaly následující:

1. Vznik znaleckého ústavu je pro zlepšení transparentnosti akvizičního procesu potřebný, avšak v jeho širší působnosti, tj. znalecký ústav by měl být rovněž metodickým místem pro akviziční proces ve vztahu k vybraným vyžadovaným informacím, současně též místem, kde se shromažďují informace o trendech v oblasti VM, a také silným subjektem ke komunikaci s MSp, MZ, vládními agenturami a dalšími relevantními institucemi a pracovišti;
2. Celkem bylo identifikováno několik desítek příležitostí a hrozeb, silných a slabých stránek uvažovaného ústavu, které byly reflektovány v prezentovaném návrhu;
3. Byly identifikovány činnosti, které by měl znalecký ústav vykonávat. Tyto jsou pak reflektovány v návrhové části.

3 VÝZKUMNÉ CÍLE A METODY

Výzkumné otázky v návaznosti na závěry provedeného výzkumu, tj. provedenou systémovou analýzu potřebnosti vzniku znaleckého ústavu ve smyslu ZnalZ a analýzu pro vymezení strategického rámce jeho činnosti, nahrazují následující parametry a cíle znaleckého ústavu:

1. znalecký ústav zřízený podle ZnalZ má z důvodu zajištění nezávislosti mít dva zřizovatele, jedním by bylo MO ČR a druhým VUT;
2. znalecký ústav musí mít schopnost plnit úkoly pro MO ČR bez výběrového řízení, tj. přímým zadáváním z důvodů operativnosti, nastavení procesů, kontinuity;
3. účast na procesech.

K dosažení těchto výzkumných parametrů a cílů jsou použity metody strategické analýzy přizpůsobené specifickým řešenému výzkumnému úkolu, dále rozvinuté o aplikaci modifikované metody SLEPTE ve formě mapy¹⁸ a analýzu hlavních hrozeb k Porterovu modelu pěti sil, tj. hrozby nových konkurentů, hrozby náhradních produktů nebo služeb, síly dodavatelů, síly zákazníků a konkurence mezi existujícími konkurenty. Jednotlivé části analýzy a návrhu byly zpracovávány iteračně, více průchodově, neboť s vývojem zpracování výzkumu se měnilo strategické vymezení znaleckého ústavu a tím i potřeba šíře a hloubky analýz.

Specifikum provedené analýzy, na rozdíl od běžné strategické analýzy provedené např. v publikovaném výzkumu, spočívá v tom, že řešení je konfrontováno s možnostmi, která pro řešení cílů výzkumu dává český právní řád a implementovaná evropská pravidla. Jde tedy zejména o tyto zákony a předpisy:

- zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (OZ),
- zákon č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech (ZnalZ),
- zákon č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu a vývoje z veřejných prostředků (ZPV),
- zákon č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek (ZVZ),
- příslušné směrnice Evropské unie (EU) a návazná rozhodnutí Soudního dvora EU (před účinností Lisabonské smlouvy jako Evropský soudní dvůr, v textu dále podle toho odpovídající zkratky SDEU / ESD).

4 VÝSLEDKY VÝZKUMU

4.1 Právní forma znaleckého ústavu

Podle § 2 odst. 1 ZnalZ jsou k výkonu znalecké činnosti oprávněni znalci, znalecké kanceláře a znalecké ústavy. V § 7 pak ZnalZ stanoví podmínky pro vznik a činnost znaleckých ústavů. Systémová analýza těchto podmínek je provedena v tabulce 2.

¹⁸ POSPÍŠIL, Karel, FRÍČ, Jindřich. Implementation of Strategic Management Tools to Operation of Highway Agencies. In: SGEM 2016, BK 2: Political Sciences, Law, Finance, Economics and Tourism Conference Proceedings, Vol. IV. Sofia: STEF92 Technologies; 2016. pp. 331-338.

Tabulka č. 2: Analýza dopadů podmínek, které ZnalZ dává znaleckým ústavům

Podle § 7 odst. 1 ZnalZ znaleckým ústavem může být ten, kdo:	Důsledky	Příležitost / hrozba
a) je vysokou školou nebo její součástí, veřejnou výzkumnou institucí, státním podnikem, ústavem, organizační složkou státu, vnitřní organizační jednotkou této složky nebo osobou veřejného práva	Má-li být uvažovaný znalecký ústav založen z důvodu posílení nezávislosti dvěma subjekty , jedním mimo MO ČR, nemůže být veřejnou výzkumnou institucí, státním podnikem, organizační složkou státu, vnitřní organizační jednotkou této složky, je náročné, aby byl vysokou školou nebo její součástí a osobou veřejného práva, z uvedeného výčtu zbývá tedy jen „ústav“ podle OZ.	O01: ZnalZ umožňuje založení znaleckého ústavu více subjekty jako „ústav“ ve smyslu občanského zákoníku. T01: Forma znaleckého ústavu „ústav“ je zde uvedena zjevně nedopatřením a hrozí „náprava“ tohoto omylu, ¹⁹ která je obsažena v návrhu novely ZnalZ odeslané do meziresortního připomínkového řízení, kde je „ústav“ z § 7 vypuštěn a je přeřazen do ustanovení o znaleckých kancelářích.
b) vykonává vědeckovýzkumnou činnost v příslušném oboru a odvětví a příp. specializaci alespoň po dobu 3 let...	Pojem „vědeckovýzkumná činnost“ není upraven, a to ani ZPV; pro organizační složky státu nebo vnitřní organizační jednotky této složky ZnalZ tuto podmínku ještě změkčuje, ²⁰ viz dále k § 7 odst. 2 ZnalZ.	T02: Jestliže bude zvolena právní forma znaleckého ústavu „ústav“, bude nutno po jeho založení čekat ještě 3 roky, než se stane znaleckým ústavem.
c) bude vykonávat znaleckou činnost pomocí alespoň 1 znalce oprávněného k výkonu znalecké činnosti ve stejném oboru a odvětví a případně specializaci, pro které si podal žádost o zápis do seznamu znalců, nebo prostřednictvím osob zapojených do vědeckovýzkumné činnosti v příslušném oboru, odvětví, případně specializaci	Splnění této podmínky při dodržení podmínky podle písm. b) je snadno splnitelné.	
d) je bezúhonný	U nově založeného ústavu jde o bezpředmětnou podmínku.	
e) má odpovídající materiálně technické zázemí, přístrojové vybavení a personální zázemí, které dává záruku řádného výkonu znalecké činnosti	Pro oceňování VM žádné zvláštní vybavení není nutné, personální zázemí řeší návrhová část, viz její shrnutí v kapitole 2.	

¹⁹ Úmysl zákonodárce zjevně byl, aby znalecké ústavy byly ve sféře veřejné, což u „ústavu“ podle OZ nemusí být dodrženo, stejně jako u soukromých vysokých škol. Úmysl zákonodárce lze dovodit z faktu, že předchozí zákon o znalcích (zákon č. 36/1967 Sb.) ve svém § 21 znalecké ústavy vymezoval takto: (1) Znaleckými ústavu jsou právnické osoby..., které jsou specializovány na znaleckou činnost... (3) Seznam znaleckých ústavů se člení na dva oddíly. Do II. oddílu ... se zapisují vysoké školy nebo jejich součásti a veřejné výzkumné instituce, příp. jiné osoby veřejného práva... vykonávající vědeckovýzkumnou činnost... Do I. oddílu seznamu se zapisují ostatní znalecké ústavy podle odstavce 1. Nový ZnalZ přeřadil znalecké ústavy z I. oddílu do „kategorie“ znaleckých kanceláří.

²⁰ Podle § 7 odst. 2 ZnalZ je-li žadatelem o zápis do seznamu znalců organizační složka státu nebo vnitřní organizační jednotka této složky, je podmínka pro výkon znalecké činnosti uvedená v odst. 1 písm. b) splněna, pokud prokáže dostatečnou odbornost nezbytnou k výkonu znalecké činnosti s odbornou péčí v daném oboru a odvětví a případně specializaci jiným způsobem; podmínka pro výkon znalecké činnosti uvedená v odst. 1 písm. c) je splněna, pokud bude činnost vykonávat prostřednictvím osob ve služebním poměru, u kterých prokáže nezbytnou odbornost podle věty první.

f) má vypracována pravidla pracovních postupů... g) má vnitřními předpisy stanoven postup pro zohledňování znaleckých posudků h) není na základě pravomocného rozhodnutí soudu v úpadku i) má kontaktní adresu na území České republiky v případě, že nemá sídlo v České republice, a j) nebyl v posledních 3 letech před podáním žádosti o zápis potrestán...	Pravidla a předpisy podle písmen f) a g) musí být vypracovány před podáním žádosti o zápis. Podmínky h) až j) jsou splněny.	
--	---	--

4.2 Zadávání znaleckých posudků a dalších veřejných zakázek znaleckému ústavu

4.2.1 Shrnutí právní analýzy k vertikální spolupráci – zadávání posudků „in-house“

Ve vztahu k možnému právnímu postavení uvažovaného znaleckého ústavu a k možnosti přímého zadávání znaleckých posudků v režimu „in-house“ (právní otázka vertikální spolupráce podle § 11 ZVZ) byla zpracována právní analýza, jejíž závěry jsou shrnuty v následujícím textu této kapitoly.

Vertikální spolupráce („in-house“ postup):

- se nepovažuje za zadání veřejné zakázky (§ 2 odst. 1 ZVZ), zejména formálně absentuje povinnost realizovat zadávací řízení,
- naproti tomu je třeba ji považovat za veřejnou zakázku (využitelný rozsudek SDEU C-796/18), z čehož plyne povinnost respektovat zásady pro zadávání veřejných zakázek (§ 6 odst. 1 a 2 ZVZ),
 - relevantní zejména v těch situacích, v nichž by do vztahu stran vertikální spolupráce vstupovala třetí osoba, která působí v běžném tržním prostředí,
 - následkem spolupráce mezi veřejnými zadavateli nesmí být zvýhodněn soukromého podniku oproti jeho konkurentům, což může dopadat např. na účast případných poddodavatelů,
- dodavatelem je „ovládaná“ právnická osoba, která může být soukromoprávní i veřejnoprávní, může jít i o organizační složku státu,²¹
- zásadně je vyloučena přímá účast soukromého kapitálu (může být přítomen u ovládající osoby a u ovládané osoby jen tehdy, pokud s tím není spojeno ovládání ani možnost blokovat a vyžadují to v souladu s právem EU vnitrostátní právní předpisy, přičemž taková účast nezakládá rozhodující vliv nad ovládanou právnickou osobou),

²¹ Viz podrobněji ŠEBESTA, Milan et al. Zákon o zadávání veřejných zakázek. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 78 a 79.

- využití tohoto postupu není omezené jen na oblast obrany nebo bezpečnosti; při splnění všech podmínek je jedno, kdo bude příjemcem plnění veřejné zakázky, vertikální spolupráci je třeba ovšem uplatňovat restriktivně (také např. rozsudky ESD C-126/03 a SDEU C-15/13),
- smlouva o ní může být úplatná (rozsudek ESD C-107/98),
- určující podíl veškeré činnosti (více než 80 %) se odvozuje primárně od průměrného obratu ovládané právnické osoby za poslední tři účetní období, případně z celkových nákladů ovládané právnické osoby za poslední tři účetní období (§ 13 ZVZ),
 - taková činnost nemusí být vykonávána vždy pro ovládajícího veřejného zadavatele, ani ji nemusí platit,²²
- při využití vertikální spolupráce jsou ovládající veřejní zadavatelé nezávislí na sobě navzájem, tzn. mohou společně ovládanou osobu využívat samostatně bez ohledu na to, zda druhý ovládající veřejný zadavatel má či nemá v **úmyslu prostřednictvím vertikální spolupráce také využít poskytovaných dodávek, služeb či stavebních prací.**

4.2.2 Shrnutí právní analýzy k prvku „ovládání“

Z pohledu pojmu „ovládání“ ve vztahu k dodavateli platí:

- musí být splněny současně jak podmínka rozhodujícího vlivu na strategické cíle, tak i podmínka rozhodujícího vlivu na významná rozhodnutí ovládané právnické osoby,
- je přípustěno řetězení osob na straně ovládající osoby a nepřímá kontrola (prostřednictvím ovládané osoby),²³
- k rozhodujícímu vlivu na významná rozhodnutí postačí alespoň existence možnosti korekce těchto rozhodnutí např. dozorčí radou (rozhodnutí Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže S0083/2020),
- uvedené podmínky budou naplněny, pokud ovládající veřejný zadavatel (popř. jeho kontrolní / dozorčí orgán) bude např. schvalovat investiční plán ovládané právnické osoby, bude rozhodovat o možnosti uzavírat smlouvy nad určitou částku, jejíž výše z hlediska posouzení jako významné bude determinována objemem celkové činnosti příslušné ovládané právnické osoby, nebo bude rozhodovat o strategickém partnerství s jinou osobou a jeho podmínkách
- kritérium kontroly je tedy naplněno, jestliže osobní prvek (např. účast zástupců ovládající osoby v orgánech dodavatele) spolu s relevantními pravomocemi (např. zvláštní kontrolní a regulační oprávnění) vytváří dostatečně silné postavení ovládající osoby, které zaručuje absenci významné samostatnosti ovládané osoby vůči ovládající osobě.²⁴

Z pohledu pojmu „společné ovládání“ je nutné splnit kumulativní podmínky:

²² Viz dále dtto, s. 81.

²³ Tamtéž, s. 82.

²⁴ ŠEBESTA, Milan et al. Zákon o zadávání veřejných zakázek. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 82.

- podmínka rozhodování o ustavení či složení orgánů s rozhodovací pravomocí jednáním ve shodě a rozhodujícího vlivu na strategické cíle a významná rozhodnutí bude splněna především tehdy, pokud mezi společně ovládajícími zadavateli bude ve vztahu k obsazení orgánů s rozhodovací pravomocí uzavřena dohoda o způsobu výkonu hlasovacích práv, která bude v praxi uplatňována a naplňována – dohoda o společném postupu při výkonu hlasovacích práv nemusí být nutně formalizovaná a postačí, bude-li na základě faktického stavu zřejmé, že společně ovládající veřejní zadavatelé postupují při obsazování orgánů s rozhodovací pravomocí konzistentně ve shodě,²⁵
- podle čl. 12 odst. 3 písm. i) směrnice 2014/24/EU – orgány s rozhodovacím oprávněním ovládané právnické osoby jsou složeny ze zástupců všech zúčastněných veřejných zadavatelů; jednotliví zástupci mohou zastupovat některé nebo všechny zúčastněné veřejné zadavatele,
- není možné, aby existoval byť i jeden jediný ovládající veřejný zadavatel, který by neměl rozhodující vliv na strategické cíle a významná rozhodnutí, resp. není možné, aby účast některého veřejného zadavatele byla pouze formální s absencí výkonu společné kontroly či dokonce s jeho vyloučením z rozhodování o strategických cílech či jiných významných rozhodnutích – ve své podstatě nesmí dojít k situaci, kdy by veřejní zadavatelé s minoritním podílem nebyli aktivně zapojeni v rozhodovacím procesu.²⁶

4.2.3 Důsledky pro přímé zadávání

Z provedené analýzy vyplývají následující důsledky:

- významnější část plnění ze smlouvy uzavřené prostřednictvím vertikální spolupráce by neměl plnit poddodavatel;
- není možné, aby např. jednotlivá ministerstva společně využívala v rámci vertikální spolupráce vědecké centrum, které je ovládanou právnickou osobou jednoho z ministerstev (Šebesta a kol., 2022) = každý musí mít zachován prvek kontroly („společná kontrola“)!;²⁷
- podle směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/24/EU o zadávání veřejných zakázek zadávací řízení na veřejné zakázky nelze koncipovat se záměrem vyloučit je z oblasti působnosti této směrnice nebo uměle zúžit hospodářskou soutěž. Hospodářská soutěž se považuje za uměle zúženou, pokud je zadávací řízení na veřejnou zakázku koncipováno se záměrem bezdůvodně zvýhodňovat nebo znevýhodňovat určité hospodářské subjekty;

²⁵ KRUTÁK, Tomáš et al. Zákon o zadávání veřejných zakázek s komentářem k 1. 1. 2024. Olomouc: Anag, 2024, dostupné z CODEXIS.

²⁶ Také VANĚČEK, Jan, KRČ, Robert. Zákon o zadávání veřejných zakázek. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 89.

²⁷ ŠEBESTA, Milan et al. Zákon o zadávání veřejných zakázek. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 79.

- podle rozsudku SDEU C-15/13 Technische Universität Hamburg-Harburg a Hochschul-Informations-System (HIS) GmbH v. Datenlotsen Informationssysteme GmbH:
 - smlouva, jejímž předmětem je dodání výrobků, uzavřená mezi univerzitou, která je veřejným zadavatelem a je v oblasti nákupů výrobků a služeb kontrolována německou spolkovou zemí, na straně jedné a soukromoprávním podnikem vlastněným spolkovým státem a německými spolkovými zeměmi, mezi něž patří uvedená spolková země, na straně druhé představuje veřejnou zakázku, a musí tudíž podléhat pravidlům postupu při zadávání veřejných zakázek,
 - je nesporné, že neexistoval žádný vztah kontroly mezi univerzitou, jež je veřejným zadavatelem, a HIS, jež je subjektem, jemuž je veřejná zakázka zadána, univerzita totiž nevlastnila žádný podíl na základním kapitálu tohoto subjektu a neměla žádného zákonného zástupce v řídicích orgánech tohoto subjektu;
- podle rozsudku ESD C-340/04 Carbotermo SpA a Consorzio Alisei proti Comune di Busto Arsizio a AGESP SpA: v případě, že by více veřejných orgánů vlastnilo podnik, může být podmínka provádění většiny činností s veřejným orgánem nebo orgány, které vlastní tuto společnost, splněna, pokud tento podnik usku- tečňuje většinu své činnosti nikoliv nezbytně s jedním z těchto veřejných orgánů, avšak s těmito orgány jako celkem;
- podle rozsudku SDEU C-574/12 Centro Hospitalar de Setúbal EPE a Serviço de Utilização Comum dos Hospitais (SUCH) proti Eurest (Portugalsko) - Sociedade Europeia de Restaurantes Lda: v případě, kdy je veřejná zakázka zadána subjektu, kterým je obecně prospěšná nezisková organizace, jejímiž členy jsou v okamžiku zadání této zakázky nejen subjekty patřící do veřejného sektoru, ale i soukromá zařízení sociální solidarity vyvíjející neziskové aktivity, není podmínka týkající se „obdobné kontroly“ stanovená judikaturou SDEU k tomu, aby veřejná zakázka mohla být považována za plnění „in-house“, splněna;
- podle rozsudku ESD C-324/07 Coditel Brabant SA proti Commune d’Uccle a Région de Bruxelles-Capitale:
 - v případě, kdy několik veřejných orgánů vlastní entitu, která je držitelem koncese, které svěřují plnění jednoho ze svých úkolů veřejné služby, může být kontrola, kterou tyto veřejné orgány vykonávají nad touto entitou, vykonávána těmito veřejnými orgány společně,
 - *a contrario* – může ji vykonávat některý z nich ve větším rozsahu, přípustné rozhodování většinově, ale nesmí někoho vyloučit ze společné kontroly,
 - prosazovaný vliv nemusí být nutně individuální, ale je nutné, aby byl účinný;
- podle rozsudku SDEU ve spojených věcech C-182/11 a C-183/11 Econord SpA v. Comune di Cagno a další:
 - jistě není nezbytné v případě využití společného subjektu několika veřejnými orgány za účelem plnění společného úkolu v rámci veřejných služeb, aby měl každý z těchto orgánů sám o sobě nad tímto subjektem

- individuální kontrolní moc, to však nic nemění na tom, že nad ním vykonávaná kontrola nemůže spočívat pouze v kontrole veřejného orgánu držícího většinový podíl na základním kapitálu dotčeného subjektu, neboť jinak by byla popřena samotná koncepce společné kontroly,
- postavení veřejného zadavatele v subjektu, jemuž je zakázka zadávána a který je ve společném vlastnictví, nezajišťující jakoukoli možnost podílet se na kontrole tohoto subjektu by totiž otvíralo možnost k obcházení užití pravidel unijního práva v oblasti veřejných zakázek a koncesí na služby, neboť čistě formální účast na takovémto subjektu nebo na společném orgánu zajišťujícím jeho řízení by zbavovala tohoto veřejného zadavatele povinnosti zahájit nabídkové řízení podle pravidel unijního práva, ačkoli by se posledně uvedený zadavatel nijak neúčastnil výkonu „obdobné kontroly“ nad tímto subjektem (také rozsudek ESD C-231/03),
 - pokud několik veřejných orgánů v postavení veřejného zadavatele společně zřídí subjekt pověřený plněním jejich úkolů v oblasti veřejných služeb nebo pokud veřejný orgán do takovéhoho subjektu vstoupí, je podmínka stanovená judikaturou SDEU, podle níž musí tyto orgány, aby byly osvobozeny od povinnosti zahájit veřejné zadávací řízení podle pravidel unijního práva, společně nad tímto subjektem vykonávat kontrolu obdobnou té, kterou vykonávají nad vlastními organizačními složkami, splněna, pokud má každý z těchto orgánů podíl jak na základním kapitálu, tak v řídicích orgánech uvedeného subjektu;
- podle rozsudku ESD C-573/07 Sea Srl proti Comune di Ponte Nossa: kontrolu vykonávanou samosprávnými územními celky-akcionáři lze považovat za kontrolu, která je obdobná kontrole, kterou tyto celky vykonávají nad vlastními organizačními složkami, a to za takových okolností, jako jsou okolnosti věci v původním řízení, kdy:
 - činnost této společnosti je omezena na území těchto celků a je především vykonávána v jejich prospěch,
 - prostřednictvím statutárních orgánů složených ze zástupců těchto celků mají tyto celky rozhodující vliv jak na strategické cíle, tak na důležitá rozhodnutí této společnosti;
 - podle rozsudku SDEU C-159/11 Azienda Sanitaria Locale di Lecce a Università del Salento v. Ordine degli Ingegneri della Provincia di Lecce a další: unijní právo v oblasti veřejných zakázek brání vnitrostátní právní úpravě, která dovoluje, aby byla bez výzvy k účasti v soutěži uzavřena smlouva, na jejímž základě mezi sebou veřejnoprávní entity zavádějí spolupráci, jestliže předmětem takové smlouvy není zajistit plnění úkolu v rámci veřejných služeb, který je těmto entitám společný, jestliže se neřídí pouze ohledy a požadavky souvisejícími se sledováním cílů ve veřejném zájmu nebo jestliže může soukromoprávnímu poskytovateli zajistit výhodnější postavení ve vztahu k jeho konkurentům;
 - podle rozsudku SDEU C-386/11 Piepenbrock Dienstleistungen GmbH & Co. KG v. Kreis Düren: smlouva, jejímž prostřednictvím veřejnoprávní subjekt – ač není zavedena spolupráce mezi veřejnoprávními subjekty / smluvními stranami za

účelem plnění společného úkolu v rámci veřejných služeb – svěřuje jinému veřejnoprávnímu subjektu úkol provádět úklid určitých kancelářských, správních a školních budov za finanční náhradu, jež má odpovídat nákladům vzniklým plněním uvedeného úkolu, a vyhrazuje si pravomoc kontrolovat řádné provádění tohoto úkolu, přičemž druhý subjekt je oprávněn využít k plnění tohoto úkolu třetích osob případně disponujících kapacitou k vyvíjení aktivity na trhu za účelem plnění tohoto úkolu, představuje veřejnou zakázku na služby.

5 DISKUSE

ZnalZ vymezuje okruh typů právnických osob, které mohou být znaleckým ústavem. Má-li forma znaleckého ústavu korespondovat s požadavkem návrhové části projektu, tj. zajistit nezávislé chování znaleckého ústavu prostřednictvím druhého zřizovatele, je možné v rámci současného znění ZnalZ k tomu využít toliko právní formu „ústav“ podle OZ. Možnost právní formy „ústav“ pro znalecký ústav se však zjevně dostala do ZnalZ nedopatřením a MSp se to snaží napravit novelou ZnalZ, která nyní prošla meziresortním připomínkovým řízením.

ÚSI VUT, jako připomínkové místo ZnalZ, podal k novele připomínku v tom smyslu, aby možnost „ústavu“ v zákoně zůstala, ale aby byla omezena jen na zřizovatele, u nichž zákon umožňuje být znaleckým ústavem. Meziresortní připomínkové řízení bylo ukončeno na sklonku roku 2023 a ještě nebylo vypořádáno a jeho výsledek nelze předjímat. Jako pravděpodobně možné se jeví následující tři možnosti:

1. zákon v předmětné části zůstane v dosavadním znění – platí řešení navržené v tomto článku,
2. bude akceptována připomínka ÚSI VUT – platí řešení navržené v tomto článku,
3. bude nakonec přijato znění navrhované MSp – připadají v úvahu následující varianty:
 - a. založit znalecký ústav jen v gesci MO – to by vyžadovalo složité a pravděpodobně i často zpochybňované řešení jeho nezávislosti,
 - b. založit znalecký ústav mimo resort obrany jako zcela nezávislou entitu veřejného práva,
 - c. nezakládat znalecký ústav, nýbrž znaleckou kancelář – postavení znalecké kanceláře může být oproti znaleckému ústavu chápáno jako slabší.

ZnalZ také vyžaduje, aby se instituce před svým ustanovením znaleckým ústavem zabývala alespoň tři roky vědeckovýzkumnou činností v zapisovaných oborech, odvětvích, případně specializacích. Naproti tomu ZnalZ striktně nevyžaduje, aby znalecký ústav disponoval přímo znalci v oborech své činnosti, svoji činnost může též vykonávat prostřednictvím osob zapojených do vědecké a výzkumné činnosti (v oblastech výkonu své znalecké činnosti).

Zadávání znaleckých posudků ale i jiných zakázek v režimu „in-house“ MO ČR se jeví z pohledu analyzované judikatury jako možné. Oba zřizovatelé znaleckého ústavu, tj. MO

ČR i VUT v Brně jsou ve smyslu ZVZ veřejnými zadavateli. Podle návrhu, viz kapitolu 2, budou mít oba tyto subjekty kontrolní pravomoci nad společně zřízeným subjektem.

Podle analyzované judikatury ovládající veřejní zadavatelé jsou nezávislí na sobě navzájem, tzn. mohou společně ovládanou osobu využívat samostatně bez ohledu na to, zda druhý ovládající veřejný zadavatel má či nemá v úmyslu prostřednictvím vertikální spolupráce také využít poskytovaných služeb, podstatná je kontrola všemi zřizovateli nad všemi poskytovanými službami.

ZÁVĚR

Téma popsané v tomto článku je dovršením shrnutí provedeného výzkumu v rámci projektu Znalec, přesněji jeho prvního úkolu, který se týká problematiky zřízení znaleckého ústavu. Výsledky tohoto výzkumu byly v rámci tří plánovaných workshopů konzultovány se zástupci zadavatele, Ministerstva obrany ČR.

Dílčím výstupem řešení je návrh kompetencí znaleckého ústavu, širší než předpokládalo zadání projektu, jeho organizační, finanční a personální zajištění. Podle návrhu má vzniknout znalecký ústav, jehož zřizovateli by mělo být Ministerstvo obrany ČR a Vysoké učení technické v Brně s vyváženými kontrolními kompetencemi tak, aby byla zajištěna nestrannost a odborná nezávislost znaleckého ústavu a tím obtížná zpochybnitelnost výsledků jeho práce.

Výzkum, jehož výsledky jsou uvedeny v tomto článku, proběhl v rámci projektu Znalec, číslo OYUOB20220004, financovaného v rámci programu Ambice – podpora rozvoje oblastí, ve kterých ozbrojené složky dosahují významných výsledků v rámci NATO a EU (2020–2026) Ministerstva obrany.

Autoři:

Mgr. Jan Hak, narozen 1993, absolvent magisterského studijního programu Právo a právní věda na Právnické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci, kde realizoval i doktorské studium se zaměřením na právo na informace na Katedře správního práva a finančního práva. Dlouhodobě se věnuje zejm. správnímu právu a právu životního prostředí. Kromě toho se zabývá problematikou práva ozbrojeného konfliktu a s tím souvisejících aspektů obrany státu. Autor pracuje pro Ministerstvo obrany od roku 2020 a dále působí jako lektor na soukromé vysoké škole. Je členem České společnosti pro právo životního prostředí.

Plk. gšt. doc. Dr. habil. Ing. Pavel Foltin, Ph.D., narozen 1976. Absolvent bakalářského, magisterského a doktorského studijního programu Ekonomika a management, studijního oboru Ekonomika obrany státu, na Vysoké vojenské škole pozemního vojska ve Vyškově (1998, 2000, 2004). V roce 2012 habilitoval na Univerzitě veřejné správy v Budapešti, ve studijním programu Teorie řízení obrany, v oblasti vzdělávání Vojenské vědy v sociálních studiích

(Dr. habil.). V roce 2017 úspěšně absolvoval Kurz generálního štábu na Univerzitě obrany. Druhé habilitační řízení vykonal na Univerzitě obrany v roce 2019, ve studijním programu Ekonomika a management, studijním oboru Ekonomika obrany státu. V akademickém prostředí působí od roku 2003, je účastníkem zahraničních mezinárodních cvičení a řešitelem národních i mezinárodních vědeckých a rozvojových projektů. Jeho odborná činnost je zaměřena do oblasti vojenské logistiky v mnohonárodních operacích, bezpečnosti a udržitelnosti logistických řetězců, modelování a simulace distribučních řetězců.

Ing. Dagmar Pospíšilová, Ph.D., LL.M., narozena 1967. Je absolventkou doktorského studia v oblasti mezinárodních vztahů v průmyslovém vlastnictví na Metropolitní univerzitě v Praze. Od roku 2000 do roku 2020 působila jako akademická pracovnice na Mendelově univerzitě a od roku 2021 působí v Centru dopravního výzkumu, v. v. i., jako výzkumná pracovnice. V rámci své výzkumné práce se, mj., zabývá analýzou právních předpisů ve vazbě na jejich regulační dopad (Regulatory Impact Assessment). Je členkou dvou výborů American Society for Testing and Materials (ASTM International).

Prof. Ing. Karel Pospíšil, Ph.D., LL.M., absolvent oboru konstrukce a dopravní stavby Fakulty stavební na VUT, doktorského programu dopravní prostředky a infrastruktura Univerzity Pardubice, MBA a MSc programů ve strategickém managementu a ekonomii validovaných Nottingham Trent University a LL.M. programu v oboru obchodní právo Staffordshire University. Prošel habilitačním i profesorským řízením na Univerzitě Pardubice. Svou profesionální cestu začal v roce 1992 jako projektant silnic v Německu a následně v Česku. V roce 2000 přešel do Centra dopravního výzkumu (CDV), kde pracoval postupně jako výzkumný pracovník, vedoucí výzkumné skupiny, ředitel výzkumu a vývoje a ředitel. V tomto období absolvoval již zmíněné studium Ph.D., manažerské a právnícké studium, stal se soudním znalcem a spolupracoval s Univerzitou Pardubice. Po skončení své mise v CDV byl jmenován členem představenstva Technické správy komunikací hl. m. Prahy, členem, později předsedou dozorčí rady Českých drah. Od konce roku 2020 působí jako ředitel a profesor na Ústavu soudního inženýrství VUT.

Jak citovat: HAK, Jan, Pavel FOLTIN, Dagmar POSPÍŠILOVÁ a Karel POSPÍŠIL. Návrh právní formy znaleckého ústavu pro objektivizaci akvizičního procesu. *Vojenské rozhledy*. 2024, 33 (2), 097-115. ISSN 1210-3292 (print), 2336-2995 (online). Available at: www.vojenskerozhledy.cz.

Recenzovaný článek

Vojenská závěť v českém občanském zákoníku

Military Will in the Czech Civil Code

Pavel Salák

Abstrakt: Text se věnuje rozboru právní úpravy vojenské závěti v novém občanském zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb.). Zasazuje ji do historickoprávního kontextu. Prioritní pozornost je však věnována detailnímu rozboru aktuální právní úpravy a možným problémům, které tato úprava přináší. Stručně také zmiňuje jiné možnosti pořízení pro případ smrti, které by mohl voják využít. Právní úprava vojenské závěti v občanském zákoníku je možno označit za velmi vhodně pojatou, reflektující i realitu zahraničních misí. Významným je i fakt, že za splnění patřičných náležitostí má podobu veřejné listiny. Otázkou však je, jak se k úpravě postaví aplikační praxe soudů.

Abstract: The text is dedicated to the analysis of the legal regulation of military wills in the new Civil Code (Law No. 89/2012 Coll.). It places it in a historical legal context. However, priority attention is paid to a detailed analysis of the current legal regulation and potential issues that this regulation brings. It also briefly mentions other options for last dispositions that a soldier could use. The legal regulation of military wills in the Civil Code can be characterized as very well conceived, reflecting the reality of foreign missions. The fact that it takes the form of a public document is also significant if the relevant requirements are met. However, the question is how the application practice of the courts will approach the adjustment.

Klíčová slova: Vojenská závěť; Občanský zákoník 2012; dědické právo; závěť; dovětek.

Keywords: Military Will; Czech Civil Code 2012; Law of Succession; Last Will; Codizil.

ÚVOD

Vojenská závěť je jednou z forem mimořádné závěti, kterou zavedl zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen jako OZ 2012). Jde o institut, jehož kořeny sahají až do antiky. Je možno říci, že jde o jeden z tradičních typů závěti, který se vyskytuje v řadě kontinentálních kodifikací moderní doby,¹ nicméně z našeho právního řádu zmizel ve 20. letech 20. století. V roce 1918 totiž byla nově vzniklou Československou republikou recipována právní úprava rakouská, na území Čech, Moravy a Slezska spočívající v rakouském občanském zákoníku z r. 1811 (ABGB v první republice znám též jako OZO – obecný zákoník občanský). Právní úprava vojenského testamentu v Rakousku-Uhersku vycházela z německé koncepce,² kde závěť byla upravena nikoliv v právu občanském, ale přímo vojenskými předpisy. Na konci Rakousko-Uherska byl tímto předpisem *Dienstreglement* z r. 1873.³ V novém Československu však byl počátkem dvacátých let vydán nový branný zákon a v návaznosti na něj i nový služební řád. Tyto Československé předpisy však již úpravu vojenské závěti neobsahovaly, a tedy z právní úpravy zmizela. Sice s ní počítala chystaná rekodifikace občanského práva, ta však nikdy nevstoupila v platnost a Občanský zákoník z r. 1950 ve své důvodové zprávě výslovně uváděl: „*Tzv. privilegované testamenty pro dobu války nebo epidemií osnova nezná. Souvisí to jednak..., jednak s tím, že se nový občanský zákoník tvoří pro údobí mírového budování socialismu.*“⁴ Tím byla vojenská závěť, ale spolu s ní i ostatní mimořádné závěti, z našeho právního řádu vyřazena. Neupravoval jí tak ani občanský zákoník z r. 1950, ale ani občanský zákoník z r. 1964, a to až do posledního dne jeho účinnosti 31. 12. 2013.

Znovuzavedení vojenské závěti přinesl – téměř po sto letech – až nový občanský zákoník. Cílem následujícího textu je poskytnout obsáhlejší rozbor platné právní úpravy vojenské závěti se zaměřením na možné problémy, které by se mohly objevit. Text do určité míry vychází ze starších autorových textů, na něž je možno rovněž odkázat.⁵ Některé názory byly korigovány, nicméně aktuálně není známa autorovi žádná vojenská závěť, resp. žádný spor vedený ohledně platnosti či neplatnosti vojenské závěti. Z toho důvodu

¹ Faktem však je, že v Německu a Rakousku však tento typ závěti již není. Jeho zrušení bylo jedním z důsledků druhé světové války a snahou o jistou „demilitarizaci“ v těchto státech. RUDNICKI, Jan. *Testament żołnierski i testamenty wojskowe w europejskiej tradycji prawnej*. Edice: Europejska tradycja prawna. Krakov: Wydawnictwo OD NOWA, 2015, s. 67.

² RUDNICKI, Jan. *Testament żołnierski i testamenty wojskowe w europejskiej tradycji prawnej*. Edice: Europejska tradycja prawna. Krakov: Wydawnictwo OD NOWA, 2015, s. 63an.

³ Služební řád pro vojsko z 9. 8. 1873, I. díl (§ 101) vydaný oběž. nařízením z 2. 7 1886, pres. č. 2839. Příl. 3. Ustanovení o úlevách propůjčených vojenským osobám při posledních pořízeních. Český text viz ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír (eds.) *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a Podkarpatské Rusi*. 3. díl. Praha: V. Linhart, 1936, s. 162.

⁴ Důvodová zpráva k OZ 1950 zvláštní část k § 542 až 545. Občanský zákoník, Praha: Orbis, 1950, s. 304.

⁵ Zejména SALÁK, Pavel. *Návrat vojenského testamentu*. *Právník*. AV ČR, Ústav státu a práva, 2017, roč. 156, č. 4, s. 286-300. Dále pak SALÁK, Pavel. *Testamentum militis jako inspirační zdroj moderního dědického práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2016 a také SALÁK, Pavel a kol. *Historie osnovy Občanského zákoníku z roku 1937. Inspirace, problémy a výzvy*. Brno: Masarykova univerzita, 2017.

je třeba upozornit, že není možno pořádně predikovat, jak se k uvedeným problémům postaví aplikační praxe českých soudů.

1 VOJENSKÁ ZÁVĚŤ VE STRUKTUŘE DĚDICKÉHO PRÁVA V OZ 2012

Vojenská závěť je v OZ 2012 upravena v § 1545. Tento paragraf v rámci systematiky dědického práva spadá do části věnované závětím s úlevami (§ 1542-1549 OZ 2012). V tomto ohledu vedle § 1545 OZ 2012 hrají význam ještě následující paragrafy 1546-1549 OZ 2012, které obsahují jakási „obecná“ ustanovení k jednotlivým typům těchto mimořádných závětí.

Kromě toho je třeba upozornit ještě na jeden fakt. Zákon sice hovoří toliko o závětech s úlevami, ale závěť není jediným typem pořízení pro případ smrti. Aplikace ustanovení § 1542-1549 OZ 2012 je možná i na tzv. dovětek (§ 1498 OZ 2012). Dovětkem je možno rozumět jednostranné pořízení pro případ smrti, kterým není stanoven dědic. Může jím být nějaké doplnění závěti - např. podmínka pro dědice. Typicky však obsahem dovětku může být pouhý odkaz – tedy příkaz dědici, aby po smrti zůstavitele předal nějaké osobě konkrétní věc, popř. soubor věcí (knihovnu atp.). Jelikož platí dle § 1498 OZ 2012 (in fine): „*Co je stanoveno o závěti, platí obdobně i o dovětku.*“ je možno i dovětek pořídit v mimořádné formě.

Takový případ by mohl nastat např. tehdy, když by dotýčný voják chtěl nějak doplnit existující závěť, nebo ještě spíše, když by byl srozuměn s tím, že jeho dědici budou zákonní dědicové, nicméně rád by, aby některé konkrétní věci připadly určitým jednotlivcům mimo okruh dědiců.⁶ Jen pro pořádek je možno dodat, že odkazovník na rozdíl od dědice neodpovídá za dluhy zůstavitele a také není účastníkem dědického řízení.

Stejně tak je třeba říci, že jak může být závěť zrušena novou závětí, nebo odvolána, aniž by byla nová závěť pořízena, je totéž možno i zde. Tedy vedle závěti a dovětku je v této mimořádné formě pořídit i odvolání existující závěti (dovětku). Je ovšem třeba upozornit, a zejména zde, že jedním ze znaků mimořádné formy je její časová omezenost. Jinými slovy, po uplynutí lhůty takového pořízení – ať již půjde o závěť, dovětek, nebo i o zrušení závěti, zanikne.

⁶ Např. své manželce a dětem (jeho zákonní dědicové) by mohl přikázat, aby jako odkaz vydaly některé konkrétní předměty z jeho majetku někomu z jeho spolubojovníků.

2 VOJENSKÁ ZÁVĚŤ – ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA

2.1. Zákonná úprava

Jak již bylo řečeno, vojenská závěť je upravena v § 1545 OZ 2012, jehož text zní:

„§ 1545

(1) Při účasti v ozbrojeném konfliktu a vojenských operacích může zaznamenat poslední vůli vojáka nebo jiné osoby náležející k ozbrojeným silám velitel vojenské jednotky České republiky, nebo jiný voják v hodnosti důstojníka nebo vyšší, za přítomnosti dvou svědků. Byla-li závěť takto pořízena, nelze její platnost popřít.

(2) Závěť pořízenou podle odstavce 1 odevzdá velitel bez zbytečného odkladu veliteli nadřízeného velitelství, odkud se bez zbytečného odkladu předá Ministerstvu obrany České republiky.“⁷

Důvodová zpráva sice neuvádí, která právní úprava pro OZ 2012 byla inspirací, nicméně na první pohled je patrné, že jí nebylo již zmiňované ABGB, stejně tak však inspirací nebyl ani vládní návrh čl. občanského zákoníku z r. 1937 (Osnova 1937),⁸ které jsou jinak hlavními inspiračními zdroji pro dědické právo v OZ 2012.⁹ Náleží spíše do okruhu románského pojetí vojenské závěti¹⁰ a nejbližší má patrně k závěti v italském Codice Civile Italiano.

Základním charakteristickým znakem vojenské závěti – stejně jako u ostatních závětí s úlevami je fakt, že ji je možno pořídit v ústní formě. Podobně jako v případě ostatních mimořádných závětí je zde však několik limitujících faktorů:

- okolnosti pořízení;
- okruh oprávněných osob;
- okruh příjemců projevu zůstavitele;
- podoba a záznam pořízení.

⁷ Autentický text zákona je obsažen toliko ve Sbírce zákonů (zákon č. 89/2012 Sb., částka 33). Pro snazší orientaci je možno odkázat na online text zákona viz: ESKO, 2012. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Online. In: Zákony pro lidi. AION CS, © 20102023. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>. [cit. 2024-03-01]

⁸ Zde srovnej ke genezi tohoto ustanovení v OZ 2012 ELIÁŠ, Karel. Privilegované závěti a osnova českého občanského zákoníku. In: KNOLL, Vilém (ed.). *Pocta Stanislavu Balíkovi k 80. narozeninám*. Plzeň: A. Čeněk, 2008, s. 88. Pokud jde meziválečnou rekodifikaci, tak § 438 Osnovy 1937 znal „válečný testament“, kde rozhodujícím kritériem nebyla příslušnost k vojsku, ale fakt, že je válečný stav. Viz např. SALÁK, Pavel a kol. *Historie osnovy Občanského zákoníku z roku 1937. Inspirace, problémy a výzvy*. Brno: Masarykova univerzita, 2017.

⁹ Faktem však je, že problematika mimořádných závětí je z tohoto výjimkou a inspirace je čerpána spíše z německého občanského zákoníku tzv. BGB (typicky § 1542, 1543 OZ 2012), popř. jiných zákoníků.

¹⁰ Je upravena v občanském zákoníku, může mít charakter veřejné listiny. Více viz RUDNICKI, Jan. *Testament żołnierski i testamenty wojskowe w europejskiej tradycji prawnej*. Edice: Europejska tradycja prawna. Krakov: Wydawnictwo OD NOWA, 2015.

2.2 Okolnosti pořízení

U vojenské závěti bylo jedním z jejích specifíků, že prioritně byla mimořádnost dána „stavovským“ charakterem vojáků. Tento aspekt, který měl odraz ještě ve zmiňované rakouské úpravě,¹¹ však je již úpravě OZ 2012 cizí. Zákon počítá s tím, že je možno takovéto pořízení učinit v zásadě jen v době, kdy u vojáka lze oprávněně předpokládat zvýšené riziko smrti. Rozlišuje dvě situace, přičemž tou první je ozbrojený konflikt. Vedle něj však uvádí ještě situaci druhou, a to pojem vojenské operace. Ani jeden z těchto termínů není zákoníkem poměrně pochopitelně definován, a je zde tedy třeba vycházet z toho, jak jsou tyto termíny vykládány právě ve vojenském prostředí. Úprava občanského zákoníku tak mj. reaguje na skutečnost, že v současné době jsou vojáci nasazováni nejen v „klasických“ válkách, ale jsou zde i tzv. konflikty nízké intenzity.¹² Operaci je možno charakterizovat takto: „*Obsahem vojenské operace je provedení (splnění) významného vojenského strategického, taktického, výcvikového, administrativního (správního) úkolu (cíle)*.“¹³ Vyjde-li se z této definice, tak je patrné, že rozsah vojenských operací je velmi široký. Zdaleka nemusí mít povahu jen řešení konfliktu, ale může jít např. i o vojenská cvičení, anebo i jiné operace, které jsou nebojové.¹⁴

Je však třeba zdůraznit, že požadavku vojáka pořídit závěť není povinnost vyhovět („... může zaznamenat...“). Tato skutečnost je dána tím, že nejde o prioritní povinnost osoby, před níž je závěť pořizována (typicky velitele), a tedy mohou zde na straně této osoby existovat překážky, proč není s to vojákovi vyhovět.¹⁵

2.3 Okruh oprávněných osob

Lapidárně řečeno, je možno říci, že osobami oprávněnými jsou vojáci. Sama úprava zde opět používá dva termíny – jednak již zmíněný voják – a dále pak ještě zákon hovoří o osobách náležejících **k ozbrojeným silám**. Občanský zákoník zde opět nedefinuje, o koho jde, a je tedy se třeba podívat na jiné předpisy. Zde se však objevuje problém právě ve vazbě na onen termín „ozbrojené síly“.

¹¹ Ta rozlišovala s úlevami právě „stavovskými“ a ještě dalšími pak právě v době války. Srovnej text Služebního řádu, resp. jeho český překlad – viz ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír (eds.). *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a Podkarpatské Rusi*. 3. díl. Praha: V. Linhart, 1936, s. 162.

¹² Srovnej operační nasazení dle § 2 odst. 13 zákona č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách v účinném znění.

¹³ SOJKA, Milan, SOCHA, Oldřich. *Vojenské operace. Doktríny*, 2011, č. 1, s. 1.

¹⁴ Tak třeba pomoc při mimořádných událostech jako byly např. povodně 1997 nebo 2002.

¹⁵ Např. přímo uprostřed bojové akce, popř. v polní nemocnici, která je přehlcena raněnými vyžadujícími co nejrychlejší ošetření.

Právě ale tento termín může vyvolat jisté problémy.¹⁶ Pokud by totiž byla brána na zřetel pouze právní úprava daná zákonem č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky, tak by byl okruh ozbrojených sil vymezen toliko na Armádu ČR, Vojenskou kancelář prezidenta republiky a Hradní stráž. Jaká je však v tomto pojetí pozice příslušníků Vojenské policie a Vojenského zpravodajství, kteří dle tohoto zákona nejsou příslušníky ozbrojených sil? Zde je třeba upozornit na fakt, že existují i jiné předpisy, které rovněž používají termín „ozbrojené síly“, ale v širším rozsahu.¹⁷ Prvním je význam institucionální – odpovídající § 3 odst. 2 zákona č. 219/1999 Sb. (armáda, Vojenská kancelář prezidenta republiky, Hradní stráž) a vedle toho funkční pojetí, které je mnohem širší a kam by spadali např. i příslušníci Vojenské policie či Vojenského zpravodajství.¹⁸

Technicky vzato by takovouto závěť mohly pořídit i jiné – civilní – osoby. Půjde zde zejména o civilní zaměstnance, které ozbrojené síly v současné době velmi často využívají.¹⁹ Je otázkou, zda by neměly být za tyto osoby považovány např. i civilní osoby, které byly povolány k plnění určitých úkolů ve prospěch armády (např. kopání zákopů či jiné podobné práce, tak jako tomu bylo např. za 2. světové války). Text zákona hovoří o tom, že tyto osoby mají náležet k ozbrojeným silám, a jelikož osoby povolané k pracovní výpomoci jsou podřízeny velitelským orgánům vojenských útvarů a zařízení, mělo by jim toto právo náležet rovněž (dle ustanovení § 25 odst. 2 zákona č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky, ve znění pozdějších novel. V případě osob povolaných k pracovní povinnosti tomu tak není, a lze tedy předpokládat, že jim toto právo nenáleží). Za určitých okolností by pak pořizovatel ani nemusel mít české státní občanství.

2.4 Okruh příjemců projevu zůstavitele

Zůstavitel, tedy osoba pořizující závěť, však nemůže tuto svou vůli projevit zcela libovolně bez žádných formálních náležitostí. Jako u jiných ústních mimořádných závětí je zde vyžadována přítomnost svědků a zejména pak - jako v případě závětí dle §§ 1543 a 1544 OZ 2012 – osoby, již je tento projev adresován a která také má povinnost jej zaznamenat.

¹⁶ SKORUŠA, Leopold, HORÁK, Ondřej, VIČAR, Radim a ZBOŘIL, Tomáš. Ozbrojené síly v institucionálním a funkčním pojetí. K vymezení a výkladu pojmu ozbrojených sil a jeho praktickým důsledkům. *Vojenské rozhledy*. 2022, č. 4, s. 3-22.

¹⁷ Jde např. o ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava ČR (čl. 39 odst. 3 a čl. 43), Listinu základních práv a svobod (v čl. 27 odst. 4 a čl. 44) nebo ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti ČR (čl. 3 odst. 1, čl. 4 a 11).

¹⁸ SKORUŠA, Leopold, HORÁK, Ondřej, VIČAR, Radim a ZBOŘIL, Tomáš. Ozbrojené síly v institucionálním a funkčním pojetí. K vymezení a výkladu pojmu ozbrojených sil a jeho praktickým důsledkům. *Vojenské rozhledy*. 2022, č. 4, s. 20.

¹⁹ Ani to ovšem není historicky nic neznámého – stejné právo jim přiznával i již zmiňovaný rakouský služební řád. Viz SALÁK, Pavel. *Testamentum militis jako inspirační zdroj moderního dědictvého práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 244an.

Běžně je takto oprávněnou osobou velitel v hodnosti důstojníka.²⁰ Takovou podobu měla i vojenská závěť v původní podobě návrhu zákona (r. 2005). Na základě připomínky ministerstva obrany však došlo k zdánlivě malé, ale velmi důležité změně. Dle platné úpravy je tou osobou tedy velitel vojenské jednotky České republiky, nebo jiný voják v hodnosti důstojníka nebo vyšší (§ 1545 odst. 1 OZ 2012).

Z tohoto znění je tedy zcela jednoznačně patrné, že v případě velitele vojenské jednotky ČR neplatí podmínka, že musí jít pouze o důstojníka. Velitel může být v pozici hodnotí rotmistrovských, ba dokonce, jelikož není specifikována ani velikost jednotky, může jít i klidně o osobu v hodnosti poddůstojníka. Je zde třeba upozornit, že důvodová zpráva tomuto neodpovídá a hovoří stále o veliteli v hodnosti důstojníka, nicméně tato skutečnost je způsobena tím, že po změně textu zákona nedošlo ke změně důvodové zprávy.²¹

Pokud by byla závěť pořizována před jinou osobou, než je velitel jednotky, je již vyžadováno, aby byl dotýčný v hodnosti důstojníka či vyšší.

V případě důstojníka – na rozdíl od velitele jednotky – není v zákoně uvedeno, že musí být vojákem ozbrojených sil České republiky. Je zde možný dvojitý výklad. Více restriktivní bude, že je míněn též důstojník ozbrojených sil ČR, ačkoliv to není výslovně uvedeno, pro což by svědčil fakt, že ke změně ustanovení došlo dodatečně na základě připomínek Ministerstva obrany ČR.

Na druhou stranu je zde možno argumentovat i tak, že není-li výslovně požadavek na vztah k České republice uveden, nemusel by onen důstojník být nutně důstojníkem naší armády, ale mohlo by jít i o důstojníka armády jiné. Zde však je sporné, zda by záznam vůle měl, resp. mohl mít povahu veřejné listiny, jelikož jej není možno považovat za orgán České republiky.

Je třeba vzít na vědomí, že v souvislosti se spojeneckými závazky mohou být v rámci NATO vytvořeny jednotky, jež jsou tvořeny příslušníky ozbrojených sil více států. Podobně může totiž nastat situace, kdy voják České republiky se v ohrožení života ocitne mimo svou jednotku, např. v nemocnici spojeneckého vojska.²² V tomto případě by teoreticky mohl pořídit poslední vůli i před důstojníkem cizího vojska, ovšem za splnění předpokladu, že pořízení bude činěno v takové podobě (což je zejména otázka jazyka), aby mu tento důstojník a svědci byli s to porozumět. Ve vztahu k jazyku je však třeba říci, že pořízení pro případ smrti, byť je činěno podle českého práva, nemusí být nutně učiněno v jazyce českém. Lze si tedy klidně představit i závěť učiněnou v anglickém jazyce.

Jak již bylo řečeno, tato osoba je adresátem, kterému zůstavitel směřuje svůj projev, a je také jejím úkolem, aby byla závěť zaznamenána. Je vhodné, aby tato osoba byla také obeznámena s právní úpravou mimořádné závěti v našem právu a rovněž tak nejspíš i se základními rysy dědického práva. Není to však nutnou podmínkou – není zde zákonem nijak vyžadováno právní vzdělání, a ačkoliv se u občanů předpokládá znalost právního řádu v duchu rčení: „neznalost zákona neomlouvá“, realita je často odlišná.

²⁰ Srovnej art. 981-984 Code Civil (novelizováno 2009) a art. 617 Codice Civile Italiano (zde je navíc výslovně uveden ještě kněz a důstojník Červeného kříže).

²¹ HORÁK, Ondřej, RAZIM, Jakub, ZBOŘIL, Tomáš. Rekodifikace soukromého práva a příslušníci ozbrojených sil. *Vojenské rozhledy*, 2016, č. 4, s. 142.

²² Lze zmínit např. i společnou přepravu zraněných vojáků AČR a Slovenska z Afganistánu.

Je to však vhodné proto, aby jednak byla závěť nenapadnutelná po formální stránce, jednak, aby tento příjemce při formulování záznamu případně předešel případným obsahovým nepřesnostem či nejasnostem (typicky např. záměna dědice a odkazovníka).

Vedle příjemce zůstavitelova projevu musí být vojenské závěti přítomni dva svědci. Role svědků – jak z názvu vyplývá – je dosvědčit průběh pořízení závěti. V tomto ohledu je důležité, aby si svědci byli své úlohy vědomi. Není tedy svědkem osoba, která se danému právnímu jednání náhodou „nachomýtlá“ a slyšela jej.²³ Krom průběhu samotné závěti by tito svědci měli být s to identifikovat osobu zůstavitele. Nemusí to nutně znamenat, že musí být přáteli, nicméně měli by vědět, kdo oním zůstavitelem je, resp. že osoba, s níž jedná, je zůstavitelem.²⁴

Z textu § 1545 OZ 2012 je patrné, že svědek nemusí být důstojníkem, ale nemusí být dokonce ani vojákem, byť se dá předpokládat, že jím voják často bude. Právní úprava požadavků na svědky je upravena v ustanoveních §§ 1539-1541 OZ 2012 obecně a dále pak ještě speciálně ve vazbě na závěti s úlevami v § 1548. Zde tedy platí, že svědčit mohou i osoby starší patnácti let či osoby omezené na svéprávnosti, pokud jim to však jejich rozumové schopnosti umožňují. Svědkem by mohl být i cizinec, pokud je však schopen svými (jazykovými) znalostmi potvrdit shodu záznamu s projevenou vůlí (§ 1539 odst. 2 OZ 2012).²⁵

Jelikož ustanovení nic takového výslovně neříká (oproti § 1542 OZ 2012), svědci nemusí být současně přítomni po celou dobu, kdy zůstavitel činí pořízení pro případ smrti, byť by to pochopitelně bylo vhodné. Musí však být přítomni čtení zaznamenané závěti a potvrzení zůstavitelem, že jde o jeho vůli.

Důležité je však mít na mysli, že svědkem naopak nemůže být osoba, jež by byla zároveň buď dědicem, nebo odkazovníkem (§ 1540 OZ 2012). Není ani možné, byť by se to s ohledem na výše řečené o současné přítomnosti zdálo, aby se v okamžik, kdy o něm zůstavitel hovoří, tento svědek vzdálil. Svědek dosvědčuje pořízení pro případ smrti jako celek. Sice není zákonem kladen výslovný požadavek, aby byly oba současně přítomni, ale je v zájmu zůstavitele, aby tomu tak bylo.

2.5 Podoba a záznam pořízení

Již bylo řečeno, že zůstavitel svůj projev činí směrem vůči onomu veliteli či důstojníkov. Důstojník tedy vystupuje jako příjemce, nikoliv jako svědek. Není tedy třeba možné, že by byl důstojník „jen přítomen“ a voják svůj projev adresoval někomu jinému – např. jinému vojákovi, který by tak fakticky byl příjemcem, formálně by však měl být jen

²³ Srovnej Usnesení NS ČR ze dne 28. 4. 1997, sp. zn. 2 Cdon 988/96.

²⁴ Srovnej Rozsudek NS ČR ze dne 20. 8. 2018, sp. zn. 21 Cdo 1706/2018, shodně i starší judikatura – viz rozhodnutí NS ČSR ze dne 5. 1. 1927, sp. zn. Rv I 1992/26 (Vážný č. 6661).

²⁵ Pokud by byla pořizována v češtině, do úvahy zde přichází nejspíše jen občané Slovenské republiky. Závěť však dotyčný může pořídit i v jiném jazyce – pak např. použití angličtiny by okruh potenciálních svědků značně rozšířilo.

svědkem. Takovýto projev vůle by neměl žádné platnosti jako vojenská závěť ve smyslu ustanovení § 1545 OZ 2012.²⁶

Projev vůle je projevem ústním, k tomu však, aby závěť byla platná, je potřeba, aby ji dotyčný velitel zaznamenal. Tento záznam by měl nejspíše být písemný. Text zákona toto sice výslovně nestanovuje, nicméně s ohledem na další souvislosti (§ 1545 odst. 2 OZ 2012 – předat závěť velitelství a ministerstvu obrany, § 1546 OZ 2012 uložit závěť u notáře), připadá jiná podoba záznamu (např. audionahrávka), poněkud nereálná.

Mnohem významnější však jsou nároky na záznam, které klade § 1547 OZ 2012. Dle tohoto ustanovení platí, že pak závěť má platnost jako veřejná listina.²⁷ Povaha veřejné listiny je pro závěť velmi důležitá. Pro veřejnou listinu dle § 568 OZ 2012 platí, že je-li nějaká skutečnost potvrzena veřejnou listinou, platí to jako plný důkaz o původu dané listiny a skutečnostech v ní popsáných a potvrzených. Jinými slovy, je-li závěť ve formě veřejné listiny, tak osoba, která by její obsah nějak zpochybnila, nese tato osoba také důkazní povinnost. Naopak v případě pochybností u závěti v podobě soukromé listiny nese důkazní břemeno dědic.

Aby bylo možno považovat závěť za veřejnou listinu je potřeba dle § 1547 odst. 1 OZ 2012 aby:

- byl pořízen její záznam;
- byl záznam podepsán pořizovatelem záznamu a oběma svědky;
- byl tento záznam přečten;
- byl podepsán zůstavitelem.

Takto stanovuje pořadí zákon, nicméně logičtější se jeví následující postup:

- Pořizovatel záznamu pořídí v přítomnosti svědků záznam,
- následně tento záznam přečte zůstaviteli, a to rovněž v přítomnosti svědků, aby mohl zůstavitel potvrdit, že skutečně odpovídá jeho vůli. Přestože zákon nic takového neukládá, podobně jako u svědecké doložky,²⁸ bylo by vhodné, aby byl text záznamu doplněn např. formulací: *Po přečtení textu závěti před dvěma svědky, zůstavitel XY svým podpisem potvrzuje, že jde o jeho vůli.* A pod tuto větu, aby se zůstavitel podepsal,
- teprve v této chvíli je třeba aby byl dokument podepsán jak příjemcem zůstavitelovy vůle, tak i oběma svědky. Zde je opět vhodné, aby záznam obsahoval nejen jejich podpisy, ale také nějaké identifikační údaje, o koho jde, popř. kdo z nich byl svědek (svědecká doložka).

Toto obrácené pořadí vyhovuje skutečnosti, že jím bude prokázán nejen obsah závěti, ale svědci rovněž dosvědčují i ono přečtení a potvrzení zůstavitelem. Rovněž je lepší i v případě, kdy by chtěl zůstavitel ještě něco v textu doplnit, či změnit. Zde je však vhodné, aby i tuto skutečnost pořizovatel záznamu zaznamenal do záznamu (tj. např.

²⁶ Je však možné, že by mohl platit jako závěť ve smyslu § 1542 OZ 2012 viz dále.

²⁷ § 567 OZ 2012: „Veřejná listina je listina vydaná orgánem veřejné moci v mezích jeho pravomoci nebo listina, kterou za veřejnou listinu prohlásí zákon; to neplatí, pokud trpí takovými vadami, že se na ni hledí, jako by veřejnou listinou nebyla.“

²⁸ Tedy označení konkrétních osob jako svědků.

aby i u případných škrtů bylo patrné, že k nim došlo na základě vůle zůstavitel, nikoliv až někdy následně).

3 VADY V ZÁZNAMU

Zákonodárce v §1547 odst. 2 OZ 2012 myslel na skutečnost, že osoby, před nimiž je pořizována závěť a které vyhotovují záznam, mohou učinit chybu. V závislosti na možné vady je možno rozlišit tři druhy vad:

1. vady, které nebudou mít vliv na platnost závěti jako veřejné listiny;
2. vady, které způsobí, že závěť bude platná jen jako soukromá listina;
3. vady, které povedu k neplatnosti závěti (částečné, nebo úplné).

Toto ustanovení je sice inspirováno německým občanským zákoníkem (též jen jako BGB), ale zcela možno komentáře k BGB použít. Navíc zákonodárce uvádí jen několik příkladů, tento výčet však je pouze demonstrativní. V ostatních situacích, které mohou nastat, tak nepanuje jistota a řešení nám tak může poskytnout pouze budoucí judikatura. Lze však předpokládat následující:

Ad 1. Na škodu pořízení pro případ smrti jako veřejné listiny nebude, pokud:

- nebude uvedeno, proč není možno činit pořízení pro případ smrti u notáře – zákon tuto povinnost (na rozdíl od BGB) neukládá, nicméně bližší uvedení okolností může být vhodné z důvodu větší průkaznosti důvodů a okolností pořízení závěti,
- budou chybně (případně nebudou vůbec) osoby svědků a starosty označeny jako „svědek“ či „velitel“, nicméně bude tyto osoby možno identifikovat a z okolností dovodit jejich role při sepisování závěti (např. bude zřejmé, která z oněch osob byla v dané době starostou či jeho zástupcem),
- budou-li v textu některé neobratné formulace, jež by mohly být způsobeny absencí právní erudice u starosty,
- nebude-li uvedeno datum, neboť není obligatorní náležitostí, nicméně je vhodné, aby bylo uvedeno, jak s ohledem na časovou omezenost závěti, tak z důvodu vyšší právní jistoty obecně,
- budou-li chybět podpisy zůstavitele či svědků, avšak absence podpisu bude v textu zápisu výslovně uvedena a zdůvodněna, proč tomu tak je (§ 1548 odst. 2 OZ 2012).

Ad 2. Na škodu pořízení jako veřejné listiny bude (půjde o soukromou závěť): dle zákona výslovně:

- bude-li na zápisu neodůvodněně chybět podpis svědků (§ 1547 odst. 2 OZ 2012), dále patrně také v situaci, kdy:
- nedošlo k přečtení před zůstavitelem (např. z důvodu, že při pořizování zemřel),
- absente podpis zůstavitele, aniž by to bylo v textu zápisu zmíněno a odůvodněno,
- absente podpis osoby, která pořídila záznam, aniž by to bylo v textu zápisu zmíněno a odůvodněno,

- bude v případě závěti dle § 1543, 1544, či 1545 OZ 2012 záznam pořízen nikoliv v psané formě, ale např. ve formě audio nebo audiovizuální.

Ad 3. Závěť bude neplatná:

zejména v situacích, kdy závěť nesplňuje obecné požadavky, na něž se úlevy nevztahují, tedy například:

- pokud svědci budou nezpůsobilí svědčit (věk, duševní choroba, označení za dědice či odkazovníka),
- pokud velitel/důstojník bude nezpůsobilý k výkonu této povinnosti (např. bude označen za dědice, odkazovníka atp.),
- pokud nebudou naplněny požadavky, které jsou kladeny v případě závětí osob s omezenými komunikačními schopnostmi.
- bude-li prováděna oprávněná osoba jen přítomna, ale nebude adresátem vojákovy projevu (např. zůstavitel za přítomnosti velitele projev adresovat svému spolubojovníkovi, který je pouhým svědkem – neboť nejde ani o velitele, ani důstojníka),
- u závěti dle §1545 OZ 2012, nebude-li osoba pořizující záznam ani důstojníkem, ani velitelem.

4 PLATNOST

Výjimečnost úlev při mimořádné závěti je zdůrazněna tím, že takováto závěť je platná jen po dobu tří měsíců (§ 1549 OZ 2012). Počátkem je pak okamžik, kdy byla závěť pořízena. Je však třeba upozornit na druhou větu téhož ustanovení, podle kterého tyto doby nepočnou běžet ani neběží, dokud zůstavitel nemůže pořídit závěť ve formě veřejné listiny.²⁹

Byť by z formulačního hlediska bylo lepší, kdyby místo „dokud“ zákonodárce použil výraz „pokud“, význam oné druhé věty je poměrně jasný. Zákonodárce si je vědom toho, že někdy mohou mimořádné podmínky trvat déle než pouhé tři měsíce a umožňuje tedy, aby doba byla prodloužena do okamžiku, kdy je možno pořídit závěť u notáře.

Určit, kdy je možno pořídit závěť veřejnou listinou, je závislé na okolnostech jak objektivních, tak i subjektivních. Objektivním důvodem může být např. skutečnost, že místo pobytu zůstavitele je nadále odříznuto od civilizace (sněhová kalamita, povodeň, přítomnost na frontě). Subjektivním důvodem je typicky zdravotní stav. Je však třeba mít na vědomí, že slovo „nemůže“ se nevztahuje na situace, kdy je daná skutečnost pouze zůstaviteli ztížena. Např. zůstavitel je v lékařské péči v nemocnici, a nemůže se tedy dostavit k notáři sám, nicméně jeho zdravotní stav je takový, že je s to pořídit závěť, pokud za ním notář přijede, je třeba počítat od tohoto okamžiku, a nikoliv až od okamžiku, kdy by se

²⁹ Opět inspirováno německým právem - § 2252 odst. 2 BGB. Vněm je však řeč o notáři. Náš zákonodárce použil pojem veřejná listina, kterou však je i ona mimořádná závěť pořízená v souladu s § 1547 a 1548 OZ 2012. Proto je třeba i u nás rozumět veřejnou listinou ve smyslu ustanovení § 1549 OZ 2012 řádnou závěť ve formě veřejné listiny u notáře.

dotyčný mohl dostavit k notáři sám. Byť i zde je třeba brát vždy konkrétní situaci – tedy ona schopnost pořídit takto závěť by měla být dlouhodobějšího rázu – nejen krátkodobé zlepšení zdravotního stavu – je třeba mít na vědomí, že i notář se nemusí dostavit hned.

Vezme-li do úvahy např. působení na misích v zahraničí, tak jistě i v zahraničí existují notářství. Na druhou stranu zahraniční mise probíhají na území států, jejichž obyvatelstvo není často přátelsky nakloněno. Jeví se tedy rozumným, aby se oním pořízením ve formě veřejné listiny, rozumělo pořízení u notáře v ČR.

5 ULOŽENÍ ZÁZNAMU ZÁVĚTI

Již bylo výše zmíněno, že po pořízení záznamu závěti je povinností osoby, která záznam pořídila jej předat vyššímu veliteli, a ten pak má za povinnost jej předat Ministerstvu obrany ČR. Je to z toho důvodu, že dle § 1546 OZ 2012 je povinností zajistit uložení u notáře. Lhůta, jak rychle má k uložení dojít, není vymezen přesným časovým úsekem, neboť je třeba vycházet z okolností té které situace. Pozdní dodání nemá vliv na platnost závěti.³⁰

Povinnost zanést listinu do Evidence právních jednání pro případ smrti má notář, který dotyčnou listinu přijal do své úschovy (§ 81 až 85 zákona č. 358/1992 Sb., Notářský řád) nebo o ní pořídil notářský zápis.³¹

Je třeba upozornit, že úkony vyžadovanými dle § 1546 OZ 2012 jsou spojeny s finančními **náklady**.³² Odměnu notáři by měl platit žadatel o úkon, tím bude příslušný orgán pověřený předáním pořízení pro případ smrti do evidence (tj. ministerstvo obrany). Je jisté, že náklady následně mohou tyto orgány požadovat po pořizovateli, případně po jeho dědicích.

6 JINÉ MOŽNOSTI POŘÍZENÍ PRO PŘÍPAD SMRTI

6.1 Mimořádná závěť dle § 1542 OZ 2012

Již několikrát bylo výše zmíněno, že vedle § 1545 jsou zde ještě jiné možnosti, a to zejména závěť dle § 1542 OZ 2012 – závěť před třemi svědky. Jde o nejjednodušší typ

³⁰ DUDA, Petr In: PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN Vladimír a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, komentář k § 1546, s. 1616, m. č. 4.

³¹ Viz FIALA Roman, BEEROVÁ, Kamila In: FIALA Roman, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, komentář k § 1546, s. 211, m. č. 4.

³² Viz vyhláška č. 196/2001 Sb., vyhláška Ministerstva spravedlnosti o odměnách a náhradách notářů, správců pozůstalosti a Notářské komory České republiky (notářský tarif).

mimořádné závěti, který může být. Aby bylo možno tento typ závěti pořídit, musí se zůstavitel nacházet v jedné ze dvou možných situací.

- zůstavitel je v bezprostředním ohrožení života v důsledku nenadálé události
- zůstavitel je v místě, kde je běžný společenský styk ochromen následkem mimořádné události

Faktem sice je, že by závěť podle § 1542 OZ 2012 mohla být jedinou možnou variantou mimořádné závěti vedle § 1545 OZ 2012 pro vojáky při plnění jejich úkolů. Je tu však třeba upozornit na ještě dvě skutečnosti. Předně doba platnosti u závěti dle § 1542 OZ 2012 je výrazně kratší, a to pouze čtrnáct dní od jejího pořízení. Za druhé připomenout, co již byl zmíněno, a to velmi restriktivní výklad závěti českými soudy.

6.2 Holografní závěť

Holografní závěť je závěť pořízená vlastní rukou. jde tradičně o nejjednodušší formu soukromé závěti a je jí proto i v literatuře věnována velká pozornost.³³ Z tohoto důvodu zde tedy budou zmíněny jen její základní charakteristické rysy. V zásadě jsou vyžadovány dvě hlavní náležitosti, aby byla po formální stránce v pořádku – musí být vlastní rukou napsána a musí být vlastní rukou podepsána

Vedle těchto formálních požadavků jsou zde ještě požadavky obsahové. Jednak musí obsahovat ustanovení dědice. Bez ustanovení dědice by nebyla neplatnou, ale šlo by o dovětek. Je také vhodné, aby obsahovala datum. Tím, že bude pořízení pro případ smrti datováno vždy, zvýší se právní jistota.

Tyto minimální formální a obsahové náležitosti jasně ukazují, že holografní závěť je velmi praktická a lze ji pořídit prakticky kdekoli. Pravdou však je, že se zde objevuje riziko zničení takovéto závěti. Stejně tak se jako rizikový faktor může jevit skutečnost, že jde o soukromou listinu, nikoliv listinu veřejnou.

ZÁVĚŘ

Nový občanský zákoník navázal na tradiční kontinentální kodifikace mimo jiné i v otázce závětí s úlevami. V jejich rámci je upravena i vojenská závěť (§ 1545 OZ 2012). V porovnání s ostatními privilegovanými závětmi, je možno říci, že koncepce vojenské závěti je poměrně zdařilá, jelikož zákonodárce vyslyšel připomínky ministerstva. Tím reaguje zejména na potřeby vojáků v zahraničních misích. Velkou výhodou také je, že při správném

³³ DRACHOVSKÝ, Ondřej, FISCHER, Kristián. Podpis jako podmínka platnosti závěti (s akcentem na holografy). *Ad Notam*, 2020, č. 4, s. 3–10, obecně příslušná kapitola v MIKEŠ, Jiří, MUŽIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011, z komentářů nejlépe patrně MUŽIKÁŘ. Martin In: PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERÁN Vladimír a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, komentář k § 1533, s. 1600an.

postupu a pořízení záznamu této závěti, má tento záznam povahu veřejné listiny, což posiluje postavení dědice v případném dědickém sporu. Konstrukce našeho dědického práva umožňuje, aby takto byla pořízena nejen závěť, ale také třeba dovětek, nebo i jen to, že bude tímto způsobem zrušena řádná závěť, aniž by ji nahradila závěť jiná.

I přes poměrně kvalitní podobu právní úpravy existují některé dílčí nejasnosti. Ty jsou spojeny především s podobou zápisu a s otázkou, které případné vady v tomto zápisu nebudou mít vliv na platnost závěti jako veřejné listiny, povedou k tomu, že závěť bude brána jako soukromá listina anebo bude dokonce považována za neplatnou. Podobně může být sporné, zda takovouto závěť mohou pořídit i příslušníci Vojenské policie. Je zde sice převládající názor v literatuře, že ano, ale v konečném důsledku vždy má rozhodující slovo soud. Postoj soudů však nelze plně predikovat, nicméně existující judikatura závěť s úlevami se jeví spíše restriktivní než vstřícná k vůli zůstavitele.

Z toho důvodu je vhodnější doporučit, aby vojáci, kteří odchází plnit rizikové úkoly, např. odlétají na zahraniční mise, pořídili **řádnou závěť**. Zde je judikatura jednak relativně ustálená, zároveň směrem k výkladu vůle zůstavitele poměrně vstřícná. Kromě toho takováto závěť – na rozdíl od mimořádné závěti – není časově omezená.

Závěť s úlevami je možno doporučit využívat skutečně jen v případech mimořádných. Tím nejsou míněny jen mimořádné okolnosti (vojenská mise, konflikt), ale spíše mimořádné události, na které je třeba bezprostředně reagovat - např. že se v průběhu mise objeví závažný důvod pro změnu dříve pořízené řádné závěti. I zde však platí, že i ve ztížených podmínkách je lépe pořídit závěť řádnou než mimořádnou.

Pokud je již mimořádná závěť pořízena, měl by zůstavitel mít na mysli fakt, že je časově omezená. Jestliže tedy chce, aby její obsah byl zachován i po odpadnutí oněch mimořádných podmínek, je třeba pořídit opět řádnou závěť.

Autor: *Doc. JUDr. Pavel Salák jr., Ph.D., narozen 1977. Vystudoval Právnickou fakultu MU v Brně. V r. 2017 habilitoval na Právnické fakultě UK s prací *Testamentum militis jako inspirační zdroj moderního dědického práva*. Působí na Katedře dějin státu a práva Právnické fakulty MU, kde se věnuje se otázce vlivů římského práva na moderní kodifikace, zejména v oblasti práva dědického.*

Jak citovat: SALÁK, Pavel. Vojenská závěť v českém občanském zákoníku. *Vojenské rozhledy*. 2024, 33 (2), 116-129. ISSN 1210-3292 (print), 2336-2995 (online). Available at: www.vojenskerozhledy.cz.

Recenzovaný článek

Žhářské útoky v Izraeli – historie a možnosti eliminace zápalných balónů

Arson Attacks in Israel – History and Options for the Elimination of Incendiary Balloons

Alena Slavíková, Martin Křepský, František Racek, Antonín Novotný

Abstrakt: Článek se týká problematiky žhářských útoků v Izraeli. Problematika terorismu v Izraeli je značně široká, vzhledem k tomu, že je to zde velice častý jev a Izrael se potýká s terorismem na denní bázi. Příspěvek se proto zaměřuje na zápalné balóny, zbraň, která v letech 2018-2023 opakovaně způsobovala požáry v okolí Pásma Gazy. Věnuje se jejich historii, konstrukci, uvádí možnosti jejich eliminace, výhody a nevýhody možných technických řešení a úvahu o budoucnosti jejich použití.

Abstract: The article concerns the issue of arson attacks in Israel. The issue of terrorism in Israel is quite broad, given that it is a very common phenomenon here and Israel deals with terrorism on a daily basis. The paper therefore focuses on incendiary balloons, a weapon that repeatedly caused fires around the Gaza Strip between 2018-2023. It examines their history, their design, outlines the possibilities of their elimination, the advantages and disadvantages of possible technical solutions, and a reflection on the future of their usage.

Klíčová slova: Terorismus; žhářský útok; zbraňový systém; Izrael; zápalný balón.

Keywords: Terrorism; Arson Attack; Weapon System; Israel; Incendiary Balloon.

ÚVOD

Jako téma našeho přehledového článku jsme si vybrali žhářské útoky v Izraeli. Je to jeden ze způsobů teroristických útoků v Izraeli, státu Blízkého východu, do jehož historie se zapsal vleklý konflikt o území, jak ze strany arabských států, tak ze strany teroristických organizací. Ty využívají různé formy a metody útoků, přičemž jednou z klíčových hrozeb pro bezpečnost izraelských občanů je terorismus. Budeme se zde zabývat jedním z jeho konkrétních projevů, žhářstvím a zakládáním požárů zápalnými balóny, které používali a vypouštěli mimo jiné příslušníci teroristické organizace Hamás¹ v letech 2018-2023 přes hranici z Pásmu Gazy na území Izraele, kde opakovaně způsobovaly rozsáhlé škody.

Tento článek má čtenáři sloužit jako stručný přehled současného poznání v této oblasti. V prvních kapitolách se věnuje jejich historii, vzhledu a konstrukci. Náš příspěvek si také klade za cíl přispět k diskusi o problematice zápalných balónů, proto se ve třetí kapitole věnuje způsobům jejich eliminace z technického hlediska a uvádí klady a zápory jednotlivých řešení. V poslední části autoři zasazují tuto zbraň do aktuálního politického kontextu, a to formou úvahy o budoucnosti jejího použití.

Autoři při zpracování provedli studium a rozbor politické a historické literatury a článků o terorismu v Izraeli, rozbor zvláštností vojenských konfliktů a sporů s teroristickou organizací Hamás, studium historie, popis a rozbor používání zápalných balónů, možnosti jejich eliminace a predikce budoucnosti používání těchto prostředků.

1 ÚVOD DO TERORISMU V IZRAELI

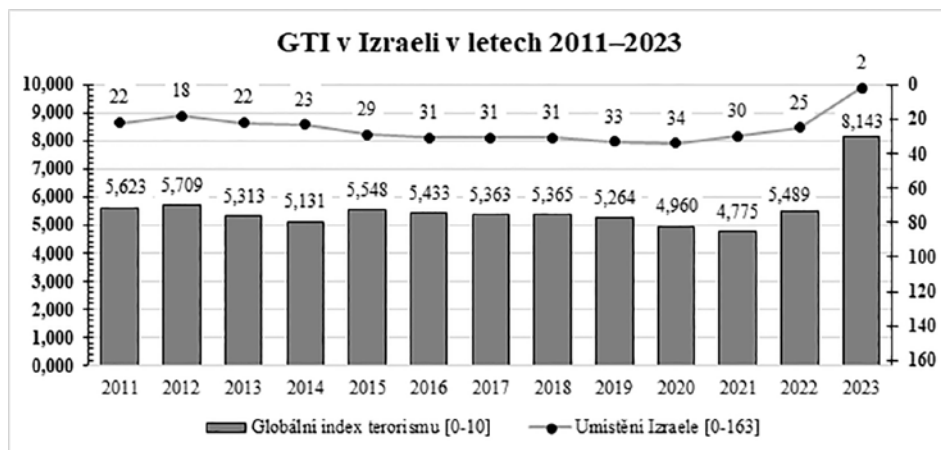
Terorismus je obtížně definovatelný pojem, protože zahrnuje širokou škálu činností a aktérů. Obecně se jedná o politicky motivované násilí s cílem přitáhnout pozornost na skupinu, či její požadavky, nebo myšlenky. Bezpečnostní informační služba definuje terorismus jako násilnou formu prosazování politických zájmů stoupenců určité radikální ideologie (politické, náboženské, nacionalistické, separatistické, ekologické a jiné), kdy je cílem násilností zpravidla civilní obyvatelstvo.²

Izrael čelí už od svého založení v roce 1948 mnoha bezpečnostním výzvám kvůli konfliktům se sousedními zeměmi a teroristickými organizacemi, které jsou často znepřátelenými státy podporované. Zdejší situaci vystihuje Globální index terorismu (dále GTI), což je skóre dopadů terorismu na daný stát publikované *Institutem pro ekonomiku a mír*. Po analýze důsledků terorismu ve 163 státech jsou dané země seřazeny na škále 0-10.

¹ Zařazení v seznamu teroristických organizací: COUNCIL DECISION (CFSP) 2024/332 of 16 January 2024 updating the list of persons, groups and entities covered by Common Position 2001/931/CFSP on the application of specific measures to combat terrorism, and repealing Decision (CFSP) 2023/1514. In: *Official Journal of the European Union*. 2024. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32024D0332>

² Terorismus. *Bezpečnostní informační služba* [online]. Dostupné z: <https://www.bis.cz/terorismus>

Nejnižší skóre, kterého může daný stát dosáhnout je 0, tj. bez dopadu terorismu. Nejvyšším skóre je naopak 10, což znamená, že v tomto státě byl ten nejvyšší měřitelný dopad.³ Na následujícím obrázku můžete porovnat GTI Izraele (viz Obr. 1).

Obrázek č. 1: Hodnota Globálního indexu terorismu v Izraeli v letech 2011–2023⁴

Terorismus v Izraeli má mnoho podob, ve kterých se vyskytuje, a to od útoků chladnými zbraněmi, až po únosy letadel. Hodnota GTI v Izraeli do roku 2022 kolísala mezi hodnotami 4–6. V roce 2023 se ovšem rapidně zvýšila a Izrael se dostal na pozici terorismem druhého nejvíce ovlivněného státu. Tento článek se zabývá jednou ze zdejších projevů terorismu⁵ – útoky zápalnými balóny a budoucností jejich používání, které po eskalaci násilí v roce 2023 skončilo.

Zápalné balóny jsou jednoduchá a levná zbraň používaná k zakládání požárů na izraelském území v okolí Pásmu Gazy, proto jsou zde pojaty jako forma agroterorismu, tedy forma útoku namířená mimo jiné proti plodinám, ve snaze narušit produkci potravin Izraele.⁶

³ Overall Terrorism Index Score. *Vision of Humanity* [online]. Institute for Economics & Peace. Dostupné z: <https://www.visionofhumanity.org/maps/global-terrorism-index/#>

⁴ Vytvořeno z dat o Izraeli dostupných z *Vision of Humanity* [online]. Institute for Economics & Peace. Dostupné z: <https://www.visionofhumanity.org/maps/global-terrorism-index/#>

⁵ Předpokládá se vypouštění zápalných balónů za účelem přitáhnout pozornosti k politické situaci Izrael-Gaza a prosazování politických a jiných názorů teroristické skupiny Hamás, které budou věnovány následující odstavce.

⁶ Animal agrocrime and agroterrorism. *INTERPOL* [online]. 2024. Dostupné z: <https://www.interpol.int/en/Crimes/Terrorism/Bioterrorism/Animal-agrocrime-and-agroterrorism#:~:text=Agroterrorism%20is%20a%20subset%20of,population's%20economy%20and%20food%20supply>

Za jejich vypouštěním stojí mimo jiné teroristická organizace Hamás, palestinská islamistická politická strana založená v roce 1987 během První intifády⁷. Tato skupina ovládá Pásmo Gazy, malé území na středozápadě Izraele, od vítězství v místních volbách v roce 2007.⁸ Jedním ze základních dogmat skupiny je, že Izrael obsadil území, které je svou podstatou palestinské, a proto je potřeba Izrael zničit. Organizace se proto pokouší o různé formy útoků na Izrael, kdy zápalné balóny jsou volba, která nevyvolává vojenskou odpověď izraelské armády.

2 BALÓN JAKO ÚTOČNÝ PROSTŘEDEK

2.1 Historický vývoj

Použití taktiky ohně je staré jako válčení samotné. Následující odstavce si nekladou za cíl uvést kompletní přehled použití „zápalných“ balónů ve světových konfliktech. Lze je chápat jako stručný výčet těch nejdůležitějších milníků v historii použití tohoto ojedinělého bojového prostředku.

Operace Outward vedená britským námořnictvem probíhala od března 1942 do září 1944. Vypouštěním balónů opatřených vlečeným ocelovým drátem nebo zápalným zařízením mělo být dosaženo zkratování rozvodné elektrické sítě nebo vzniku požárů na území nacistického Německa. Balón o průměru přibližně 2,4 m (8 stop) byl plněn vodíkem. Při dosažení letové hladiny asi 7.600 metrů (25.000 stop) systém začal s upouštěním vodíku. Zpoždovací mechanismus poté uvolnil zápalné zařízení. Celkový počet vypuštěných balónů byl přibližně 100.000, asi polovina nesla zápalné zařízení, druhá pak „zkratovací“ drát⁹.

V období od listopadu 1944 do dubna 1945 vojsko japonského císařství vyslalo zápalné balóny Fu-Go proti území Spojených států amerických (USA). Počet balónů Fu-Go je odhadován na 9.300 kusů, z nichž jen asi 300 dosáhlo amerického vnitrozemí. Cíl útoku byl založit lesní požáry, vázat síly a prostředky pro jejich zdolání a vyvolat paniku. V období nasazení, kdy na severní polokouli převládá vlhké počasí, tyto útoky však postrádaly svou efektivitu. Bohužel nelze říci, že balóny Fu-Go nezpůsobily žádné ztráty. Vlivem

⁷ Povstání Palestinců v roce 1987, následované několikaletým konfliktem.

⁸ Hamás vyhrál ve volbách v roce 2006 a Pásmo Gazy definitivně získal po porážce organizace Fatah v roce 2007.

⁹ DRAPEAU, E. Raoul. Operation Outward. IEEE Power and Energy Magazine. 2011, 9, (5), 094-105. ISSN 1540-7977 (print), 1558-4216 (on-line). Dostupné z: <https://ieeexplore.ieee.org/xpl/RecentIssue.jsp?punumber=8014>.

neopatrnosti při nálezu spadlého balónu Fu-Go došlo dne 5. května 1945 k výbuchu munice a usmrcení šesti osob včetně pěti dětí ve státě Oregon¹⁰.

Konstrukčně se jednalo o balón o průměru asi 10 metrů (32,8 stop), objemu 540 m³, vyrobený z papíru a plněný vodíkem¹¹. Jiná varianta byla z pogumovaného hedvábí. K balónu bylo připevněno kontrolní zařízení obsahující měřiče tlaku, napájecí blok, pyrotechnické uvolňovací mechanismy se závěsníky pro balastní zátěž a zápalné pumy. Druhy pum se mohly měnit. Princip činnosti byl následovný. Po naplnění balónu vodíkem a připojení zátěže došlo k jeho vypuštění. Balón vystoupal do požadované výšky 9.100 – 12.000 metrů (30.000 – 38.000 stop), ve které dochází k příznivému západnímu proudění vzduchu tzv. jet stream dosahující průměrné rychlosti 245 km.h⁻¹ (v měsíci únoru pak až 270 km.h⁻¹)¹². Při poklesu balónu pod dolní hranici letové hladiny došlo k odhození jednoho kusu balastní zátěže, při překročení horní hranice mechanismus upustil nosný plyn. Systém byl navržen tak, aby počet balastních zátěží vydržel tak dlouho, dokud nebude dosaženo území USA, kde při poklesu balónu pod určitou hladinu byla uvolněna zápalná zařízení. Let byl zakončen autodestrukcí celého systému.

Počátkem roku 2018 dochází v pásnu Gazy k nárůstu protestů palestinského obyvatelstva. Cílem demonstrací je ukončení izraelské blokády pásma Gazy a návrat palestinského obyvatelstva z uprchlických táborů do původních domovů. Počátek těchto protestů nazývaných „Great March of Return“ lze datovat do 30. března 2018¹³. Intenzita protestů postupně eskaluje, až nabývá úrovně konfliktu. Konfliktu, během kterého se objevuje fenomén „improvizovaných“ zápalných draků a balónů.

2.2 Použití v Pásmu Gazy

Jako první se začali používat draci. Výroba je konstrukčně nenáročná. Tělo sestavené ze tří tyček uprostřed svázaných dohromady do tvaru šestiúhelníku je potaženo plastovou fólií a opatřeno dračím „ocasem“. Pod draka je na dlouhém vlákne zavěšena kovová síťka se žhavými uhlíky nebo olejem napuštěnými a zapálenými hadry. Na přelomu července a srpna byl sortiment draků doplněn nafukovacími balóny (ve většině případů

¹⁰ JUILLERAT, Lee. Balloon bombs (2023). [online]. Vyrobeno 18. 5. 2023 [cit. 2024-1-29] Dostupné z: https://www.oregonencyclopedia.org/articles/balloon_bombs/.

¹¹ MIKESH, C. Robert. Japan's World War II balloon bomb attacks on North America. *Smithsonian Annals of Flight*. 1973, (9), 1-85. ISSN 0081-0207 (print). Dostupné z: <https://doi.org/10.5479/si.AnnalsFlight.9>.

¹² ARAKAWA, Hidetoshi. Basic Principles of the Balloon Bomb. *Papers in Meteorology and Geophysics*. 1956, 6, (3-4), 239-243. ISSN 0031-126X (print), 1880-6643 (online). Dostupné z: https://www.jstage.jst.go.jp/article/mripapers1950/6/3-4/6_239/_article.

¹³ United Nations Relief and Work Agency for Palestine Refugees in the Near East. Gaza's Great March of Return. One Year On. [online]. Vyrobeno 2019 [cit. 2024-1-29] Dostupné z: <https://www.unrwa.org/campaign/gaza-great-march-return#mm-4>.

pouťovými balónky, jejichž distribuce do Pásmu Gazy není omezena)¹⁴, posléze jejich vylepšenou verzí – nafouknutými kondomy¹⁵. Použití „objektů“ naplněných plynem lehčím než vzduch, v tomto případě heliem, znamená podstatné zjednodušení celé operace. Velikost zápalného zařízení je limitována nosností balónu, sloučením několika balónů do „clusteru“ tak lze nosnost systému jednoduše navýšit. Mezi taktické výhody tak patří časová nenáročnost přípravy a možnost skrytého naplnění a vypuštění např. z vozidla. Místo zápalných zařízení byla pod některé balóny zavěšena výbušná zařízení. Nevýhoda použití balónů je ve výšce letu. Balón při letu stoupá do doby než vlivem poklesu vnějšího tlaku a rozpínající se náplně praskne a zápalné zařízení dopadne na povrch. Vlivem pádu z výšky pak může nastat uhašení nebo zničení zápalného zařízení. U výbušných zařízení tato nevýhoda není tak markantní. Kromě rizika zranění při aktivaci výbušného zařízení při dopadu toto riziko přetrvává i v případě selhání. Byly hlášeny případy selhání narozenínových balónů nesoucích potisk se srdíčky. Zvědavost lidská zvláště pak těch nejzranitelnějších – dětí může vést k fatálním následkům. Je proto na místě zabezpečit osvětu a informovanost veřejnosti.

Úspěšnost útoků zápalnými draky a balóny v oblasti pásma Gazy lze charakterizovat stanoviskem izraelských oficiálních míst. V období několika týdnů útoky způsobily více než 450 požárů, při kterých bylo spáleno 2.800 hektarů porostů. Škody dosáhly 2 miliony USD¹⁶.

Dílí závěry by se daly shrnout následovně. Jelikož se nejedná o prostředek vysoké přesnosti, tak masové nasazení zvyšuje jeho účinnost, která narůstá v kombinaci se znalostí některých fyzikálních principů aerostatiky, aerodynamiky a meteorologie. Nedostatek předchozích může být doplněn improvizací.

3 METODY ELIMINACE

Eliminace vzdušných cílů typu zápalných balónů je podobná eliminaci zdánlivě obdobných vzdušných cílů typu UAV. Přesto má tento typ cíle a způsoby jeho eliminace svá specifika, která vedou k možnosti využití relativně ekonomických, přesto účinných řešení. V následující kapitole nejprve zhodnotíme vlastnosti a manévrovací schopnosti cíle a poté předestřeme obecné možnosti eliminace cíle. Na základě komparace výhod a nevýhod jednotlivých způsobů eliminace vybereme vhodný typ zbraňového systému. Na závěr naznačíme možnosti technické realizace zbraňového systému a posouzení jeho proveditelnosti.

¹⁴ Ynetnews, Kite terror continues to strike Gaza border communities. 5. 8. 2018. Dostupné z: <https://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-5254868,00.html>.

¹⁵ The Times of Israel, Condoms, kites, birthday balloons: 'Silly' Gaza weapons could lead to real war. 20. 6. 2018. Dostupné z: <https://www.timesofisrael.com/condoms-kites-birthday-balloons-silly-gaza-weapons-could-lead-to-serious-war/>.

¹⁶ BBC News, Gaza rocket barrage triggers Israeli air strikes. 20. 6. 2018. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-44544169>.

3.1 Zhodnocení vlastností a manévrovací schopnosti

Zápalný balón z pohledu možností a způsobů ničení je možné charakterizovat jako vzdušný cíl. Předpokládaná velikost cíle je 0,3 m – 1 m na výšku a 0,2 m – 1 m na šířku¹⁷. Tvar cíle, respektive jeho obrys je značně neurčitý, nicméně se jedná o cíl, který je téměř zcela vyplněn v obrysech svého tvaru. Zásah cíle kdekoliv v rozsahu jeho vnějšího obrysu znamená vysokou pravděpodobnost zničení cíle. To je jeden z významných rozdílů oproti cílům typu Unmanned Aerial Vehicles (UAV), kde vnější obrys cíle je jen z malé části vyplněný materiálem, což významně snižuje pravděpodobnost zásahu a tím i zničení cíle. Povrch zápalného balónu je z významné části tvořen tenkou vrstvou z málo odolných materiálů (latex, papír apod). Pohyb vzdušného cíle je logicky možný ve všech třech prostorových souřadnicích, nicméně je možné konstatovat, že rychlost cíle je nízká a manévrovatelnost omezená. Pohyb cíle je neřízený, vektor okamžité rychlosti cíle (velikost a směr) je dán vektorem rychlosti unášivého větru. Očekávaná výšková hladina letu cíle je v rozmezí jednotek až vyšších desítek metrů a očekávaná rychlost v nižších desítkách kilometrů za hodinu¹⁸.

3.2 Možnosti eliminace zápalných balónů

Jak již bylo naznačeno, způsoby eliminace hrozby nebo neutralizace zápalného balónu se v mnohém podobají způsobům eliminace/neutralizace cílů typu UAV. Na rozdíl od UAV, v případě zápalných balónů chybí možnost převzetí kontroly nad cílem nebo znefunkčnění sensorické nebo navigační elektroniky¹⁹. Zbývá jediná možnost, a to přímé působení na zápalný balón. Soubor prostředků pro přímé působení na cíl nazýváme

¹⁷ Stanoveno na základě dat dostupných z

- ELTARABESH, Hamza Abu. A rudimentary weapon of desperation. The Electronic Intifada [online]. 2021-01-15 [cit. 2023-04-14]. Dostupné z: <https://electronicintifada.net/content/rudimentary-weapon-desperation/32081>
- CRUX. Why Hamas Is Using Fire Balloons Against Israel & Why Naftali Bennett Is Responding With Airstrikes. In: Youtube [video]. 2021-06-18. [cit. 2023-04-14]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=leMs0EpvcUQ&ab_channel=CRUX

¹⁸ Stanoveno na základě dat dostupných z:

- Simulated historical climate & weather data for Gaza. Meteoblue [online]. [cit. 2023-04-14]. Dostupné z: https://www.meteoblue.com/en/weather/historyclimate/cli-matemodelled/gaza_palestine_281133
- Windfinder [online]. [cit. 2023-04-14]. Dostupné z: <https://www.windfinder.com/#12/31.5080/34.4384>
- Bird's-eye view of wind for Gaza [online]. [cit. 2023-04-14]. Dostupné z: https://www.windfinder.com/forecast/gaza_gaza_strip_palestinian_territories/birdseye

¹⁹ Jean-Paul Yaacoub, Hassan Noura, Ola Salman, Ali Chehab. Security analysis of drones systems: Attacks, limitations, and recommendations. Internet of Things, Volume 11, 2020, 100218, ISSN 2542-6605, <https://doi.org/10.1016/j.iot.2020.100218>

zbraň²⁰ případně zbraňový systém, jedná-li se o komplexnější a složitější prostředek. Zjednodušeně můžeme konstatovat, že pro eliminaci zápalných balónů je možné použít následující metody přímého působení:

- použití raketových prostředků,
- střelbu z palných zbraní,
- působením zbraní se směrovanou energií²¹ a
- další neozbrojené metody (např. dron vs balón aj.).

Zápalné balóny jsou de facto primitivní improvizované zbraně, které nemají žádné elektronické části. Jedinou možností jejich eliminace je tak použití zbraňového systému, který využívá jeden z výše uvedených způsobů přímého působení na cíl.

Zbraňový systém²² je kombinace jedné nebo více zbraní s odpovídajícím vybavením, materiály, zabezpečením, osobami a prostředky dopravy a rozvinutí, které se požadují pro samostatnou činnost. Takto vágní vymezení pojmu zbraňový systém implikuje velmi široký rozsah toho, co považujeme za zbraňový systém. Nejjednodušším zbraňovým systémem splňujícím definici je voják/operátor se zbraní v ruce. Naopak na opačném konci spektra můžeme považovat za zbraňový systém vícero samostatných zbraňových prostředků organizačně uskupených do palebných jednotek se samostatně a odděleně působícími podsystémy průzkumu a společným centrem řízení. Bez potřeby složitého dokazování je možné se přiklonit k závěru, že v případě návrhu/volby zbraňového systému působícímu proti zápalným balónům se budeme pohybovat spíše v oblasti méně komplexních zbraňových systémů.

Podle definice zbraňového systému je potřeba při návrhu prostředku eliminace/neutralizace zápalných balónů analyzovat a stanovit parametry a požadované vlastnosti použité zbraně, prostředky rozvinutí (dopravy na místo určení), počet zúčastněných osob, vybavení, materiál a bojový úkol. Ze systémového hlediska se zbraňový systém, stejně jako každý jiný systém skládá z řídicího a řízeného podsystému. V případě zbraňového systému je řídicím podsystémem systém řízení palby (SŘP) a řízeným podsystémem vlastní zbraň. Systém řízení palby²³ shromažďuje vstupní data, následně stanovuje prvky střelby a jako poslední krok přenáší prvky střelby na zbraň. V některých situacích může SŘP obsahovat řešení ještě dalších tří problémů, a to udržení vztahu zbraň-cíl, kontrola času a intenzity palby, pro dosažení optimální efektivity palby, zajištění efektivního využití munice a zajištění explodování střel v blízkosti cíle.

Návrh/volba zbraňového systému je vždy kompromis mezi požadovanými vlastnostmi a logistickými a ekonomickými náklady na provoz takového systému. Zjednodušeně

²⁰ ČECH, Vladimír a Vladimír KLABAN. Výzkum a vývoj modelu hodnocení efektivnosti zbraní a výbroje [online]. Brno: Akademie o.p.s., 2002 [cit. 2023-04-14]. Grantový projekt Grantové agentury ČR číslo: 101/01/0377

²¹ Congressional Research Service, Department of Defense Directed Energy Weapons:

Background and Issues for Congress, R46925 (Washington, D.C.: 2022)

²² DOD Dictionary of Military and Associated Terms [online]. 2018 [cit. 2023-04-14]. Dostupné z: <https://www.jcs.mil/Doctrine/DOD-Terminology/>

²³ Department of Defense Handbook: Fire Control Systems—General [online]. 1996-04-05 [cit. 2023-04-14]. Dostupné z: http://everyspec.com/MIL-HDBK/MIL-HDBK-0700-0799/MIL_HDBK_799_2141/

řečeno cena pořízení a použití zbraňového systému musí odpovídat možné hrozbě způsobené cílem, proti kterému zbraňovým systémem budeme působit. Z tohoto důvodu je možné předem, opět bez potřeby složitějšího dokazování, vyřadit z použitelných způsobů přímého působení na zápalný balón použití raketových prostředků.

3.3 Výhody a nevýhody použití palných zbraní

Jako přirozený, nejsnazší a nejdosažitelnější způsob eliminace zápalných balónů se jeví palba z malorážových zbraní. Lze očekávat, že malorážovou zbraní budou vybaveny všechny vojenské či bezpečnostní jednotky pověřené ochranou vybraných objektů, perimetru apod. To je neoddiskutovatelná skutečnost a je nasnadě, že takto budou ničeny zápalné balóny i v případě překvapivého útoku jednotkou, která nebude mít v dané situaci jiné možnosti. Přesto je tento způsob eliminace spojen se zjevnými negativy, jestliže by byl zvolen jako koncepční způsob eliminace zápalných balónů.

Budeme-li uvažovat vybavení jednotky působící proti zápalným balónům malorážovými zbraněmi do útočné pušky včetně, bavíme se o možnostech střelby do vzdálenosti řádově vyšších desítek až nižších stovek metrů. Jedná se tedy o střelbu na relativně malé vzdálenosti a bude-li se střelec nacházet v oblasti, kterou má chránit, budou zničené balóny padat do bezprostřední blízkosti chráněné oblasti a tím de facto splní svůj očekávaný účel, tj. donést hořlavý materiál do místa určení. Navíc se jedná o střelbu na vzdušný cíl, která má svá specifika.

Pozitivní je, že cíl nemá velkou rychlost a téměř nemanévruje. Není nutné při zamíření a palbě na cíl řešit významně nadběh. Jedná se o palbu s velkým náměrem, což má za následek pohyb střely po velmi zakřivené dráze balistické křivky. To je v rozporu s typickým způsobem použití malorážových zbraní, tj. střelbou proti pozemním cílům. V tomto případě se počítá s velmi plochou téměř linearizovatelnou balistickou křivkou pohybu střely, pro kterou jsou i navrženy a zrekifikovány zaměřovače malorážových zbraní. Takéž výcvik střelců je zaměřen na střelbu proti pozemním cílům.

Spolupůsobení obou zmíněných důvodů může vést k výraznému snížení očekávané pravděpodobnosti zničení cíle, především na horním limitu dálky použití palné malorážové zbraně. Výraznou roli v odmítnutí střelby z palných zbraní jako koncepční způsob eliminace zápalných balónů hraje také vysoké riziko kolaterálních škod. Použití palných zbraní vně, případně v těsné blízkosti obydlených oblastí je extrémně riskantní a mnohdy prakticky nemožné.

3.4 Výhody a nevýhody použití zbraní se směřovanou energií

Zbraně se směřovanou energií představují, z hlediska posuzování výhod a nevýhod, pravý opak palných zbraní. Jejich hlavní nevýhodou je prakticky nulové rozšíření ve vojenských či bezpečnostních jednotkách, a tudíž nutnost jejich zavádění do výzbroje bezpečnostních jednotek, minimálně v oblastech očekávaného použití zápalných balónů.

Zbraně se směrovanou energií²⁴ lze obecně definovat jako systémy, které produkují svazek koncentrované elektromagnetické energie nebo atomárních či subatomárních částic, použitý jako přímý prostředek působení na cíl. V současnosti mají tři primární formy:

- lasery pracující v oboru vlnových délek optického záření,
- zbraně využívající elektromagnetické vlny jiných vlnových délek, včetně milimetrových vln nebo mikrovln nebo
- zbraně využívající částicové paprsky k narušení nebo poškození molekulární nebo atomové struktury cíle.

Navzdory dlouhodobému vývoji laserových zbraní (prakticky od druhé poloviny minulého století, kdy byla experimentálně ověřena možnost stimulované emise záření) je jejich vojenské použití spíše na úrovni experimentálních zbraní. Naopak použití laseru proti cílům jako je zápalný balón je nejen možné, ale i technologicky snadno dostupné a ekonomicky výhodné.

Ničivé účinky laserové zbraně na cíl jsou ve formě tepelného účinku na velmi malé ploše cíle. Elektromagnetické záření („laserový paprsek“) laserové zbraně je absorbován na lokalizovaném povrchu cíle a přeměněn se na teplo. Je-li ozářená plocha malá a předaná energie vysoká, tzn. dosáhneme-li potřebné plošné hustoty energie, dojde ke strukturálním změnám v dostatečném objemu materiálu cíle, a tudíž k jeho poškození, které v příznivém případě vede ke zničení cíle. Prahová hodnota poškození cílů²⁵ jako je papír, latex nebo kůže je zhruba jeden joule na centimetr čtvereční za předpokladu jednosekundové expozice. Dřevěné povrchy jsou poškozeny přibližně při 10 J/cm², zatímco kovové povrchy jsou poškozeny při 100 J/cm².

Jak bylo výše uvedeno, podstatnou část povrchu zápalného balónu tvoří tenká vrstva latexu nafouknutého do patřičného tvaru, tedy materiál s relativně velkým povrchovým napětím. Porušení celistvosti povrchu balónku, ke kterému je potřeba do 1 J/cm² vede k jeho spolehlivé destrukci. Komplikací při návrhu laserové zbraně může ovšem být to, že reálné lasery neemitují dokonale úzký a rovnoběžný svazek, ale naopak svazek divergentní. Divergentní svazek znamená, že plocha, kterou svazek v závislosti na dálce působení ozařuje se zvětšuje, čímž se zákonitě zmenšuje hustota energie v J/cm². Běžně mají laserové svazky divergenci menší než 1 miliradián. Některé systémy mohou být navrženy tak, aby měly divergenci i pod 1 mikroradián. Nicméně i takto malá divergence nezaručuje, a to i v případě zápalných balónů dosažení dostatečné hustoty energie na požadované vzdálenosti. Je proto potřeba aby součástí laserové zbraně byla optická soustava, která bude fokusovat záření laseru tak, aby bylo v rovině cíle co nejvíce kumulované (fokusované) do jediného bodu. V praxi je ideální fokusace nemožné dosáhnout, ale teoreticky je možné dosáhnout velice nízkých poloměrů rozptylu, řádově do 1 mm².

Velkou výhodou laserové zbraně je, že trajektorie šíření elektromagnetického záření je, při uvažování akceptovatelného zjednodušení, přímočará s extrémně velkou rychlostí

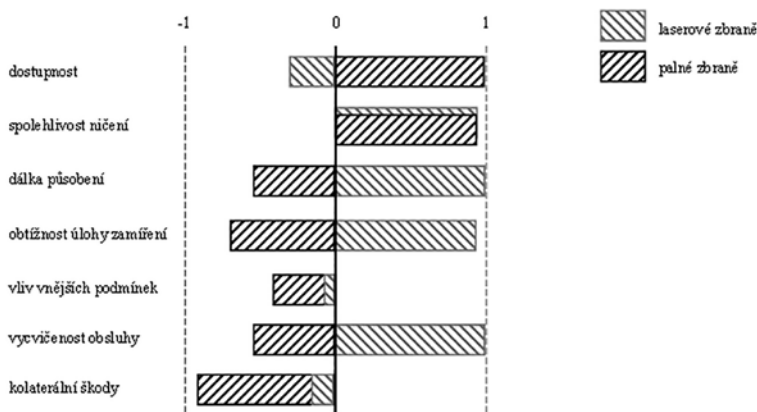
²⁴ De Courcy Wheeler, Anna & Brehm, Maya. (2017). Directed Energy Weapons. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/334050459_Directed_Energy_Weapons

²⁵ Military Lasers. GlobalSecurity.org [online]. [cit. 2023-04-14]. Dostupné z: <https://www.globalsecurity.org/military/systems/munitions/lasers.htm>

světla, to znamená z praktického hlediska s okamžitým účinkem. Přímochařost šíření elektromagnetického záření ve volném prostoru se projeví v jednoduchosti procesu zamíření a následně v nízkých požadavcích na vycvičenost obsluhy/střelce. V SRP laserového zbraňového systému proto není nutné, na rozdíl od střelby palnou zbraní, řešit vliv balistické křivky a nadběh zbraně.

Opačnou stranou mince (nevýhodou použití laserové zbraně) je to, že šíření elektromagnetického záření je velmi silně ovlivňováno aktuálním stavem atmosféry. Vysoká vlhkost v případě deště, mlhy či extrémní vlhkosti atmosféry výrazně ovlivňuje dosah a účinky. Na druhou stranu lze očekávat, že za takových podmínek nebudou zápalné balóny používány. Co se týče kolaterálních škod, jsou u laserových zbraní s omezeným výkonem zanedbatelné. Jedinou zaznamenanou nevýhodou by mohla být nemožnost použití v blízkosti letišť z důvodu eventuálního ovlivnění bezpečnosti letového provozu²⁶.

Výhody a nevýhody způsobu eliminace palnými a laserovými zbraněmi jsou graficky ilustrovány na obrázku 2. Je potřeba zdůraznit, že hodnocení uvedené na obrázku není výsledkem precizní kvantitativní analýzy, ale grafickým znázorněním expertních zkušeností autorů článku a vzniklo pro potřeby rychlé a zjednodušené ilustrace. Na obrázku je znázorněn pozitivní či negativní vliv zmíněného faktoru ve prospěch daného typu zbraně a jeho relativní váha. Hodnota 1 tak znamená maximální pozitivní vliv, naopak hodnota -1 maximální negativní vliv a hodnota 0 neutrální či bezvýznamný vliv. U střelných zbraní je hlavní výhodou jejich dostupnost na trhu, od osobních zbraní až po velkorážové, od protitankových po protiletadlové zbraně apod. Naproti tomu laserové zbraně se jen pomalu prosazují do výzbroje armád či bezpečnostních složek. Spolehlivost ničení cíle typu zápalný balón je v obou porovnávaných případech velmi vysoká. Kinetická energie střely malorážové zbraně je i na vzdálenostech odpovídajících dostřelu zbraně vždy dostatečně velká k narušení povrchu balónu. Obdobně dosažení hustoty potřebné k narušení integrity povrchu balónu je spolehlivé a jednoduše dosažitelné v širokém rozsahu délek. Dálka použití a obtížnost zamíření ale jednoznačně preferují použití laserové zbraně.

Obrázek č. 2: Grafické porovnání pozitivních a negativních faktorů při volbě zbraňového systému

²⁶ Česká republika. Zákon o civilním letectví. In: Sbírka zákonů. 1997, roč. 1997, částka 17, číslo 49/1997 Sb.

3.5 Diskuse a komparace

Pro shrnutí porovnání volby zbraňového systému; u palných zbraní balistická dráha letu střely, nutnost řešení nadběhu při zamíření, značně nelineární závislost záměrného úhlu na dále a polohovém úhlu cíle snižují pravděpodobnost zásahu, a tím i zničení cíle. Zvýšení pravděpodobnosti zásahu cíle je možné dosáhnout střelbou dávkou což zase vede ke zvýšení pravděpodobnosti kolaterálních škod. Naopak přímočarost a absolutní rychlost šíření světelného svazku proces zamíření extrémně zjednodušují.

Externí podmínky střelby, především pak atmosférické podmínky střelby negativně ovlivňují efektivitu použití obou porovnávaných typů zbraní. V případě hlavňových zbraní je možné konstatovat, jestliže atmosférické podmínky (mlha, déšť apod.) umožní zamíření zbraně na cíl, tak z praktického hlediska tyto podmínky neomezují úspěšný zásah cíle, jen mohou zkomplikovat stanovení prvků střelby z důvodu závislosti balistické křivky dráhy letu střely právě na atmosférických podmínkách. V případě laserové zbraně má stav atmosféry výrazný vliv na výkon přenášený laserovým zářením, a tudíž na účinky laserové zbraně v cíli. Ale obdobně jako v případě hlavňové zbraně platí, je-li laserovou zbraň možné zamířit, nic nebrání tomu, aby byl cíl zničen.

Nároky na vycvičenost obsluhy byly již zmíněny a z důvodu přímočarosti a rychlosti šíření laserového svazku jsou argumentem právě pro použití laserové zbraně. Možné kolaterální škody jsou argumentem, který velmi výrazně upřednostňuje použití laserových zbraní. V případě palných hlavňových zbraní platí (opět s částečným zjednodušením), čím větší náměr palby, tím vyšší je dostřel zbraně, a tím větší je i oblast možného působení kolaterálních škod. Naopak u laserové zbraně, opět z důvodu přímočarého šíření svazku nehrozí možnost kolaterálních škod u civilních nebo nezúčastněných osob. Navíc fokusování svazku na konkrétní vzdálenost a divergence svazku zajišťují, že hustota energie klesá s délkou a tím i možnost nechtěných účinků na jiném než zamířovaném cíli. Jediným omezením laserové zbraně je tedy již zmiňované omezení bezpečnosti provozu v bezprostřední blízkosti letišť.

Z argumentů ve výše uvedených odstavcích a znázorněných na obr. 2 je zřejmé, že autoři článku se jednoznačně přiklání k možnosti ničení vzdušných cílů typu zápalných balónů nějakou formou laserové zbraně. Zdánlivá nevýhoda laserové zbraně, tj. nulové rozšíření a praktická neexistence takových zbraní, by mohla být přetavena ve výhodu. Nutnost aktuálního vývoje takové zbraně, respektive zbraňového systému umožní využití technologických vymožeností současné techniky a jejich implementace do vyvíjeného zbraňového systému odpovídá úrovni techniky 21. století.

Právě v Izraeli již vyvinuli a zavedli laserový systém Light Blade, který je určený k jejich sestřelování. Zbraňový systém Light Blade má dosah 2 km ve dne i v noci. Systém byl vyvíjen na Univerzitě Bena Guriona ve spolupráci s izraelskou policií, The Israel Defense Forces (IDF) a výzkumníky ze soukromého sektoru. V současnosti se systém používá na

hranicích s Pásmem Gazy. Bližší technické informace o systému nejsou veřejně dostupné, částečně je možné získat náhled na parametry systému z článků uveřejněných v tisku²⁷.

3.6 Technická realizace zbraňového systému

Podle zvolené koncepce, velikosti, taktického použití apod. by takový zbraňový systém mohl být ve formě ruční nebo lafetované zbraně. V případě ruční zbraně (pro představu prostředku odpovídajícímu velikosti, tvarem a použitím útočné pušky) by struktura zbraňového systému byla jednodušší, protože základna a naváděcí podsystém zbraně by byly realizovány ponosem zbraně v rukou střelce. Výroba takovéto zbraně i přes současný technologický rozvoj je spíše nereálná, především z důvodů energetických potřeb laserové zbraně.

Reálnější forma laserového zbraňového systému je tedy ve formě mobilního zbraňového systému na lehkém mobilním podvozku, ať už taženém na přívěsu nebo samohybného na plošině lehkého vozidla. Současné senzorické systémy ve formě opticko-elektronických prostředků průzkumu umožňují identifikaci cíle, měření dálky, sledování za denních i nočních podmínek na vzdálenosti řádově nižších jednotek kilometrů. Navíc je možné napojení zbraňového systému na prostředky vyššího stupně průzkumu jako například Sky Spotter²⁸ apod. Vzhledem k nízké hmotnosti vlastní laserové zbraně i její lafetace je realizace prostředků navádění zbraně snadno realizovatelná komerčně dostupnými prostředky.

Pro představu, možné prostředky podsystému navedení mohou odpovídat výkonově i stavbou systémům navádění astronomických dalekohledů jako např. Sky-Watcher²⁹. Hlavní úsilí při návrhu laserového zbraňového systému je zaměřeno na návrh vlastní laserové zbraně. Návrh laserové zbraně se odvíjí od požadovaných účinků laserového (elektromagnetického) záření v cíli. V případě "měkkých" cílů je pro narušení integrity materiálu cíle požadována³⁰ hustota energie 1 J/cm². V takovém případě je opět možné vzít pro laserovou zbraň komerčně dostupný průmyslový laser jako např. Inlite III³¹. V případě potřeby zabezpečení dostatečné nebo dosažení vyšší výkonové hustoty energie na cíli může být laserová zbraň osazena vhodnými fokusačními optickými systémy. Optické fokusační systémy laserové zbraně umožní i případné přenášení fokusace energie na různé vzdálenosti.

²⁷ Light Blade laser slashes threats from the sky [online]. *The Engineer*. 2020. Dostupné z: <https://www.theengineer.co.uk/content/news/light-blade-laser-slashes-threats-from-the-sky>

²⁸ Dostupné z: <https://www.rafael.co.il/es/worlds/defensa-aerea-y-antimisiles/sky-spotter/>

²⁹ Dostupné z: <https://skywatcher.com/post/advertisement/eq8-r-eq8-rh/>

³⁰ Military Lasers. GlobalSecurity.org [online]. [cit. 2023-04-14]. Dostupné z: <https://www.globalsecurity.org/military/systems/munitions/lasers.htm>

³¹ Dostupné z: https://amplitude-laser.com/products/nanosecond-lasers/flashlamps_pumped_lasers/inlite-iii/

Závěrem je možné konstatovat, že ničení vzdušných cílů typu zápalných balónů nepředstavuje obtížnou výzvu z technologického hlediska. Hlavní váha při volbě způsobu jejich ničení spočívá ve volbě taktického použití zvolené zbraně, hodnocení rizik použití zbraně a místa ničení cílů, ekonomických, logistických faktorech apod.

4 ÚVAHA NAD AKTUÁLNÍ SITUACÍ V IZRAELI A POUŽÍVÁNÍ ZÁPALNÝCH BALÓNŮ DO BUDOUČNA

Do roku 2023 cílil Hamás své útoky převážně na dospělé Izraelce, a to jak vojáky, tak civilisty, které také považuje za legitimní cíle.³² Typickými formami útoků Hamásu byly raketové a minometné útoky³³, sebevražedné atentáty a útoky s pomocí nástražných výbušných zařízení. Kromě těchto forem se také objevovaly únosy dospělých mužů a útoky noži.³⁴ Jak již bylo zmíněno, od protestů 14. května roku 2018, nazvaných Velký pochod návratu, kdy bylo zabito 60 Palestinců, se běžnou zbraní staly také zápalné balóny. Od roku 2021 zařadil Hamás do výzbroje bezpilotní vzdušné prostředky a bezosádková podvodní vozidla.³⁵

V říjnu 2023 ovšem Hamás svou strategii výrazně změnil. V jeho dosud největší akci³⁶ infiltroval pomocí pozemních vozidel, padákových kluzáků a lodí izraelské území. ³⁷ Unesl také přes dvě stě občanů, přičemž se zaměřil na zranitelnou skupinu – děti a seniory. Od získání kontroly na Pásmem Gazy v roce 2006 se skupina snažila vystupovat jako legitimní politický subjekt, který už není tak násilný, jako býval. Postupem času dokonce připustila možnost vzniku palestinského státu vymezeného hranicemi stanovenými v roce 1967³⁸. Proč Hamás změnil v roce 2023 strategii, když cílené zabíjení a únosy civilistů by měly být v současné době v rozporu s jeho politikou?

Poslední dobou se zvětšuje rozdíl mezi vojenskou částí Hamásu, která sídlí v Gaze a stojí za říjnovým útokem a politickým vedením Hamásu, palestinskou samosprávou

³² Hamas' Strategy of Suspension and Attrition. KOBI, Michael. *INSS The Institute for National Security Studies* [online]. 2024. Dostupné z: <https://www.inss.org.il/publication/hamas-strategy/>

³³ COHEN, Yoram a Jeffrey WHITE. *Hamas in Combat: The Military Performance of the Palestinian Islamic Resistance Movement* [online]. The Washington Institute for Near East Policy, 2009, str. 6. Dostupné z: <https://www.washingtoninstitute.org/media/3416>

³⁴ HANDLER, Simon P. OVERVIEW OF HAMAS'S STRATEGY. *THE CYBER STRATEGY AND OPERATIONS OF HAMAS: Green Flags and Green Hats* [online]. Atlantic Council, 2022, 7-11, str. 8. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/resrep44929.6>

³⁵ ANALYSIS- Hamas' strategy and asymmetric warfare against Israel. HANIFA, Nor Aishah. *Anadolu Ajansı* [online]. 2021. Dostupné z: <https://www.aa.com.tr/en/analysis/analysis-hamas-strategy-and-asymmetric-warfare-against-israel/2271373>

³⁶ Ref. 31

³⁷ The "Axis of Resistance" Strategy in the Israel-Hamas War. LEVY, Ido. *CAMBRIDGE MIDDLE EAST AND NORTH AFRICA FORUM. Manara Magazine* [online]. 2024. Dostupné z: <https://manaramagazine.org/2024/01/the-axis-of-resistance-strategy-in-the-israel-hamas-war/>

³⁸ V roce 1967 získal Izrael po šestidenní válce, kromě Pásma Gazy, Golanské výšiny, sinajský poloostrov, Západní břeh Jordánu a východní Jeruzalém.

sídlící v Kataru. V posledních pár letech také dochází k normalizaci vztahů mezi Izraelem a arabskými státy, úpadku důležitosti izraelsko-palestinské otázky a rozmachu pravicové protipalestinské politiky v Izraeli. Po roce 2023 je zřejmé, že se vojenské křídlo Hamásu snaží o změnu statu quo. Chce dát jasně najevo, že bez nich se izraelsko-palestinský konflikt nevyřeší, a bez vyřešení izraelsko-palestinského konfliktu nebude v regionu trvalý mír. Ať už jsou jeho záměry jakékoli, jeho nová strategie se zdá být úspěšná – získalo mezinárodní pozornost, a i přes počáteční brutální útok vyhrává mediální válku. Vyvolalo totiž „až nepřiměřenou reakci“ ze strany Izraele a získalo tím velkou mezinárodní podporu.³⁹

Je po změně strategie v roce 2023 používání zápalných balónů ještě stále aktuální? Vzhledem k tomu, že jsou balóny spíše symbolickou zbraní, která připomíná úmrtí protestujících Palestinců a jedná se také o zbraň, která nevyvolává větší vojenskou odezvu, není pravděpodobné, že by ji používalo vojenské křídlo Hamásu. Ti v říjnu 2023 viděli, že jejich nová strategie, která účelně vyvolává velkou odezvu ze strany Izraele, funguje. Je ovšem možné, že se k balónům budou vracet umírněnější křídla Hamásu. Stále se totiž jedná o velice levné a snadno dostupné prostředky. Otázkou také je, v jakém stavu zůstane Pásmo Gazy po skončení konfliktu. Za předpokladu, že Hamásu zůstane možnost pašovat zbraně ze zahraničí, pravděpodobně zůstane u nové, brutální formy boje. Ovšem pokud se bezpečnostní dohled nad Gazou zpřísní, je možné, že balóny zůstanou jednou z mála přístupných forem odporu.

ZÁVĚR

Od svého vzniku roku 1948 si Izrael vytvořil mnoho bezpečnostních nástrojů pro boj s terorismem. Důvodem pro jejich tvorbu je velké množství teroristických útoků, ke kterým se hlavně v posledních letech hlásí teroristická organizace Hamás. Tato situace vyvrcholila, po její změně modu operandi, 7. října 2023 masivním napadením Izraele touto skupinou.

Této situaci předcházelo množství incidentů, na které byl Izrael nucen reagovat. Musel tak v letech 2018–2023 mimo jiné řešit problematiku zápalných balónů – konkrétní formu agro-terorismu, kterou Hamás běžně používal k zapalování vegetace v okolí Pásmu Gazy, ze kterého balóny vypouštěl. Na příkladu používání této jednoduché a levné zbraně lze demonstrovat, že ochrana před teroristickými útoky zahrnuje reakci státu na různé druhy prostředků.

Zápalné balóny jsou prostředek, který je sice nepřesný, ale v masovém nasazení velice účinný. Proto je nutné najít efektivní prostředky jeho eliminace. Vzhledem k jeho vlastnostem a manévrovacím schopnostem se jako nejvýhodnější jeví dvě konkrétní metody – použití palných zbraní a zbraní se směrovanou energií, přičemž autoři se v diskusi přiklání k eliminaci laserovými zbraněmi.

V úvaze o budoucnosti těchto prostředků jako bojových prostředků, došli autoři k závěru, že zápalné balóny už pravděpodobně nebudou jednou z hlavních forem útoků

³⁹ Ref. 31

vojenského křídla Hamásu, které v roce 2023 začalo využívat strategii účelného vyvo-
lávání masivní vojenské odpovědi Izraele. Balóny, jakožto prostředky, které velkou vo-
jenskou odpověď nevyvolávají, ale mohou být stále používány umírněným křídlem or-
ganizace. Také, jako zbraň, která je levná a jednoduchá na výrobu, nejspíše ještě dlouho
zůstanou záložním plánem v případě nouze.

Autoři:

Ing. Bc. et Bc. Alena Slavíková, narozena 1997. Je absolventka oboru Zbra-
ně a munice na Univerzitě obrany, Technické bezpečnosti osob a majetku
na VŠB-TUO a Mezinárodních vztahů/Judaistiky na Univerzitě Palackého.
V současné době působí na pozici Bezpečnostního inženýra ve VOP CZ a jako
student doktorského studia na Univerzitě obrany. Ve svém výzkumu se za-
bývá technologiemi používanými při a proti terorismu na Blízkém východě.

Mjr. Ing. et Ing. Martin Křepský, narozen 1980. Je absolventem Vojenské
akademie v Brně, obor výzbrojně-technický přístrojová a automatizační
technika výzbroje a Univerzity Pardubice obor chemie a technologie výbu-
šin. Po absolvování studia na Vojenské akademii působil nejprve na velitel-
ských funkcích u záchranných a ženijních útvarů. Poté řídil a prováděl pří-
pravu pyrotechniků a muničních specialistů u Velitelství výcviku – Vojenské
akademie. Zabývá se možnostmi detekce a identifikace chemických látek
optoelektronickými prostředky

Doc. Ing. František Racek, Ph.D., narozen 1971. Je absolventem Vojenská
akademie v Brně, obor výzbrojně-elektrotechnický optika. Působil v pedago-
gických funkcích na Univerzitě obrany a jejich předchůdcích v oblasti optic-
kých přístrojů zbraní. V současné době pracuje jako vedoucí Katedry zbraní
a munice. V rámci oblasti zájmu o optické přístroje zbraňových systémů se
specializuje na oblast synergie maskování a hyperspektrálního průzkumu.
Je autorem řady odborných článků v domácích i zahraničních publikacích
především v oblasti optika a optické přístroje.

Ing. Antonín Novotný, Ph.D., narozen 1963, plukovník v záloze. V roce 1985
ukončil Vysokou vojenskou školu pozemního vojska ve Vyškově a poté do roku
1988 vykonával velitelské funkce. V období 1988-1991 absolvoval postgra-
duální studium obor velitelsko-štábní, specializace zpravodajská a následně
v letech 1991-2008 působil v různých funkcích u Vojenského zpravodajství.
V letech 2008-2010 pracoval jako obranný poradce ve velitelství NATO při
stálé delegaci České republiky při NATO a Stálém zastoupení České republiky
při Evropské unii v Bruselu. O roku 2011 pracuje na Univerzitě obrany Brně;
od listopadu 2012 jako akademický pracovník Centra bezpečnostních a vo-
jenskostrategických studií. Odborné zaměření – ozbrojené konflikty, bezpeč-
nostní prostředí a bezpečnostní hrozby a problematika sdílení vojenských
schopností.

Jak citovat: SLAVÍKOVÁ, Alena, Martin KŘEPSKÝ, František RACEK a Antonín NOVOTNÝ. Žhářské útoky v Izraeli – historie a možnosti eliminace zápalných balónů. Vojenské rozhledy. 2024, 33 (2), 130-146. ISSN 1210-3292 (print), 2336-2995 (on-line). Available at: www.vojenskerozhledy.cz.

Recenzovaný článek

Charakteristika násilných vstupů do objektů a experimentální posouzení možného vlivu rozletu střepin na bezpečnost výcviku při použití nálože na ploty

Characteristics of Forcible Entries into Objects and an Experimental Assessment of the Potential Impact of Fragments Scattering on Training Safety when Using Fence Charge

Ota Rolenic, Pavel Mañas, Tibor Palasiewicz

Abstrakt: Článek se věnuje charakteristice násilných vstupů do objektů a pojmu „breaching“, který je za tuto činnost často zaměňován. Dále článek řeší problematiku rozletu střepin při použití nálože k překonání pletivových plotů. V úvodní kapitole je popsána realizace výcviku v této oblasti s využitím cvičišť, která jsou pro tento účel budována ve vojenských výcvikových prostorech. Při provádění výcviku explozivních násilných vstupů se bezpečná vzdálenost pro zasahující týmy a nezúčastněné osoby stanovuje pomocí daných vzorců.

Abstract: The article focuses on the characteristics of forcible entries into objects and the term “breaching”, which is often used interchangeably with this activity. The article further addresses the issue of fragments scattering when using a charge to overcome chain-link fences. The introductory chapter describes the execution of training in this field using the exercise facilities that are built for this purpose in military training areas. When conducting explosive forcible entry training, the safe distance for intervening teams and non-participants is determined using given formulas.

Klíčová slova: Breaching; experiment; nálož na ploty; násilné vstupy do objektů; rozlet střepin.

Keywords: Breaching; Experiment; Fence charge; Forcible Entry into Objects; Fragments Scattering.

ÚVOD

Význam sídelních útvarů jakožto politických, kulturních a průmyslových center je neoddiskutovatelný a díky postupující urbanizaci bude v budoucnu velmi pravděpodobně ještě vzrůstat^{1,2}. Boj ve městech nebo v osadách se tedy v dnešní době jeví jako neoddělitelná součást vojenských bojových operací a provádění taktických činností ve městech je tedy nevyhnutelné. Tomu se přizpůsobuje i příprava a činnost vojsk. Jednou z relativně nových a v podmínkách Armády České republiky (AČR) rozvíjených činností je provádění násilných vstupů do objektů (NVdO), často také označované jako „breaching“. Breaching je nicméně v obecném pojetí charakterizován jako překonávání překážek a spadá do problematiky ženijní podpory pohybu vojsk, tedy zachování mobility jednotek. Zahrnuje překonávání vodních překážek³ nebo odstraňování a ničení povrchových zátarasů včetně výbušných prostředků.

V ženijní doktríně ATP 3.12.1.⁴ se breaching dělí na provádění z chodu a s plánovitou přípravou. Provádění breachingu z chodu (hasty breach) znamená, že se útočící vojska budou snažit o zřizování průchodů v překážkách pouze s minimální změnou sestavy s využitím odtarasovacích prostředků, které mají k dispozici. Při breachingu s plánovitou přípravou (deliberate breach) se z důvodu velikosti a komplexnosti zátarasu vojska přeskupují a dochází ke ztrátě tempa útoku. Uzpůsobuje se struktura sil ke zřízení průchodu z pěchoty, ženistů, pancéřovaných prostředků a prvků přímé a nepřímé palebné podpory⁵. Dále se také v uvedené doktríně vyskytuje pojem „Minefield breaching“, který obsahuje problematiku ražení průchodů v minových polích. Taktéž některé publikace Armády Spojených států amerických (USA) FM 5-34⁶, FM 3-34⁷ a FM 3-34.2⁸ vnímají breaching jako ražení průchodů v minových polích nebo jako překonávání překážek. FM 3-34.2 dále popisuje plánovací proces breachingu.

Pojem breaching ve smyslu NVdO popisuje publikace Armády USA TM 3-34.82⁹, jež část se věnuje postupům při provádění NVdO pomocí výbušnin, tzv. explozivních

¹ HRNČIAR, Michal a Jaroslav KOMPAN. *Factors Shaping the Employment of Military Force from the Perspective of the War in Ukraine*. Vojenské rozhledy. 2023, 32 (1), ISSN 1210-3292 (print), 2336-2995 (online). Available at: www.vojenskerozhledy.cz

² DiMARCO, Louis. *Urban operations in Ukraine: Size, Ratios, and the Principles of War*. In: Modern War Institute [online]. Jun 20, 2022 [cit. 2023-11-10]. Available at: <https://mwi.westpoint.edu/urban-operations-in-ukraine-size-ratios-and-the-principles-of-war/>

³ SEDLÁČEK, Martin a Jaroslav ZELENÝ. Požadavky na ženijní informace při překonávání vodních překážek. *Vojenské rozhledy*. 2019, 28 (4), 044-062. ISSN 1210-3292 (print), 2336-2995 (on-line). Available at: www.vojenskerozhledy.cz

⁴ NATO STANDARDIZATION OFFICE [NSO]. ATP-3.12.1, *Tactical Doctrine for Engineering*, Ed. B, Ver. 1, 2023.

⁵ *Spojenecká taktická doktrína pro ženijní práce podle zásad a principů ATP-3.12.1 (Pub-31-17-05)*. Vyškov: Centrum doktrín VeV-VA Vyškov, 2017.

⁶ *Engineer Field Data (FM 5-34)*. Washington: Department of the Army, 2003.

⁷ *Engineer Operations (FM 3-34)*. Washington: Department of the Army, 2020.

⁸ *Combined-Arms Breaching Operations (FM 3-34.2)*. Washington: Department of the Army, 2002.

⁹ *Explosives and Demolitions (TM 3-34.82)*. Washington: Department of the Army, 2016.

násilných vstupů. Obsahuje typy náloží používané na jednotlivé konstrukční prvky s návodem k jejich sestavení a taktéž vzorce pro výpočet bezpečných vzdáleností při realizaci těchto vstupů. FM 3-06.11¹⁰ uvádí rozdělení NVdO na jednotlivé typy, ze které vychází národní přístup k této problematice.

1 CHARAKTERISTIKA NÁSILNÝCH VSTUPŮ DO OBJEKTŮ

Při vedení bojové činnosti v urbanizované oblasti je zájmem působících sil minimalizovat škody a počet civilních obětí. Alternativní vstupy do objektů mohou být vytvářeny pomocí zbraňových systémů na těžké technice, popřípadě pomocí speciální ženijní munice¹¹, kdy některé typy obsahují značné množství trhaviny vytvářející vysoký přetlak v čele detonační vlny a značný střepinový efekt. Použití takových prostředků pak může představovat ohrožení jak pro civilisty, tak i pro vlastní síly, a v některých případech může vést i k pádu budovy nebo vytvoření neplánovaných zátarasů ze sutin. Proto z vojenského hlediska vznikla potřeba upravit prostředky k provedení NVdO při zachování požadované efektivity. NVdO provádí speciálně vycvičené jednotky s cílem vytvořit průchody ve stavebních konstrukcích (okna, dveře, zdi apod.) k umožnění taktického průniku do objektu, ven z něj nebo vytvoření průchodu uvnitř objektu. NVdO se dělí na tři základní typy:

- Mechanické násilné vstupy do objektů;
- Balistické násilné vstupy do objektů;
- Explosivní násilné vstupy do objektů¹².

Mechanické násilné vstupy do objektů zahrnují postupy k vytváření průchodů do objektů pomocí ručního náradí (sekery, palice, kladiva, páčidla) nebo malou ženijní technikou (motorová řetězová pila, motorová rozbrušovací pila). Balistické násilné vstupy se využívají k rychlému vytvoření vstupu, primárně skrz dveře, pomocí brokovnice ráže 12 mm. Explosivní násilné vstupy do objektů (ENVdO) zahrnují postupy k tvorbě průchodů ve stavebních konstrukcích za využití ženijní munice. Prostředky pro ENVdO jsou v současné době nejprogresivněji rozvíjené¹³.

¹⁰ *Combined Arms Operations in Urban Terrain (FM 3-06.11)*. Washington: Department of the Army, 2016.

¹¹ KOMPAN, Jaroslav. *Bojové trhacie práce*. In: Vojenské reflexie. Liptovský Mikuláš: Akadémia ozbrojených síl generála M.R. Štefánika, 2020, 15 (1), pp. 118–145, ISSN 1336-9202. Available at: http://vr.aos.sk/images/dokumenty/archiv_cisel/2020/vojenske_reflexieXV_1.pdf

¹² *Násilné vstupy do objektů (Pub návrh do tisku)*. Vyškov: Centrum doktrín VeV-VA Vyškov.

¹³ tamtéž

1.1 Realizace výcviku NVdO v ČR

NVdO cvičí v České republice (ČR) již několik dekád speciální policejní jednotky (útvary rychlého nasazení – URNA) a vojenské speciální jednotky. V posledních letech, zejména po zkušenostech ze zahraničních ženijních kurzů, se začala formovat potřeba vytvořit schopnost provádět NVdO u ženijních jednotek, tak aby mohly realizovat tuto formu podpory ve prospěch manévrových jednotek při boji v zastavených prostorech. Ženijní jednotky jsou uzpůsobeny k provádění NVdO, jednak na základě svého předurčení podporovat pohyb vojsk, ale také díky tomu že příslušníci ženijního vojska disponují oprávněním k obsluze příslušné ženijní techniky a oprávněním k provádění nebo řízení trhacích prací.

NVdO mohou realizovat pouze osoby odborně způsobilé k provádění NVdO nebo osoby zařazené do specializačního kurzu k získání této odborné způsobilosti. Specializační kurz NVdO se realizuje v ČR nebo v zahraničí. V případě absolvování zahraničního kurzu o jeho uznání rozhoduje náčelník ženijního vojska (NŽV) AČR. Provádění NVdO je určeno pro¹⁴:

- pro příslušníky jednotek speciálních sil, výsadkového, mechanizovaného a ženijního vojska;
- v případě odůvodněného požadavku pro další příslušníky na základě souhlasného stanoviska NŽV.

Je také potřebné zdůraznit, že vzhledem k uvedeným typům NVdO mohou mechanické násilné vstupy provádět pouze osoby, které jsou vycvičeny nebo zaškoleny v bezpečné manipulaci s ručním nářadím a obsluze zavedené ženijní techniky dle platných předpisů. V rámci balistických násilných vstupů musí být příslušníci vycvičeni v bezpečné manipulaci se zavedenou brokovnicí ráže 12 mm. ENVdO mohou provádět pouze osoby „odborně připravené k provádění ženijních prací s ostrou ženijní municí nebo odborně způsobilé k provádění nebo řízení ženijních prací s ostrou ženijní municí“¹⁵.

Kurz NVdO je složen z níže uvedené problematiky, přičemž tematika ENVdO tvoří polovinu časové dotace kurzu:

- bezpečnostní opatření a stanovení bezpečných prostorů a minimálních bezpečných vzdáleností;
- základní informace o konstrukci budov;
- plán násilného vstupu;
- druhy ručního nářadí, zásady jejich použití a bezpečnostní opatření;
- konstrukce motorových řetězových pil, zásady jejich použití při provádění násilných vstupů a bezpečnostní opatření;

¹⁴ Metodický pokyn náčelníka ženijního vojska AČR k upřesnění přípravy a provádění násilných vstupů do objektů. Praha, 2020.

¹⁵ tamtéž

- konstrukce rozbrušovacích pil, zásady jejich použití při provádění násilných vstupů a bezpečnostní opatření;
- brokovnice a munice do nich, zásady jejich použití při provádění násilných vstupů a bezpečnostní opatření;
- stanovení hmotnosti a tvaru náloží, jejich sestavování a upevňování;
- způsoby roznětu;
- koordinace činnosti při provádění násilných vstupů¹⁶.

1.2 Cvičiště k provádění NVdO

K realizaci kurzu je potřebné disponovat speciálním cvičišťem obsahující konstrukční prvky budov, které mohou být překonávány. V současné době se cvičiště pro provádění NVdO budují ve všech výcvikových prostorech, přičemž v roce 2023 bylo dokončeno ve vojenské výcvikové prostoru Březina. Je označováno zkratkou BTA (Breaching Training Area) a slouží k provádění všech typů NVdO¹⁷. V areálu vojenského útvaru 15. ženijního pluku se v rámci ženijního cvičiště EOD (Explosive Ordnance Disposal) nachází výcvikový prostor pro násilné vstupy do objektů, ve kterém se ale nemůže provádět ENVdO¹⁸.

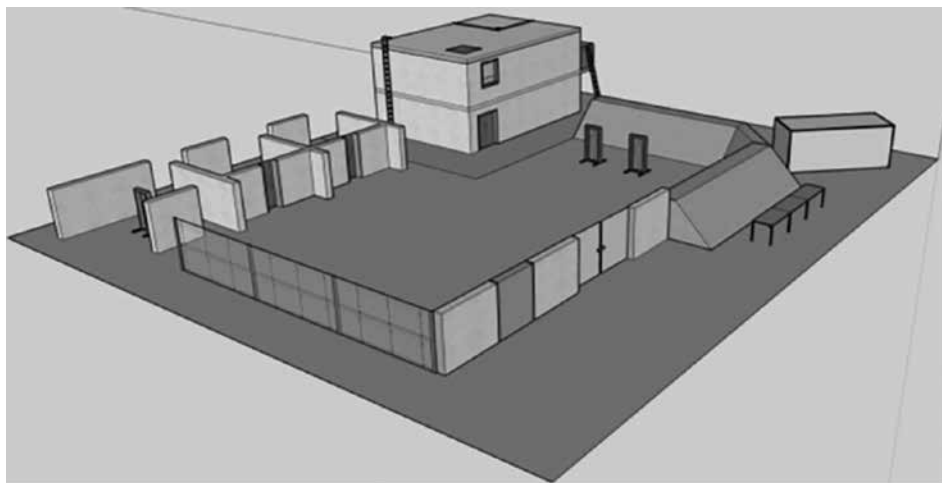
V některých případech byli pro posouzení rozmístění jednotlivých prvků a bezpečnostní problematiky přizváni odborníci z Univerzity obrany. Autoři tohoto článku nicméně neidentifikovali žádný alianční dokument, který by obsahoval variantu schématu cvičiště pro NVdO. Při jejich navrhování a výstavbě se tedy vychází ze získaných zkušeností z národních a zahraničních kurzů, potřeby jednotlivých konstrukčních prvků a disponibilního prostoru. Obrázek č. 1 z ¹⁹ znázorňuje 3D modelaci cvičiště. Tento model, vytvořený příslušníkem 15. ženijního pluku, vychází ze zkušeností z absolvování zahraničního kurzu Engineer Officer probíhajícího v USA, který obsahoval tematiku NVdO.

¹⁶ tamtéž

¹⁷ *Statut vojenského výcvikového prostoru Březina*. Vyškov, 2023.

¹⁸ *Provozní řád ženijního cvičiště EOD*. Bechyně, 2022.

¹⁹ *Násilné vstupy do objektů (Pub návrh do tisku)*. Vyškov: Centrum doktrín VeV-VA Vyškov.

Obrázek č. 1: 3D model cvičiště pro NVdO²⁰

V roce 2023 proběhlo setkání jednoho z autorů článku s příslušníky speciálních jednotek týkající se uspořádání cvičiště a bezpečných zón kolem něj, přičemž v jeho průběhu vyvstal rozpor mezi teorií a praktickými poznatky. Dle tvrzení pyrotechniků při překonávání plotu pomocí nálože nazývané Fence charge nedochází k rozletu střepin ve směru působení výbuchu. Fence charge je určena pro trhání vysokopevnostních bezpečnostních plotů, nicméně pro výcvikové účely se z důvodu vysoké pořizovací ceny bezpečnostních plotů používá standardní pletivo, které je tvořeno ocelovým drátem o průměru do 2 mm s plastovou nebo zinkovou úpravou povrchu.

Na základě závěrů z uvedeného jednání byly vyjádřeny pochybnosti týkající se stanoviska na nulový rozlet střepin při použití Fence charge při trhání běžného pletiva. Vyřešení tohoto rozporu má implikace na určení bezpečnostních vzdáleností okolo cvičiště a výstavbu a užívání dalších objektů v jeho blízkém okolí. Cílem tohoto článku je na základě analytických a numerických metod pro popis rozletu střepin a následného experimentálního ověření potvrdit či vyvrátit tvrzení o nulovém rozletu střepin a stanovit jejich hypotetický dolet a zraňující účinek.

2 VÝPOČET BEZPEČNOSTNÍCH VZDÁLENOSTÍ

Při realizaci ENVdO je nutné kalkulovat s tzv. minimální bezpečnou vzdáleností (minimum safety distance – MSD) vzhledem k celkové hmotnosti výbušnin (net explosive

²⁰ tamtéž

weight – NEW). NEW se přepočítává na hmotnostní ekvivalent k trinitrotoluenu (TNT). Vzorec pro výpočet NEW je následující²¹:

$$NEW = N \cdot m \cdot RE \quad (1)$$

kde NEW – celková hmotnost výbušniny [g];

N – množství výbušniny [m; ks];

m – hmotnost výbušniny [$\text{g} \cdot \text{m}^{-1}$; $\text{g} \cdot \text{ks}^{-1}$];

RE – „relative effectiveness“ faktor.

RE faktor je koeficient, který určuje přepočet hmotnosti výbušniny na ekvivalent TNT. Hodnoty pro výbušniny používané v AČR jsou dány níže uvedenou tabulkou.

Tabulka č. 1: Ekvivalenty výkonnosti TNT pro vybrané výbušniny²²

Druhy výbušnin	Výbušná náplň	RE faktor
TNT	TNT	1
ROZBUŠKA (iniciace)	Vždy 1,1 g	1,46
BLESKOVICE Np V	PENT – $12 \text{ g} \cdot \text{m}^{-1}$	1,27
TRHAVINA PL Np-10	PENT	1,35
TRHAVINA SEMTEX 90 PH 500 g	PENT/RDX	1,35
TRHAVINA SEMTEX PL SE M (40 cm × 20 cm × 0,3 cm)	RDX/PENT – 376 g	1,46
NÁLOŽ TÁHLÁ SEMTEX RAZOR 15 NÁLOŽ TÁHLÁ SEMTEX RAZOR 20 NÁLOŽ TÁHLÁ SEMTEX RAZOR 25	RDX/PENT – $310 \text{ g} \cdot \text{m}^{-1}$ RDX/PENT – $550 \text{ g} \cdot \text{m}^{-1}$ RDX/PENT – $860 \text{ g} \cdot \text{m}^{-1}$	1,46
NÁLOŽKA.RAZOR BOOSTER	PENT - 6 g	1,46
SEMTEX LCT 55 SEMTEX LCT 205	PENT/RDX – $55 \text{ g} \cdot \text{m}^{-1}$ PENT/RDX – $205 \text{ g} \cdot \text{m}^{-1}$	1,46

Obecný vzorec MSD pro výpočet bezpečnosti osob při NVdO je stanoven následovně²³:

$$MSD = K \cdot \sqrt[3]{NEW} \quad (2)$$

kde MSD – minimální bezpečná vzdálenost [m];

K (koeficient): 4 pro útočný tým se štítem (balistickou dekou);

6 pro útočný tým bez štítu (balistické deky);

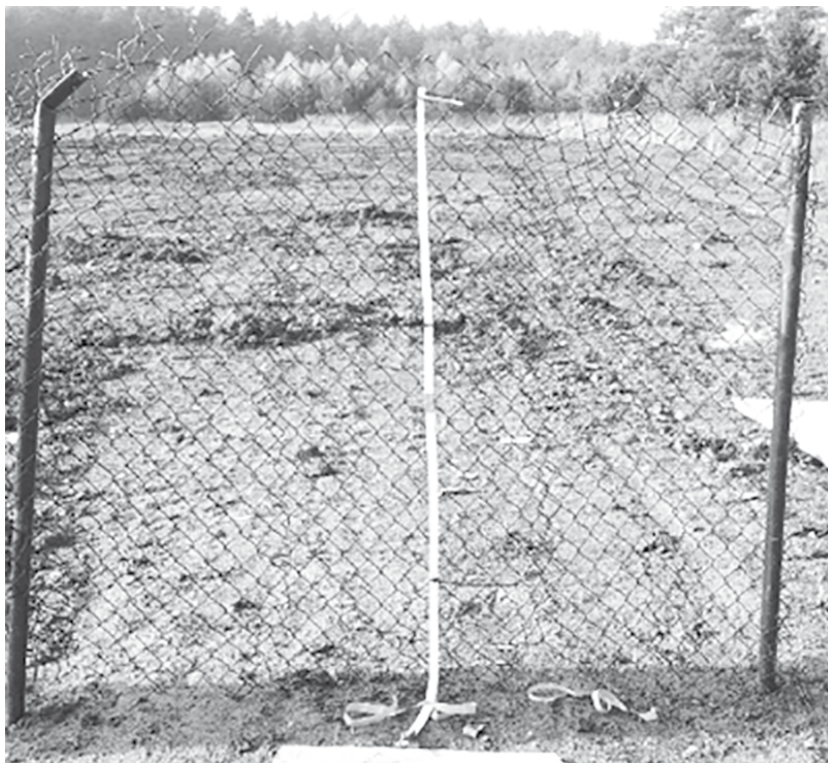
²¹ tamtéž

²² tamtéž

²³ tamtéž

130,1 pro nezúčastněné osoby (rozlet střepin).

Nálož na pletivo se v podmínkách AČR skládá ze 2 m páskové plastické trhaviny LCT 205, 0,35 m bleskovice Np V, počínové náložky Razor BOOSTER a rozbušky (viz Obrázek č. 2). NEW je vypočítáno dle (1) na 0,61 kg ekvivalentu TNT ($NEW = 2 \cdot 205 \cdot 1,46 + 0,35 \cdot 12 \cdot 1,27 + 1 \cdot 6 \cdot 1,46 + 1 \cdot 1,1 \cdot 1,46$). Dle vzorce (2) je MSD při použití balistické deky útočným týmem k provedení breachingu 3,4 m ($MSD = 4 \cdot \sqrt[3]{0,61}$). MSD pro nezúčastněné osoby činí 111 m ($MSD = 130,1 \cdot \sqrt[3]{0,61}$), což představuje určenou bezpečnostní vzdálenost vymezující okruh kolem nálože, za jehož hranicí by nemělo dojít k ohrožení života a zdraví pohybujících se nechráněných osob.

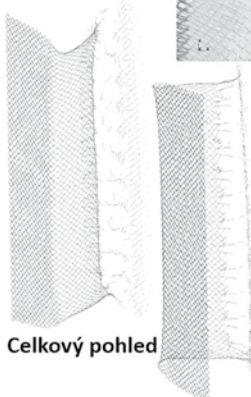
Obrázek č. 2: Nálož na pletivo – Fence charge

3 URČENÍ ROZLETU A ÚČINKU STŘEPIN NA ZÁKLADĚ SIMULACE A VÝPOČTŮ

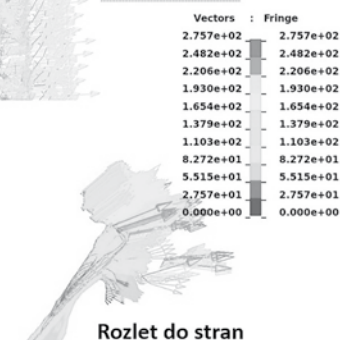
Na základě numerické simulace, která byla zpracována v rámci projektové dokumentace cvičiště BTA, kdy byl řešen problém případného rozletu střepin při umístění páskové plastické trhaviny na standardní pletivo, byla identifikována možnost rozletu střepin s poměrně vysokou počáteční rychlostí a pod nezanedbatelným úhlem vzhledem ke svislé rovině kolmé k rovině pletiva (viz Obrázek 3).

Rychlost a směr rozletu úlomků pletiva

LS-DYNA keyword deck by LS-PrePost
Time = 5.0005
Contours of Resultant Velocity
min=0, at node# 2247
max=275.74, at node# 32789
Vectors of Total-velocity
min=0, at node# 2247
max=275.74, at node# 32789

Boční pohled
Odhad počátečního úhlu dráhy

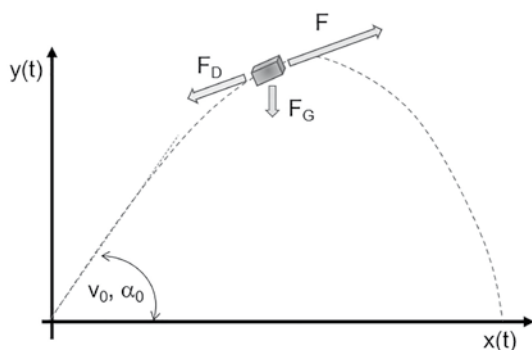

Obrázek č. 3: Simulace rozletu střepin z pletiva při použití páskové plastické trhaviny

Hlavní výsledky simulace (počáteční rychlost střepiny, průměrná velikost střepiny) je možné použít jako vstupní hodnoty pro následné analytické výpočty doletu střepin a jejich kinetické energie, která podmiňuje jejich ranivý účinek.

Na Obrázku 4 je schéma rovnováhy sil na střepině letící vzduchem po balistické křivce, ze kterého lze odvodit soustavu 4 diferenciálních rovnic popisujících let střepiny včetně uvažování odporu vzduchu v závislosti na rychlosti a čelní ploše střepiny např. v²⁴. Vzhledem k zaměření časopisu nejsou uváděny další podrobnosti k odvození a řešení, jsou diskutovány pouze výsledky.

²⁴ *Formulae for ammunition management*, International Ammunition Technical Guidelines. IATG 01.80: United Nations Office for Disarmament Affairs, 2021. Available at: <https://data.unsafeguard.org/iatg/en/IATG-01.80-Formulae-ammunition-management-IATG-V.3.pdf>

Rovnováha sil:

$$m_{střep} \cdot \frac{d}{dt} v(t) = Fg + Fd$$

Změna úhlu letu:

$$\frac{d}{dt} \theta(t) = - \frac{g \cdot \cos(\theta(t))}{v(t)}$$

Změna polohy vodorovně
(x) a svisle (y):

$$\frac{d}{dt} x(t) = v(t) \cdot \cos(\theta(t))$$

$$\frac{d}{dt} y(t) = v(t) \cdot \sin(\theta(t))$$

Obrázek č. 4: Balistická křivka a rovnováha sil při letu střepiny

Kinetická energie letící střepiny je dána obecným vztahem

$$E_k = \frac{1}{2} m \cdot v(t)^2 \quad (3)$$

kde m [kg] je hmotnost střepiny a $v(t)$ [$\text{m} \cdot \text{s}^{-1}$] je okamžitá rychlost střepiny. Zraňující účinek letící střepiny je možné hodnotit podle postupů uvedených např. v ²⁵ nebo ²⁶. Zjednodušené kritérium uvádí, že střepiny s kinetickou energií 27 J a více mohou způsobit člověku vážné až fatální zranění, což je pro účely tohoto článku dostatečné. Podle stejných pramenů se uvažuje povrch těla průměrného člověka asi 1,9 m^2 . Z této plochy a předpokládaného počtu střepin, které vzniknou po výbuchu, a úhlu jejich rozletu lze stanovit pravděpodobnost zranění.

4 EXPERIMENTÁLNÍ MĚŘENÍ ROZLETU STŘEPIN

Ve vojenském výcvikovém prostoru Boletice byla na trhací jámě provedena příprava a vlastní realizace experimentu. K trhacím pracím se využilo stanoviště, které obsahovalo kůly po předchozím výcviku ve vzdálenosti 2 až 4 m od sebe, které byly dostatečně pevně ukotveny do země. Zde bylo možné zřídit 3 plotová pole (viz Obrázek 5). Ke stavbě plotových polí bylo využito pozinkované pletivo s průměrem drátu 2 mm s velikostí oka 50

²⁵ tamtéž

²⁶ Green Book: *Methods for the determination of possible damage to people and objects resulting from release of hazardous materials*. CPR 16E, The Hague: Directorate-General of Labour of the Ministry of Social Affairs and Employment, 1st Edition, 1992. Available at: <https://publications.tno.nl/publication/34634118/X2BfNj/TNO-1992-greenbook-2.pdf>

× 50 mm o výšce 2 m s horním i dolním napínacím drátem. Jako střední napínací drát byl využit vázací drát o průměru 2 mm.

Obrázek č. 5: Instalované pletivo na prvním stanovišti

Svědečné desky se skládaly ze střešních latí sešroubovaných do obdélníkového tvaru šířky 1 m a výšky 2 m s bočním zajištěním svislé polohy. Jako materiál pro sledování zásahu střepinami byl zvolen balící papír s vahou $90 \text{ g} \cdot \text{m}^{-2}$. Z důvodu klimatických podmínek (silný vítr) se ukázal tento materiál jako nevhodný. Plocha 2 m^2 kladla působícímu větru značný odpor, a tudíž při větším poryvu došlo k utržení papíru. Jako náhradní materiál byla použita ochranná fólie Selitstop, která je charakteristická vysokou pružností a také pevností. Pro první výbuch byla upevněna na celou plochu svědečné desky. Z důvodu přetrvávajícího silného větru se pro následující tři exploze připevňovala „pouze“ na 1 m^2 horní části svědečné desky.

4.1 Použité nálože a vzdálenost svědečných desek u jednotlivých výbuchů

Celkem byly provedeny čtyři výbuchy na instalovaném pletivu. K sestavení Fence charge se použila bleskovice Np V, plastická trhavina LCT 55 a LCT 205. U každé nálože sloužila k iniciaci počinová náložka Razor BOOSTER a elektrická rozbuška umístěná ve spodní části nálože (používání způsob z důvodu snazší manipulace s iniciátory a vedení přívodního kabelu k útočnému týmu po zemi). Cílem použití jiné než předepsané nálože na bezpečnostní ploty bylo ověřit, zda k přeražení běžně používaného pletiva pro výcvikové účely nedostačuje nálož o nižší mohutnosti.

Jako první byly k sestavení nálože použity tři odnože bleskovice Np V spojené k sobě páskou. Jeden metr bleskovice obsahuje 12 g pentritu, celkem tedy bylo na roztržení plotu aplikováno 72 g pentritu. K zachycení střepin vzniklých při výbuchu bylo využito 5 svědečných desek ustavených do kruhového oblouku ve vzdálenosti 6 m od připravené nálože (viz Obrázek 6).

Obrázek č. 6: Fence charge sestavená z bleskovice

Pro druhý a třetí výbuchový test byla použita plastická trhavina LCT 205, která je pro tento typ nálože v rámci NVdO stanovena. Jak vypovídá její označení, tak obsahuje 205 g plastické trhaviny na 1 m délky (viz Tabulka 1). Nálože na překonání plotu sestavené z tohoto typu plastické trhaviny tedy obsahovaly 410 g trhaviny. Svědečné desky byly při druhém výbuchu opět umístěny 6 m od nálože stejně jako v případě bleskovice. V rámci třetího trhání pletiva byly svědečné desky umístěny na vzdálenost 5 m od nálože

a k zachycení letících střepin se použily čtyři desky (viz Obrázek 7). Pro poslední čtvrtou nálož se použila plastická trhavina LCT 55. Určení celkového množství trhaviny v náloži je analogické jako u předchozího typu nálože (viz Tabulka 1), tedy zde bylo celkem použito 110 g plastické trhaviny. Rozmístění svědečných desek bylo stejné jako u třetího výbuchu.

Obrázek č. 7: Fence charge sestavená z plastické trhaviny LCT 205

4.2 Výsledky experimentu

Bleskovice byla použita jako první nálož, jelikož obsahovala nejméně trhaviny a účelem bylo kromě měření hustoty rozletu střepin zjistit, zda tlaková vlna neprotrhne materiál svědečných desek. Z důvodu malé mohutnosti trhaviny v náloži došlo k protržení plotu pouze v horní části pletiva (viz Obrázek 8). Zbytek ocelových drátů vykazoval pouze minimální poškození a nahodilé přetržení. Při výbuchu došlo vlivem působení přetlaku v čele rázové vlny k odtržení části papíru a fólie od rámu svědečných desek, nedošlo ovšem k jejich přetržení nebo roztržení, čímž byla zachována jejich funkce (tento efekt se projevil u každého výbuchu). Na svědečných deskách nebyl zaznamenán žádný průlet střepiny. Tato nálož byla na základě svého minimálního destruktivního účinku na pletivo vyhodnocena jako nevhodná pro provádění ENVDO pro překonávání pletivových plotů.

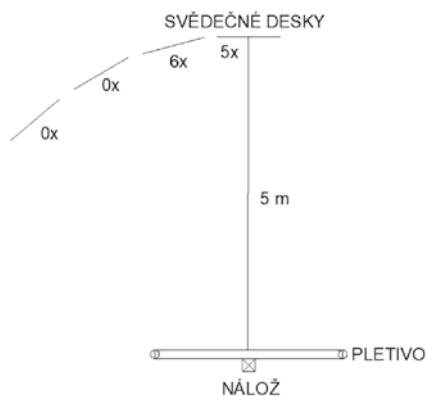
Obrázek č. 8: Poškození pletiva při použití nálože sestavené z bleskovic NPV

Dále byly realizovány dvě exploze s použitím plastické trhavy LCT 205. U obou explozí došlo k přetržení pletiva v celé jeho délce (viz Obrázek 9).

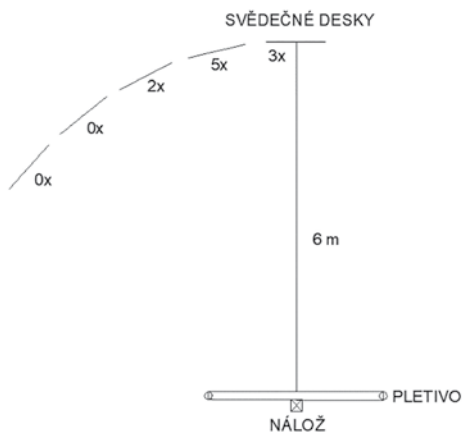

Obrázek č. 9: Přetržení pletiva při použití plastické trhavy LCT 205

Průlet střepin svědečnými deskami byl zachycen při obou testech s trhavinou LCT 205. U vzdálenosti 6 m bylo zaznamenáno 10 střepin, u 5 m vzdálenosti celkem 11 střepin. Ot-vory po střepinách se vyskytovaly vždy na desce v kolmém směru k rovině plotu. U vzdálenosti 5 m dále na přilehlé boční desce (viz Obrázek 10), u vzdálenosti 6 m na dvou přilehlých bočních deskách (viz Obrázek 11).

Obrázek č. 10: Rozmístění na 5 m

Obrázek č. 11: Rozmístění na 6 m

Nálož sestavená pomocí LCT 55 byla na základě množství použité trhaviny druhá nejsilnější v rámci provedeného experimentu. Účelem testu bylo jistit, zda je tato nálož vhodná pro překonávání pletivového plotu a zda při její detonaci vznikají

střepiny. Po provedeném výbuchu bylo zjištěno, že pletivo bylo přetrženo pouze na pěti místech (viz Obrázek 12). Svědečné desky, které byly vzdáleny od nálože 5 m, nezachytily průlet střepin. Tato nálož byla taktéž vyhodnocena jako nevhodná k překonávání těchto typů plotů při ENVdO.

Obrázek č. 12: Protržení plotu po detonaci plastické trhavinu LCT 55

5 DISKUZE

Na základě provedeného experimentu bylo prokázáno, že při výbuchu Fence charge dochází na pletivu k jeho přetržení a vymrštění úlomků drátů ve směru kolmém k rovině plotu. Bylo tedy vyvráceno empirické tvrzení o nulovém rozletu střepin u tohoto typu nálože a konstrukčního prvku.

U 5 m vzdálenosti svědečných desek bylo zjištěno celkem 11 zásahů na kruhové výseči o délce 2 m, obdobně u 6 m vzdálenosti bylo zjištěno 10 zásahů na kruhové výseči o délce 3 m. Při použití vztahu pro délku kruhové výseče l :

$$l = r \cdot \alpha [\text{rad}] \quad (4)$$

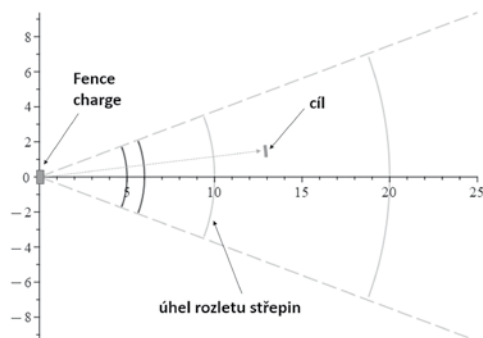
kde r [m] je poloměr a α [rad] je úhel kruhové výseče, lze ověřit předpokládaný rozlet střepin v rozmezí přibližně 40° až 60° . Z celkového povrchu těla průměrného člověka $1,9 \text{ m}^2$ bude účinkům střepin vystavena přibližně jedna třetina, tj. $0,6 \text{ m}^2$. Pokud by takovýto člověk stál v kruhové výseči určené úhlem rozletu střepin, tak ho podle výsledků experimentu zasáhnou s velmi vysokou pravděpodobností 2–3 střepiny, které v závislosti na své kinetické energii (viz vztah 3) mohou způsobit velmi vážné nebo i fatální zranění.

Teoreticky lze počet střepin zasahujících člověka v určité vzdálenosti a jejich ranivý účinek založený na kinetické energii letící střepiny odvodit z balistické křivky, celkového

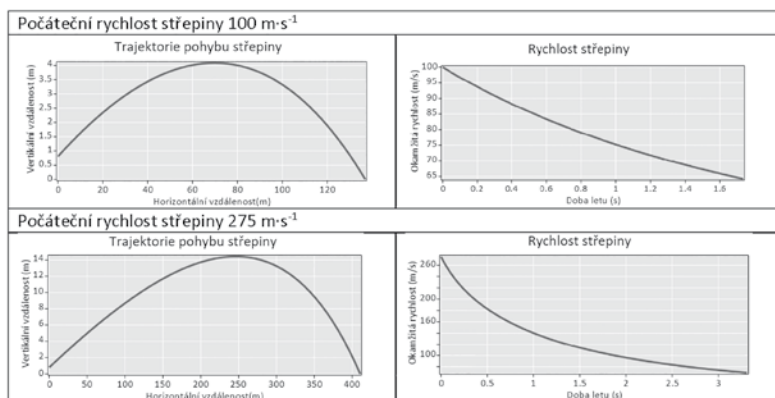
počtu střepin a počáteční rychlosti střepiny (grafické schéma úlohy je na Obrázku 13). Teoretický počet střepin lze stanovit z úvahy, že při výbuchu Fence charge se střepiny tvoří z 2–3 nejbližších sloupců pletiva, kterých se výbušnina dotýká (viz obrázky 6, 8, 12) a střepiny budou mít délku přibližně rovnou rozměru oka pletiva, což je cca 40 mm. Při výšce pletiva 1,8 m může takto vzniknout cca 130–190 střepin o délce 40 mm, průměru 1,8 mm a hmotnosti přibližně 3 g.

Z výsledků numerické simulace (viz Obrázek 13) lze stanovit počáteční rychlost střepiny v rozmezí 100 až 275 m·s⁻¹. Při počáteční rychlosti střepiny 100 m·s⁻¹ je její kinetická energie podle vztahu (3) 30 J, při počáteční rychlosti 275 m·s⁻¹ je její kinetická energie 227 J. V obou případech to znamená, že minimálně na počátku své dráhy mají střepiny dostatečnou kinetickou energii pro způsobení vážného až fatálního zranění.

Z diferenciálních rovnic popisujících rovnováhu sil při letu střepiny (viz Obrázek 4) lze stanovit okamžitou rychlost střepiny v závislosti na předpokládaném odporu vzduchu a také maximální dolet střepiny (viz grafy na Obrázku 14).

Obrázek č. 13: Schéma pravděpodobnosti zásahu střepinou v závislosti na vzdálenosti a úhlu rozletu

Obrázek č. 14: Graf doletu a okamžité rychlosti střepiny v závislosti na počáteční rychlosti

Z těchto údajů lze relativně snadno dopočítat údaje v následující Tabulce 2.

Tabulka č. 2: Hypotetický počet a kinetická energie střepin, které mohou zasáhnout osoby při výcviku s Fence charge na cvičišti BTA

Počáteční rychlost střepiny	popis	Vzdálenost 5 m	Vzdálenost 10 m	Vzdálenost 20 m
100 m·s ⁻¹	Počet střepin zasahujících cíl	27 ks	10 ks	4 ks
	Kinetická energie střepiny	15 J	15 J	14 J
275 m·s ⁻¹	Počet střepin zasahujících cíl	27 ks	10 ks	3 ks
	Kinetická energie střepiny	116 J	111 J	102 J

ZÁVĚR

Násilné vstupy do objektů budou představovat významnou činnost vojsk i v budoucím období. Před nasazením jednotek do reálného boje bude probíhat jejich řádná příprava, přičemž výcvik jednotek by se měl co nejvíce přibližovat reálnému nasazení a zároveň se musí dodržovat stanovená bezpečnostní opatření jak pro cvičící jednotky, tak pro nezúčastněné osoby.

Na základě provedeného experimentu lze považovat za prokázané, že při používání Fence charge např. typu LCT 205, dochází k rozletu střepin (úlomků pletiva) ve směru působícího výbuchu pod úhlem rozletu přibližně 40°–60°. Na základě provedených simulací lze konstatovat, že předpokládaná počáteční rychlost střepin v rozmezí 100–275 m·s⁻¹ determinuje u střepiny dostatečnou kinetickou energii ke způsobení vážného až fatálního zranění. Zároveň se dolet takovéto střepiny pohybuje v rozmezí od 140 do 400 m.

Na základě těchto zjištění by měla být upravena organizace výcviku a bezpečnostní opatření na cvičišti BTA takovým způsobem, aby při výcviku s ostrou municí (Fence charge) nemohla vyskytovat ve směru působícího výbuchu žádná další osoba.

Výsledky experimentu jsou v poměrně dobré shodě s výsledky simulací, minimálně v tom ohledu, že při používání Fence charge dochází ke vzniku střepin a je tedy vyvrácen dosud převládající názor, že se tak neděje. Autoři článku předpokládají následující výzkum, kdy se soustředí na přesnější postupy zjišťování počtu střepin, které se mohou uvolnit, a dále na zjištění jejich počáteční rychlosti, která je zásadní pro stanovení dostatečně přesné trajektorie jejich letu, a také jejich kinetické energie v průběhu letu. Návazující studie by se mohla zabývat zkoumáním pravděpodobnosti zásahu cíle v závislosti na vzdálenosti a velikosti cíle.

SEZNAM ZKRATEK

Zkratka	Anglický termín	Český termín
AČR		Armáda České republiky
BTA	Breaching Training Area	cvičiště k provádění breachingu
ČR		Česká republika
ENVdO		explozivní násilné vstupy do objektů
EOD	Explosive Ordnance Disposal	likvidace výbušných prostředků
MSD	Minimum Safety Distance	minimální bezpečná vzdálenost
NEW	Net Explosive Weight	celková hmotnost výbušniny
NVdO		násilné vstupy do objektů
NŽV		náčelník ženijního vojska
TNT	trinitrotoluene	trinitrotoluen
URNA		Útvar rychlého nasazení
USA	United States of America	Spojené státy americké

Autoři:

Plk. Ing. Ota Rolenic, Ph.D., narozen 1983. Absolvent bakalářského (2005) a magisterského (2010) studijního programu na Fakultě ekonomiky a managementu Univerzity obrany. U vojenských útvarů zastával různé velitelské a štábní funkce. V roce 2018 úspěšně dokončil studium kombinovaného doktorského studijního programu. Aktuálně zastává pozici vedoucího skupiny Katedry ženijní podpory. Ve své vědecko-pedagogické činnosti se zabývá problematikou ženijní podpory vojsk ve vojenských operacích, simulacemi průběhu ženijní podpory činnosti vojsk a působení výbuchu na konstrukční prvky budov.

Plk. (v. z.) doc. Ing. Pavel Mañas, Ph.D., narozen 1967. Vystudoval bývalou Vojenskou akademii v Brně a celou svou profesní kariéru spojil se vzděláváním studentů v oblasti vojenských konstrukcí, ochranných staveb a účinků zbraňových systémů na konstrukce. V poslední době se věnuje modelování a simulacím v oblasti strukturální analýzy konstrukcí a jejich mezní únosnosti a odolnosti, ochraně infrastruktury nutné pro obranu státu a kritické infrastruktury a také bezpečnostním analýzám. V období 2010 až 2019 vedl Katedru ženijních technologií Univerzity obrany. V současné době působí na Univerzitě obrany, VUT Brno a v komerční sféře.

Plk. gšt. Ing. Tibor Palasiewicz, Ph.D., narozen 1975. Po ukončení Vysoké vojenské školy ve Vyškově v roce 2000 byl zařazen u ženijního vojska na různých velitelských a štábních funkcích, naposledy u Velitelství 4. brigády rychlého nasazení. V roce 2008 nastoupil do funkce odborného asistenta katedry ženijní podpory Univerzity obrany, kde působí dosud jako vedoucí katedry. V roce 2015 dokončil studium doktorského studijního programu.

Jeho specializace je zaměřena do oblastí použití jednotek ženijního vojska v operacích, zatarasování a odstraňování výbušných prostředků.

Jak citovat: ROLENEC, Ota, Pavel MAŇAS a Tibor PALASIEWICZ. Charakteristika násilných vstupů do objektů a experimentální posouzení možného vlivu rozletu střepin na bezpečnost výcviku při použití nálože na ploty. *Vojenské rozhledy*. 2024, 33 (2), 147-166. ISSN 1210-3292 (print), 2336-2995 (on-line). Available at: www.vojenskerozhledy.cz.

Nerecenzovaný článek

Výstavba provizorních mostů po povodních ve Slovinsku

Construction of Temporary Bridges after Floods in Slovenia

Martin Benda, Jan Sobotka

Abstrakt: Článek se zabývá procesem výstavby mostních provizorií po ničivých povodních, které zasáhly Slovinsko na začátku srpna. Česká republika se rozhodla v rámci humanitární pomoci darovat Slovinské republice tři mosty ze souprav TMS (těžká mostová souprava). Článek popisuje proces od vyslání rekognoskačního týmu, přes vyhodnocení průzkumu až po vlastní provedení staveb. Článek čerpá ze zkušeností a postřehů autora, který se všech procesů zúčastnil jako přímý účastník.

Abstract: The paper deals with the process of constructing temporary bridges after the devastating floods that hit Slovenia at the beginning of August. The Czech Republic has decided to donate three TMS (heavy bridge set) bridges to the Republic of Slovenia as part of humanitarian aid. The article describes the process from the dispatch of a reconnaissance team, through the evaluation of the reconnaissance, to the construction itself. The paper is based on the experiences and observations of the author, who took part in all the processes as a direct participant.

Klíčová slova: Krizová situace; mostní provizorium; geodetické zaměření; ženiní stavby.

Keywords: Crisis Situation; Temporary Bridge; Geodetic Survey; Engineering Constructions.

ÚVOD

Slovinsko zasáhly začátkem letošního srpna ničivé záplavy, které postihly až dvě třetiny jeho území. Na některých místech napršelo během šesti hodin i přes 200 mm srážek. Za několik napršelo víc, než naprší za celý měsíc. Podle slovinské agentury pro životní prostředí byla situace s povodněmi nejhorší v podhůří Julských Alp, od Idrije přes Lublaňskou pánev až po Korutany, kde spadlo v průměru 150 až 200 litrů srážek na metr čtvereční¹.

Slovinsko požádalo o pomoc státy Severoatlantické aliance a Evropské unie. Vláda České republiky na svém jednání 16. 8. 2023 schválila mandát pro vyslání ženijní jednotky na pomoc povodněmi zasaženému Slovinsku. Česká republika se rozhodla připojit k humanitární pomoci a v rámci své pomoci nabídla až 108 metrů Těžké mostové soupravy, jež umožňují vystavět například tři mosty o délce 36 metrů². Soupravy měla uvolnila Správa státních hmotných rezerv (SSHR) a přepravu by zajistil Hasičský záchranný sbor ČR (HZS).

Na místo byla vyslána v polovině srpna rekognoskační skupina vojáků a jejich úkolem bylo posoudit místa výstavby provizorních mostů a získat podklady ke zpracování projektové dokumentace. S podobnými operacemi na našem území, kdy se jednotky ženijního vojska podílely na odstraňování následků povodní a výstavbě provizorních mostů mají dostatečné zkušenosti³. Ozbrojené síly Slovinska se zavázali poskytnout zemní stroje a manipulační techniku nezbytnou pro stavbu mostních provizorií. Zajistili také bezplatné ubytování, stravování, pohonné hmoty i zdravotní péči. K dalším úkolům patřilo i navázání spolupráce s místní samosprávou a příprava podmínek pro činnost ženijní jednotky.

1 REKOGNOSKACE

Rekognoskační skupina byla vyslána do Slovinska 15. 8. 2023. Skupina byla složena z průzkumné a měřičské části. Velitel průzkumu byl ženijní specialista na mostní provizoria, který měl k dispozici asistenta. Dalším prvkem skupiny byla měřičská skupina složená z příslušníků VGHMŮř v Dobrušce. Součástí rekognoskační skupiny byli i dva příslušníci HZS, kteří měli za úkol posouzení trasy pro přepravu materiálu. HZS měl za úkol v případě stavby dopravy součástí mostních provizorií do prostoru výstavby.

Úkolem průzkumné skupiny bylo navázat kontakt s organizací zabezpečující humanitární práce na slovinské straně – Civilna zaščita (Civilní ochrana). Vzhledem k úkolům, které tato organizace plní jde o podobou organizaci, jakou byla civilní ochrana dříve

¹ K, A. K. Najobsežnejše poplave v zgodovini, umrli trije ljudje. *rtvslo.si* [online]. [cit. 2023-08-06]. Dostupné online. (slovinsky)

² Směrnice pro používání provizorních mostů TMS v civilním sektoru. Praha: MHPRČR, 1992

³ BENDA, Martin. Replacement of Permanent Bridges After Floods in 2013. In: *Durability of Critical Infrastructure, Monitoring and Testing*. Singapore: Springer Singapore, 2017, s. 47-55. ISSN 2195-4356. ISBN 978-981-10-3246-2. doi:10.1007/978-981-10-3247-9_6

organizovaná v ČR. Civilní ochrana je účelovou součástí systému ochrany před živelními a jinými pohromami a zahrnuje řídicí orgány, ochranné a odlehčovací jednotky a služby, ochranné a záchranné prostředky a ochranná, záchranná a pomocná zařízení.

1.1 Průzkum

Po příjezdu a ubytování v městě Celje byl od 16. 8. 2023 do 18. 8. 2023 proveden průzkum celkem v sedmi lokalitách (obr. č. 1.) Při průzkumu byli vždy na potenciálním místě stavby přítomni zástupci: lokální samosprávy, vlastníci dotčených nemovitostí a zástupce civilní ochrany. Jako doprovod fungovaly slovinské ozbrojené síly.

Obrázek č. 1: Umístění prvních sedmi lokalit průzkumu

Na každé lokalitě byly konzultovány technické parametry mostní soupravy TMS a možnosti vybudování mostního provizoria (MP). Velitel průzkumné skupiny vždy navrhnul:

- rozpětí mostního pole a typ konstrukce mostního provizoria (jedno nebo dvě patra a případné zesílení),
- případné úpravy břehů a jejich zesílení, pokud je to nezbytně nutné pro bezpečné uložení mostu na opěrách,
- další terénní úpravy související s výstavbou (vyrovnání prostoru pro stavbu výsuvné dráhy, vykácení vegetace překážející stavbě apod.),
- výsuvné poměry, případně posoudil, zda by bylo možné provést atypický způsob výsuvu nebo jiný způsob montáže (letmá, kombinovaná, celkové přenesení konstrukce apod),
- odpojení produktovodů, které by byly ohroženy v případě stavby,
- místo pro skládku materiálu, případně jiný způsob stavby (z vozidel, postupným návozem apod),
- možné způsoby a umístění nájezdových ramp podle kategorie vozidel (sklon ramp), která budou most využívat. Případně doporučil jiný přechod z mostu na komunikaci.

Po provedeném průzkumu byly vybrány tři lokality, kde by bylo možné MP z TMS vybudovat a na těchto lokalitách proběhlo podrobné geodetické zaměření a byly doporučeny nezbytné úpravy před stavbou. Jednalo se o lokality Črna na Koroškem (obr. č. 2), Mežica a Žalec.

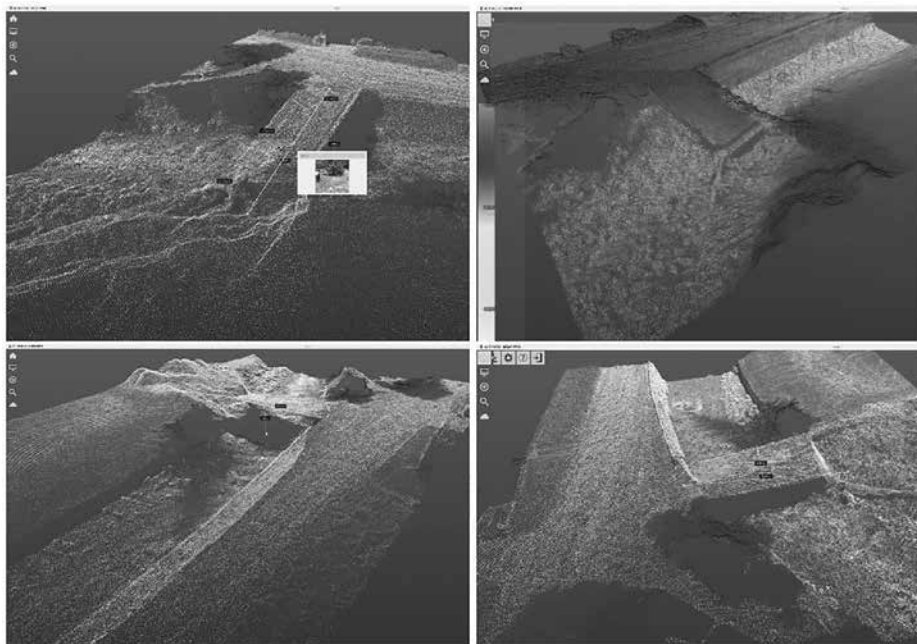
Obrázek č. 2: Průzkum v lokalitě Črna na Koroškem

1.2 Zpracování geodetických dat

Na základě ženíjního průzkumu jednotlivých lokalit bylo provedeno jejich geodetické zaměření. Zaměření místa stavby provedla dvoučlenná geodetická skupina odborníků z VGHMÚř Dobruška. Geodeti pro měření využili moderní Geodeticko-Topografickou soupravu na vozidle Toyota Hilux⁴. Pro zaměření lokalit byly využity Totální stanice Trimble S7, Přijímač GNSS Trimble R12i a v neposlední řadě Bezpilotní prostředek senseFly eBee X. Výsledkem zaměření byly velmi přesné ortofoto snímky zájmových lokalit, schéma geodetického zaměření ve formátu *.pdf a mračna bodů pořízená dronem senseFly eBee

⁴ FANC, Lukáš. Nové mobilní prostředky pro geodetickou podporu vojsk. Vojenský geografický obzor: Sborník geografické služby AČR. 2022, roč. 2022, č. 2, s. 22-23. ISSN 1214-3707.

X ve formátu *.las (viz obr. č. 3). Tyto výstupy z geodetického zaměření byly dále zpracovány projekční skupinou ve speciálních programech a sloužily jako podklad pro tvorbu projektů jednotlivých MP. Všechny tyto postupy spolupráce mezi geodety a ženisty byly v minulosti již několikrát ověřeny v rámci řešení krizových situací na území ČR nebo společných štábních cvičení⁵⁶. Jedinou novinkou oproti ověřeným metodám bylo pořízení mračen bodů ze zasažených lokalit. Nasazení ve Slovinsku jednoznačně potvrdilo, že tato data jsou velmi užitečným podkladem pro projektanta.

Obrázek č. 3: Mračno bodů pořízené dronem senseFly eBee X (Črna na Koroškem)

1.3 Montážní schémata

Po návratu rekognoskační skupiny do ČR provedla projekční skupina přípravu montážních schémat a koordinace přípravy stavenišť se slovinskou stranou. Slovinská strana byla seznámena s nezbytnými terénními úpravami, které je nutné provést před zahájením

⁵ SOBOTKA, Jan, BENDA, Martin, COUFAL, Dalibor. Point Clouds in Projects of the Czech Army Corps of Engineers. In: Kolar P. 2021 8th International Conference on Military Technologies, ICMT 2021 - Proceedings. Brno: Institute of Electrical and Electronics Engineers Inc., 2021. ISBN 978-1-6654-3724-0. doi:10.1109/ICMT52455.2021.9502770.

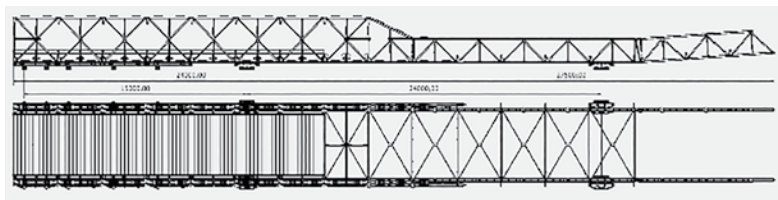
⁶ SOBOTKA, Jan, BENDA, Martin. New possibilities of temporary bridges designing. In: International conference on military technologies 2013. Brno: University of Defence in Brno, 2013, s. 457-462. ISBN 978-80-7231-917-6.

stavby a jejich potvrzení zasláním fotodokumentace po provedení bylo podmínkou k vyslání stavebního odřadu s MP (obr. č. 4). Tyto úpravy byly navrženy pro lokality Črna a Mežica. Pro lokalitu Žalec bylo vyžadováno zaslání statického posouzení, že jeden z pilířů poškozeného mostu je neporušen a je možné ho využít pro stavbu MP. V této lokalitě požadovala slovinská strana stavbu mostu na původní konstrukci s využitím stávajícího pilíře. Bohužel toto potvrzení nebyla slovinská strana schopna do konce srpna dodat, takže bylo od stavby v lokalitě Žalec upuštěno. Následně bylo navrženo, že je možné provést dodatečný průzkum jiných lokalit pro stavbu třetího mostu, který byl slovinské straně přislíben na začátku září, kdy bude provedena výstavba prvních dvou mostů.

Obrázek č. 4: Vybudované podpěry pro uložení mostu v lokalitě Mežica

Montážní schémata byla zpracována pro mosty Črna na Koroškem Z1p2s – 21 m a pro Mežica Z2p2s – 24 m. Pro první jednopatrový most šlo o standartní způsob stavby podélným výsunem. U mostu v Mežici byl zpracován atypický způsob výsunu s delším výsuvným krakorcem, jelikož nebylo možné postavit dostatečně dlouhou výsuvnou dráhu (obr. č. 5). Následně byla spočítána stabilita konstrukce při výsunu a montážní schéma bylo tímto podrobným postupem montáže doplněno. Montážní schéma pro třetí most nebylo realizováno a jeho vytvoření bylo v plánu až po provedení dodatečného průzkumu a vybraní lokality v průběhu září.

Obrázek č. 5: Atypický krakorec pro most délky 24 m v Mežici

Na základě montážních schémat byly zpracovány výpisy materiálu pro stavbu mostních konstrukcí. Dále byl navržen „univerzální“ výsuvný krakorec a výsuvná dráha. Takto spočítaný materiál pro sestavení krakorce a výsuvné dráhy by umožnil postavení libovolné konstrukce TMS podélným výsunem. Tento způsob byl zvolen, jelikož o třetím mostě nebylo ještě rozhodnuto, ale materiál pro výstavbu bylo nutné do Slovinska dopravit spolu s materiálem pro první most.

2 SESTAVENÍ STAVEBNÍHO ODŘADU

Mezitím již byly zahájeny Velitelstvím pro operace (VelOper) nezbytné kroky k vyslání skupiny českých vojáků do Slovinska, včetně jejich odborné přípravy v areálu SSHR Soběslav. Na základě průzkumu a jeho výsledků, které předpokládaly stavbu TMS typů Z1p2s a Z2p2s byl navržen obsah výcviku pro stavební odřad. Příslušníci stavebního odřadu, který byl vytvořen z rot všeobecné ženijní podpory ze 152. žpr. dislokovaného v Bechyni, procvičili stavbu z daných konstrukcí, aby realizace vlastní stavby v místě nasazení probíhala co nejefektivněji (obr. č. 6). Přesto některé montážní postupy byly nacvičeny nesprávně a některé nebyly procvičeny vůbec. Bylo to z důvodu nedostatečné znalosti vedoucích výcviku a času potřebného pro přípravu.

Obrázek č. 6: Cvičná stavba mostu TMS ve skladu SSHR – Soběslav

Vlastní stavební odřad byl složen z velitele, řidičů pro dopravní techniku a dvou družstev montérů (každé po 9 členech). Mimo to obsahoval odřad: operačního důstojníka, důstojníka logistiky, skupinu stavebního dozoru (plnila i úkoly průzkum) a geodetickou skupinu pro zaměření třetího místa stavby.

3 MOSTNÍ SOUPRAVA TMS

Souprava TMS byla vyvinuta v Československu v 50. letech. Jedná se o ocelovou příhradovou, rozebíratelnou konstrukci se základní délkou příhrady 3 m. Koncepce TMS vychází ze soupravy Bailey-Bridge. Konstrukce je vysoce variabilní a umožňuje stavbu jednopolevého mostu o maximální délce pole 36 m bez statického výpočtu.

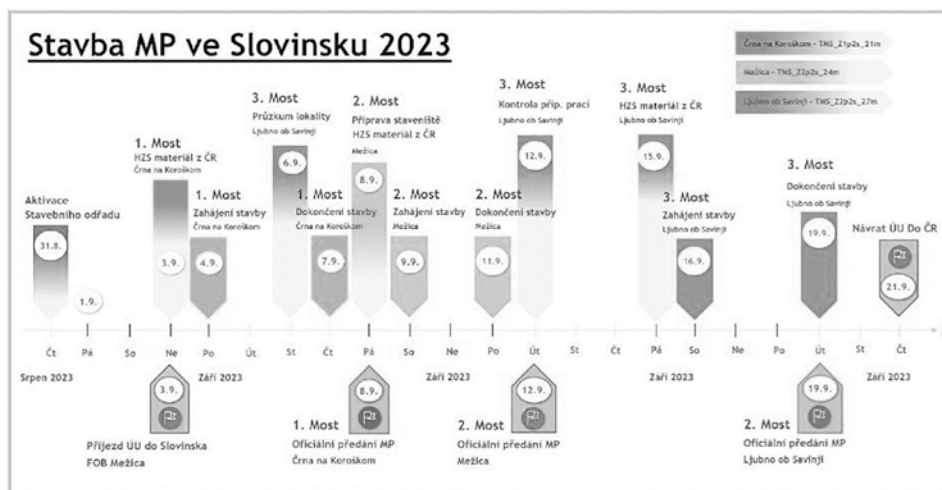
Pro mosty je navržena variabilita nosné konstrukce i mostovky. Zvyšování únosnosti se dosahuje zdvojnásobáním stěn hlavních nosníků nebo zvětšením výšky hlavních nosníků zřízením dvoupatrové konstrukce. Dále je možné zvýšit únosnost dvoupatrového hlavního nosníku i zesílením pasů. Stavba mostu probíhá především s využitím mechanizace (automobilní jeřáb) výjimečně pouze ručně.

Vyskladnění a přeprava materiálu SSHR

Materiál pro stavbu mostů poskytl SSHR ze svého skladu v Poleradech. Materiál pro výsuvnou dráhu a montážní prostředky si převzali vojáci ze 152. žpr. ve skladu v Doksech. Materiál pro stavbu prvního mostu a „univerzální“ krakorec byl naložen 1. 9. 2023 HZS tento materiál přivezl současně s příjezdem stavebního odřadu do místa nasazení a to 3. 9. 2023 Další přeprava byly realizovány vždy na pokyn velitele stavebního odřadu po dokončení stavby jednotlivých mostů tak aby nebyla narušena plynulost staveb. Druhý most byl přivezen 8. 9. 2023 a třetí 15. 9. 2023.

4 VÝSTAVBA MOSTŮ

Po potvrzení provedení stavebních úprav nutných pro výstavbu MP v lokalitách Črna na Koroškem a Mežica, které slovinská strana doložila fotodokumentací byl aktivován stavební odřad. K tomu došlo 31. 8. 2023 Následně byl i naložen materiál pro stavbu MP a stavební odřad byl vyslán do Slovinska kam dorazil 3. 9. 2023. Ubytování stavebního odřadu bylo zabezpečeno ozbrojenými silami Slovinska ve FOB (forward operation base) Mežica. Slovinská strana poskytla bezplatně ubytování a stravování. Časový průběh jednotlivých staveb je graficky znázorněn na obr. č. 7.

Obrázek č. 7: Časová osa výstavby mostů

4.1 Most č. 1 Črna na Koroškom

Slovinská strana žádala jako první postavit most v Črné na Koroškom. Ze strany slovinské armády byla přislíbena technika pro stavbu mostu a složení materiálu. Z tohoto důvodu AČR vyslala jen nezbytnou dopravní techniku pro přepravu materiálu a personálu. Přislíbená technika však nebyla bohužel k dispozici, a proto bylo přes zástupce Civilní zaščitě zabezpečeno auto s hydraulickou rukou (obr. č. 8), které bylo využito jak pro složení materiálu, tak pro stavbu. Tato technika byla pro stavbu jednopatrového typu dostačující, ale zástupci slovinské armády byli upozorněni, že pro další most bude nutné mít techniku s větším dosahem i přepravní kapacitou.

Obrázek č. 8: Využití auta s hydraulickou rukou při stavbě mostu

Most typu Z1p2s o délce 21 m byl postaven za čtyři dny (od 4. 9. - 7. 9. 2023) a k jeho oficiálnímu předání došlo 8. 9. 2023.

Před zahájením stavby byla provedena dodatečná konzultace o umístění osy mostu, jelikož stavební úpravy provedené na místě zcela neodpovídaly původnímu návrhu. Upravená osa mostu neovlivnila jeho délku ani způsob uložení, takže vytýčení staveniště a stavbu výsuvné dráhy a vlastní montáž mostu byla provedena podle vypracovaného montážního schématu.

Most se podařilo vybudovat a vysunout přes překážku celkem za tři dny. Vzhledem k časové náročnosti stavby bylo uložení mostu odloženo na 7. 9. 2023, jelikož po demontáži krakorce byla komunikace na druhém břehu průjezdná a stavba již neomezovala dopravu. Mostní konstrukce byla uložena na ložiska a byla demontována a naložena výsuvná dráha a výsuvný krakorec. Zde se ukázala malá zkušenost stavební jednotky. Jelikož činnost při ukládání mostní konstrukce se pravidelně necvičily vyskytly se při ukládání drobné problémy a nejasnosti, které se však podařilo překonat (obr. č. 9).

V průběhu stavby provedla průzkumná skupina kontrolu přípravných prací v lokalitě Mežica a navrhla jejich drobnou úpravu a doplnění. Následně byl proveden průzkum lokality Ljubno ob Savinji, kde slovinská strana navrhovala vybudovat třetí most. Tato lokalita byla po předběžném geodetickém zaměření shledána jako vhodná pro stavbu MP. Průzkumná skupina zpracovala průzkumové hlášení s navrženými terénními úpravami a zaslala ho slovinské straně k vyjádření. Navrhované přípravné práce v lokalitě nebyly slovinskou stranou akceptovány, proto proběhl 6. 9. 2023 průzkum dalšího poškozeného mostu ve stejné lokalitě. Tato lokalita již byla schválena, a i přípravné práce nebyly pro slovinskou stranu problémem.

Obrázek č. 9: Ukládání mostní konstrukce pomocí hřebenových zvedáků

4.2 Most č. 2 Mežica

Výstavba mostu byla pro slovinskou stranu velkým logistickým problémem, protože staveniště (prostor výsuvné dráhy) bylo umístěno na páteřní komunikaci, kterou bylo velmi problematické objíždět. Z tohoto důvodu byla výstavba mostu Z2p2s o délce 24 m naplánována přes víkend (9. 9. -11. 9. 2023), kdy je menší provoz a omezení dopravy by bylo co nejmenší. Slovinská strana apelovala na co nejrychlejší zprovoznění komunikace a snažila se vyjít co nejvíce vstříc.

Z tohoto důvodu začali již některé přípravné práce na staveništi (vykácení prostoru pro výsuvnou dráhu a jeho vyrovnaní, demontáž pouličního osvětlení apod.) před vlastním zahájením stavby. Velitel stavebního odřadu si provedl i zaměření výsuvné dráhy a pilířů na obou březích. Stejný den 8. 9. 2023 ve večerních hodinách přijel HZS s mostem pro lokalitu Mežica.

V sobotu 9. 9. 2023 v ranních hodinách byla zastavena doprava a bylo zahájeno navážení materiálu a jeho ukládání na skládce. Pro manipulaci s materiálem bylo opět k dispozici auto s hydraulickou rukou. Tato mechanizace však dokázala obsáhnout celé staveniště, a to i na druhou stranu překážky (obr. č 10).

Obrázek č. 10: Výstavba výsuvného krakorce v lokalitě Mežica

Most byl postupně vysouván na druhý břeh a postupně byl demontován krakorec pomocí bagru, který byl jediný mechanizační prostředek schopný dojet na druhou stranu řeky. Most byl postupně montován a posunován vpřed za současné demontáže krakorce. K uložení mostu na ložiska došlo až v pondělí 11. 9. 2023 kdy, již byla částečně zprovozněna komunikace. Nájezd na most byl řešen přímým přechodem na komunikaci, jelikož nebylo možné vybudování nájezdové rampy a současně zachovat dopravu na páteřní komunikaci probíhající souběžně s řekou (obr. č. 11).

Obrázek č. 11: Uložení mostní konstrukce na úroveň komunikace

Kontrola přípravných prací v lokalitě Ljubno ob Savinji byla provedena 12. 9. 2023. Bohužel došlo k zjištění, že úpravy břehů probíhají jinak, než bylo požadováno a došlo k rozšíření překážky, kterou bylo nutno přemostit. Po konzultaci s místní autoritou bylo požadováno ukončení prací na rozšiřování koryta řeky. V případě dalšího rozšíření by již bylo velice problematické vysunout most podélným výsunem. Bylo navrženo prodloužit mostní konstrukci na 27 m což ještě umožňovaly místní poměry pro stavbu výsuvné dráhy. Následně byla tato varianta prodloužení mostu konzultována s VelOper a SSHR. Dodání materiálu bylo přislíbeno v dostatečném množství.

4.3 Most č. 3 Ljubno ob Savinji

Kontrola přípravných prací v lokalitě Ljubno ob Savinji byla provedena v dostatečném předstihu a to 12. 9. 2023. Bohužel došlo k zjištění, že úpravy břehů probíhají jinak, než bylo požadováno a došlo k rozšíření překážky, kterou bylo nutno přemostit. Po konzultaci s místní autoritou bylo požadováno ukončení prací na rozšiřování koryta řeky. V případě dalšího rozšíření by již bylo velice problematické vysunout most podélným výsunem.

Bylo navrženo prodloužit mostní konstrukci na 27 m což ještě umožňovaly místní poměry pro stavbu výsuvné dráhy.

Následně byla tato varianta prodloužení mostu konzultována s VelOper a SSHR. Nově navržený technologický způsob montáže pro atypickou krátkou výsuvnou dráhu byl upraven stejně jako množství potřebného materiálu pro delší konstrukci mostu. Dodání materiálu bylo přislíbeno v dostatečném množství.

Vlastní stavba mostu Z2p2s o délce 27 m proběhla od 15. 9. - 18. 9. Nejdříve proběhly přípravné práce – byla vybudována část výsuvné dráhy a byl složen materiál pro stavbu výsuvné dráhy. Manipulační techniku poskytla Civilna zaščita, protože auto s hydraulickou rukou bylo k dispozici až na vlastní stavbu od 16. 9. 2023.

Montáž mostní konstrukce byla zahájena 16. 9. 2023 kdy došlo ke složení materiálu dopraveného HZS. Poskytnutá manipulační technika pro stavbu byla obdobná jako při předchozí stavbě v Mežici a dokázala obsáhnout celý prostor staveniště (obr. č. 12).

Obrázek č. 12: Výstavba mostu v lokalitě Ljubno ob Savinji

Most byl dokončen 19. 9. 2023. O den později došlo k naložení materiálu pro stavbu výsuvné dráhy, který se vzal zpět do SSHR a předání mostu slovinské straně, která si následně dobudovala nájezd na most.

4.4 Stavba mostů ostatními národy

Podle informací poskytnutých představitelem Civilné zaščity bylo v plánu z provizorních mostů postavit celkem 22 mostních provizorií (tabulka č. 1). Slovinská strana využila vlastní soupravu Mabey C200 a postavila celkem 8 mostů. Německá organizace THW, chorvatská a italská armáda postavili celkem 6 mostů ze soupravy Bailey Bridge. Polská armáda využila vlastní soupravu DMS 65 a postavila 2 mosty. Švédská armáda přislíbila postavit v říjnu 3 mosty z vlastního materiálu.

Tabulka č. 1: Seznam mostů a souprav co byly postaveny

Umístění	Vztah k umístění	Dodavatel	Typ
Otiški Vrh 1	Dravograd - Slovenj Gradec	Slovenija	Mabey C200
Otiški Vrh 2	Slovenj Gradec - Dravograd	Slovenija	Mabey C200
Domžale 1	Ljubljana - Celje	Slovenija	Mabey C200
Domžale 2	Celje - Ljubljana	Slovenija	Mabey C200
Beričevo 1	Ljubljana - Litija	Slovenija	Mabey C200
Beričevo 2	Litija - Ljubljana	Slovenija	Mabey C200
Stahovica	Kamnik - Črnavce	Slovenija	Mabey C200
Prevalje	Prevalje - Leše	Nemčija	Bailey
Prevalje	Prevalje - BS Petrol - Ind. cona	Nemčija	Bailey
Mežica	Mežica Kableks	Slovenija	Mabey C200
Mežica	Mežica - Plat	Poljska	MC
Mežica	Mežica - Onkraj Meže (Šumah)	Češka	TMS Z2p2s
Črna na Koroškem	Žerjav 11	Italija	
Črna na Koroškem	Žerjav 13	Švedska	
Črna na Koroškem	Pristava 33	Češka	TMS Z1p2s
Dobrova - Polhov Gradec	Hruševo	Italija	
Nazarje	Lačja vas - Potok	Hrvaška	Bailey
Gornji Grad	Gornji Grad -	Poljska	
Gornji Grad	Šmiklavž 47, Nova Štifta	Italija	
Ljubno	Ter (Rastke)	Češka	TMS Z2p2s
Solčava	Robanov kot 32	Švedska	
Solčava	Robanov kot 14	Švedska	

ZÁVĚR

Celkově lze hodnotit celou operaci jako úspěšnou. Úkol postavit 3 mosty, které ČR Slovinsku přislíbila se podařilo. Čas, za který se celá akce podařila lze také hodnotit jako nadprůměrný. Především výstavba mostu v Mežici, kdy celá stavba i s uložením mostní konstrukce trvala přibližně 3 dny lze hodnotit jako vynikající. Během stavby nedošlo k žádným vážným zraněním ani úrazům.

Manipulační technika (auto s hydraulickou) s dostatečnou kapacitou a dosahem se v některých aspektech stavby jeví jako lepší prostředek než automobilní jeřáb a jeho pořízení by měla zvážit i AČR. Tento prostředek má samozřejmě velký rozsah použití i v jiných logistických a stavebních činnostech potřebných pro AČR.

Kde jsou jistě rezervy je vycvičenost důstojnického sboru, který je důležitý při vedení výstavby MP. Některé aspekty stavby a technologické postupy je nutné doplnit do výcvikových kurzů pořádaných Ministerstvem Dopravy a zaměřit se na jejich teoretické, ale především praktické zvládnutí. Vzhledem k tomu, že MP typu TMS již nejsou ve výzbroji AČR je toto logické, ale i přesto je nutné na tuto oblast nezapomínat a věnovat ji dostatečnou pozornost. Dostatečně odborně vycvičený personál je totiž klíčovým prvkem pro zvládnutí případných budoucích akcí podobného charakteru i na území ČR.

Autoři: ***Mjr. Ing. Martin Benda, Ph.D.,** nar. 1980, absolvent oboru Mechanizace budování speciálních staveb na Fakultě vojensko-technické druhů vojsk na Vojenské akademii (2003). Postgraduální studium na Univerzitě obrany ve studijním programu Vojenské stavby (2006). Téma disertační práce: Počítačová podpora projektování mostních provizorií. V současnosti zastává pozici odborného asistenta na katedře ženijních technologií na Univerzitě obrany*

***Mjr. Ing. Jan Sobotka, Ph.D.,** nar. 1981, absolvent oboru Vojenská doprava, ubytovací a stavební služba na Fakultě vojensko-technické druhů vojsk na Vojenské akademii (2004). Postgraduální studium na Univerzitě obrany ve studijním programu Vojenské stavby (2013). Téma disertační práce: Počítačová podpora projektování zemních prací pro potřeby ženijního vojska AČR. V současnosti zastává pozici odborného asistenta na Katedře ženijních technologií na Univerzitě obrany.*

Nerecenzovaný článek

Vznik dělostřelectva u československých legií v Rusku

The formation of artillery in the Czechoslovak legions in Russia

Tomáš Havlík, Ladislav Potužák, Ondřej Pekař, Michal Švehlík

Abstrakt: Článek se zabývá vznikem dělostřelectva u československých legií v Rusku. S využitím informací čerpaných z dobových pramenů a knih ze 30. let minulého století prezentuje základní mezníky, jež byly u zrodu této významné části československých legií.

Abstract: The article deals with the formation of artillery in the Czechoslovak legions in Russia. Using information drawn from contemporary sources and books from the 1930s, it presents the basic milestones that were at the birth of this important part of the Czechoslovak legions.

Klíčová slova: Legie; legionáři; dělostřelectvo; 1. světová válka.

Keywords: Legions; Legionnaire; Artillery; 1. World War.

ÚVOD

Dělostřelectvo bylo součástí československých legií v Rusku. Nepůsobilo v nich však již od samého počátku. Proto je třeba připomenouti základní mezníky vzniku České družiny, která se stala základem československých legií v Rusku.

Zřízení České družiny je datováno dnem 12. srpna 1914 (30. července našeho kalendáře) a je spojeno s městem Kyjev, který byl hlavním střediskem československých legií zejména kvůli počtu československých obyvatel. V tomto městě absolvovali vojáci také svou vojenskou přísahu dne 11. října 1914 (28. září 1914), konkrétně před katedrálou sv. Sofie. Organizace československých legií byla identická jako organizace pěších útvarů ruské armády a bylo určeno, že nejméně 1/3 důstojníků musí být ruské národnosti. Na počátku České družiny stálo 720 vojáků, kteří byli rozčleněni do 3 rot (4. rota přibyla 21. září 1914) a jejím prvním velitelem se stal pplk. Lotocký, jenž byl později (v říjnu) nahrazen pplk. Sozentovičem.¹

Z počátku bylo úkolem České družiny působit na české obyvatele sloužící jak na frontě a bojující na straně Rakouska Uherska, tak i na obyvatele žijící na území nepřítele a připravit si tím půdu pro činnost vlastních vojsk. Ovšem vzhledem k využití těchto jednotek jako výzvedných vyvstal požadavek na rozšíření nejprve o záložní rotu, poté na pluk a později s rozšířením na brigádu i o další druhy jednotek.

Dělostřelectvem v československých legiích v Rusku se moderní literatura zabývá jen sporadicky, a právě proto se na tuto část legií článek zaměřuje.

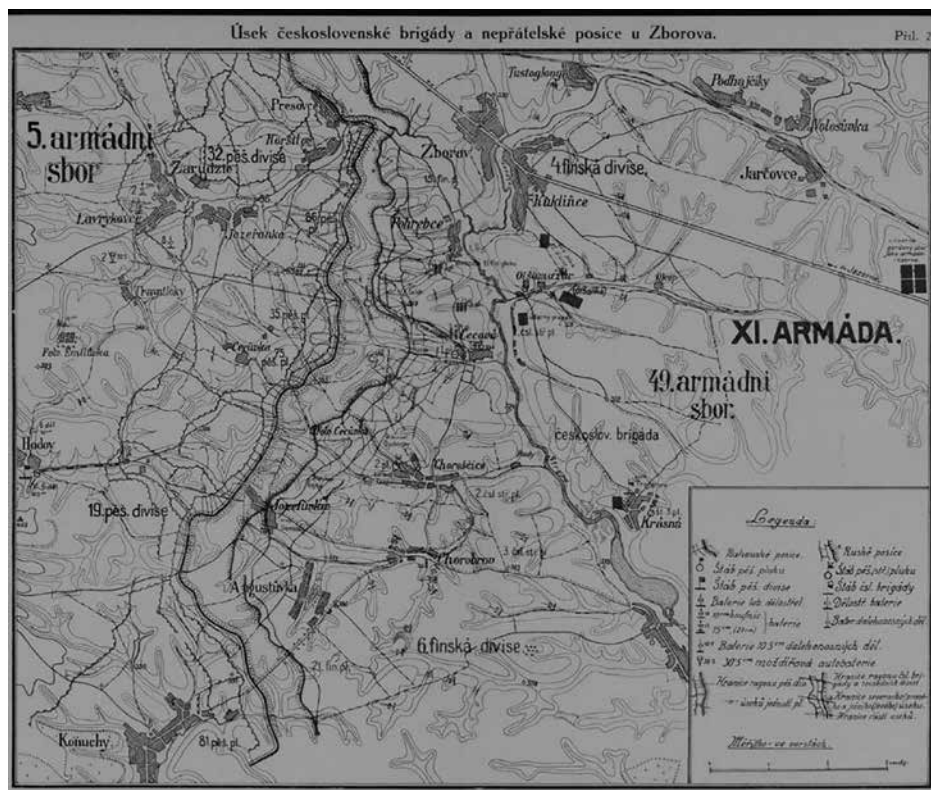
1 POČÁTKY ČESKOSLOVENSKÉHO DĚLOSTŘELECTVA V RUSKU

Zlomovým okamžikem nejen pro československou brigádu, ale také pro vznik československého dělostřelectva se stala bitva u Zborova, která se odehrála 1.–2. července 1917.

Před začátkem této bitvy nebyly podmínky pro československé legionáře vůbec příznivé. Vzhledem k politickým změnám v Rusku byl vnesen zmatek do řad vojsk bojujících na straně Rusů a vojenské vedení bylo donuceno pro uskutečnění dlouho odkládaného útoku vybrat jednotky, které se dobrovolně přihlásí a z nichž byly utvořeny úderné prapory. Takto učinili 3 střelecké pluky československé brigády. Během bojů příslušníci československé brigády prokázali svou odvahu a zarputilost, když i přes rozklad ruské armády dokázali nejen zaútočit, ale také zajmout 3150 vojáků, 62 důstojníků a 15 děl.²

¹ Za svobodu: obrázková kronika československého revolučního hnutí na Rusi 1914–1920. cs: Otakar Vaněk, 1925–1929 FIDLER, Jiří. Dějiny československých legií v datech. Praha: Euromedia Group, 2019. Universum (Euromedia Group). ISBN 978-80-7617-971-4.

² FIDLER, Jiří. Dějiny československých legií v datech. Praha: Euromedia Group, 2019. Universum (Euromedia Group). ISBN 978-80-7617-971-4. KAVENA, Karel et al. Dějiny dělostřeleckého pluku 1 Jana Žižky z Trocnova v ruské revoluci a ve vlasti. Praha: Výbor oslav 20letého trvání dělostřeleckého pluku I, 1937.

Obrázek č. 1: Pozice československé střelecké brigády v bitvě u Zborova³

Chrabrost a statečnost legionářů v bitvě u Zborova nezůstala bez povšimnutí, a kromě písemných gratulací přijel do vesnice Okop ministr války Alexandr Fjodorovič Kerenskij, jenž dal vojenské delegaci příslib rozšíření československé brigády. V rámci rozšíření brigády na armádní sbor byla utvořena 2. československá střelecká divize, 1. československá střelecká divize byla doplněna o 4. pluk a bylo rozhodnuto také o vytvoření československého dělostřelectva a pomocných technických jednotek.

³ ŠTEIDLER, František. Zborov: operace československé brigády u Zborova a Tarnopole roku 1917. Praha: Vědecký ústav vojenský, 1922.

2 FORMOVÁNÍ SAMOTNÉHO ČESKOSLOVENSKÉHO DĚLOSTŘELECKÉHO DIVISIONU

Na počátku vzniku československého dělostřelectva na Rusi nebyl pouze již zmíněný příslib ministra války na rozšíření brigády, ale základním stavebním kamenem se stal rozkaz vrchního velitele ruské armády generála Alexeje Alexejeviče Brusilova č. 570/1917, který nařizoval vytvoření samostatného československého lehkého dělostřeleckého divisionu (oddílu) ze sedmých baterií 3., 4. a 10. dělostřelecké brigády ruské armády.

*Vrchní velitel ruské armády.
Čj. 570/1917.*

18. července 1917.

*Veliteli jihozápadní fronty
generálu Duchoninovi.*

*Nařizují sformovati ze sedmých baterií 3., 4. a 10. dělostřelecké brigády
samostatný československý lehký dělostřelecký division této sestavy :*

*velitelství divisionu,
1., 2. a 3. baterie a
muniční park.*

*Sedmé baterie uvedených brigád včleňte do stavu Československé střelecké
pěší brigády a přejmenujte na 1., 2. a 3. baterii samostatného československého
lehkého dělostřeleckého divisionu. Stav mužstva baterií bude doplněn zajatými
Čechoslováky-dělostřelci z počtu československých vojsk.*

11. srpen budiž počítán za první organizační den.

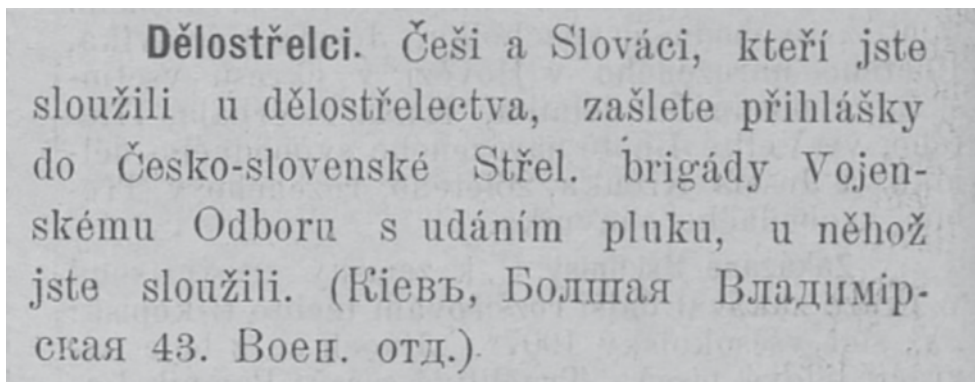
Generál Brusilov.

Obrázek č. 1: Rozkaz vrchního velitele ruské armády č.570/1917⁴

Nelze ovšem opomenout také úlohu důstojníků dělostřelectva ruské armády, kteří i přes nepříznivé podmínky způsobené zejména nedostatkem zásob, vybavení a proviantu, dokázali položit základ dělostřelectva u československých legií. Bohužel těmito problémy komplikace neskončily a vyvstala zásadní otázka, kde získat příslušníky nově tvořeného dělostřelectva. Z rozkazu je patrné, že nové vojáky měli získávat z řad Čechů a Slováků v zajateckých táborech, kteří byli příslušníky dělostřelectva v Rakousko-Uherské armádě, ale těchto osob se v nich nacházelo pramálo. Jako příklad snah o získání

⁴ KAVENA, Karel et al. Dějiny dělostřeleckého pluku 1 Jana Žižky z Trocnova v ruské revoluci a ve vlasti. Praha: Výbor oslav 20letého trvání dělostřeleckého pluku I, 1937.

příslušníků v zajateckých táborech lze uvést odstavec uvedený v časopisu Čechoslovan (číslo 15 ze dne 26. června 1916).⁵

Obrázek č. 2: Odstavec z časopisu Čechoslovan k oslovení zajatců – dělostřelců⁶

Všechny tyto svízele stály u vzniku 1. československého samostatného dělostřeleckého divisionu, ale i přes tuto nepřízeň dne 12. srpna 1917 dorazila do Polonného, kde se nacházela československá střelecká brigáda jako první z baterií 7. baterie 4. dělostřelecké brigády. Ostatní dvě baterie dorazily, kvůli zmatkům způsobenými zpožděním rozkazů, k brigádě později – 7. baterie 10. brigády dne 15. září 1917 a 7. baterie 3. brigády dne 18. září 1917.

Převelené baterie z ruské armády byly začleněny do organizace následovně:

- 7. baterie 4. brigády přejmenována na 1. baterii Jana Žižky z Trocnova a ubytována ve vesnici Tyranovka spolu s velením divisionu,
- 7. baterie 3. brigády přejmenována na 2. baterii a ubytována ve vesnici Pečanovka,
- 7. baterie 10. brigády přejmenována na 3. baterii a ubytována ve vesnici Koloděžno.

Ihned po příchodu těchto baterií vyvstal požadavek na materiální, výzbrojní a výstrojní doplnění, protože přidělené baterie měly nekompletní a bojem opotřebovanou výstroj a výzbroj, která vzhledem k intenzivnímu používání nebyla zcela vyhovující bojovým požadavkům. Dále byl problém také s koňmi, ti byly vyčerpaní kvůli bojům a nebyl jich dostatečný počet. Počty, kterých dosahovaly baterie při svém příchodu jsou uvedeny na obrázku níže.

⁵ Čechoslovan: časopis Čechů v Ruské říši. Kijev: V. Švihovský, 26.06.1916, 6(15), s. 6. ISSN 2414-9373. Dostupné také z: <https://www.digitalniknihovna.cz/dsmo/uuid/uuid:413194d1-4c00-11e9-a815-005056b73ae5>

⁶ Čechoslovan: časopis Čechů v Ruské říši. Kijev: V. Švihovský, 26.06.1916, 6(15), s. 6. ISSN 2414-9373. Dostupné také z: <https://www.digitalniknihovna.cz/dsmo/uuid/uuid:413194d1-4c00-11e9-a815-005056b73ae5>

Pojmenování	Předepsaný početní stav	Početní stav					
		kmenový			skutečný		
		u baterie					
		7/4	7/3	7/10	7/4	7/3	7/10
Důstojníků.....	5	5	4	4	5	4	4
Vojenských úředníků :							
lékařů	—	—	—	—	—	—	—
Mužstva:							
poddůstojníci.....	21	20	23	22	20	22	20
svobodníci	33	25	47	50	20	22	20
vojáci	92	101	84	80	97	81	71
Koně:							
jezdecké	27	25	26	13	25	26	13
dělostřelecké tažné	43	43	41	39	43	41	39
vozatajské tažné.....	11	10	11	7	10	11	6
Vozů vojenských.....	9	4	4	4	4	4	4
Děl	6	6	4	6	6	4	6

Obrázek č. 3: Početní stavy u přidělených baterií při příchodu k čs. brigádě⁷

Výzbroj československých dělostřelců tvořila různorodá směsice ruských i zahraničních dělostřeleckých zbraní. Hlavní zbraní byly 76mm divizní kanony M1902, které byly používány nejen ve formě tažených děl, ale byly také lafetovány do obrněných vozidel. Ve výzbroji byly také i 105mm a 120mm děla, bylo ovšem možno najít zde i zajímavé typy např. 37mm automatické kanony McClean Mk. III americké výroby. Výzbrojí československých dělostřelců se bude podrobněji zabírat příští článek.⁸

Materiální nedostatky popisuje kniha „1. dělostřelecká brigáda Jana Žižky na Ukrajině“ následovně⁹:

7/4 baterie:

Důstojníků byl předepsaný počet.

V úhrnném počtu mužstva jeví se nedostatek 9 mužů.

⁷ ŠMÍD, Jaroslav Mikuláš. 1. dělostřelecká brigáda Jana Žižky na Ukrajině. Praha: Naše záloha, 1937. Dostupné také z: <https://www.digitalniknihovna.cz/dsmo/uuid/uuid:e04ff9df-7ba1-49b7-88ee-21db2478070c>

⁸ Vojska: Českoslovenští legionáři. Brno: Extra Publishing, 2022. ISSN 1805-7187.

⁹ ŠMÍD, Jaroslav Mikuláš. 1. dělostřelecká brigáda Jana Žižky na Ukrajině. Praha: Naše záloha, 1937, s. 44.

Podle hodnotí mužstva nedostával se na předepsaný počet 1 poddůstojník a 13 svobodníků. Naproti tomu ve skupině vojáků jeví se přebytek o 5 mužů.

V úhrnném počtu koní jeví se celkový nedostatek 3 koní, a to 2 koně jezdecké a 1 vozatajský kůň.

Vozů vojenských chybělo celkem 5.

Počet děl byl úplný.

V celku nebyla situace této baterie přes zjištěné nedostatky zvláště nepříznivá.

7/3 baterie:

Na předepsaný počet důstojníků chyběl 1 subalterní důstojník.

V úhrnném počtu mužstva jeví se nedostatek 21 mužů.

Podle hodnotí mužstva nedostávalo se na předepsaný počet 11 svobodníků a 9 vojáků. Naproti tomu přebýval 1 poddůstojník.

V početním stavu koní jeví se nedostatek 3 koní, totiž 1 jezdeckého a 2 dělostřeleckých tažných.

Vozů vojenských chybělo celkem 5.

Počet děl vykazuje nedostatek 2 děl.

Situace této baterie byla již nepříznivější při porovnání s baterií vpředu uvedenou. Její nedostatky byly značné, a zvláště velmi ožehavé, pokud jde o předepsaný počet děl.

7/10 baterie:

Na předepsaný počet důstojníků chyběl 1 subalterní důstojník.

V úhrnném počtu jeví se nedostatek 35 mužů.

Podle hodnotí nedostával se na předepsaný počet 1 poddůstojník, 13 svobodníků a 21 vojáků.

Úhrnný početní stav koní vykazuje nedostatek ve výši 23 koní, z čehož připadá na jezdecké koně 14, na dělostřelecké tažné koně 4 a vozatajské koně 5.

Vozů vojenských chybělo celkem 5.

Počet děl souhlasí s předepsaným počtem.

Situace této baterie po stránce jejího personálního vybavení byla při porovnání s ostatními bateriemi nejnepříznivější.

U všech baterií chyběly muniční vozy, kterými nebyly vybaveny, už když byly sestavovány. Jejich počet pro všechny baterie činí 36.

5. září 1917 je vydán rozkaz, který určil veliteli záložního praporu za úkol vyslat na velitelství československé střelecké brigády všechny vojáky, kteří se budou hodit pro službu u dělostřeleckých baterií v nově vzniklém dělostřeleckém divisionu. Díky tomuto nařízení bylo odesláno 326 legionářů, kteří měli tvořit budoucí kádr československého dělostřelectva. Transport s vojáky dorazil až dne 15. září 1917 a jsou rozděleni dle svých vlastních preferencí a dobrovolného výběru k jednotlivým bateriím dělostřeleckého divisionu, ale k těm přicházejí až 26. září 1917.¹⁰

¹⁰ KAVENA, Karel et al. Dějiny dělostřeleckého pluku 1 Jana Žižky z Trocnova v ruské revoluci a ve vlasti. Praha: Výbor oslav 20letého trvání dělostřeleckého pluku I, 1937

Ihned po příchodu byly dobrovolníci ubytováni, dne následujícího proběhla přehlídka pro velitele baterií a již 3. dne od jejich příchodu začal jejich výcvik, který měl následující harmonogram:

Den	Čas	Předmět	Zúčastní se
Pondělí	8.30—10	Výcvik u děl	Obsluha a poddůstojníci Pátrači Pozorovatelé a poddůstoj.
	10—11	Nauka o děle	
	16—17	Výcvik pátračů	
	17—18	Teorie střelby	
Úterý	8.30—10	Výcvik u děl	Obsluha a poddůstojníci Jízdní a pátrači Celá baterie Pozorovatelé a poddůstoj.
	10—11	Jízda koňmo	
	16—17	Polní služba	
	17—18	Teorie střelby	
Středa	8.30—10	Výcvik u děl	Obsluha a poddůstojníci Obsluha, jízdní a poddůst. Pozorovatelé a poddůstoj.
	10—11	Nauka o děle	
	16—17	Polní služba u bat.	
	17—18	Teorie střelby	
Čtvrtek	8.30—10	Výcvik u děl	Obsluha a poddůstojníci Jízdní a pátrači Celá baterie Pozorovatelé a poddůstoj.
	10—11	Jízda koňmo	
	16—17	Pěší výcvik	
	17—18	Teorie střelby	
Pátek	8.30—10	Výcvik u děl	Obsluha a poddůstojníci Obsluha, jízdní a poddůst. Pozorovatelé a poddůstoj.
	10—11	Nauka o děle	
	16—17	Polní služba u bat.	
	17—18	Teorie střelby	
Sobota	8.30—10.30	Opevňování baterie	Obsluha a poddůstojníci Poddůstojníci
	16—17	Jízda koňmo	
Neděle		Volno	

Obrázek č. 4: Harmonogram výcviku nových příslušníků dělostřeleckého divisionu¹¹

I přes nesčetné komplikace, které stály u zrodu 1. československého dělostřeleckého divisionu, nakonec proběhlo vytvoření této části 1. čs. střelecké brigády úspěšně.

¹¹ KAVENA, Karel et al. Dějiny dělostřeleckého pluku 1 Jana Žižky z Trocnova v ruské revoluci a ve vlasti. Praha: Výbor oslav 20letého trvání dělostřeleckého pluku I, 1937

3 STRUKTURA VELENÍ 1. ČESKOSLOVENSKÉHO SAMOSTATNÉHO DĚLOSTŘELECKÉHO DIVISIONU

Prvními veliteli se stali důstojníci ruského dělostřelectva a dne 22. září mělo složení důstojnického sboru následující strukturu.

Velitel divisionu:

- **plk. Vasil Nojelov**

Narozen 17. 4. 1866. K československým legiím byl zařazen 5. září 1917. Velitelem 1. československého dělostřeleckého divisionu byl jmenován 17. září 1917 rozkazem 1. československé střelecké divize č. 177. Před převelením byl velitelem 126. ruské dělostřelecké brigády.¹²

3.1 Důstojníci 1. baterie

Velitel baterie:

- **kpt. Jiří Mackevič**

Narozen 19. 12. 1886. Před zařazením do československých legií sloužil u 7. baterie 4. brigády ruského dělostřelectva a k legiím byl zařazen dne 29. července 1917. Kromě toho, že byl velitelem 1. baterie, byl z počátku také prozatímním velitelem celého divisionu – do jmenování plk. Nojelova. Vydal taktéž první rozkaz československého dělostřeleckého divisionu, jehož překlad je uveden v příloze. V roce 1917 byl vyznamenán křížem sv. Jiří 4. stupně. V legiích skončil 12. dubna 1919. Po zrušení dělostřeleckého divisionu byl převelen v hodnosti plukovníka zpět do ruské armády a ustanoven velitelem dělostřeleckého sibiřského úderního sboru, během bojů roku 1920 byl zajat, ale uprchl a skrýval se v okolí Krasnojarsku. Později se 3 roky živil jako lékárník a v roce 1924 přijel do Prahy. Později sloužil v československé armádě a dosáhl hodnosti brigádního generála. Zemřel 8. září 1941.¹³

Obrázek č. 6: kpt. Jiří Mackevič¹⁴

¹² Archiv VHA,

¹³ Archiv VHA, Jiří Mackevič. Legie100 [online]. [cit. 2022-12-08]. Dostupné z: <http://legie100.com/krev-legionare/61161/>

¹⁴ Archiv VHA, Jiří Mackevič. Legie100 [online]. [cit. 2022-12-08]. Dostupné z: <http://legie100.com/krev-legionare/61161/>

Starší důstojník:

- por. Alexander Choljavin

Narozen 2. 2. 1895. K československým legiím byl přiřazen 5. září 1917. Během své služby u legií byl 19. června 1917 vyznamenán křížem sv. Jiří 4. stupně za projevenou statečnost. Při bojích u Buzulu-ku byl raněn střepinami do prsou a nohy a zemřel v sanitním vlaku 27. června 1918. Místem jeho posledního odpočinku se stalo město Samara.¹⁵

Obrázek č. 7: por. Alexander Choljavin¹⁶

Mladší důstojníci:

- prap. Vladislav Choljavin
- prap. Vasilij Bojkov

3.2 Důstojníci 2. baterie

Velitel baterie:

- kpt. Pavel Rešetilov

Narozen 17. 8. 1886. Do československé legie byl zařazen 29. července 1917, před zařazením získal mnoho bojových zkušeností přímo na frontě, z nichž poměrná část byla v sestavě 7. armády.¹⁷

Obrázek č. 8: kpt. Pavel Rešetilov¹⁸

¹⁵ Archiv VHA, Choljavin Alexandr. Legie100 [online]. [cit. 2022-12-08]. Dostupné z: <http://legie100.com/krev-legionare/66266/>

¹⁶ Archiv VHA, Choljavin Alexandr. Legie100 [online]. [cit. 2022-12-08]. Dostupné z: <http://legie100.com/krev-legionare/66266/>

¹⁷ Archiv VHA, KAVENA, Karel et al. Dějiny dělostřeleckého pluku 1 Jana Žižky z Trocnova v ruské revoluci a ve vlasti. Praha: Výbor oslav 20letého trvání dělostřeleckého pluku I, 1937, s. [149]. Dostupné také z: <https://www.digitalniknihovna.cz/dsmo/uuid/uuid:51eaed5e-0fc3-11e8-927a-005056b73ae5>

¹⁸ Archiv VHA, KAVENA, Karel et al. Dějiny dělostřeleckého pluku 1 Jana Žižky z Trocnova v ruské revoluci a ve vlasti. Praha: Výbor oslav 20letého trvání dělostřeleckého pluku I, 1937, s. [149]. Dostupné také z: <https://www.digitalniknihovna.cz/dsmo/uuid/uuid:51eaed5e-0fc3-11e8-927a-005056b73ae5>

Starší důstojník:

- štb. kpt. Vasil Pljugin

Narozen 1. 1. 1894. K Československým legiím byl přiřazen 29. července 1917. V řadách Ruské armády prošel různými funkcemi, poslední z nich byla pobočník velitele brigády. Při bojích byl zraněn 7. května 1915. Během své služby byl vyznamenán řádem sv. Vladimíra 4. stupně s mečí, řádem sv. Stanislava 3. stupně s mečí a řádem sv. Anny 3. stupně. Z legií byl vyřazen 1. dubna 1918.¹⁹

Mladší důstojníci:

- ppor. Semen Šarikov
- prap. Nikolaj Filippov

3.3 Důstojníci 3. baterie

Velitel baterie:

- kpt. Nikolaj Němercalov

Narozen 6. 5. 1890. Do československé legie byl přiřazen 29. července 1917, před zařazením sloužil u 7. baterie 10. brigády ruského dělostřelectva. Do ruské armády vstoupil v roce 1917, konkrétně do dělostřeleckého učiliště. Během služby v armádě mu byly uděleny řády sv. Stanislava 2. a 3. stupně, řád sv. Anny 2. stupně a řád sv. Vladimíra 4. stupně. Vyřazen z československé legie byl dne 5. dubna 1918.²⁰

Obrázek č. 9: kpt. Nikolaj Němercalov²¹

Starší důstojník:

- por. Vladimír Bogoslovskij

Narozen 28. 9. 1891. K Československým legiím byl přiřazen 29. července 1917.²²

Mladší důstojníci:

- prap. Boris Zarubo
- prap. Michal Baruzdin

¹⁹ Archiv VHA

²⁰ Archiv VHA, Němercalov Nikolaj. Legie100 [online]. [cit. 2022-12-08]. Dostupné z: <http://legie100.com/krev-legionare/72616/>

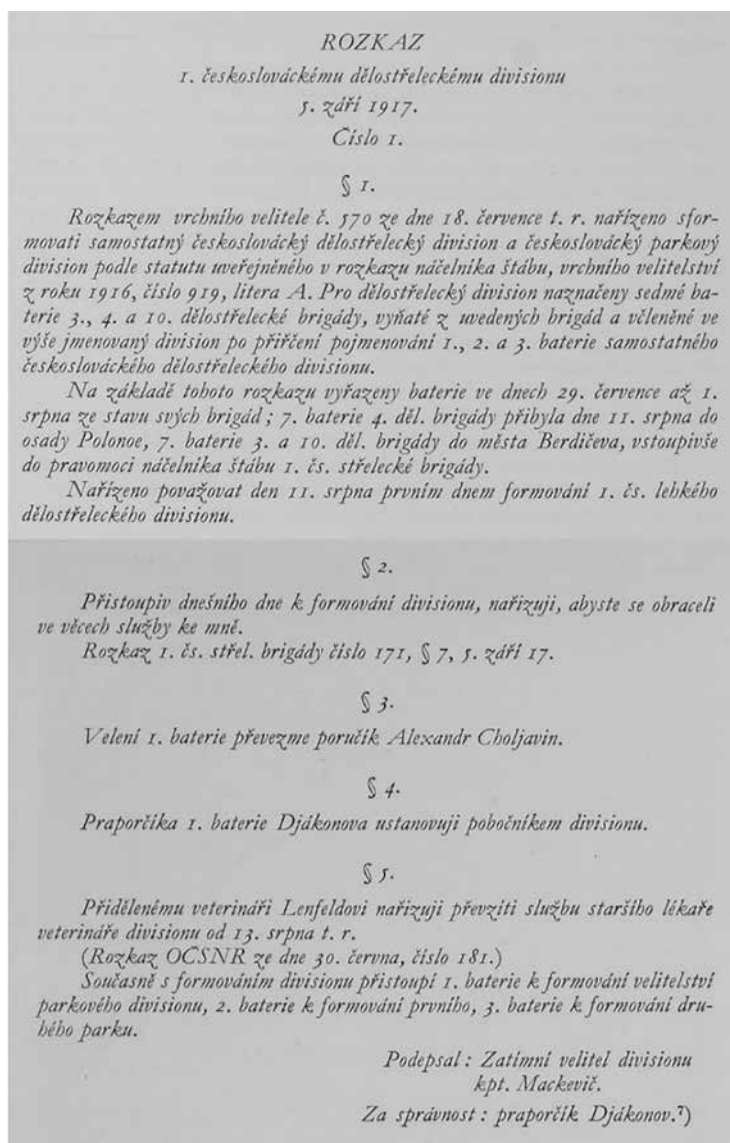
²¹ Archiv VHA, Němercalov Nikolaj. Legie100 [online]. [cit. 2022-12-08]. Dostupné z: <http://legie100.com/krev-legionare/72616/>

²² Archiv VHA

ZÁVĚR

I přes skutečnost, že o tomto období našich dějin již bylo sepsáno mnohé, stále se objevují nové informace, se kterými není veřejnost seznámena nebo jsou známy pouze v odborných kruzích, případně již byly zapomenuty. Prostřednictvím tohoto článku se snažíme, aby tyto skutečnosti spatřily světlo světa a povedlo se je rozšířit mezi veřejnost. Vzhledem k omezenému rozsahu článku jej lze považovat za úvodní obecné seznámení s dělostřelectvem u československých legií a rádi bychom jej v budoucnu dále rozvíjeli prostřednictvím dalších článků.

PŘÍLOHA

Obrázek 10: Rozkaz 1. československého dělostřeleckého divisionu č. 1²³

²³ KAVENA, Karel et al. Dějiny dělostřeleckého pluku 1 Jana Žižky z Trocnova v ruské revoluci a ve vlasti. Praha: Výbor oslav 20letého trvání dělostřeleckého pluku I, 1937.

Autoři: ***kpt. Ing. Tomáš Havlík**, nar. 1993, absolvent Fakulty ekonomiky a managementu Univerzity obrany, obor Vojenský management. V letech 2017–2020 působil jako velitel palebné čtyř minometné baterie u mechanizovaného praporu a v roce 2019 byl nasazen v zahraničí. V současné době působí na Katedře palebné podpory Fakulty vojenského leadershipu Univerzity obrany a kombinovaně studuje doktorské studium Teorie obrany státu. Zabývá se problematikou bojového použití dělostřelectva, zejména činností dělostřeleckých jednotek.*

***prof. Ing. Ladislav Potužák, CSc.** (plk. v.v.), nar. 1949, v roce 1971 absolvoval Vyšší dělostřelecké učiliště v Martině, v roce 1975 VA v Brně, obor velitel-sko-štábní raketového vojska a dělostřelectva. Působil ve funkcích náčelník průzkumu oddílu, ZNŠ výcvikového a zabezpečovacího pluku a na cvičeních u vojsk zástupce velitele dělostřeleckého pluku. Od r. 1977 působil jako pedagog a vykonával funkce náčelníka skupiny, zástupce vedoucího katedry a proděkana. V roce 1985 obhájil kandidátskou dizertační práci, v roce 1992 habilitační práci a v roce 1999 byl jmenován profesorem. V současné době působí na Katedře palebné podpory Fakulty vojenského leadershipu Univerzity obrany. V pedagogické a vědecké činnosti se zaměřuje na problematiku sil bojové podpory se zaměřením na dělostřelectvo.*

***npor. Ing. Bc. Ondřej Pekař**, nar. 1990, absolvent Fakulty vojenského leadershipu Univerzity obrany, obor Řízení a použití ozbrojených sil. Dále vystudoval geografii a kartografii na Univerzitě Karlově v Praze. Sloužil ve velitelských funkcích u dělostřeleckého pluku. Od roku 2021 je studentem doktorského studijního programu Teorie obrany státu na Univerzitě obrany. Ve své výzkumné práci se zaměřuje na problematiku dělostřelectva, zejména na oblast rekognoskace a automatizace tohoto procesu.*

***rtm. ček. Michal Švehlík**, nar. 2000, student Fakulty vojenského leadershipu Univerzity obrany, specializace velitel dělostřeleckých jednotek. Zajímá se o vojenskou historii, zejména o období 1. světové války, dále taktiku a činnost dělostřeleckých jednotek.*

Důvěra Turecka vůči USA: Příčiny postoje kritizovaného člena aliance	3
<i>Denisa Schvachová, Jozef Vojtek</i>	
OSN a NATO jako hlavní pilíře mezinárodní bezpečnostní architektury se zaměřením na Blízký a Střední východ	18
<i>Yvona Novotná-Šabacká</i>	
Palestina v bludném kruhu nenávisti, válek a terorismu (1948–2023)	36
<i>Jan Eichler</i>	
Rozvoj metodologie pro zlepšení schopností pro operace v urbanizovaném prostoru	56
<i>Peter Hofer</i>	
Zahraniční bojovníci a jejich místo v právu	77
<i>Ludvík Barabáš</i>	
Hrozby a rizika paradigmatu Šedého nosorožce	85
<i>Olga Burianová, Jiří F. Urbánek</i>	
Návrh právní formy znaleckého ústavu pro objektivizaci akvizičního procesu	97
<i>Jan Hak, Pavel Foltín, Dagmar Pospíšilová, Karel Pospíšil</i>	
Vojenská závěť v českém občanském zákoníku	116
<i>Pavel Salák</i>	
Žhářské útoky v Izraeli – historie a možnosti eliminace zápalných balónů	130
<i>Alena Slavíková, Martin Křepský, František Racek, Antonín Novotný</i>	
Charakteristika násilných vstupů do objektů a experimentální posouzení možného vlivu rozletu střepin na bezpečnost výcviku při použití nálože na ploty	147
<i>Ota Rolenec, Pavel Maňas, Tibor Palasiewicz</i>	
PŘÍLOHY	
Výstavba provizorních mostů po povodních ve Slovinsku	167
<i>Martin Benda, Jan Sobotka</i>	
Vznik dělostřelectva u československých legií v Rusku	183
<i>Tomáš Havlík, Ladislav Potužák, Ondřej Pekař, Michal Švehlík</i>	

CONTENTS

Turkey's Trust in the USA: Causes of the Criticised Alliance Member's Approach	3
<i>Denisa Schvachová, Jozef Vojtek</i>	
The UN and NATO as the Main Pillars of the International Security Architecture with a Focus on the Middle East Region	18
<i>Yvona Novotná-Šabacká</i>	
Palestine in a Vicious Circle of Violence, Wars and Terror (1948–2023)	36
<i>Jan Eichler</i>	
Development of a Methodology for Improving Urban Operations Capabilities	56
<i>Peter Hofer</i>	
Foreign Fighters and Their Place in Law	77
<i>Ludvík Barabáš</i>	
Threats and Hazards of Grey Rhino Paradigm	85
<i>Olga Burianová, Jiří F. Urbánek</i>	
Proposal of Legal Status of the Expert Valuation Institute Objectifying the Acquisition Process	97
<i>Jan Hak, Pavel Foltin, Dagmar Pospíšilová, Karel Pospíšil</i>	
Military Will in the Czech Civil Code	116
<i>Pavel Salák</i>	
Arson Attacks in Israel – History and Options for the Elimination of In incendiary Balloons	130
<i>Alena Slavíková, Martin Křepský, František Racek, Antonín Novotný</i>	
Characteristics of Forcible Entries into Objects and an Experimental Assessment of the Potential Impact of Fragments Scattering on Training Safety when Using Fence Charge	147
<i>Ota Rolenc, Pavel Maňas, Tibor Palasiewicz</i>	
ENCLOSURE	
Construction of Temporary Bridges after Floods in Slovenia	167
<i>Martin Benda, Jan Sobotka</i>	
The formation of artillery in the Czechoslovak legions in Russia	183
<i>Tomáš Havlík, Ladislav Potužák, Ondřej Pekař, Michal Švehlík</i>	

Časopis VOJENSKÉ ROZHLEDY
čtvrtletník

Vydává:
Ministerstvo obrany České republiky, Tychonova 1, 160 01 Praha 6 – Dejvice

Vydávající instituce:
Univerzita obrany, Kounicova 156/65, 662 10 Brno

IČO: 60162694

Vojenské rozhledy č. 2/2024
Ročník: XXXIII. (LXV)

Datum předání do tisku: 10. června 2024

Rozšiřuje:
OKP MO, distribuce, Rooseveltova 23, 161 05 Praha 6
Radka Boková, tel. 973 215 563, bokovar@army.cz

Redakce: Ing. Petr Kozíel, telefon: 973 443 499
E-mail: vojenskerozhledy@unob.cz

Redakční rada: Ing. Ján Spišák, Ph.D. (předseda), PhDr. Miloš Balabán, Ph.D., pplk. Marco Biagini, Ph.D., M. A., doc. PhDr. Felix Černoch, CSc., plk. Florian Cîrciumaru, Ph.D., Mgr. Lukáš Dyčka, Ph.D., prof. PhDr. Jan Eichler, CSc., kpt. Mgr. et. Mgr. Jakub Fučík, Ph.D., prof. Dr. hab. Artur Gruszcak, plk. gšt. doc. Ing. Vladan Holcner, Ph.D., Ing. Vladimír Karaffa, CSc., prof. Ing. Aleš Komár, CSc., Mgr. Josef Kraus, Ph.D., Mgr. Tomáš Kučera, Ph.D., prof. Juha-Matti Lehtonen, Ph.D., brig. gen. Mgr. Petr Milčický, Ph.D., MSc., doc. Martin Riegl, Ph.D., doc. Hofrat Univ. Dr. Erwin Schmidl, Ph.D., Dr. hab. Zdzisław Sliwa, RNDr. Pavel Štalmach, MBA, Ing. Miroslav Šuhaj, Ph.D., Mgr. et Mgr. Lukáš Tichý, Ph.D.

Tajemník redakční rady: Mgr. Jaroslav Galba

Sídlo redakce: Kounicova 65, 662 10 Brno

Adresa pro zasílání pošty: Vojenské rozhledy – redakce, Kounicova 156/65, 662 10 Brno

Časopis Vojenské rozhledy v elektronické podobě naleznete na:
<http://www.vojenskerozhledy.cz/>

Časopis je evidován:

- v evropské databázi ERIH PLUS
- v seznamu recenzovaných neimpaktovaných periodik vydávaných v České republice
- v katalogu Národní knihovny České republiky
- v databázi Central and Eastern European Online Library GmbH (CEEOL)
- v Crossref database (DOI)
- v databázi Directory of Open Access Journals (DOAJ)

Od čísla 1/2018 je časopis indexován v databázi Emerging Sources Citation Index na Web of Science

Grafická úprava: Adéla Zemanová

Tiskne: VGHMÚř Dobruška

Evidenční číslo: MK ČR E 6059

Identifikační číslo: ISSN 1210-3292 (print), ISSN 2336-2995 (on-line)

doi: 10.3849/2336-2995

